

Eötvös Loránd Tudományegyetem
Bölcsészettudományi Kar

DOKTORI DISSZERTÁCIÓ

Dr. Kovács Antalné Romsits Mária

A felelet mint műfaj

Nyelvtudományi Doktori Iskola, dr. Nyomárkay István Doktori Iskola vezetője, Magyar nyelvészet Program, dr. Kiss Jenő program vezetője

A bizottság tagjai és tudományos fokozatuk:

Hivatalosan felkért bírálók:

Dr. Fehér Erzsébet PhD., ny. egyetemi docens

Dr. Cs. Jónás Erzsébet DSc.

A bizottság titkára:

Dr. Antalné Szabó Ágnes PhD., egyetemi docens

A bizottság elnöke :

Dr. Keszler Borbála DSc., egyetemi tanár

A bizottság további tagjai:

Dr. Heltainé Nagy Erzsébet PhD.

Dr. Minya Károly PhD.

Dr. V. Raisz Rózsa CSc.

Témavezető:

Dr. Szathmári István DSc., professor emeritus

Budapest, 2007.

Bevezetés

1. A felelet mint dialogikus forma
  - 1.1. Az interakciók tanulmányozásának módszerei
  - 1.2. A beszélgetés szerkezete
  - 1.3. Konstatívumok és performatívumok
  - 1.4. A beszédműfajokkal kapcsolatos fogalmak
  - 1.5. A beszédaktusokban megjelenő viselkedés
    - 1.5.1. Homlokzat, vonal
      2. Benyomáskeltés, viselkedési stratégiák
      3. A grice-i maximák
      4. Viselkedési stratégiák a nyelvhasználatban
2. A felelet műfajának jellemzése
  - 2.1. Szituációk és szereplők
  - 2.2. Célok és beszédaktusok
  - 2.3. Formai jellemzők
    - 2.3.1. Kérdések és hibajavítások a preferencia-irányulási elv szerint
    - 2.3.2. A dialógusokban megjelenő nyitások
    - 2.3.3. Kérdések és válaszok
    - 2.3.4. A feleletek lezárása
3. Szövegtípusok
4. Stílus
5. Összegzés
6. Függelék
7. Szakirodalom

Bevezetés

Dolgozatom célja az érettségi vizsgafelelet műfajának leírása kommunikációs-pragmatikai elméleti keretben élőnyelvi szövegek alapján, valamint annak bemutatása, hogy milyen társalgási viselkedés jellemezte a vizsgát, hogyan tükröződött ez a résztvevők nyelvhasználatban.

Kiindulási szempontom az, hogy az érettségi felelet a tantermi tanár – diák interakció speciális formája, amelyet a tanári dominancia jellemez.

A korpusz az OKÉV regionális vizsgaközpontjaiban 2003 májusában megtartott próbaérettségi hangkazettára rögzített anyagából 70 lejegyzett felelet.

Az új érettségi rendszer bevezetését megelőző vizsgálatban önkéntes jelentkezés alapján állami és egyházi iskolák 11. évfolyamos diákjai vettek részt. A reprezentatív mérésben gimnáziumok és szakközépiskolák egyaránt szerepeltek.

A próbaérettségi emelt és középszinten folyt az alábbi tantárgyakból: magyar nyelv és irodalom, történelem, matematika és idegen nyelv (angol/német).

A háromtagú szakmai vizsgabizottságot az OKÉV által felkért nagy tanítási tapasztalattal rendelkező tanárok alkották.

Az érettségi vizsgafeleletet nyelvi eseményként (hymesi értelemben vett beszédeseményként) vizsgálom. Az elemzési módszerek nem kötődnek egyetlen társalgáselemzési iskolához, inkább többféle megközelítést igyekeztem az elemzésbe bevonni.

A felvételek lejegyzésében alkalmazott jelölési módokat a függelékben ismertetem. A fordulótárgolásnál egy fordulónak vettem a beszélőváltástól beszélőváltásig terjedő szakaszt (figyelembe véve a beszéd folytonosságát és a szünetek hosszát). A közbevetés által megszakított forduló az eredeti számon folytatódik. Igyekeztem a lejegyzésnél objektív maradni, noha a lejegyzés és a fordulóba tördelés maga is egyfajta elemzés eredménye (vö. Keszler 1983: 166).

A megnyilatkozás-határok megállapításánál Wacha Imre szempontrendszerét alkalmaztam, amely szerint a beszélt nyelvben megnyilatkozás-határról akkor beszélhetünk, ha az alábbi öt szempont közül kettő megvan: a) akusztikus zár vagy ennek hiánya; b) grammatikai zár, amely a befejezettséget jelzi; c) követi-e új megnyilatkozást jelző intonációs indítás; d) követi-e kiegészítő hozzátoldás; e) a megnyilatkozást megszakítja-e szünet.

1. A felelet mint dialogikus forma

A társalgás eredendően nyilvános tevékenység, s mint olyan, a társas tevékenységek hálózatában helyezkedik el „...vizsgálata egyben a köznapi gondolkodás tanulmányozása is” (Kenesei 1986: 150). Wardhaugh szerint a társalgás megnyilatkozások cseréje (1995: 263). Pléh Csaba társalgás helyett dialógusról beszél, „tág értelemben használva, értve rajta minden olyan szöveget, melyben egynél több beszélő vesz részt” (1981: 136). A társalgás interakciós tevékenység, amelyben a beszélő és a hallgató szerepe folyamatosan cserélődik, s a beszélők egymással dialógust folytatnak.

A dialógus, a dialogikus beszédhelyzet az európai kultúrában és emberi viszonyokban nem új keletű találmány, a klasszikus görög demokrácia hagyományára nyúlik vissza, ott intézményesül először egy módszertanilag is megalapozott közlési gyakorlatként. A „dialógus” görög eredetű összetett szó: dia=között, logosz = beszéd, azaz a szó eredeti jelentéstartalma egy etimológiai vizsgálatban könnyen feltárul. Olyan beszédhelyzetről van szó, amely a közöttség mezőjében bontakozik ki, azaz a beszédpartnerek aktív együttműködése tartja fenn ezt a közöttséget. A kommunikációban résztvevők „társformálói” egymás szövegének, kérdéseikkel vagy kérdéseikre adott válaszaikkal, közbeszólásaikkal, nonverbális visszajelzéseikkel formálják az alakuló párbeszédet. Valamelyikük részvételének hiánya, illetve a partnerszerep fel nem vállalása valamelyik fél részéről a dialógus megszűnéséhez vezet.

A „dialógus” szó a „dialektikával” azonos eredetű kifejezés, az ókoriak a dialektika szférájába illő megnyilvánulásra alkalmazták. Platón a dialektikát a Menonban a beszélgetés módszeres irányítása művészeteként, a Phaidroszban az általánosítás és szintetizálás eljárás módjaként határozza meg.

Az ókorban a tanítás során gyakran folyomodtak a szókratészi párbeszédhez, a kérdezés művészetéhez, amelyben a hangsúly a végső igazság megszerzése helyett az ész helyes használatára és a közös vizsgálódás előnyeire helyeződik. A későbbiekben a párbeszédes módszer alkalmazása a dialogikus érvelés felé tolódott el. Platón szerint a dialogikus érvelés az egyetlen hatékony módja az igazság megszerzésének. Arisztotelész a dialektikát már egyértelműen a védekezés és cáfolat technikájának

tekintette. Ez a szemléletmód a dialogikus beszédhelyzethez a vita szellemét és az egymással versengő érvek konfrontációját társította, a szellemi küzdelmet, amelyben a partnerek együttműködése helyett azok szembenállása volt a meghatározóbb.

Az érettségi felelet korántsem értelmezhető „harc helyzet” beszédeseeményeként, jóllehet a jelölt szándéka a vizsgáztató minél erőteljesebb meggyőzése és tájékoztatása szaktárgyi felkészültségéről, hiszen a feleletnek tétje van.

A kommunikatív aktus már a legelemibb összetevői szintjén vizsgálva is egyszerre kétirányúnak és kétszintesnek bizonyul. Kétirányú abban az értelemben, hogy egy tárgyi és egy személyi orientációt foglal magába. A kommunikációban egyidejűleg irányulunk a tárgyra, amelyről szó van és a másik személyre, akihez a tárggyal kapcsolatos mondanivalónkat intézzük.

A tárgyi információ közlésével egyidejűleg hatni is akarunk a címzettre, aki a tárggyal kapcsolatos válaszával szintén vissza is hat ránk. A kölcsönös egymásra hatás lehetősége a közölt üzenet tárgyi és személyi összetettségében alapozódik meg. Miközben az adott tárgyról közlök egy információt, akarva-akaratlanul önmagamról is közlök bizonyos információkat, ily módon az üzenet tárgyi és személyes-expresszív összetevői különböző mértékben keveredhetnek el egymással, ami a szubjektivitás és objektivitás szféráinak folytonos egymásba játszását eredményezi a kommunikációban.

A kommunikáció irányultságából következően magába épít egy tartalmi és egy viszony szintet. A közlemény egyszerre közvetít a tartalmára és a vételére vonatkozó, vagyis a kommunikáló felek közötti viszonyra utaló információkat. Az előbbiek lehetnek igazak vagy hamisak, az utóbbiak viszont helyesek vagy helytelenek. Így a kommunikációban mindig egybekapcsolódik egy kognitív és egy normatív szint. Továbbá minden kommunikáció a konkrét tárgyi információ mellett egy sor olyan üzenetet is magába épít, amelyek a közlés módjára, körülményeire, kontextusára, értelmezési módozataira vonatkoznak, azaz egy bizonyos kommunikatív aktus a tárgynyelvi szint mellett metanyelvi szinten is zajlik.

A kommunikációs jelentést igen nagy mértékben a kommunikáció nem verbális elemei hordozzák, illetve azok a performatív verbális elemek, amelyek cselekvő megnyilvánulásokra ösztönző parancsot, utasítást tartalmaznak, és maguk is a beszéd útján kifejtett cselekvés formájában valósulnak meg. A kommunikációs jelentés tehát nem annyira a megismerést, mint inkább a befolyásolást, az érdek- és akaratervényesítést, a ráhatást szolgálja. A verbális úton zajló kommunikáció,

empirikus megvalósulási formájában, a szó tényleges értelmében vert beszédcselekvés.

A kommunikáció hatás jellege több irányban érvényesül: a kommunikáló felek egymásra hatásaként, a kommunikáció tárgyára irányuló ráhatásként, valamint a kommunikációs kontextusra kifejtett hatásként.

A kommunikáció mint hatásösszefüggés vonatkozásában megkülönböztetünk aszimmetrikus és szimmetrikus szerkezetű kommunikációt. Az aszimmetrikus kommunikáció többnyire a felek közötti hierarchikus viszonyokra és az egyoldalú függőségre épül, s célja elsősorban a kommunikáló személyekre irányulva a valamelyik fél által birtokolt igazság elfogadtatása. Az aszimmetrikus szerkezetű kommunikációban a dialogikus beszédhelyzettel ellentétes tendenciák érvényesülnek. A tanár – diák alá-fölérendelődési viszonya a szerepkörök fenntartása mellett nem kedvez a párbeszédnek. Olyan, különböző státusszal rendelkező egyénekről van szó, akik az igazsághoz való viszonyukat illetően nem egyenlő eséllyel lépnek a kommunikációba. Helyzetükből kifolyólag nem kezelik egymást partnerekként, egymás kölcsönös elismerése helyett viszonyuk az általuk képviselt szerepek és státuszok elismerésén és fenntartásán alapul. A megvizsgált feleletek azonban azt mutatják, hogy mindkét fél próbálja ezt a függőségi viszonyt ellensúlyozni udvariassági és különböző benyomáskeltési stratégiákkal.

1.1. Az interakciók tanulmányozásának módszerei

A társalgás- vagy diskurzuselemzés önálló diszciplínává válása a 70-es évektől datálható, amikor a „Santa Barbara Iskola” tagjai: Schegloff, Sacks, Jefferson lefektették a társalgáselemzés alapjait, s egyre több bizonyítékkal támasztották alá, hogy a társalgás is szabályok által irányított folyamat. Az ún. interakciós szabályok megalkotása Labov nevéhez köthető, aki a beszédaktus-elméletben használt lokúció-illokúció mintájára a beszélgetések két síkját különbözteti meg (Labov 1970; magyarul 1979). Az egyik sík a szó szerinti jelentés, amit mondunk, a másik az, amit teszünk. A beszéd koherenciája a második síkon, a szavak által megvalósított

aktusokban jelenik meg, úgy hogy „ezeket a beszédaktusokat a sorrendi szabályok segítségével összekapcsoljuk, a két síkot pedig egy sor értelmezési és produkciós szabály kapcsolja össze” (magyarul: Labov-Fanshel 1997: 395).

A nyelvészeti interakciók tanulmányozására két módszer kínálkozik. Az egyik lehetőség, hogy a társalgás szerveződésére és szerkezetére figyelve megpróbáljuk azt minél pontosabban leírni, igyekszünk meghatározni, hogy a résztvevőknek milyen választási lehetőségeik vannak arra, hogy bekapcsolódjanak a beszélgetésbe, elkezdjék, befejezzék azt, ill. milyen nyelvi és nem nyelvi eszközökkel élnek, hogy magukat minél pontosabban kifejezzék. Az ún. konverzáció analízis elsősorban a társalgás szerveződésére és szerkezetére koncentrálnak; a társalgás elemi egységeit, a szekvenciákat, és a szekvenciák alapjául szolgáló mögöttes értelmi szerkezetet, a társalgást felépítő beszédaktusokat vizsgálja.

A másik út jóval elméletibb és összetettebb megközelítés, amely azt kutatja, hogyan érhető tetten a társalgásban az emberek közötti társadalmi egyenlőség vagy egyenlőtlenség, iskolázottság, műveltség, előítélet nyelvi formában, azaz ez az elemzési mód a szociális tevékenységre is figyel, amely a beszélgetésben realizálódik. Labov, Fanshel, Drew és Heritage hangsúlyozzák, hogy a „beszélgetés koherenciája elsősorban sem nem a felszíni struktúrából, sem nem a megnyilatkozások tartalmából fakad - hanem azon akciók közötti kapcsolatból keletkezik, amelyeket az egyes nyelvi kifejezések megjelenítenek” (Drew – Heritage 1992: 11). Ennek megfelelően a konverzáció elemzésben is kiemelt szerepet kapnak a beszédaktusok.

Dolgozatomban elsősorban a társalgás szerkezeti felépítésének bemutatására helyeztem a hangsúlyt.

1.2. A beszélgetés szerkezete

A beszélgetés szerkezetében meg szokás különböztetni a lokális vagy mikrostruktúrát és globális struktúrát (Bartha 1988: 29) Mind a lokális, mind a globális struktúra jellemző lehet egy szövegtípusra.

A beszélgetés interaktív rendezett nyelvi aktivitás, cselekvésláncolat, amelynek elemi egysége a forduló (turn) (vö.Sacks & Schegloff & Jefferson 1978: 36).

A forduló a beszélgetés legkisebb egysége, az egyes beszélők megszólalását jelenti. Egy fordulót alkot az, amit egy társalgásban részt vevő beszélő mond, amíg vagy átadja a szót a következő beszélőnek, vagy befejezi a mondanivalóját szóátadás nélkül. A megszólalás sorrendjét, hosszát, a beszélőváltást társalgási szabályok irányítják.

A társas interakciók szervezettségét a párképzés adja, amely az egymást követő megnyilatkozások párba rendeződését jelenti. A szomszédsági párok (adjacency pair) jellemzően két megnyilatkozásnyi hosszúak, és különböző beszélőtől származnak (Schlegoff 1997: 440).

Langleben (1983) a Grice-féle együttműködési alapelvből indul ki a párbeszéd leírásakor, és annak egységét replikának (replique) nevezi. A párbeszéd lényege a replikák párba kapcsolódása, amelynek Langleben kiemelten hangsúlyozza időbeli egymásutániságát (Langleben 1983: 221). E rendszerben a párbeszéd alapegysége két replikából áll, amely szerkezetben az első replika az inger (stimulus; Rstim), a második replika pedig a válasz (Rresp).

Franke (1990) a beszédaktusok keretében vázolja föl ugyanezt a jelenséget, kibővítve az Austin- és Searle-féle elméletet. Azt mutatja be, hogy a beszédaktusok nemcsak a hallgatóra irányulnak, hanem a párbeszédben annak szerkezetére is. Ő is a párbeszéd alapegységéből indul ki, két forduló kapcsolatából, amelynek prototipikus változata a kezdeményező beszédaktust tartalmazó első forduló, amelyet a pozitív választ adó második forduló követ.

A kétfordulós párbeszédnek leginkább udvariassági formulák, amelyek állandósult formában szomszédsági párokat alkotnak. Ilyen a kérdés-felelet, kínálás-kínálás elfogadása/visszautasítása, kérdés-válasz. A válasz szerepű forduló a párbeszéd résztvevőinek elvárásaihoz tartozik. Az ilyen párbeszéd első fordulóbeli beszédaktusának jelentős funkciója van: illokúciós és perlokúciós összetevője megerősíti a válaszforduló elvárását.

A párszekvencia második részében ugyanakkor az elvárt megnyilatkozás-típus használata nem kizárólagos, hiszen különböző válaszcselekvések egész sorának van megvalósulási lehetősége:

A: Mennyi az idő?

B: (a) Dél van.

(b) Itt az ebéd ideje.

(c) Sajnos, nincs órám.

(d) Mit kérdeztél?

A kérdésével B bármelyik megnyilatkozása koherens párszekvenciát alkot. Tsui (1991) szerint egy válaszreakció akkor koherens, ha a kiváltó megnyilatkozásnak az illokúciós szándékával vagy valamely pragmatikai előfeltevésével kapcsolatos. Az említett példában B (a) és (b) válasza megfelel A illokúciós szándékának: megadja a kért információt. B (c) és (d) válasza olyan előfeltevéseket kérdőjelez meg, amelyek a kérdezés aktusának sikerességi feltételei közé tartoznak.

A szomszédsági párok egymással is összekapcsolódhatnak, vagy egymásba is ágyazódhatnak hosszabb szekvencia láncot alkotva.

A párszekvenciák második része sokszor nem közvetlenül követi az első részt, mert a beszélők a két párrész közé bármikor új szekvenciá(ka)t toldhatnak be. A mellékszekvencia (side sequence) ilyen betoldott szekvencia:

A: Szóval elmégy?

B: Nem kell nyakkendőt kötnöm?

A: Nem!

B: Jó, akkor el.

A külső *Szóval elmégy? Jó, akkor el* AB szekvencián belül a belső BA a mellékszekvencia (Wardhaugh 1995: 274). A mellékszekvencia rendszerint valaminek a tisztázására szolgál; első fordulója melléktémát vezet be, amelynek a lezárulásáig a megelőző téma, illetve szekvencia folytatása fel van függesztve, akár kettőnél több forduló erejéig is (Jefferson 1972). A párszekvenciák kiegészülhetnek visszacsatolással: egy harmadik fordulóval, amely kérdés-válasz párral kezdődő szekvencia esetében értékeli a választ, vagy jelzi annak újszerűségét, illetve folytatásra buzdítja a partnert (Heritage 1990). Szükség lehet három-, illetve négyfordulós szekvenciára bejelentés (Terasaki 1976), helyesbítés (Schegloff et al. 1977), meghívás (Atkinson – Drew 1979: 143), kérés (Levinson 1983: 360-361) és számos más beszédaktus megvalósításához. A kérést és annak teljesítését magában

foglaló párszekvenciát például bevezetheti egy előszekvencia (pre-sequence), amelynek célja annak tisztázása, hogy megvannak-e a feltételei a harmadik fordulóban tervezett aktus sikeres megvalósításának, illetve annak az előrejelzése, hogy a szekvencia kezdeményezője mit akar valójában, és a partner feltehetően hogyan fog reagálni erre (Sacks 1995: 685-692).

Clarke és Argyle a beszélgetések szerkezetén belül a szekvenciális szerveződést vizsgálták. Szerintük a beszélgetés szerkezetének elemzéséhez nem elegendő az egyes beszédaktusok megnevezése és az azokból létrejövő láncok leírása, hanem „a beszélgetés közép méretű építőköveit” (Clarke – Argyle 1997: 602) kell kutatni. Ehhez a tervek és célok hierarchijából indultak ki: „minden interaktor valamilyen cél elérésére törekszik, akár tudatában van ennek, akár nem. E célok különfélék lehetnek: szeressen meg a másik, információt kapjak vagy adjak át, változtassam meg a másik érzelmi állapotát stb. (...) A célok alcélokkal rendelkeznek” (motoros készség-modell, Clarke – Argyle 1997: 586). Ezt kiegészítették a szociális készségek modelljével. A célok és alcélok szerint a beszélgetések epizódokra tagolódnak, minden ilyen epizódnak további alcéljai vannak vagy lehetnek. (Clarke – Argyle 1997: 590). Az egyes szituációkhoz tartozó, ill. a szituációra vonatkozó szervezett ismereteket egyfajta „forgatókönyv” tartalmazza; e forgatókönyvek alapján ismerünk fel tipikus szituációkat és viselkedünk bennük a közmegegyezésnek megfelelő módon. Mindkét szerző hangsúlyozza, hogy mindezek kultúra függőek. Clarke és Argyle által felállított modell jelentősége, hogy az elemzésbe bevonja az interaktorok céljait és feladatait. Hymes modellje viszont arra mutat rá, hogy a szövegtípusok megszabják, hogy milyen beszélői célok miféle szövegekkel érhetők el hagyományosan.

A szövegtípusok és műfajok kulturális és történeti meghatározottságából következik, hogy más tudományágak pl. néprajz, szociológia, kulturális antropológia szempontjából is lényegesek (vö. Hymes 1974, 1975, Réger 1990).

„A beszélőközösségek a beszédükben sajátos, rájuk jellemző, általuk kimunkált mintákat követnek. (...) A pragmatikának a kultúrák közti különbségekre összpontosító, leginkább az egyes beszédaktusok mikéntjét összevető kutatási irányzata az interkulturális pragmatika (cross-cultural pragmatics)” (Szili 2004: 101).

1.3. Konstatívumok és performatívumok

A kérdezés beszédaktus. A beszédaktus fogalmának bevezetése Austin nevéhez köthető. Híres előadás-sorozatainak alaptézise, hogy nyelvi megnyilatkozásaink önmaguk is cselekvések „a mondat kimondása [...] maga a csinálás” (Austin 1990: 33). Minden nyelvben van számos olyan ige, amely néhány lényeges szempontból az „esküdni”, „esküt tenni” ige viselkedésére hasonlít, vagyis bizonyos feltételek között, megfelelő szabályok vagy formulák szerint kimondva, cselekedetnek számít. A „kinevezni”, „elnevezni”, „megígérni”, „utasítani”, „figyelmeztetni”, „fenyegetni” stb. kimondásával nem leírjuk, hanem végrehajtjuk az általuk jelölt cselekedeteket: kinevezünk valakit valamivé, elnevezünk valamit vagy valakit valaminek, stb. Ezeket az igéket nevezte el Austin performatív igéknek. A kimondásuk során tett megnyilatkozásokat szembeállította a konstatív megnyilatkozásokkal, melyek valóban leírásoknak, állításoknak vagy megállapításoknak tekinthetők.

Azok között a feltételek között, amelyek teljesülése esetén egy mondat kimondása cselekedetnek számít, vegyesen találunk nyelven kívüli és nyelvi feltételeket.

A performatív megnyilatkozásokat kifejező mondatoknak van néhány fontos, grammatikai tulajdonsága: a jelen idő egyes szám első személy és a kijelentő mód. Ezek a grammatikai kritériumok világosan tükrözik, hogy a mondás és a cselekvés, a grammatikai értelemben vett alany és a cselekvő szubjektum egybeesik. Azok a konvenciók, melyeket egy-egy performatív megnyilatkozás értelmezésekor figyelembe kell vennünk, különböző mértékben „intézményesültek”, vagyis különböző mértékben kapcsolódnak egy formálisan is fennálló társadalmi intézményhez. A jogi procedúrák részeként tett megnyilatkozások (vádemelés, vádalól való felmentés, tanú eskütétele) függnek leginkább az ilyen intézményektől, míg a skála másik végén olyan performatívumokat találunk, melyek nem intézményesültek abban az értelemben, hogy például szankciók vonatkoznának rájuk.

A kijelentő mondatok megértéséhez ugyanúgy nem elegendő felismernünk a mondat-jelentést, s ugyanúgy számolnunk kell a beszélő- vagy megnyilatkozás-jelentéssel,

mint az ígéretek, figyelmeztetések, utasítások esetében. Ezekben az esetekben is számba kell venni mindazt, amit egy mondat kimondásakor vagy egy mondat kimondása révén megteszünk. A performatív igék tanulmányozásakor elért eredmények általánosításával Austin a következő beszédaktusokat különbözteti meg: egy hangsor kiejtése révén végrehajtunk egy lokúciós aktust, ennek révén egy illokúciós aktust, végül pedig egy perlokúciós aktust.

A lokúciós aktus a „valami mondásának” a cselekedete, vagyis a nyelv alapegységének, a mondatnak a produkálása. Ugyanannak a mondatnak a produkálása egyben illokúciós aktus is, mely John Searle szavaival „az emberi nyelvi kommunikáció legkisebb teljes egysége” (Searle 2000: 138). A lokúciós és illokúciós aktus viszonyát úgy is jellemezhetjük, hogy egy lokúciónak töle elválaszthatatlanul illokúciós ereje vagy jelentése van. A kommunikáció sikeréhez feltétlenül szükség van arra, hogy a hallgató azt is megértse, hogy a beszélő minek szánta, milyen erővel ruházta fel a kiejtett mondatot. A perlokúciós aktus fogalma arra vonatkozik, hogy a beszédaktus milyen hatást gyakorol a hallgatóra, pontosabban: a beszédaktust a hallgatóra gyakorolt hatás aktusaként jellemzi. Emiatt a perlokúciós aktusok – ellentétben az illokúciós aktusokkal – nem konvencionálisak. A beszédaktusokra használati szabályok vonatkoznak, amelyek a következők: Propozicionális tartalmi szabály, Előkészítő szabályok, Öszinteségi szabály, Lényegi szabály. Ezek a szabályok létrehoznak (definiálnak) egy viselkedéstípust. Az ilyen szabályokat nevezi Searle konstitutív szabályoknak. Egy beszédaktus lényegi szabálya ezek szerint a beszédaktus konstitutív, meghatározó szabálya. A beszédaktus lényegi, konstitutív szabálya számos beszédaktusban közös.

1.4. A beszédműfajokkal kapcsolatos fogalmak

A beszédműfajokkal kapcsolatos fogalmak kialakítása Dell Hymes-hoz kötődik. Hymes a beszédet a „használat és az előfordulás” alapján vizsgálja, hangsúlyozva, hogy „a beszéd szempontjából lényeges viselkedésmódokat és helyzeteket, valamint az ezekben megjelenő verbális elemcsoportokat együttesen, kölcsönös összefüggésükben kell feltárnunk”(Hymes 1975: 100, idézi Hámori) A

műfaj szempontjából Hymes a következő hármas felosztást javasolja: beszédhelyzet, beszédesemény és beszédaktus-modell. Beszédhelyzetnek nevezi azokat a társas szituációkat, „amelyek a beszéddel kapcsolatosak” (Hymes 1974: 479), azaz olyan kommunikációs események, amelyekhez jellegzetes szövegek kapcsolódnak. A beszédhelyzetek egyaránt tartalmazhatnak verbális és nonverbális eseményeket. A beszédhelyzetekben végbemenő „verbális esemény” a beszédesemény, amely „a beszédhasználat szempontjából közvetlenül szabályok vagy normák irányítása alá vonhatók” (i.m. 480). A beszédesemények tovább tagolhatók beszédaktusokra Hymes ún. „SPEAKING”-modelljében összegyűjti a beszédesemények meghatározó tényezőit. Ezek a következők: az üzenet formája és tartalma, a színhely és az elrendezés, a beszélő vagy feladó, a címző, a hallgató vagy felvevő vagy közönség, a címzett, a szándékok vagy kimenetek, a szándékok, ill. célok, a kulcs, a csatornák, a beszédformák, az interakció normái, az értelmezési normák, a műfajok (Hymes 1974: 481-94). Hymes hangsúlyozza, hogy a műfajok szorosan kapcsolódnak a többi összetevőhöz is, „Tudnunk kell, hogy milyen kontextusban milyen minták használhatók, s hogyan, hol és mikor lépnek ezek fel” (Hymes 1975: 102). A beszédaktusok és a műfaj között is szoros összefüggés van, egyes beszédaktusok és műfajok kötelező jelleggel összetartozhatnak.

A pragmatikai kutatások (Grice, Austin, Searl, Leech), elsősorban a „meaning in interaction” gondolata, a társalgási maximák és különösen a beszédaktus-elmélet, szorosan összefonódtak a társalgáselemzéssel (Brown – Levinson 1981; Schegloff 1968).

1.5. A beszédaktusokban megjelenő viselkedés

A műfajokkal kapcsolatban fontos megemlíteni annak szociálpszichológiai vonatkozásait, Gumperz és Goffman elméleteit. Gumperz a „kontextualizációs utasítások” kapcsán arra hívja fel a figyelmet, hogy a beszédpartnerek jelzéseket adnak egymásnak a kontextus értelmezésére vonatkozólag. (Gumperz 1982). Ezek a

kontextualizációs utasítások segítik a beszédpartnereket, hogy a társalgás adott szakaszát milyen műfajként vagy milyen beszédaktusként értelmezzék.

Goffman a „keret”- és „szerep”-elmélete is hasonló gondolatokat tartalmaz. A kommunikációs szituáció kereteit a kommunikáció különböző aspektusait szabályozó normák alkotják, amelyek részben kötöttek, kívülről meghatározottak, részben a felek aktív és kölcsönös együttműködése révén jönnek létre. A kommunikációs szituáció tehát helyzetdefinícióval jön létre. Egy interakció szereplői kölcsönösen határozzák meg és folyamatosan alakítják azt a szituációt, amelyben különböző szerepekkel vesznek részt. Megnyilatkozásaikkal támogatják vagy visszautasítják a beszédpartner választását. A „szerep”, azaz az adott szituációtípusra vonatkozó viselkedés együttes a műfajhoz szervesen hozzátartozik.

Az eredményes kommunikáció alapfeltétele, hogy a felek képesek legyenek arra, hogy a közösen kialakított normáknak megfelelően viselkedjenek, a normáknak megfelelő üzenettípusokat bocsássák ki. Ennek képessége csak nagyon kevés tekintetben velünk született, azaz biológiailag adott. Legnagyobb részt tanulni kell. A tanulás folyamata a szocializáció.

A szocializáció folytán végső soron azt tanuljuk meg, hogy a különböző társas szituációk kereteit alkotó sajátos normastruktúráknak milyen viselkedési mintázatok felelnek meg. Az így megtanult mintázatok azután segítségünkre lesznek maguknak a szituációknak a felismerésében, és a megfelelő viselkedés kialakításában.

Életünk során ilyen értelemben tehát szerepeket, szabályozott viselkedésmintázatokat tanulunk meg. A tanulás folyamata pedig a szerepekről alkotott bonyolult mentális kép (kognitív struktúra) kialakítása. A mindennapi gyakorlat során elsajátítjuk a szerepek megfelelő megvalósításának módjait, így sokféle szerep „eljátszására” leszünk alkalmasak, amelyeknek kiterjedése és árnyaltsága határozza meg, hogyan tudunk közreműködni a különböző társas kapcsolatainkban.

Szereprepertoárunk mint mentális struktúra összekapcsolódik attitűdjeinkkel, pontosabban attitűdrendszerünk szerves részét alkotja, velünk együtt alakul ki és fejlődik. Voltaképpen igen árnyalt és részletes képpel rendelkezünk magunkról abban a tekintetben, hogy melyek azok a szerepek, amelyek leginkább sajátjaink, amelyek bennünket a különböző szituációkban jellemeznek, amelyek legfőbb jelzői énünknek. Ezt a belső képet nevezhetjük önazonosságnak (identitásnak).

Az identitás kifejezését – megfelelő szerep eljárását – a beszélgetőpartnerek minden kommunikációban kölcsönösen elvárják egymástól.

1.5.1. Homlokzat, vonal

A Goffman-képben a társas szituációk résztvevőit elvárások jellemzik abban a tekintetben, hogy velük szemben milyen fajta viselkedés a kívánatos, helyénvaló, milyen értékeket, tulajdonságokat kell nekik tulajdonítani. Ezeket az értékmintázatokat nevezzük „személyes homlokzatnak” (eredetileg face), a rájuk vonatkozó igényeket pedig homlokzati igényeknek. A homlokzati igények tehát a feleknek azt a képét testesítik meg, amit az adott szituációban magukról szeretnének kialakítani. Másokkal való kapcsolatainkban igyekszünk észrevétlenül irányítani a rólunk szerzett benyomásokat, mégpedig az előnyös oldalakra terelve a figyelmet.

Az érettségi vizsgán az elnök/tanár az intelligens, kompetens és jóindulatú ember képét kívánja magának, akitől nem kell félni, de akivel szemben megfelelő tiszteletet kell tanúsítani. A jelölt ezzel szemben értelmes, igyekvő, felkészült, a tananyagban jártas diák képét szeretné magának, aki szeretetre és jó osztályzatra feltétlenül méltó.

A felek a környezet számára bonyolult viselkedésmintázattal jelzik homlokzati igényeiket, viszonyulásukat a szituációhoz, a résztvevőkhöz, a szituáció céljához és tárgyához. Ezt a viselkedésmintázatot „vonálnak” (line) nevezik. A szituáció résztvevői kifejező hozzájárulásuként valamilyen „vonalat visznek”. A kérdező tanár az érettségin tehát nyugodtan, megfontoltan viselkedik, nem használ durva kifejezéseket, bizonyos távolság tartással viseltetik a diákkal szemben, azonban megfelelő közvetlenségi jelzéseket is küld. Barátságosan mosolyog, nem nevet a jelölt butaságain, bátorítóan bólogat. A jelölt ugyanakkor tisztelettudóan viselkedik, nem vág grimaszokat, igyekszik világosan fogalmazni.

Minden szituációban alapvetően kétféle típusú homlokzati igénnyel léphetünk fel. Egyrészt kikövetelünk magunknak bizonyos tulajdonságokat. Elvárjuk, hogy meghatározott, pozitív értékeket tulajdonítsanak nekünk, és ennek megfelelő, ezt támogató viselkedést tanúsítsanak velünk szemben. A homlokzatnak ezt az oldalát nevezzük pozitív homlokzatnak. Ugyanakkor egy szituációban nemcsak azok az értékek jellemeznek bennünket, amelyeket kikövetelünk, hanem azok is, amelyeket kikérünk magunknak. A pozitív homlokzat mellett tehát megkülönböztetünk negatív

homlokzatot. A negatív homlokzat azon tulajdonságok és értékek összessége, amit a személyiség a társas szituációban elutasít.

A társas szituációban tehát minden felet jellemez valamely homlokzat. Minden résztvevő kifejezi negatív és pozitív homlokzati igényeit és elvárja a többi résztvevőtől, hogy ezeket támogassa. Cserébe ő is támogatja a többiek homlokzatát. A homlokzatok fenntartása együttműködés eredménye. Mivel a homlokzatok egyensúlya alapmotívuma a társas szituáció kifejező rendjének, a résztvevők mindent megtesznek az egyensúly fenntartása érdekében. Az ember alapvető homlokzati igényei nyilván arra vonatkoznak, hogy az a kép, amit a mások számára jelent, megfeleljen identitásának.

1.5.2. Benyomáskeltés, viselkedési stratégiák

Az egyén különböző szerepjátékaival arra törekszik, hogy minél jobban megfeleljen a közösségben elvárt normáknak. Amennyiben cselekedete valamilyen okból nincs összhangban az elvárásokkal, megpróbálja leplezni azt, azaz igyekszik társas kapcsolataiban a róla szerzett benyomásokat észrevétlenül irányítani, mégpedig a pozitív oldalakra irányítani a figyelmet. Barry Schlenker „Impression management” című munkájában leírja, hogy az emberi cselekvések szükségszerűen bizonyos mintákat követnek. Viselkedésszabályozó törekvésünk lényege a vágyott énképzetekkel való azonosulás, illetőleg a nem vonzóaktól való elhatárolódás. Mark Leary az alábbiak szerint tárgyalja az énmegjelenítési eljárásokat: (1) énléírások: az egyén oly módon jellemzi önmagát, hogy ezzel az általa óhajtott benyomást közvetítse másoknak, (2) attitűdkinyilvánítások: olyan attitűdök hangoztatása, amelyek bizonyos tulajdonságok, érzelmek birtoklását sugallják, (3) attribúciós számadások: a benyomáskeltő úgy magyarázza viselkedését, hogy fönntarthasson vele egy meghatározott szociális képet magáról, (4) emlékezetbeli „találékonyág”: visszaemlékezés valóságos eseményekre, emlékek kitalálása vagy elhallgatása énbemutatósi megfontolásból (ha valamilyen cselekedet nincs összhangban az egyén korábbi attitűdjével, a bizonytalanság látszatának elkerülése arra sarkallhatja, hogy új attitűdöt fogalmazzon meg, és azt régi meggyőződésének állítsa be), (5) nem verbális

viselkedés: a nyelvi üzenetek rendszerint a nem verbális jelzések gazdag készletével párosulnak, amelyek megerősítik, módosítják vagy teljesen fölváltják a szavak konvencionális jelentését., (6) társas azonosulás: nyilvánosság előtti közösségvállalás/elhatárolódás meghatározott személyekkel/személyektől , (7) konformitás és engedelmesség: viselkedéses alkalmazkodás a társas normákhoz és/vagy a mások által előnyben részesített választásokhoz, (8) díszletek, kellékek és a megvilágítás: a fizikai környezethez tartozó dolgok énmegjelenítéses szándékú fölhasználása, elrendezése, (9) egyéb stratégiák: proszociális viselkedés, agresszivitás, sport és testgyakorlás, kockázatvállalás (gyorshajtás, szenvedélyek), csoportmunka stb. (Leary i.m. 16-38 idézi Nemesi)

1.5.3.A grice-i maximák

A kommunikátornak a dialógusban több aspektusban is megfelelő módon kell hozzájárulását véghezvinnie a sikeres közreműködés érdekében. Ez az ő együttműködésének alapja. Úgy kell eljárnia, hogy hozzájárulása érthető, egyértelmű, világos legyen.

Ahhoz, hogy a közlemény világos legyen, bizonyos szabályokat be kell tartani annak megalkotásakor. Ezek a szabályok részét alkotják a dialógus normatív meghatározottságainak.

A világos beszéd normáit P.H. Grice gyűjtötte össze és szedte rendszerbe. Egy alapvető főszabályt és emellett szabályok négy csoportját különböztette meg.

Grice szerint a közlőnek mindenekelőtt a „kooperáció elvének” kell megfelelnie, azaz arra kell törekednie, hogy hozzájárulása feleljen meg annak, amit a dialógus alapvető együttműködési kötelezettsége, menete, iránya, célja megkövetel. A kommunikátornak ügyelnie kell arra, hogy hozzájárulása mennyiségi szempontból megfelelő legyen. Azaz pontosan olyan informatív legyen, amennyire a dialógus aktuális és közösen elfogadott célja vagy iránya ezt megköveteli. Ne mondjon se többet, se kevesebbet.

Fontos szempont a közlemény tartalmi minősége. Ez azt jelenti, hogy arra kell törekednie a közlőnek, hogy közleménye igaz legyen, ne mondjon olyasmit, ami nem igaz, vagy amire legalábbis nincs megfelelő bizonyítéka.

Alapvető követelmény a közlés tartalmának a kommunikációs célhoz való viszonyának tisztán tartása. Ez azzal a kíváncsisággal jár, hogy a közleménynek közlésre érdemesnek, a tárgy vonatkozásában megfelelőnek, egyszóval relevánsnak kell lennie.

Végül ügyelni kell a megfogalmazás módjára, a közleménynek világosnak kell lennie. Praktikusán, kerülni kell a homályos, kétértelmű kifejezéseket, rendezetten és mindenekelőtt röviden kell a mondandót megfogalmazni.

Ezek a szabályok azért különös jelentőségűek, mert nem passzív irányítói a közlemények megalkotásának, hanem az egész dialógus menetének meghatározásában aktív szerepük van. Ezek ugyanis a közlő és a befogadó közös szabályai. Nemcsak arra vonatkoznak, azt szabályozzák, ahogyan az üzeneteket megfogalmazzák, hanem azt a módot is alapvetően befolyásolják, ahogyan az üzeneteket értelmezik.

A befogadó az üzenet jelentését következtetéssel állítja elő, amelynek rendkívül sajátos algoritmus a éppen a kommunikációt vezérlő normákra, közöttük a fenti szabályokra épül.

A társas szituáció minden esetben bonyolult folyamat, amelynek van eleje és vége, valamint menet közben is igen határozott és finom szabályozást igényel. Az interakció szabályozása, hangolása, a közreműködők hozzájárulásainak szinkronizálása a kommunikáció részét alkotja.

Paul Grice alkotta meg azt a fogalmi apparátust, mely lehetővé teszi, hogy a nyelvi cselekvést, a jelentést és a megértést a kommunikációs aktusban résztvevők szándékainak és hiteinek a fényében vizsgáljuk.

Grice a kommunikáció általános kérdéseinek megvilágítására a mindennapi beszélgetést vagy társalgást választotta kiindulópontjául, amely – mint leszögezte – „a célirányos”, „a racionális viselkedés” sajátos esete (Grice 1997: 218). A vizsgálódási keret mindenekelőtt a „megnyilatkozás-jelentések” tanulmányozására alkalmas. Grice az egyike azoknak, akik elsőrendűen fontosnak tartják a „mondat-jelentés” és a „megnyilatkozás-jelentés” közti éles különbségtevést (Grice 1968). Grice figyelmeztet arra, hogy : ” az (általában vett) jelentést annak terminusaiban kell megmagyarázni, hogy a jel használói milyen jelentést akarnak kifejezni

valamilyen partikuláris alkalommal.” (Grice 1997) A „társalgás logikájának” vizsgálatakor alapvetőnek számítanak azok az esetek, amikor p-t mondva q-t mondunk, amikor tehát megnyilatkozásunkkal, vagy általában véve viselkedésünkkel és cselekedetünkkel, konvencionálisan vagy nem konvencionálisan egy további jelentést sugallunk. A megnyilatkozás nem konvencionálisan kikövetkeztethető jelentéseit nevezte Grice „társalgási implikaturának”. A társalgási implikaturák megértésekor nem szabályokra, hanem igen általános alapelvekre, maximákra támaszkodunk, mint amilyen az „együtműködési alapelv”, a „relevancia elve”, stb. Searle megpróbálta összekapcsolni a nyelvi cselekvés szabálykövető jellegének leírását a nyelvi cselekvés intencionális jellegének elemzésével. Searle másképpen elemezte az intenciókat, mint Grice, mégis elmondható: a Grice által kidolgozott fogalmak és módszerek beépültek a beszédaktus-elméletbe (Searl 1983). A beszédaktus-elmélet a nyelvi jelenségek egészéről és a nyelv természetéről alkotott új filozófiai elméletként jelentkezett.

1.5.4. Viselkedési stratégiák a nyelvhasználatban

A viselkedési stratégiák a nyelvhasználatban is megjelennek. Elsősorban az említett grice-i együtműködési alapelvek követésében. Grice társalgási elveivel kapcsolatban több bírálat is megfogalmazódott, Leech az együtműködési alapelvet kiegészítette az udvariassági alapelvvel, bár annak pontos definícióját nem adta meg, csupán annyit mond, hogy bizonyos beszédtek inherensen udvariasak, mások inherensen udvariatlanok. Az udvariassági alapelv a következő maximákat tartalmazza: Tapintat-maxima (Minimalizáld a partner költségét!, Maximáld a partner hasznát!), Nagylelkűség-maxima (Minimalizáld az én hasznát!, Maximalizáld az én költségét!), Jóváhagyás-maxima (Minimalizáld a partner leszólását!, Maximalizáld a partner dicséretét!), Szerénység-maxima (Minimalizáld az én dicséretét!, Maximalizáld az én leszólását!), Egyetértés-maxima (Minimalizáld a nézeteltérést a partnerrel!, Maximalizáld az egyetértést a partnerrel!),

Rokonszenv-maxima (Minimalizáld az ellenérzést a partner iránt!, Maximalizáld a rokonszenvet a partner iránt!),

?Fatikus-maxima (Kerüld a csendet!, Tartsd szóval a partnered!).

Leech ezen kívül még megnevez két ún. magasabb rendű elvet, az irónia és az ugratás elvét, valamint az udvariasság körétől független maximát, az érdekesség és a polianna elvet.

2.Szemponatok a felelet műfajának jellemzéséhez

I. Szituáció és szereplők (a műfajhoz kapcsolódó speciális szituáció, fizikai helyszín, a résztvevők személye, helyzete, jellegzetes szerepek és hierarchikus viszonyok)

II. Célok és beszédaktusok (a beszélgetés speciális célja, jellemző beszédaktusok és szerveződésük)

III. Formai jellemzők (stílus, szókincs, nyelvtani szerkesztettség foka, jellegzetes kifejezések, kötelező és fakultatív részek, szomszédsági párok, terjedelmi korlát, társalgási viselkedés)

IV. Tartalmi sík (jellegzetes téma, tartalmi behatároltság)

V. Különleges pragmatikai összetevők (értékelés)

Köznapi társalgás	Tantermi tanár – diák interakció	Érettségi szóbeli vizsga
Verbális	Verbális	Verbális
Legalább két ember együttműködő dialógusa	Egy tanár és egy osztály	Egy tanár és egy diák
Nem intézményhez kötött	Intézményhez kötött	Intézményhez kötött
Nincs speciális helyszín	Iskola, tanterem	Iskola, tanterem
Változatos időtartamú	Kötött időtartamú (45 perc)	Vizsgaszabályzat által rögzített (max. 15 perc)
A megnyilatkozások hosszúsága a tetszőleges	A tanár többet és hosszabban beszél, mint a diákok	A diáknak kell hosszabban beszélnie
A beszélgetés célja változatos	A beszélgetés célja ismeretátadás, ellenőrzés, társadalmi norma közvetítése	A jelölt tudásának értékelése a középfokú tanulmányainak lezárásakor
A társalgás menetét a résztvevők közösen irányítják (esetleg egy domináns személy) Alapvetően szimmetrikus viszony	A tanár irányítja Aszimmetrikus viszony	Tanár, ill. egy hivatalosan kijelölt személy (érettségi elnök) irányítja Aszimmetrikus viszony
A beszélés joga mindenkit megillet	A beszélés joga a tanárt és az általa kijelölt személyt illeti meg	A beszélés joga a vizsgázót és a tanárt, ill. az elnököt illeti meg.
A témát általában nem nevezzük meg	A témát a tanár jelöli ki és nevezi meg	A témát a tanár jelöli ki a vizsgaszabályzat által megadott előzetes szempontok szerint.
A témátartás nem követelmény	A témátartás alapvető fontosságú	A témátartás alapvető fontosságú
A témaváltás joga bárkit megillet	A témaváltás a tanár joga	A témaváltás a tanár joga
A társalgás eleje rituáléval indul (köszönés)	A tanóra eleje mindig rituális (köszönés, jelentés, naplóbeírás)	Rituális, vizsgaszabályzat által meghatározott
A szomszédsági párok típusai változatosak	Domináns a kérdés – válasz	Domináns a kérdés – válasz

A kérdés információszerzés	A kérdés a tanár részéről az ellenőrzést szolgálja, a diák részéről a bizonytalanságot fejezi ki	A kérdés célja: a jelölt tudásának megismerése, a diák részéről pontosítás
A válasz lehet kitérő	A kitérő válasznak következménye van (elmarasztalás, rossz érdemjegy)	A kitérő válasznak következménye van (új tétel húzása, rossz érdemjegy)
A beszélőváltás spontán, önkijelöléssel történik, félbeszakítás, együttbeszélés lehet	A szóátadás tanári kijelöléssel történik, a szóátvétel jogáért a tanulók jelentkezéssel licitálnak A tanár félbeszakíthatja a felelőt, együttbeszélés a tanárral udvariatlan viselkedésnek számít	A beszélőváltás az udvariassági szabályok szerint történik A tanár félbeszakíthatja a felelőt, ha az időkeretet túllépi, ill. helytelen választ ad
A társalgás végén nem jellemző az értékelés	A felelet végén a tanár értékel	A felelet végén kötelező az értékelés
A mondatszerkesztésre a rövid, és hiányos mondatok, közbevetések ill. a mellérendelő összetett mondatok jellemzőek	A mondatszerkesztésre a rövid és hiányos mondatok, ill. a mellérendelő összetett mondatok	Elvárt az alárendelő és mellérendelő összetett mondatok harmonikus váltakozása
Szókészletében változatos,	Elvárt a választékos nyelvhasználat	Elvárt az igényes, normakövető nyelvhasználat

2.1. Szituáció és szereplők

A szóbeli vizsgákra júniusban, a május elején megírt írásbelik után kerül sor. A vizsga formai előírásait és annak menetét szabályzat rögzíti. Érettségi vizsgát két szinten lehet tenni: emelt és közép szinten. A közép szintű vizsgákat a jelöltek az „anyaiskolájukban” teszik. Az emelt szinten vizsgázók más iskolákban vizsgáznak, amelyeket az OKÉV jelöl ki számukra.

Emelt szinten a jelöltek háromtagú szakmai bizottság előtt felelnek, közép szinten a bizottság többtagú is lehet. Az utóbbi esetben csak egy ismeretlen tagja van a bizottságnak: az elnök, aki nem feltétlenül az adott tantárgy szaktanára.

A szóbeli vizsgák oktatási intézményben, tantermekben folynak, amely a vizsga résztvevőit meghatározott szerepbe kényszeríti. A tanterem berendezése a magyarországi gyakorlatnak megfelelően a frontális osztálymunkához szabott. Eltérés csak a teremben ülő tanárok és tanulók létszámában van. Míg a tanórákon maximum harmincöt diák ülhet egy osztályban, addig a vizsgákon legfeljebb hat jelölt lehet egyszerre a teremben. Minden egyes vizsgázó külön padban foglal helyet, ahol harminc percig készülhet feleletére. Ez alatt az idő alatt jegyzetelhet, vázlatot írhat, de feleletét önállóan, nem a leírtak „hangosításával” kell elmondania. Feleléskor a jelölt a vizsgabizottság előtti asztalhoz megy. Ez a helyváltoztatás csökkenti az interlokútorok közti térbeli távolságot, amely némileg ellensúlyozza a tanár – diák közti aszimmetrikus viszonyt.

Az érettségi vizsga intézményhez kötött beszédhelyzet, amelynek jellegzetes szereplői vannak: tanár – diák, akik hierarchikus viszonyban állnak egymással. A beszédjog kijelölése és a beszélőváltás irányítása a tanár által történik.

2.2. Célok és beszédaktusok

A vizsga célirányos interakció, amelyben legalább két résztvevő kommunikál közvetlenül, ugyanabban az időben egy olyan témáról, amely a vizsgafeladat által irányított figyelmük középpontjában áll, s a társalgás során legalább egyszer beszélőcserét hajtanak végre.

A vizsgafelelet mint dialógusműfaj úgy határozható meg, mint egy szaktanár által vezetett párbeszéd, amelynek kommunikációs célja a jelölt tudásának, tájékozottságának minél teljesebb megismerése az adott tantárgyból. Ennek megfelelően a műfaj legjellemzőbb beszédaktusa : a kérdés – válasz.

2.3. Formai jellemzők

A feleletnek van stílusbeli kötöttsége, elvárt a választékos irodalmi nyelv (nyelvi sztenderd) használata.

A hétköznapi társalgás egyik jellemző dialógusa a különböző beszélők közötti, egymást követő szekvencia, mint a köszönés–visszaköszönés, kérdés-felelet, addig az osztálytermi társalgásra a háromfordulós szekvencia a legjellemzőbb.

T:Kit nevezünk a haza bölcsének?

D:Deák Ferencet.

T: Így van, valóban őt.

E szövegtípusnak kötött sémája van:

T: kérdés

D: válasz

T: értékelés

Ezek kötelező elemek, de „fakultatív” elemekkel, újabb kérdésekkel, pontosításokkal, valamint más beszélgetésszervező aktusokkal bővíthetők. A harmadik forduló, amely rögtön követi a kérdés-válasz párt, megkülönböztető jellegzetessége az osztálytermi társalgásnak, s az annak részeként megjelenő feleletnek. Természetesen nem kizárólagosan csak a tantermi társalgásban találkozhatunk ezzel a szerkezettel, a hétköznapi életben is gyakran előfordul (Sinclair & Coulthard 1975: 37)

A:Hány óra, apa?

B:Tíz.

A:Köszönöm.

A fent említett példák mindegyike háromfordulós szekvencia, de a szekvencia harmadik része nem ugyanazt a célt szolgálja az egyes beszélgetésekben. Az első

példában a harmadik forduló **értékeli** a kérdésre adott választ: *Így van, valóban őt*, a második példában a kérdező megköszönte a kérdésére adott válaszcselekvést.

A háromfordulós szekvenciák utolsó, értékelő része nemcsak az osztálytermi társalgásban és a vizsgán fordul elő, hanem az orvos–beteg közti párbeszédben is (Shy 1976; Fisher 1981; Todd 1981). Goffman (1976) a találós kérdést is ilyen háromfordulós szekvenciának tartja.

A kérdés – válasz dialógustípus Kiefer Ferenc szerint „a szöveg egyik elemi formája”. A kérdés – válasz szoros párként való kezelése azt is jelenti, hogy a kérdő mondat nem vizsgálható önmagában, hanem csak a rá adott válasz figyelembevételével; s a válasz is – természetesen – csak a kérdés függvényében minősíthető.

2.3.1. Kérdések és hibajavítások a preferencia – irányulási elv szerint

A társalgás során a válasz mindkét beszélgetőpartner számára egyfajta visszajelzés is, mivel a kérdező a válasz révén ellenőrizheti, hogy sikerült-e világosan megértetnie magát és szándékát egyértelműen a másik tudomására hoznia.

Levinson megállapítja, hogy bármilyen beszédaktus esetén a beszélgetőfelek előnyben részesítenek bizonyosfajta második részeket. Ennek értelmében megkülönböztet preferált és kevésbé preferált második részeket. A preferenciarendszer (preference organisation) a társalgáselemzés egyik kulcsfogalma; azt magyarázza, hogy miként érik el a beszélők a személyközi megértést azáltal, ahogyan a nyelvi cselekvéseket megvalósítják, illetve a rájuk adott válaszokat kiválasztják. A preferált válasz mindig rövidebb és direktebb, a nem preferált bonyolultabb, hosszabb, magyarázkodással jár. A preferált választ sugallni is lehet, erre leggyakrabban az *ugye* módosítószó szolgál (Ugye elkészültél a feladattal?).

A preferencia hatásköre kiterjed teljes szekvenciák közti választásra is. Schegloff, Jefferson és Sacks (1977) írta le azt a preferenciahierarchiát, amelynek mentén a helyesbítés megvalósul:

1. a leginkább preferált az, ha a beszélő maga kezdeményezi és hajtja végre a helyesbítést;
2. kevésbé preferált, ha a beszélő a címzett kezdeményezésére helyesbít;

3. még kevésbé preferált az, ha a helyesbítést a címzett kezdeményezi és ő is hajtja végre;

4. legkevésbé preferált, ha a címzett kezdeményezés nélkül, azaz a másíknak lehetőséget sem adva a kommunikációs zavar megoldására, azonnal kijavítja beszédpartnerét.

A beszélő által kezdeményezett és végrehajtott hibajavítás nem volt jellemző a felelőkre (vizsgahelyzetben könnyen elkerülheti figyelmüket egy-egy botlás, amit nem vesznek észre). Mindössze két esetben találtam rá példát, hogy a jelölt észrevette tévesztését és rögtön helyesbített.

(5.1.f.)

A diák a Bánk bánról beszélt, amit tévedésből Az ember tragédiája című drámával keverte össze.

„...az újonnan épült színházban is műsorra tűzték ezt a *ö* bocsánat, bocsánat. Tehát Katona József”.

(20.5.f.)

„...vegyük a mostanában játszott Ben-Hurt vagy elnézést, a Bánk bánt”.
(szótévesztés)

A vizsgafeleletek hibajavítására az volt jellemző, hogy a tanár kezdeményezésére történt meg a helyesbítés. Ez fordult elő nagyobb számban, sorrendben ezt a legkevésbé preferált helyesbítés követte, a rögtön javítás módszere. Ezt a durva tévedéseknél, valamint a pontatlan fogalomhasználatnál alkalmazták a tanárok.

A kezdeményezést a vizsgáztatók különböző módon tették : rávezetéssel (pl. a szófaj jelentésének megadásával, az adott szó mondatbeli szerepére való figyelmeztetéssel), a hibás válasz kérdésként történő megismétlésével, a tanuló nevének nyomatékkal történő kiejtésével, közbevágással, negatív értékeléssel, ill. pontosítással.

(15.33.f.)

T: ...Akkor mit helyettesít?

D: Főnevet! Melléknevet.

T: **Tulajdonság.**

D: Akkor melléknevet. Igen. Melléknevet.

(25.17.f.)

D:...*a legnagyobb* az egy fokozott melléknév, az *adott* #

T: ***Adott szemléletesség. Milyen szemléletesség? Adott.***

D: Akkor ez egy melléknév #

T: ***vi igenév***

(31.16.f.)

D:...a latin származású Gertrudis.

T:***Latin?***

(38.4.f.)

D: A céhekben kevesebbet termeltek, éppen a szükségletnek megfelelő mennyiséget.

T: Minőségével kapcsolatban?

D: Jó minőségűek voltak, és az árúk is elég olcsó volt.

T: ***Kriszta!***

(5.2.f.)

D:...Katona József abban konkrét, mégpedig az 1850-es, 1840-es évek helyzetét ültette bele.

T: ***Ez nem lesz jó.***

(5.5.f.)

D:...II. Endre király idején játszódik a történet, aki szintén eredeti [...] személy volt.

T: ***Valóságos.***

D:Valóságos személy volt.

A nem preferált válaszok típusai vizsgafeleletekben

1.) A felelő a kérdésre nem válaszolt

(4/13.f.)

T:Kapcsolat fenntartó funkció mikor érvényesül a szövegben?

D:(2.0)

(15/22.f.)

T: És mi az a *meg*?

D: (3.0)

2.) A felelő váratlan válasz adott

a) visszakérdezett

(5/15.f.)

T:Ezt el tudnád helyezni a drámában? Ezt a jelenetet.

D:Így, konkrétan a felvonás?

(15/24.f.)

T: Az elején.

D: Igekötő?

b) mentegetőzött

(54/5.f.)

T:Ne haragudj, hadd kérdezzem meg, Kosztolányinak A kulcs című novelláját ismered-e?

D:Sajnos nem.

c) szó szerint megismételte a kérdést

(55/12.f.)

T:Ilyet kérdezhetek, hogy Aranynek milyen balladakorszakairól tud esetleg?

D:Balladakorszak.

d) nem értette meg az udvarias formában megfogalmazott felszólítást

(15/54.f.)

T:Persze. Hát mér nem mered mondani?

D:Hát mer ezt nem tudom, tanárnó sose (.) jó.

e) helytelen választ adott

(9/10.f.)

T: Hát honnan tudod, miből tudod, hogy közvetlen?

D:Hát az egészemet értem, próbál hatni, a kutyát mint pozitív dolgot mutatja be,és

ö hogy ne törődjünk mások véleményével, mert nem ez a fontos.

f)tagadó választ adott

(4/7.f.)

T:Egyéb funkcióra emlékszel-e még?

D:Nem.

2.3.2. A dialógusokban megjelenő nyitások

A dialógusok megnyilatkozások sorozatai, amelyek interperszonális funkciójukat tekintve háromfélék lehetnek: a) létrehoznak egy kommunikációs kapcsolatot, azaz elkezdenek egy diskurzust; b) fenntartanak egy már meglévő kommunikációs kapcsolatot, azaz folytatnak egy diskurzust; c) megszüntetnek egy kommunikációs kapcsolatot, azaz befejeznek egy diskurzust.

A hétköznapi társalgásban a társalgásban résztvevők felváltva szólalnak meg „A kezdet az a hely, ahol az éppen megkezdett beszélgetési típust felajánlják, bemutatják, elfogadják, visszautasítják – röviden – konstituálják a résztvevők” (Schegloff 1979: 25).

A kérés mint első konstitutív jellegű beszédaktus alapvetően meghatározza a beszélgetés lefolyását és a beszélgetőtársak egymáshoz viszonyított helyzetét.

A kérés beszédaktusa során az aktust végrehajtó beszélgetőtárs felszólítja kommunikációs partnerét. Searle rendszerében ez a direktívák csoportjába tartozik.

A szóbeli érettségén ez a felszólítás írásban történik, a jelölt az általa kihúzott borítékban találja meg a tanára által megfogalmazott kérést.

A tantermi konszenzus alapján a jelöltek ismerik az alá-fölérendeltségen alapuló kommunikációs helyzetet. Ezt tudomásul véve, a szabályokat betartva vetik alá magukat a tanár instrukcióinak.

Vizsgakérdések

A próbaérettségizők az alábbi vizsgakérdéssel találkoztak az általam vizsgált tantárgyakban:

„A társalgási stílus **mely** jellemzőit mutatja be az alábbi novellarészlet?”

„**Mutassa be** a szövegből vett példákkal, mi jellemzi a tudományos stílusréteg mondatszerkesztését, szókészletét!”

„**Emelje ki** a szövegből azokat a szavakat, amelyekben példát talál a magánhangzók és a mássalhangzók alkalmazkodására, és **jellemezze** helyesírási jelöltségüknek, jelöletlenségének néhány esetét!”

„**Bizonyítsa** a szöveg kiemelt szavainak elemzésével a szófaji besorolás szempontjainak érvényesülését!”

„**Elemezze** a szövegben kiemelt szóalakokat a szóelemeik szempontjából!”

„**Minősítse** az alábbi szöveg mondatait szerkezetük szerint, és állapítsa meg, hányféle mondatfajta van példa az idézetben!”

„**Mutassa meg** a szövegben a grammatikai és jelentésbeli kohézió nyelvi eszközeit!”

„**Fejtse ki**, hogyan gazdagítja a vers jelentését a változatos mondatszerkezet és a montázsszerű szövegidézetek!”

„**Állapítsa meg**, melyek az érvelő közlésmód nyelvi kifejezési formái az alábbi szövegben!”

„**Elemezze és értelmezze** az interjúszöveg képes kifejezéseit!”

„**Vizsgálja meg** az alábbi szövegben, milyen stílusformáló szerepe van a rokon értelmű és a többjelentésű szavaknak!”

„**Milyen** retorikai eszközökkel és az író a szöveg meggyőző erejének fokozására?”

„**Hogyan** érvényesülnek Kölcsey országgyűlési felszólalásában a szónoklat hagyományos szövegformálási jellegzetességei?”

„**Jellemezze** a nyelvet mint jelrendszert az alábbi szöveg alapján!”

„**Mutassa be** Petőfi világ- és történelemszemléletét Az apostol alapján!”

„**Fejtse ki** véleményét Petőfi természet és tájköltészetéről néhány mű alapján!”

„**Mutassa be** a verses nagyepika jelentőségét Arany János életművében például a Toldi estéje (vagy más mű) alapján!”

„**Melyek** Balassi életművének reneszánsz sajátosságai?”

„**Egyetért-e** a fenti véleménnyel?”

„Az idézetben szereplő megállapítások alapján **jellemezze** Szophoklész Antigoné című művének hőseit, értelmezze cselekedeteiket!”

„**Melyek** Kölcsey nemzetfelfogásának jellegzetességei?”

„**Érveljen** a fenti fölvetések valamelyike mellett!”

„**Melyek** Arany kései költészetének jellegzetes motívumai?”

„**Fejtse ki** véleményét arról, érinti-e a könyvek kulturális szerepét a digitális, számítógépes fejlődés!”

„A drámai költeményeket **olvasásra vagy színpadi előadásra ajánlaná** inkább?”

„**Fejtse ki**, miként és mennyiben segíti vagy hátráltatja, módosítja egy-egy regény olvasásának élvezetét, ha azt láttuk filmváltozatban!”

„**Hasonlítsa össze** a céh, a manufaktúra és a gyár termelésének alapvető jellemzői az alábbi szempontok alapján!”

„**Ismertesse** egy XIII. századi nyugat-európai város életét!”

A legtöbb vizsgakérdés grammatikailag felszólító igealakot tartalmazó felszólító mondatban valósult meg. A kérdés formájában megfogalmazott kérdés elenyésző, sőt a kérdés formájában megfogalmazott mondatok is felfoghatók olyan alárendelő összetett mondatoknak, amelyek főmondatában egy beszélést kifejező felszólító módú ige van, amelyhez alárendelő helyzetben egy kérdés kapcsolódik pl.: Mondja el, melyek Arany kései költészetének jellegzetes motívumai!, ill. Beszéljen arról, hogy a drámai költeményeket olvasásra vagy színpadi előadásra ajánlaná inkább!, Nevezze meg, hogy melyek Arany kései költészetének jellegzetes motívumai!

A különböző nyelvtani formában megfogalmazott kérések pedagógiai cézzal feltett kérdések, ún. vizsgáztató kérdések, amikor a beszélő/tanár tudja a választ, viszont nem tudja, hogy a jelölt tudja-e. A különböző grammatikai eszközökkel megvalósuló formák ugyanazon beszédaktus stilisztikai altípusai.

A példából kitűnik, hogy a magázó forma, az igemódban megjelenő határozott utasítás nyelvileg a vizsgaszituáció hivatalos, intézményes jellegét hangsúlyozza, valamint erősíti a kommunikációs felek közötti hierarchikus viszonyt.

A kérdéseket 45%-ban azonban nem követi azonnal felelet, hanem előszekvencia vezet be azt. Az előszekvencia beszélgetést szervező aktusokból áll, ezért tartalmi szerepe kevés.

Típusai:

A diák által kezdeményezett két fordulóból álló nyitó formák:

a) a felelő kezdeményezi a társalgást azzal, hogy azonosítja az általa húzott tételt és feladatot, a vizsgáztató pedig röviden jelzi a kapcsolatfelvételt

Ez lehet: *űhüm* (16., 19., 63.), *igen* (29.,50.,68.), *jó* (25.,65), *tessék* (20).

D: Az irodalom határterületei. Ez a hatos tétel. Kezdhetem?

T: Tessék. (20.)

D: A magyar nyelv szófaji rendszere.

T: Jó. (25.)

D: A romantika.

T: Igen. (29.)

D:Hát a Mikszáth Kálmán. Feladat, hogy egyetért-e az alábbi véleménnyel. Állásfoglalásában utaljon legalább két-három Mikszáth-novellára!

T: Űhüm. (16.)

b) a felelő azonosítja a tételt, a tanár rövid, biztató megnyilatkozást tesz

”Hangosan és szépen, okosan!”(3.)

c) a felelő pontosít, a tanár további információt kér

„A számát is mondjad!”(26.)

„Mi a feladat?” (44.)

d) a felelő pontosít, de kifejezi bizonytalanságát is

„Mutassa be a szövegben a grammatikai és jelentésbeli kapcsolat nyelvi eszközeit!
Hát itt most nem tudom, hogy mire gondoljak. Hogy milyen eszköze? (13.)

e) a felelő pontosít, a tanár jelzi a kapcsolatfelvételt és kijelentő formában kér

„Jó, jó. Ő az elsőről, az általános romantikáról csak nagyon röviden, mert nem jut időnk a műre.”(35.)

f) a felelő a kudarc elkerülése végett kérdez, a fatikus funkciót erősíti

„Az irodalom határterületei. Ez a hatos tétel. *Kezdhetem?*” (20.)

A diák által kezdeményezett több fordulóból álló nyitó formák:

a) a felelő nem ad kellő információt, a tanár kétszer is pontosítást kér

D:Gogol „A köpönyeg”-et választottam.

T: Mondjad, légy szíves, hogy hányas tétel!

D: Hármas.

T: Témakör címe?

D: Világirodalom. A XIX. század európai regényirodalma.

T: Igen. (23.)

b) a felelő maga pontosít, a címzett felszólítása nélkül

D: Témaköröm: nyelvi szintek.

T: Igen.

D: És a magyar nyelv szófaji rendszere. Alcím.

T: Úgy van, tehát az alcím a lényeg. (70.)

D: [...] Irodalomból pedig az irodalmi művek filmes adaptációja.

T: Tehát a hatos.

D: Igen, a hatos.

T: Melyikkel kezdenéd? (32.)

c) a felelő pontosít, a tanár röviden kifejezi a kapcsolatfelvételt és udvarias formában kérdést, ill. felszólítást intéz a felelőhöz

D:[...] Állapítsa meg az alábbi szöveg kiemelt szavainak szófajiságát és jellemezze őket!

T: Jó. *Melyikkel óhajtod kezdeni?*

D: Szerintem inkább a nyelvtannal.

T: Jó.(7.)

D: [...]Az elrendezés retorikai alapjai.

T: *Kezdjed azzal, amellyikkel szeretnéd!*

D: Jó. Hát talán a retorikával próbálkoznék meg. (30.)

A tanár által kezdeményezett nyitó formák:

a) rövid, egyszavas udvarias felszólítások

Ezek : tessék (12.), parancsolj (56.)

b) hosszabb, udvarias felszólítások

T: Legyél szíves, ismertesd a tételeidet, a tétel címét!

D:Témakör: világirodalom.

T: Mi a feladat, azt is olvasd fel, légy szíves!

D: Egy szabadon választott mű alapján mutassa be...

T: Jó. Ezt az idézetet felolvashatod most is, vagy a feleleted végén.

D: Majd a végén szeretném.

T: Végén. Jó. Parancsolj. (61.)

c) rideg, személytelen kérdés

Nyelvtan? (17.)

d) választási lehetőséget kínáló kérdések

Melyikkel szeretnéd kezdeni? (14.)

e) a tanár udvariasan időt kér

T: Egy pillanat.

D: Ráérek.

T: Hogy mi is tudjuk nézni (rakodás)

D: Műfajok, poétika, drámai költemény.

T: Ühüm. (18.)

f) a tanár összefoglalja a felelő feladatát, kijelöli a felelet menetét

T: Na most mielőtt ezt...nem is kell felolvasnod egészében, hanem azt fogom kérni, hogy emelj ki belőle szóképeket, alakzatokat, de először mindenképpen hívd fel a figyelmemet arra, hogyha egy ilyen verset szemlélünk, Tóth Árpád nyugatos költőről van szó, nagyon sok stíluseszközt használ, szóképet és alakzatot is, akkor mi mindenre figyeljünk. Elemzés során ugye ezeket állandóan nagyító alá vesszük közösen. Mitől költői a nyelv? Erre szeretnék kilyukadni. Mitől más, mint a köznyelv? Mitől egyéni? (64.)

Jó. Akkor a magyar nyelv nyelvváltozatai. Nagyon szép téma. Tudnál-e nekem beszélni erről átfogóan, és utána elhelyezni ezt az idézetet, úgy lenne jó. Milyen nyelvváltozatokkal teljes a mi nemzeti nyelvünk? A nyelvváltozatok összessége a nemzeti nyelv, ebből kiindulhatunk. (62.)

g) a tanár azonosítja a tételt, a diák megerősíti azt, majd a tanár az előkészületre kérdez rá

T: Szintén a hatodik tétel.

D: Ja, a témakör a retorika alapjai.

T: Jegyzeteltél-e valamit a témához kapcsolódóan?

D: Ö, hát egy ilyen rövid kifejtendést.

T: Igen? (21.)

h) a tanár keresztnévén szólítja a felelőt, és udvariasan érdeklődik

T: Ádám, melyikkel kezded?

D: Nyelvtannal szeretném kezdeni.

T: Olvasd el a címet!

D: Kommunikáció.

T. Jó. (22.)

2.3.3.Kérdések és válaszok

Miért tesz fel kérdéseket a tanár? Azért, mert a kérdések intellektuális kihívások, gondolkodásra, tanulásra serkentenek. Számtalan pedagógiai oka és célja van a tanári kérdéseknek mind a tanítási órán, mind a vizsgán:

- hogy nyelvi – gondolkodási modellt szolgáltatson;
- hogy megtudjon valamit a diáktól (tényeket, ötleteket, véleményeket);
- hogy ellenőrizze a megértést, tudást;
- hogy aktivizálja a diákokat a tanulásban;
- hogy a diákok figyelmét a szóban forgó témára irányítsa;
- hogy az osztályt a jobb diákok kérdésre adott válaszában keresztül tájékoztassa valamiről, nem pedig direkt információszolgáltatással;
- hogy a gyengébb tanulóknak is megnyilvánulási lehetőséget adjon;
- hogy stimulálja a gondolkozást, legyen az logikai, reflektív vagy valaminek az elképzelése (imaginatív);
- hogy rávegye a diákokat az előbbieken tanult anyag felidezésére és gyakorlására;
- hogy bátorítsa az önkifejezést;
- hogy tudtára adja a diákoknak, a tanár igazán érdeklődik a véleményük iránt.

(Ur 1996: 228-32, idézi Antalné)

A Pedagógiai lexikon az alábbiak szerint definiálja a tanári kérdést:”minden olyan interakció, amely a tanulóktól azonnali választ vár, függetlenül attól, hogy verbálisan vagy nonverbális formában, illetve milyen mondat formájában realizálódik” (Lukács – Csapó 1995: 276). A tanári kérdés a szociolingvisztikai és társalgási szakirodalomban már beszédaktusként is megjelenik. Wardhaugh (1995: 276) szerint: ”olyan kérdések, amelyekre a tanár már tudja a választ. A kérdések gyakran a hallgatók egész csoportjának vannak feltéve, és a csoportba tartozó egyéneknek jogot kell kapniuk a válaszadásra.”

A kérdések azonban nem egyforma értékűek abból a szempontból, hogy milyen kognitív erőfeszítést követelnek a felelőktől. Azok a kérdések fejlesztik a

gondolkodást, amelyek komplexek, önálló vélemény kifejtésére, értékelésre, szintetizálásra, analizálásra készítetik a diákokat. Ezzel szemben a vizsgakérdésekből levont tapasztalat azt mutatja, hogy a gyakorlatban sokkal inkább az adatokat számon kérő kérdéseket alkalmazzák a tanárok. Ezek a kérdések a memóriát tesztelik, arra kíváncsiak, hogy mennyire tudja a diák előhívni az emlékeiből a megtanult ismereteket. Természetesen ezeknek a kérdéseknek is van helyük és jogosultságuk, hiszen mindannyian élvezzük, ha megmutathatjuk, hogy mi mindent tudunk. Az érettségi vizsga azonban nem a lexikális tudást méri elsődlegesen, hanem azt, hogy mennyire képesek a jelöltek a megszerzett ismereteiket alkalmazni.

Kérdő mondatokkal kifejezett különböző beszédaktusok

A grammatikában tárgyalt kérdő mondatok pragmatikai szempontból igen sokfélék lehetnek. A kérdő mondatokkal sokféle beszédaktust hajthatunk végre:

a) kérdezhetünk:

Mikor kezdődik a szünet?

b) kételkedhetünk:

Tényleg ezt mondta rólad?

c) kérhetünk:

Vigyáznál a gyerekekre délután?

d) felszólíthatunk:

Na, mikor hozod már a levest?

e) felkiálthatunk:

Hát nem megmondtam előre?

f) óhajthatunk:

Miért is nem vagyok szerencsés?

g) tájékoztathatunk:

Tudod, hogy törölték a járatot?

h)találgathatunk:

Állat? Növény?

És fordítva, ugyanazt az illokúciós értéket kifejezhetjük több különböző mondatfajttal. Azokban az esetekben, amikor a kérdő formájú megnyilatkozásoknak nem kérdés a funkciójuk, funkciófordulás következett be. A mindennapi kommunikációban például a kérdés formában megfogalmazott felszólítások megértése egyáltalán nem okoz nehézséget, sőt udvarias formának számít. A *Meg tudnád mondani, hogy mennyi az idő?* megnyilatkozást a beszélőpartnerek minden körülmények között felszólításként értelmezik (hacsak nem tréfálkoznak, ill. ha a megkérdezett nem kisgyerek, aki éppen az időmérő szerkezettel ismerkedik).

A tanárok által megfogalmazott kérdő mondatok különböző típusokba sorolását kizárólag a kontextus, a kérdések szövegfolytatása, a dialógusokat szervező szomszédsági párok ismeretében tehetjük meg, mivel a diskurzus szintjén dől el, hogy melyik nyelvi forma milyen illokúciós beszédaktust képvisel.

Egy nyelvi forma, így a tanárok kérdő formájú megnyilatkozásai is retoricitásértéket csak a kommunikációban, az interpretáció síkján kapnak (Kocsány 2001: 13). A beszédhelyzet, a kontextus ismerete nélkül a kérdés többértelmű. A kérdések értelmezése a kommunikáció minden tényezőjétől függ, ezért vizsgálata is csak szövegkontextusban, az adott beszédhelyzet teljes ismeretében lehetséges (Ladányi 1962: 196; Szikszainé 2001: 42).

Ugyanakkor a tanórai akciók és az órán elhangzó kérdések értelmezéséhez szükséges ismeret, tapasztalat már el van raktározva a mi közös tudásunkba is. Csak ennek birtokában kísérrelhetjük meg a tanári kommunikáció értelmezését és lejegyzését (Fanshel – Labov 1997:404).

A nem tudakolást szolgáló kérdéseket a hagyomány retorikai kérdéseknek nevezi. Ugyanakkor nem maga a kérdés retorikai, hanem az általa kifejezett állítás, ezért helyesebb lenne retorikai állításról, retorikai felszólításról beszélni (Kocsány 2001).

A klasszikus értelemben vett retorikai kérdésnek Szikszainé két fő típusát különbözteti meg: az egyik egyáltalán nem igényel választ (de nem zárja ki a válaszadást) ezekben teljesen végbement a modális funkcióváltás, a másikban csak funkciófordulás következik be (Szikszainé 2001: 73). Az utóbbiaknak konvencionalizálódott a nem szó szerinti jelentése, ezáltal alkalmasak indirekt beszédaktus kifejezésére.

Searle a beszédaktusok zavarba ejtő sokaságáról és a nyelv alkalmazásának mérhetetlen változatosságáról beszél. Bevezeti az illokúciós lényeg fogalmát, amely alatt a beszédaktus értelmét vagy célját érti. Az illokúciós lényeg alapján az alábbi öt csoportot állította fel: asszertívumok (állítók, pl. kijelentések, magyarázatok), kommisszívumok (elkötelezők, pl. ígéret, fogadalmak), expresszívumok (kifejezők, pl. köszönetnyilvánítás), direktívumok (utasítók, pl. kérések, parancsok), deklarációk (kinyilatkoztatások) (Searl 2000: 147-52).

1. Felszólítást kifejező kérdések

Az alábbi megnyilatkozás-párban a tanári kérdést a diákok nem csupán kérdésként, hanem felszólításként – Searle osztályozásával – direktívumként is értelmezik, és közvetlen utasítás nélkül elkezdik a válaszadást.

(3/12.f.)

T: Van-e társadalombírálat a regényben?

D: Balzac ostromozza az arisztokráciát, mivel őneki is meg kellett küzdenie minden pénzért...

(3/16.f.)

T: Átmehetünk más témára vagy hősre?

D: Tolsztojtól az Ivan Iljics halála. Ez orosz realista regény...

(27/2.f.)

T:Tudnál-e néhány Mikszáth-novellára utalni, amelyek a parasztok ábrázolásával foglalkozik?

D:Hát , A jó palócok, a Tót atyafiak #

(66/40.f.)

T:Találsz-e erre példát?

D:Bíznak, például.

A példaként bemutatott kérdések más kontextusban felfoghatók valódi kérdésként is, amelyekhez nem kapcsolódik semmilyen felszólítást kifejező beszédaktus. Ugyanakkor a kérdésre adott válaszok bizonyítják, hogy a diákok retorikai nyelvi tudásába beépült, hogy a kérdés lehet felszólítás is, és ennek alapján értelmezik azokat. Mielőtt a diák a tanári kérdésre válaszol, vagy válaszként hallgat, belső kommunikációs folyamat zajlik benne, amely során saját tapasztalati tudására, kommunikációs sémáira építve találja meg a tanári kérdésre a legmegfelelőbb verbális választ vagy válaszcselekvést. A kérdés formájú felszólítások minden esetben válaszcselekvésre várnak (Domonkosi 2001: 66).

A kérdés formájában elhangzó indirekt kérések a modalitás szempontjából is jellemezhetők.

A felszólítás értékű kérdő mondatokban gyakran fordulnak elő a felszólítás szigorúságát enyhítő grammatikai formák (Fanshel – Labov 1997: 402). A legudvariasabb formák igéi feltételes módúak.

Az alábbi módozataival találkoztam a tanárok vizsgakérdései között :

1.)A tud modális ige kijelentő ill. feltételes módú alakjából és a főnévi igenévből álló, a hallgató képességét tudakoló szerkezet:

Tudnál-e példát mondani a csinovnyikra? (36/18.f.)

Légy szíves, *ö* esetleg konkrét példát tudnál-e mondani olvasmányaid alapján erre a két dzsentri típusra? (1/2.f.)

Tudtál-e ezzel foglalkozni?(2/4.f.)

Ö rokon értelmű szavaknak van-e különös szerepük a szövegben, tudtál-e erre figyelni?(2/8.f.)

Tudnál-e olyan eszközöket mondani, amelyek egy filmrendező rendelkezésére áll, szemben az olvasóval, amikor egy irodalmi művet megfilmesít? (20/18.f.)

Meg tudnád-e mondani, hogyan alakult át az olvasás mint tevékenység az által, hogy a számítógép használata elterjedt? (20/46.f.)

2.)Feltételes módú igealak használata:

Mondjuk a bevezető két mondatot melyikhez sorolnád? (22/33.f.) / hallgatóorientált/

Kérhetem, hogy olvasd el magadnak még egyszer? (66/5.f.) /beszélő orientált/

2.Felszólítást, kapcsolatteremtést és figyelemfelhívást kifejező kérdések

T:Zoltán, meg tudnád-e mondani, hogy a retorikával miért foglalkoznak olyan sokat napjainkban? Hiszen ez egy ókori tudomány,ugye?

D: Igen. Hát #

(21/35.f.)

T:Ádám, melyikkel kezded?

D:Nyelvtannal szeretném kezdeni.

(22/1.f.)

T:Olvastad, Ádám?

D:Igen.

(23/12.f.)

T:Van-e értelme az emberi életnek?

D:Nincsen.

T:Nincs? Tamás, akkor minek ez a nagy gyürkőzés, minek ez a nagy küzdelem, itt, most ebben a vizsgahelyzetben, ha semmi értelme nem lenne? Emlékszel-e a drámai szöveg utolsó mondatára? Úrtól hangzik el, az Úr mondja: „Mondottam ember, küzdj #

D:Ja, küzd az élet

T:# és bízva bízzál!”

(24/24.f.)

T:Zsolt, te milyen nyelvi változatokat beszélsz?

D:A magyar nyelven belül?

T:Igen.

(28/14.f.)

T:Ez mire hasonlít, Levente? Fa leszek, ha fának vagy virága

D:Mire hasonlít?

T:Ühüm? Milyen alkotásokra?

(49/2.f.)

A keresztnévet tartalmazó felszólító kérdések nem voltak gyakoriak a vizsgán. Valószínű azért, mert ezekben a felszólító kérdésekben erősebben érvényesül a kommunikáció fatikus funkciója, egyértelműen megszólítanak egy diákot és válaszára szólítják fel. A keresztnéven szólítás közvetlenebb kapcsolatot jelez a formális vizsgahelyzetben. Az ilyen típusú kérdések egyértelműen jelzik a szóátadást, utána ritkán fordul elő, hogy a tanár folytatja a közlést. A közvetlen figyelemfelkeltés beszédaktusa legerőteljesebben a puszta keresztnév sajátos intonációval ejtett változatában tapasztalható. A tanuló az intonációból érezte, hogy válasza nem volt helyes, rögtön korrigálta azt.

3.Folytatásra buzdító és kapcsolaterősítő kérdések

D:Ez nagybetűvel van nyomtatva, tehát ki lehet venni a szövegből.

T:*Aztán?*

Irodalmi szaknyelvet és szakszavakat például.

T:*Például?* (46/3.f.)

T:Mire gondolsz? Tehát a XIX. század leírja az emberi szív működését?

D:Nem.

T:*Hanem?*(24/51.f.)

T:Van-e az ő szegénységében szerepe a szívnek, az érzelmeknek?

D:Van, szerintem.

T:*Még hozzá?*(24/58.f.)

D:Ez is megszemélyesítés.

T:Is. *És még?*(50/47.f.)

D:Stílus és jelentés. A képszerűség eszközei a szépirodalmi stílusban.

T:*Igen?* (50/1.f.)

T:Névszó után álló szó. *Tehát?*

Az egyszavas kérdésekben a kapcsolattartást megerősítő szerep érvényesül, azaz elsősorban társalgásszervező szerepük van, ugyanakkor jelzik a tanár türelmetlenségét is. A felszólítás enyhébb, indirekt formáit képviselik ezek a kérdések. A kérdések mindegyike egy-egy mondatzó, kötőszó, ill. határozószó.

4.Figyelem- és érdeklődésfelkeltő kérdések

Benzin, ugye?(40/50.f.)

Akkor eszköz a beszéd, a nyelv, ugye? (22/15.f.)

A hellenisztikus utódállam, ugye? (11/4.f.)

Gyorsan, ugye?(20/50.f.)

Az *ugye?* kérdésben erőteljesen érződik a fatikus funkció. Elsősorban ennek a kérdésnek az a célja, hogy a diák egyetértését fejezze ki a tanári közlés tartalmával. A vizsgáztató tanár nem vár ezekre a kérdésekre verbális választ, csak intenzívebbé teszi a kommunikációs kapcsolatot, nagyobb figyelmet kér.

5.Látszólag egyetértést kívánó kérdések

Nézzük a másikat! Jó?(12/43.f.)

Menjünk tovább! Jó? (39/12.f.)

Még a táblára kicsit térjünk vissza! Jó? (39/18.f.)

Ez a Felvidék, igaz? (39/6.f.)

Ezek a kérdések csak látszólag szólítják meg a jelöltet, nem azért teszik fel a tanárok, hogy válaszoljanak rá a diákok, kapcsolaterősítés és elbizonytalanodás jelenik meg benne mint beszédaktus.

6.Kérdéshalmozások

T:Észak-Magyarország melyik részén? Hogy nevezzük, hogy neveztük akkor ezt a régiót? Milyen vidék?

D: Szilézia?

T: Na! Ez a Felvidék, igaz?

(39/4.f.)

T:Tudnál-e olyan eszközöket mondani, amelyek egy filmrendező rendelkezésére áll, szemben az olvasóval, amikor egy irodalmi művet megfilmesít? Milyen eszközökkel él a rendező, operatőr?

D: (.)

(20/18.f.)

T:Ezen kívül, ha magad elé képzelsz egy tudományos szöveget, akkor mi jellemzi azt még? Tehát, ha ránézel egy szövegre vagy ha egy lexikont magad elé képzelsz vagy ha egy szótárt, mi az, ami szembe tűnik?

D: Tele van kiemelésekkel.

(46/34.f.)

A kérdéshalmozás, ill. az a fajta tanári közlés, amikor a tanár kisebb-nagyobb átalakítással megismétli ugyanazt a kérdést, nagyon gyakori volt a vizsgafeleletekben. A tanár szándéka ezzel a tanulói válaszadás segítése, ugyanakkor bizonytalanságot sugall, azt üzeni, hogy a tanár maga is kételkedik kérdésfeltevése helyességében, fél, hogy a tanuló nem értette meg a kérdést, nem tudja megadni a tanár által elvárt választ, amely a továbbhaladáshoz szükséges. A tanuló szempontjából sem helyes túl sok kérdést egyszerre feltenni, mivel ezekre csak rossz válasz születhet, ugyanis a diák nem tudja melyik kérdésre válaszoljon, legtöbbször az utolsóira válaszol, vagy megpróbál egy összefoglaló választ adni, ill. nem válaszol. Mindegyik esetben hiányos lesz a felelete.

A kérdéseket a válasz várható terjedelme szerint zárt és nyitott kérdésekre oszthatjuk. Zárt kérdésekre röviden, határozott állásfoglalással szoktunk válaszolni, a határozott állásfoglalás többnyire elkerülhetetlen.

T:Mi a műfaja a köpönyegnek?

D:Hát regény.

T:Hol találtad meg?

D:Szöveggyűjteményben. (23/10.f.)

T:Melyik nyelvjárást?

D:Dunántúli.(28/21.f.)

A társalgás, a kommunikációs kapcsolat fenntartása nehézkessé és fárasztóvá válik, ha csak zárt kérdések követik egymást. Érdekesebb és részletesebb válaszokat kaphatunk a nyitott kérdésekre.

A ki?, mi?, miért?, hol?, melyik? kérdőszókkal egyaránt tehetünk fel nyitott és zárt kérdéseket., de a vizsgafeleletek azt mutatják, hogy a tanulók legtöbbször zárt kérdésként értelmezik az ilyen típusú mondatokat, erre utalnak egyszavas válaszaik. Előfordulhat, hogy a nyitott kérdésre is rövid választ kapunk. Ez jelentheti egyrészt beszélgetőtársunk szükségességét, másrészt azt, hogy nem kíván társalogni. Amennyiben a beszélgetőtárs hajlandó kommunikálni, az eredeti nyitott kérdést konkrétan is megfogalmazhatjuk a társalgás fenntartásáért. Ezek a kisegítő

kérdések (hidak) a kérdező érdeklődését, a kommunikáció folytatására irányuló törekvését fejezik ki.

T:Mi a retorika?

D:Szónoklattan.

T:Mi a célja?

(21.7.f.)

T: Szerinted a számítógép elterjedése használ-e az olvasási kultúrának?

D: Nem.

T:Miért nem?

(20.42.f.)

Kiefer Ferenc némileg más értelmezésben, szemantikai szempontból közelíti meg a nyitott kérdés fogalmát. A kérdő mondat négy típusát különíti el a kérdés – válasz összefüggésben:

1. eldöntendő   Megveszed ezt a pulóvert?
(kétféle válasz lehetséges)
2. választó   Péterrel vagy Jánossal mész uszodába?
(háromféle válasz lehetséges)
3. kiegészítendő   Hol hirdetik az ünnepi rendezvényt?
(rengeteg a válaszlehetőség, de véges számú)
4. nyitott   Miért nem fogadtad el a meghívást?
(a válaszlehetőség végtelen)

Ez a felosztás lényegében nem mond ellent a társalgáselemzésben használt zárt – nyitott kérdéstípusnak, mivel az 1-3.-at a válaszlehetőségek alacsony száma és a várható válaszok rövidege miatt zártak is tekinthetjük. A 4. kérdéstípus igényli a leghosszabb kifejtést, s így megfelel a nyitott kérdés kritériumának.

A feleletekből az is kiderült, hogy a tanárok szívesen tesznek föl zárt kérdéseket, mivel a tényanyag ellenőrzésére az ilyen típusú kérdések alkalmasak. Ezekre elegendő szavakkal, szószerkezetekkel válaszolni, nem kell teljes mondatot megfogalmazni. Ez azonban azzal a következménnyel is jár/járhat, hogy a „töredékes” beszédmód lesz jellemző más kommunikációs helyzetekben is.

A kérdéseket tipologizálhatjuk logikai-pragmatikai alapon:

A kérdező	A kérdezett
Ismeri a választ	Ismeri a választ
Ismeri a választ	Nem ismeri a választ
Nem ismeri a választ	Ismeri a választ
Nem ismeri a választ	Nem ismeri a választ

(Ladányi 1962: 191, idézi Antalné 2005: 176)

A kérdéseket csoportosíthatjuk pedagógiai szempontok szerint is: A tanári kérdések Nagy Ferenc által leírt empirikus vizsgálatok alapján lehetnek:

- tartalmi kérdés,
- óraszervezéssel kapcsolatos kérdés,
- problémakérdés,
- pszichológiai műveletre vonatkozó kérdés,
- logikai műveletre vonatkozó kérdés,
- komplex kérdés.

(Nagy Ferenc 1976: 75- 96, idézi Antalné 2005: 177)

A társalgási implikációk is tartalmazhatnak kérdést. Grice szerint az implikáció „arra vonatkozik, ami a kommunikációban hozzáadódik annak a jelentéséhez, amit a megnyilatkozók mondanak. Vagyis az implikáció nem más, mint az, amit a beszélők és hallgatóságuk beleért abba, ami elhangzott” (Terestyéni 1981: 82)

A beszélő által tett megnyilatkozás csak a beszélő által legfontosabbnak tartott információt tartalmazza, az összefüggésnek nem minden egyes láncszeme lesz explicitté. Ezt a verbálisan ki nem fejezett részt a hallgatónak kell pótolnia lehetőleg úgy, hogy a beszélő által szándékosan kihagyott részekkel egészítse ki, mivel csak így lesz teljes és pontos a megértés.

A dialógus látszólag össze nem függő megnyilatkozásai között az implikáció teremti meg a koherenciát:

D: Nem, hogy a mai világban nehezebben fejezik ki magukat emberek, tehát amikor hu, tehát beszédben nehezebben fejezik ki magukat. Tehát nem tudnak olyan spontán módon megnyilatkozni.

T:Jó. Ezt a te példára is lehet érteni?

D:Ö, igen.(nevet)

(21.38.f.)

A tanári kérdésben a felelő kommunikációs képességeit marasztalta el a vizsgáztató. Az indirekt véleménynyilvánítást a jelölt megértette, nevetéssel kísért válasza jelezte ezt.

T:Mindegyik?

D:Igen.

T:Ennyi?

(4.18.f.)

A feleletet záró kérdés finom célzás arra, hogy a tanár nagyon kevésnek és hiányosnak tartotta az elhangzott feleletet. A határozott negatív értékelés helyett használta az implikációt.

Konnektorok

A feleletekben elhangzó minden egyes megnyilatkozás-példánynak megvan a maga illokúciós értéke, azaz a felelet beszédtek sorozata. A társalgást felépítő megnyilatkozásoknak szemantikai és pragmatikai szempontból is kapcsolódniuk kell egymáshoz. A beszédtek egymáshoz való kapcsolódását ún. pragmatikai (Dijk 1977: 86) vagy más néven illokúciós (Searle – Vanderveken 1985: 3) kötőszók is jelzik, amelyek a társalgás pragmatikai koherenciáját biztosítják. A beszédteket kapcsoló kötőszókban nem mindig lehet élesen elkülöníteni a szemantikai jelentést és a pragmatikai funkciót. Annak eldöntéséhez, hogy egy kötőszó szemantikai funkcióban lép fel vagy csak pragmatikai funkcióban használatos, négy kritériumot lehet felhasználni (vö. Dijk 1977: 203-31; Németh T. 1996). 1. A pragmatikai kötőszók, nem befolyásolják a megnyilatkozás-példányok igazságfeltételeit. 2. Nem

tesznek hozzá semmit a megnyilatkozás-példányok proposíciós tartalmához. 3. Ha a kötőszók kifejezetten interperszonális, illokúciós vagy attitudinális viszonyokat jelölnek, akkor pragmatikaiak. 4. A pragmatikai funkcióban fellépő kötőszók szintaktikai disztribúciója, intonációs környezete eltér a szemantikai jelentésben használatosakétól.

Az általam vizsgált feleletekben a következő pragmatikai funkciójú kötőszók fordultak elő: *és, meg, aztán, hát, de, tehát, egyébként*.

és:

T: Így van. Aztán? Miben hasonlít még a népmesékre a János vitéz? Milyen származású Kukorica János?

D: Népi paraszti.

T: Így van. **És** mit ér el?

(49.27.f.)

A kérdés elején álló *és* a vizsgáztató azon szándékát fejezi ki, hogy továbbvigye a beszélgetést. Az *és* funkciója: hozzáadás, folytatás.

meg:

T: Nem teszi meg.

D: Mert hű az uralkodóhoz.

T: Jó. **Tehát** beszéltél arról, hogy mennyire konfliktusos dráma, jellemezted is a szereplőket. Jó. Esetleg még annyit mondanál, hogy nagyon érdekesen köröket lehet felépíteni ebben a drámában, Arany János hívta fel a figyelmet, mondják azt, hogy van Bánk köre...

D: **Meg** vannak a köreik.

(65.78.f.)

A diák *meg*-gel kezdődő megnyilatkozása a tanár előzőleg elmondott állítássorozatához fűz magyarázatot.

aztán:

D: És akkor utána Bécsben is vannak.

T: Ühüm. **Aztán** gondolj arra, amikor Richardék a Nyergelj, fordulj! jelszóval hazamennek!

(12.35.f.)

D:Szerintem az ember kulcsszó.

T: Így van. **Aztán?** Az első mondatban?

(48.24.f.)

Az *aztán* a tanár felszólítását vezeti be, jelezve azt a szándékot, hogy folytatni kívánja a megkezdett témakört. A második esetben önállóan, kérdő hangsúllyal folytatásra felszólító szerepben.

hát:

T: Nem szólított fel bennünket semmire. Hanem mit tett Nádas Péter?

D:**Hát** tájékoztatta a kertészt.

T:Nahát. Ez a közlő funkció, tájékoztató funkció.

(22.41.f.)

T:Tetszett neked?

D:Hát, hát nem tudom igazából. **Hát** ez nem igazán az én érdeklődési köröm, szóval ez egy olyan szubjektív dolog, hogy énnekem ez tetszik-e vagy sem, én más témakörök után szoktam érdeklődni, nem ez iránt, de ettől függetlenül ez is szép.

(34.4.f.)

A *well(hát)* funkciójával Schiffrin (1987: 102-28) részletesen foglalkozik, és a *hát*-ot általános válaszjelölőnek tartja, mivel az leggyakrabban kérdés – válasz, kérés – teljesítés szoros párok második tagjaként szerepel. Ezekben az esetekben mindig beszélőváltás is történik.

Az első esetben kérdés – válasz szekvenciában a *hát* a választ vezeti be. Mivel egy beszédett sorozatban a második beszédett elején fordul elő, illokúciós funkciója a beszélő folytatási szándékának a jelölése, ebből következően az interperszonális funkció a kommunikatív interakció fenntartására irányul.

A második esetben ugyanazon beszélő megnyilatkozásainak sorában önjavító, magyarázó, korrigáló funkciójú beszédettet indít.

de:

D:Hogy van például orvosi nyelv, közgazdász nyelv, akik külön szak

T:**De** ez csak a szakmai, vigyázz!

(68.18.f.)

A *de* pragmatikai kötőszóként az előző megnyilatkozással megvalósított beszédattal ellentétes beszédattal vezet be, így azt mutatja, hogy a vele kezdődő megnyilatkozást használó beszélő nem fogadja el az előző beszédattal, leggyakrabban az előző állítást. A tanár figyelmeztetését vezeti be.

tehát:

D: És utána levezetném a kettő közti különbséget.

T: **Tehát** cáfolnád.

D:Cáfolnám, vagy megpróbálnám cáfolni.

(56.30.f.)

A *tehát*-tal kezdődő beszédattal az előző beszédattalból származó információra alapozott konklúzió levonásának a végrehajtása. A *tehát*-tal bevezetett megnyilatkozás tulajdonképpen lezár egy szakaszt a diskurzusban, és a hallgatónak megengedi, hogy átvegye a beszélő szerepét. Ha a hallgató nem él a felkínált lehetőséggel, azaz nem történik meg a beszélőváltás, akkor ugyanaz a beszélő folytatja a diskurzust, új témába kezdve.

egyébként:

D: [...] végül Varrieres-ből, mikor ez kiderül távoznia kell, és papneveldebe megy, **egyébként** kívülről tudja az Újszövetséget...

(69.5.f.)

Az *egyébként* pragmatikai funkciója az *és* kötőszóéhoz hasonlítható, a beszélő folytatási szándékát mutatja, de a velük kezdődő megnyilatkozások gyakran közbevetések vagy új témák bevezetői.

Három felelet ugyanabból a témakörből

A következőkben három vizsgafeleletet mutatok be ugyanabból a témakörből (57., 50., 63.) annak szemléltetésére, mitől és hogyan bővül a háromfordulós alaptípus.

Feladat: *A képszerűség milyen stílus eszközei találhatók a versrészletben? Mi a jelentésük?* (Tóth Árpád: Fénylő búzaföldek között)

57.

(1)D: [1]A képszerűség eszközei a szépirodalmi stílusban. [2]Tóth Árpád Fénylő búzaföldek között című versét olvashattam ezen a papíron.

[3]A versről elsődlegesen megállapítottam, hogy egy tájleíró vers, mégpedig a táj szépségét emeli a mű középpontjába.

[4]A tájnak itt nincs igazából metaforikus értelme, tehát mint mondjuk egyéb alkotóknak a különböző látomásos tájverseire gondolunk, például Adynál, itt maga a táj szépségét emeli ki a költő, Tóth Árpád. [5]A különböző képek sorozata a táj szépségét, az embernek a tájhoz való ragaszkodását dicsőítik.

[6]A versben nagyon nagy szerephez jutnak a különböző megszemélyesítések.[7] Így például a második versszakban „nyújtózkodnak a sárga táblák”-írja Tóth Árpád.

[8]Itt tehát emberi tulajdonsággal ruházza fel az amúgy élettelen (táb /búzatáblákat, ezzel pedig azoknak a békés, nyugodt elhelyezkedését nyomatékosítja.

[9]A harmadik versszakban szintén megszemélyesítésekre bukkanunk, például a második sorban a nagy táblák „alig zizegnek”, bár az utolsó nem feltétlenül nevezhető megszemélyesítésnek. [10]A itt a *sziszegnek*, illetve a *zizegnek* szó ellentétben áll egymással abban a tekintetben is, hogy az egyikben az *sz*, másikban a *z* hangok jutnak túlsúlyba, és az *sz* hangok a kis szelek esetében kellemetlen érzetet keltenek, míg a *zizegnekben* a *z* hangok a nagy tábláknak játékosságát, békés nyugalmit tükrözik.

[11]A negyedik versszakban ismételtelen megszemélyesítést találunk, „alszik a sűrű jó magyar föld / s oly különös, ahogy mogorván / sütteti sok búza kalászát”. [12]Itt tehát a sütteti kapcsolatnál szintén egy tehát a sütteti ige beépítésével

megszemélyesítésre bukkanunk. [13]A megszemélyesítések szerepe az, hogy az emberhez még közelebb hozzák a természetet, és a természet és az ember kapcsolatát emeljék ki.

[14]Metaforákat találunk az első versszakban, ahol a jegenyék, tehát a jegenyefák, illetve a város két egymással ellentétes világ metaforájaként jelennek meg. [15]A jegenyefák, illetve amit később majd a búzatáblák ill. egyéb természeti képek megjelenése is mutat, ezek mind a természetet, a zavartalan nyugodt világot jelképezik, míg a város pedig a tehát mondhatjuk a civilizált, kulturált, azonban természetet pusztító emberi világnak a metaforája a város. [16]Ezek pedig ellentétben állnak egymással. [17]A város mind a civilizációnak a metaforája, mind az emberi világnak metaforája csak a vers elején jelenik meg, később már a kizárólagosan a természet metaforái, tehát a búzatáblák, illetve a különböző természeti képek jelennek meg. [18]A (meta/ fontos még megjegyezni, hogy az első versszakban a jegenyefák említése a metonímiák közé tartozik, hiszen a jegenyefákat általánosan értelmezi, tehát a jegenyefa jelenik meg a versben, azonban ezek általános értelemben a fákra, illetve azon keresztül átvitt az egész természetre vonatkoznak, ezt gyakorlatilag szinekdochénak nevezhetjük, rész egész viszony van a két sík között.

[19]A versben, mint amint említettem, a hangszimbolika is fontos szerephez jut, például sziszegnek, illetve a zizegnek kifejezésben, emellett sok mély magánhangzó található a versben, vannak olyan részek, ahol ez különösen jól érzékelhető, ezek pedig a nyugalmat, a békét, illetve a mogorván kifejezésben egy bizonyos komorságot is érzékeltetnek. [20]Az utolsó versszakban pedig egy hasonlatot is találunk, „sütteti, sok busa kalászat, mint sörényt egy vén oroszán”, itt az állatokhoz való hasonlítás szintén a nyugalom fokozását szolgálja.

(2)T:Köszönjük szépen.

A jelölt feleletét a tétel pontosításával kezdi: [1-2] *A képszerűség eszközei a szépirodalmi stílusban*, majd megnevezi a konkrét szerzőt és műcímét: *Tóth Árpád Fénylő búzaföldek között*.

Az elemzés első lépéseként a tanuló meghatározza a vers műfaját [3], és hangsúlyozza, hogy a költő a táj szépségét emeli a mű középpontjába. Rögtön össze is veti a költeményt Ady tájverseivel, és kiemeli, hogy Tóth Árpád verse ember és természet harmóniájának dicsőítése, ellentétben Ady metaforikus tájlírásával [4-5].

A jelölt elemzése további részében versszakonként halad, s elsőként a költői eszközök közül a megszemélyesítésre hívja fel a figyelmet. Pontosan idézi a megszemélyesítést tartalmazó sorokat, miközben meg is magyarázza a költői eszközt. Jellemzi azt, továbbá részletezi a megszemélyesítés hangulati hatását a versben [6-9].

A következő versszakban a vizsgázó a megszemélyesítésen kívül kitér a hangszimbolikára is a zöngés és zöngétlen mássalhangzók szembeállításával. A zöngétlen mássalhangzókhoz szerinte kellemetlen érzések társulnak, *kis szelek*, míg a zöngés mássalhangzók nagyságot és játékosságot érzékeltetnek [10].

A negyedik versszakban ismét a megszemélyesítést emeli ki a tanuló, s azt fűzi hozzá, hogy a megszemélyesítés gyakori alkalmazásával Tóth Árpád ember és természet kapcsolatát tudja erősíteni [11-13].

Majd a verselemző visszakanyarodik az első versszakhoz, mert új költői eszközre hívja fel a figyelmünket. Ez az új kép: a metafora. A tanuló a természet és a civilizáció metaforájaként értelmezi a jegenyefákat és a várost, amelyek ellentétben állnak egymással, és a költemény többi képét is ezekhez társítja. Továbbgondolva a költői képet megváltoztatja előző kijelentését, s azt mondja, hogy a jegenyefák értelmezhetőek akár szinekdochénak is [14-18].

Végül újra visszatér a hangszimbolikához [19], és új költői eszközként megemlíti a költeményt lezáró hasonlatot, amelyben a nyugalom fokozását látja [20].

A jelölt választékos stílusban, logikusan építette föl a fejeletét. Beszédében harmonikusan váltakoztak az alárendelő és mellérendelő mondatok. Teljesítménye jóval meghaladta a feladatban elvártakat. A tanuló verset értő és érző ember benyomását keltette, aki bensőséges kapcsolatát a költészettel a verselemzésben használt E/1. és T/1. személyű igealakokkal is kifejezte. A vers explicitté tételét a felfedezés öröme jellemezte, a verselemző emberi gesztusai az igealakokban jelennek meg: bukkanunk, találunk.

Fejeletét a vizsgabizottsági tagok is kereknek vélték, valószínű ezért nem kérdeztek a jelölttől semmit. Így a záró forduló nemcsak elköszönés, hanem értékelés is egyben, a jó teljesítmény elismerése.

63.

(1)T:Na most mielőtt ezt...nem is kell felolvasnod egészében, hanem azt fogom kérni, hogy emelj ki belőle szóképeket, alakzatokat, de először mindenképpen hívd fel a figyelmemet arra, hogyha egy ilyen verset szemlélünk, Tóth Árpád nyugatos költőről van szó, nagyon sok stíluseszközt használ, szóképet és alakzatot is, akkor mi mindenre figyeljünk. Elemzés során ugye ezeket állandóan nagyító alá vesszük közösen. Mitől költői a nyelv? Erre szeretnék kilyukadni. Mitől más, mint a köznyelv? Mitől egyéni?

(2)D:Tele van költői eszközökkel.

(3)T:Nahát erre lennék kíváncsi, hogy milyen költői eszközöket ismersz, szóképeket és alakzatokat.

(4)D:Ebben a műben rengeteg megszemélyesítés található.

(5)T:Így van, tehát a megszemélyesítés nagyon fontos.

(6)D:Például megállít a nagy búzaföldek. Hogy emberi, hogy élő emberek vagy hát élőlények tulajdonságával ruházza föl az élettelen tárgyakat.

(7)T:Úgy van, úgy van. Aztán ugye...

(8)D:Itt például, viszkető kis szelek sziszegnek.

(9)T:Nagyon jó, nagyon jó. És van egy a második versszakban. Sárga táblákról mit mond?

(10)D:Hogy nyújtózkodnak #

(11)T:Így van, tehát a megszemélyesítés az egyik legismertebb.

(10)D: # búzatáblák vagy búzaföldek.

(11)T:Így jó. Milyen más szóképet találtál még ebben az idézetben? Biztos, hogy találtál. Nézd meg az utolsó versszakot! Sütteti sok busa kalászatát, mint sörényét egy vén oroszlán.

(12)D:Hasonlat.

(13)T:Hasonlat. Így van. Hasonlat. A hasonlatnál egy kicsit nehezebben felfedezhető szóképek, amikor a mint szócska eltűnik, és egybeolvad az azonosító és az azonosított. Az melyik?

(14)D:Metafora.

(15)T:Így van. Metafora. Aztán? Találsz-e hangutánzó szavakat, amelyek szintén színesítik a nyelvet? Ebben az idézetben is. Gyakran élnek vele a nyugatosok, hogy még láttatóbb, még kifejezőbb legyen a nyelvük. A negyedik versszakra fókuszálsz, akkor találsz benne kettőt is. A szelekről mit mond? Viszkető kis szelek...El kéne ám csak olvasnod.

(16)T2:Sz, sz, viszkető kis szelek...

(17)D:Sziszegnek.

(18)T:Igen, és a nagy táblák pedig alig, alig...

(19)D:Zizegnek.

(20)T:És még meg tudod mondani, hogy a szelek sziszegnek az milyen hangalakzat? Az nagyon szép lenne, ha tudnád. A szó eleji mássalhangzók egybecsengését hogyan nevezzük? A nyugatosok nagyon sokat alkalmazzák.

(21)D:Alliteráció.

(22)T:Jó, majd talán jövőre tudni fogod, Gergő.

(23)D:Biztos.

(24)T:Borzasztó boldog leszek, ha tudni fogod. Köszönöm szépen.

A második változatban csak 24 forduló van, de itt a tanár dominanciája már a felelet elején egyértelművé válik. A vizsgáztató nem engedi, hogy a tanuló saját elképzelése szerint építse föl a feleletét, hanem ő maga mondja meg annak menetét. A tanár figyelmen kívül hagyja az írásban kiadott feladatot, újra fogalmazza azt, azaz kétszer indul el a párbeszéd. Először írásban, majd szóban is elhangzik a tanári kérdés. A vizsgáztató már az első fordulóban elköveti azt a hibát, hogy több kérdést tesz fel egyszerre, amire eleve csak rossz válasz érkezhethet, mert a tanuló nem tudja, melyik kérdésre válaszoljon, így egy összefoglaló választ próbál adni: „Tele van költői eszközzel”. A továbbiakban a tanár ugyan bátorító, ösztönző válaszokat ad, de kérdéseivel és válaszaival többet beszél, mint a felelő. A zaklatott menetű feleletet, alapvetően türelmetlen tanári magatartás jellemzi, amit nemcsak a kezdés, hanem a közbevetés is igazol. Az enyhítő végső értékelés sem ellensúlyozza ezt kellően.

A felelet szerkezete:

1-2.f. téma: Mitől költői a nyelv?

1.altéma : 3-11.f. A megszemélyesítés

2.altéma: 12-13.f.A hasonlat

3.altéma: 14-15.f.A metafora

4.altéma: 16-21.f. Az alliteráció

22.f. Összegzés, biztatás.

23.f. Megerősítés.

50.

(1)D:Stílus és jelentés. A képszerűség eszközei a szépirodalmi stílusban.

(2)T:Igen?

(3)D:Leírtam a szóképeknek a jelentőségét. A szóképek szavak segítségével képeket festenek le.

(4)T:Igen?

(5)D:Képzeletünkben jelennek meg. Egy általános példát mondanék. Viszkető kis szelek sziszegnek. Ez ez a így leírva nem különösebb, viszont ha agyunkban összeáll a kép, akkor teljes jelentőséggel bír. Akkor ebben a Tóth Árpád Fénylő búzaföldek között című versében ő felfedezhető például a megszemélyesítést.

(6)T:Ühüm.

(7)D:A metafora, metonímia, hasonlat, szinesztézia, szinekdoché.

(8)T:Milyen szóképek vannak még, de nem ebben a versben?

(9)D:Szimbólum.

(10)T:Aztán? A szimbólumnak egy egyszerűbb változata, micsoda? Az al...

(11)D:Az allegória.

(12)T:Úgy van, az allegória. Jó. Na most ebben nincs meg az összes. Mi jellemzi a metaforát például?

(13)D:Metafora az #

(14)T:Milyen részekből épül fel? Milyen síkok vannak a metaforában?

(15)D:Képi síkok vannak benne...

(16)T:És a képi sík, ami megjelenik, és a foga...

(17)D:Ami megjelenik, igen, és amit megjelenít, a fogalmi sík.

(18)T:Amit akar megjeleníteni, igaz? Ez kapcsolódik össze. Jó. Mi az a szinesztézia? Mit kever össze benne a #

(19)D:Az érzékszerveket.

(20)T:Nem érzékszerveket /nevet/

(21)D:Nem, nem, az érzékterületeket.

(22)T:Így van. Például? Milyen érzékterületeket lehet összekeverni?

(23)D:Hát például a látást a hallással esetleg.

- (24)T:Így van. Oké. Na most akkor nézzük a verset! Ebben mit találsz?
- (25)D:Kezddhetem?
- (26)T:Persze.
- (27):Megszemélyesítést is találok benne.
- (28)T:Na, mondjad akkor gyorsan!
- (29)D:Ilyen például, megállít nagy búzaföldek nappal
- (30)T:Így van.
- (31)D:Sütteti sok kalászat.
- (32)T:Így van.
- (33)D:Akkor van alliteráció.
- (34)T:Például?
- (35)D:A betűrím. Sütteti sok. Akkor még egy alliteráció: szelek sziszegnek.
- (36)T:Igen, aztán? Mi az, fénylő komoran, mozdulatlan, ez micsoda?
- (37)D:Ez olyan, mint a...
- (38)T:Fénylőn, komoran
- (39)D:Igen ez a (színe/ színesztézia, ami a
- (40)T:Nem. Halmozás, nem? Nézzük akkor tovább! Viszkető kis szelek sziszegnek. Ez megint, milyen szókép? Sziszegnek. Mik sziszegnek? A...
- (41)D:Kígyók /nevet/
- (42)T:A szelek
- (43)D:A szelek sziszegnek, akkor ez megszemélyesítés például.
- (44)T:Így van. Nézzük akkor tovább! Sütteti vén. Ez micsoda?
- (45)D:Ez, ez is megszemélyesítés.
- (46)T:Is. És még?
- (47)D:Metafora.
- (48)T:Mint hasonlító szócskával, mint sörényét vén oroszlán.
- (49)D:Hasonlat
- (50)T:Így van. Ezt olyan nehéz volt felismerni?
- (51)D:Igen.
- (52)T:Köszönöm szépen.

Ebben a feleletben is a feladat pontosításával kezd a diák, a vizsgáztató első két megszólalása nem szakítja meg a feleletet, a tanár csak egyetértő kapcsolat

felvevő szándékát fejezi ki. A jelölt megpróbálja definiálni a szóképeket, majd megemlíti a megszemélyesítést mint jellemző szóképet a Tóth Árpád versnek. A vizsgáztató elismerő hümmögéssel jelzi a kapcsolattartást, nem akarja megzavarni a felelőt, aki felsorolásszerűen megnevez öt szóképet. A nyolcadik fordulótól azonban átveszi a felelés irányítását a tanár, és részletező megnevezését és bemutatását kéri a metaforának valamint a szinesztéziának. A vizsgáztató a tanuló nyelvbtlását azonnal javítja (érzékszervek érzékterületek), de közben ki is neveti a diákot. A tanuló pozitív homlokzatának megsértése miatt keletkezett feszültséget a tanár bizalmas szóhasználattal igyekszik korrigálni, okéval válaszol, és kijelöli a feladatot. A tanuló visszakérdez az esetleges kellemetlenségek elkerülése végett. A vizsgáztató tanár türelmetlen, gyors, pattogó válaszokat vár, ez fejeződik ki az egyszavas szóátadásokból, valamint abból, hogy ő kezdi el a helyes választ, s úgy adja át a szót, hogy a mondat befejezését várja a tanulótól. A diák hosszú, 52 fordulóból álló felelete nem tartalmazott szinte semmi önálló témakifejtést, válasza csak felsorolásra és jellemzésre korlátozódott, ebből következően a felelő válaszaiban alig volt megszerkesztett, teljes mondat.

A sok fordulóból felépülő felelet másik jellegzetessége, hogy szinte mindegyik forduló új témát vezet be, amely szintén a felelet kvíz játékra emlékeztető jellegét erősíti.

A zárást megelőző összefoglaló értékelésre, amit a tanár kedveskedő hanglejtéssel mond, talán a tanuló csalódottságából fakadóan nem preferált válasz érkezik.

Érdeemes összevetni a feleleteket a beszédmennyiség szempontjából is, azaz hogyan alakul a felek által elmondott tartalmas szavak száma. /Az első szám a diákok által elmondott szavak számát jelöli, a második a tanárokét./ Az első esetben a diák szabadon elmondhatta azt, amit a tétel kifejtéséhez gondolt (329/2). A második esetben a fordulók száma arányosan oszlott meg a beszélgetők között, és a beszédmennyiség is hasonló, de ebből a feleletből is kitűnik, hogy a tanár többet beszélt a diáknál.(118/164). A harmadik példában a legszembeűnőbb az aránytalanság. A vizsgáztató tanár alapvetően magánál tartotta a szót, a fordulók száma ebben az esetben is kiegyensúlyozott, de a tanuló mondatok helyett csak szavakkal válaszolt (41:220).

A lejegyzett feleleteket összességében a tanári beszéd túlzott dominanciája jellemezte, ami két okból is figyelmeztető lehet. Egyrészt az évek múlásával sem javult a helyzet e téren. H. Varga Gyula 1996-ban a következő megállapítást tette:

„A tanítási óra 45 percéből átlagosan mintegy 30 perc telik el beszéddel. E félórányi időnek a 2/3 részében a tanár 1/3 részében a diákok beszélnek. Ha a rájuk eső tíz percet – 26 fős osztálylétszámot véve alapul – elosztjuk, kiderül, hogy egy átlagos órán a tanár 1200, egy tanuló 23 másodpercet beszél. (Ha egy nap mindenkinek 6 órája van, akkor a tanár 7200 másodpercet, azaz 120 percet beszél, egy diák pedig 138 másodpercet, vagyis alig több mint 2 percet! Persze van, aki csak a felét, vagy annyit sem.) Mindenesetre a tanárok részéről elismerésre méltó teljesítmény.” Az arányok tehát hét év elteltével semmit sem változtak.

Másrészt: ha a tanítási órákat a tanárközpontúság jellemzi is, az érettségi vizsgákon a diák a főszereplő. Az ő teljesítményét kell értékelni, felkészültségét pedig akkor tudja bizonyítani, ha szóhoz jut.

2.3.4. A feleletek lezárása

A feleletek lezárása legalább egy forduló terjedelmű, amely a vizsgáztató értékelése. Ez kötelező eleme a feleletnek, hiszen ebben különbözik más, a hétköznapi életben használt háromfordulós társalgási formáktól. Funkciója sem elhanyagolható, hiszen ezzel kap visszajelzést a felelő a teljesítményéről. Ez a szám azonban a feleletek indításához hasonlóan több fordulóvá bővíülhet, illetve néha el is marad.

A befejezési szándékot a beszélgetőpartnerek különféle módon jelezhetik pl.: biztatással, tanulással, helyesléssel. Ezt követi az elköszönés.

A befejezést bevezető szekvencia nem állhat bárhol a beszélgetésben, hanem csak egy téma lezárása után (Schegloff – Sacks 1973 : 305). A befejezést előkészítő szekvencia legtöbbször egy lehetséges beszélgetés-befejezési ponton jelenik meg (mely hasonló egy „lehetséges beszélőváltási ponthoz”, vö. Sacks 1974: 716-720), és a beszélgetőpartnerek szándékainak egyeztetését szolgálja. Egy beszélgetés „akkor fejeződik be, amikor, miután befejezésére a beszélő javaslatot tett, a vevő azt elfogadta azáltal, hogy elismerte a befejezést” (Schegloff 1984: 451).

A vizsgafeleletek lezárásának típusai:

1. Egy fordulóval, a fordulón belül egy beszédaktussal befejeződő feleletek

A jelölt befejezi a feleletét, amit a beszédtempó lassításával és a beszéddallam megnyugtatóssával jelez, átadja a szót a tanárnak, aki:

- a) *megköszöni* a feleletet (30., 33., 44., 53, 54., 57.)
- b) *értékeli* a feleletet (11.)
- c) *felszólít* egy másik tantárgy feladatának megoldására (24.,43., 47., 49.)
- d) *pontosít* (36.)

2. Egy fordulóval, a fordulón belül több beszédaktussal záródó formák, amelyek a fent említett megoldások egymással alkotott variánsai

A jelölt befejezi a feleletét, a tanár:

- a) *értékel + megköszöni a feleletet* (6., 19., 38., 46., 48., 68.)
- b) *értékel + felszólít* (14., 41.)
- c) *értékel + megköszöni a feleletet + felszólít* (3., 7., 13., 21., 55., 60., 61.)
- d) *pontosít, ill. megerősít + értékel + megköszöni a feleletet* (6., 8., 39., 40., 48., 63.)

3. Több fordulót tartalmazó zárások

a) *a tanár direkt kérdéssel véleményalkotásra készíti a jelöltet, ez a szekvencia előzi meg a társalgás befejezését*

T: Egyes szám 2. személyű igealak, ugye a közvetlen odafordulás. *Téged meggyőző egyébként?*

D: Igen, egyetértek vele, igen.

T: Ühüm. Jó.

D: Egyetértek vele.

T: Az irodalom? (9.)

b) *a tanár verbálisan is kifejezi a társalgás befejezésének szándékát:*

T: Na, van még valami, ami a feladatból kiindulva hozzá akarsz tenni?

D: Nem.

T: Jó, akkor nézzük a nyelvtan! (18.)

T: Van-e még valami mondandód?

D: Nem, tulajdonképpen nincsen.

T: Tulajdonképpen nincs, akkor köszönjük szépen. (58.)

c) *a tanári kérdésre nem érkezik válasz, a szóátvétel nem történik meg, a jelölt mentegetőzik*

T: Tudnál-e idézni egy-kettőt?

D: (.)

T: Ha nem, nem.

D: Most így nem jut erről több eszembe.

T: Jó. Ő köszönjük szépen, nézzük a nyelvtant! (67.)

T: Tudnád-e bizonyítani valamely Mikszáth-mű segítségével?

D: (.)

T: Nem. Sebj, lesz még időd az érettségiig. Köszönöm. (27.)

d) *a jelölt helytelen választ ad, ill. válasza nem kielégítő a tanár számára, a vizsgáztató közbevág, erőszakosan átveszi a szót és lezárja a feleletet*

T: Tehát mit változtat állandóan Petőfi, miközben nézi a tájat?

D: A szemléletét, tehát hogy a #

T: A nézőpontot. Köszönjük. (29.)

e) *a vizsgáztató jelzi a beszélgetés befejezési szándékát, de a jelölt nem egyezik bele*

T: Akkor köszönöm szépen.

D: Befejeződött a felelet?

T: Befejeződött. Innen a következőre hívom fel a figyelmedet, a forrásra. A Nincs királyi út, ez egy nagyon klassz matematikakönyv, ha már egyszer itt az érettségi előtt vagyunk, ajánlom, hogy vásárold meg.

D: Jó. Köszönöm.

T: Köszönjük. És bogarászd a szakmai nyelvet! (62.)

T: Jó, elég lesz, köszönjük szépen.

D: Ennyi?

T: Igen.

D: Hú. (15.)

f) a felelet nyitva marad, a tanár kérdésével ér véget a társalgás

T: Ühüm. Jó. Az összes kommunikációs tényező megtalálható a szövegben? Tehát közlő, fogadó, kód, üzenet, szituáció, valóság.

D: Igen.

T: Mindegyik?

D: Igen.

T: Ennyi?

Az értékelés visszacsatoló megnyilatkozás, amellyel a vizsgáztató minősíti a felelő teljesítményét. Jól elhatárolható a többi beszédaktustól, helyzetét tekintve szekvencia záró. Az értékelés mind tartalmát, mind nyelvi megformálását tekintve a legszínesebb beszédaktus. Tartalmát tekintve aszerint változik, hogy a tanár kezdeményezésére adott válasz helyes, helytelen, ill. részben helyes. Griffin és Mehan csak két esetet említ, a „jóváagyást” és az „elvetést” (Griffin és Mehan 1997: 546). Az értékelés három kategóriáját célszerű elkülöníteni : a) dicsérő (pozitív értékelés); b) helytelenítő (negatív értékelés); c) pontosító (pozitív és negatív elemet magába foglaló) , mivel a tartalom miatt eltérőek a nyelvi kifejezőeszközök. Ezek között megtalálhatók a tanár egyéni nyelvhasználati szokásai, de konvencionális formák is. Az értékelés a társalgás szerkezetét is befolyásolja. Jóváagyás után újabb tanári kezdeményezés, ill. más beszédaktus következhet.

3. Szövegtípusok a vizsgán

A vizsgafeleleteket különböző szövegtípusban kell megfogalmazni a diákoknak. A szövegtípusok mint beszédcselekvések a kommunikációban betöltött funkciójuk alapján a következők lehetnek :

- érvelő, argumentatív
- leíró, deskriptív
- elbeszélő, narratív
- értékelő, reflexív

(Beaugrande – Dressler 1981; Balázs 1985).

Az érvelő szövegek megszerkesztésében a következőkre kell figyelni: az ok-okozati viszonyok feltárására, a gondolatok logikus egybefűzésére, a következtetések levonására és az értékelésre. Az érvelési technikáknak számtalan fajtája van:

- az oksági érvelés
- a dialektikus következtetés
- a magyarázattal való érvelés (meghatározás, összehasonlítás, analógia, tényekkel való érvelés, közhelyek alkalmazása, stb.)

Érvelő szövegtípus az iskolai kommunikációban a tanári magyarázat, amelyet Murvai Olga én-feltáró szövegtípusnak tekint, mivel ezekben a szövegtípusokban a tanár személyes jelenléte meghatározó, hiszen ő válogatja ki azokat a beszédcselekvéseket, amelyeket ez a szövegtípus igényel pl.: az érdeklődés felkeltése, meggyőzés, az egyetértés esetleges kieszközlése, megértés. A tanár dönti el, hogy az adott anyagrészen mit emel ki, milyen érvelési technikát alkalmaz, milyen verbális és nonverbális eszközöket használ ahhoz, hogy didaktikai célját elérje.

A diákok ezt a szövegtípust számonkéréskor, feleléskor, vizsgán használják. Mivel a diákok arra törekednek, hogy minél meggyőzőbben bizonyítsák, hogy a leckét, a leadott tananyagot megtanulták, feleletük a tanár érvelő szövegének variánsa lesz.,,A beszédcselekvések közül a diák nem használja és a ráeső szerep értelmében nem is használhatja a tanár beszédcselekvéseit: nem dönt afelől, hogy mit emel ki, nem tesz fel kérdéseket, nem célja a téma iránti érdeklődés felkeltése, nem célja a téma fontosságára irányuló meggyőződés, nem célja a megértetés.(...) Nyelvi eszközei is ehhez igazodnak, nem törekszik sokszínű megvilágításra, megelégszik azzal, hogy a tanár vagy a tankönyv képes kifejezéseit, nyelvi fordulatait használja,

hangszíne gyakran monoton, magyarázó gesztusai nincsenek, gyakorlatilag semmit nem ad hozzá a szöveghez önmagából. Mindennek az lesz a következménye, hogy az iskolában az argumentatív szövegtípus a diák szempontjából én-rejtő szövegfajta lesz” (Murvai: 1999).

Az érettségi feleletek azt mutatják, hogy a narratív és leíró szövegek megszerkesztése okozta a tanulóknak a legkevesebb gondot, bár ezt is nagyon sok hibával tudták csak megoldani.. Ezeket a szövegtípusokat a diákok már általános iskolában is tanulják és gyakorolják. Még az érettségien is szívesen mondanak a jelöltek történetet abban a reményben, hogy ezzel kikerülhetik a feladatban kért műértelmezést, reflektálást. A 69. feleletből vett idézet is ezt példázza. A feladat a XIX. század regényirodalmának jellegzetes motívumainak bemutatása volt. Ennek ürügyén meséli el a történetet a felelő. Nagyon akarja bizonyítani, hogy olvasta a művet, ezért soha nem nyugtatja meg a beszéd dallamát, hanem folyton lebegteti azt, így nem ad lehetőséget a beszélőváltásra.. Szövegszerkesztésében jellemzően az egyszerűbb, mellérendelő szerkezetet használja és kötőszóval. Az idézett példához jól illeszthetők Péter Mihály szavai: „Az intonációs problémák jelentős részben a mondszerkesztés elsivárosodásával, a rövid mondatok, mellérendelt összetétel túltengésével (az ifjúság körében is sajnálatosan elterjedt „és...és...és – nyelvvel”) függenek össze. Ez a szintaktikai elszegényedés különösen aggasztó, minthogy a mondszerkesztés a nyelv logikai és általában intellektuális kifejező képességének alapvető eszköze” (Péter M. 2005: 43).

/Az előforduló egyeztetési hibák, hibás mondszerkezetek és vonzatok, helytelen kötőszóhasználatok nem gépelési hibák!/
/

„A hát a / kihasználja a felsőbb rétegeket, kihasználja azt, **hogy** vonzó, okos, és először Varrieres kislemben, amikor először feltűnik, a mű folyamán végig láthatjuk a (mű bukását /, Julien Sorel bukását, **mert** malomban tűnik fel, és könyvet olvas, ugye, és leesik, amikor az apja megjelenik akkora pofont kap, és tehát ő nem ezt az életet szánja magának, nem ezt tervezi, **ezért** elmegy tanítónak, nevelőnek egy családba de Renalhoz, és * ő * de Renalné belészeret, és ő ezt kihasználja, végül Verrieres-ből mikor ez kiderül távoznia kell, és papneveldebe megy, egyébként kívülről tudja az Újszövetséget, szóval ezt azért tanulta meg, **hogy** tehát az akkori, ottani papnak * ő * tehát jóba volt vele és szeretett volna kedveskedni és Besaconba papneveldebe megy, ahol megint csak kitűnik okosságával, (teh / tehát tényleg nagyon tehetséges, **de** innen is el kell mennie, és Párizsban ajánlják egy nagy nemes

családhoz, **és** itt a család lánya, Matildba beleszeret, **de** Matild az nem olyan könnyű eset, **mint** Renalné, mert eléggé kettősen viselkedik a fiatalemberrel, **de** utána féltékennyé teszi, **és** végül amikor éppen elérhetné a vágyait, minden álmát, akkor kap egy levelet de Renalnéól Matild, **és** * ö * itt rálő a templomba, **és** (elbu / gyakorlatilag a börtönben rájön, **hogy** mi volt neki az igazi boldogság, **hogy** az igazi szerelme de Renalné volt, **és** rájött, hogy az addigi élete nem sokat ért, **és** nem ez volt az, amire igazán vágyott, nem így kellett volna élnie. Maga ellen mond vádoló beszédet, **és** vállalja a halált. Egyébként így Matildnak az álma is teljesül, **mert** őneki a példaképe egy olyan férfi volt, aki hősiiesen beleszeretett a királynéba, **és** végül megölték **és** a királyné elrejtette a **és** ő is hősiiesen meghalt.

Az értékelő, reflektáló szövegek jelentették a legnagyobb kihívást, legnehezebb feladatot a diákoknak. Ennek az a magyarázata, hogy a hagyományos érettségien megtanult tananyagot kellett visszamondani a jelölteknek, az új vizsgarendszer azonban az én-feltáró szövegtípusok megalkotását is elvárja a jelöltektől.

Ennek kommunikációs szempontból is nagy jelentősége van, hiszen nem mindegy, hogy a középfokú intézményeket önálló véleményalkotásra képes ifjúság hagyja el az érettségi vizsga után, vagy mások által kialakított véleményeket hangoztató, önálló állásfoglalásra képtelen fiatal. Az értékelő szövegfajta a beszédaktusok közül előnyben részesíti a kételkedést, az ok-okozati viszonyok elemzésén alapuló önmeggyőzést, megerősítést, állítás-tagadás ellentétét.

Az alábbiakban bemutatok három feleletet ugyanabból a témakörből a diákok érvelésének bemutatására. A feladat mellett olvasható volt egy idézet Illyés Gyulától.

Feladat: A drámai költeményeket olvasására vagy színpadi előadásra ajánlaná inkább? Kifejtésében, érvelésében a *Csongor és Tünde* vagy *Az ember tragédiája* szerepeljen hivatkozással!

„Az ember tragédiája szerintem pusztán azért nem került be a világirodalomba, és nem vívja ki Magyarországon sem mindenkinek az elismerését, mert nem színpadra készült mű volt. Olvasására szánt gondolati költészet, amely úgy is megáll, ha nem viszik színpadra, sőt tulajdonképpen úgy hat igazán. Akár a Faust, amellyel össze

szokták hasonlítani, amely szintén előadhatatlan színpadi mű, noha mint költői alkotás, óriási.” (Illyés Gyula)

10.

(1)D:Az irodalom. Hát itt drámai költeményeket olvasásra vagy színpadi előadásra ajánlaná-e inkább? Ez a kérdés, a feladat: Kifejtésében, érvelésében a Csongor és Tünde vagy Az ember tragédiája szerepeljen hivatkozással!

Hát én inkább Az ember tragédiáját választanám hivatkozással. Hát állásfoglalás olvasásra vagy színpadra ajánlanám inkább. Hát inkább én úgy gondolom, hogy minden drámai költeményt érdemes elolvasni, mert * ö * a mélyenszántó gondolatokat ébresztő sorai a figyelmet a mű olvasása folytán folyamatosan lekötik, ami nagyon nehéz első hallásra egy színpadi előadáskor megérteni, és el is fogadom azt, tehát a rendező és a néző nem biztos, hogy ugyanúgy képzelet, képzelet el vizuálisan az adott dolgokat, mivel a drámai költeményekben nem minden a cselekmény, nem írják le egészen pontosan, vagy sok mindent a képzeletre, fantáziára bíznak, tehát ez is az olvasásélménykor jön ki inkább, és vannak művek, amik például a Csongor és Tünde, amit nagyon nehéz színpadra vinni, például hát ezt a művet azért konkrétan, mert rengeteg mű rengeteg színhely szerepel benne.

(2)T:Csongor és Tündéről beszélsz most, vagy Az ember tragédiájáról?

(3)D:Nem, Az ember tragédiájáról.

(4)T:Ühüm.

(5)D:Rosszul mondtam?

(6)T:A Csongor és Tündére hivatkoztál közben, hát azért kérdeztem, hogy#

(7)D:Az ember és tragédia

(8)T:Tehát Az ember tragédiájáról beszélsz. Ühüm.

(9)D:Ő tehát rengeteg színhely van benne.

(10)T:Ühüm.

(11)D:És a szereplőknek rengeteg alakot kell megjátszania, például Ádámnak, aki több mint tíz szereplő bőrébe bújik, s ez nagyon nagy kihívás, egyébként ez a mű tehát Az ember tragédiája volt az új Nemzetinek a megnyitó estjén is.

(12)T:Ühüm.

(13)D:Alföldi Róbert játszotta Lucifert. Kiváló színész ő is, tehát nem akármilyen tehetségeknek kellett összeszedni. Hát szerintem a fontos, az olvasásélmény kapcsán, hogy a (.) folyamatosan (fenn fennlevő / fenntartott figyelmet úgy jobban meg tudják érteni (a / az emberek, mint #

(14)T:Esetleg láttad is Az ember tragédiája bemutató előadását?

(15)D:Igen, láttam.

(16)T:Tévében vagy?

(17)D:Tévében láttam, sajnos nem a helyszínen.

(18)T:Ühüm. És véleményed elmondása alapján

(19)D:Véleményem (egyén / egyéni volt a megrendezés.

(20)T:Ühüm.

(21)D:Hát akkor láttam először, tehát mint színpadon.

(22)T:De a művet már ismerted korábban?

(23)D:Művet ismertem korábban, igen. Hát nekem nem igazán tetszett, mert én túl modernnek tartottam ezt a rendezést már, inkább #

(24)T:Ühüm.

(23)D:#szóval nem korhű elemeket használt a rendező szerintem.

(25)T:Ühüm, ühüm, és ismered-e az azóta lévő vitát, illetve döntést?

(26)D:Nem.

(28)T:A bemutató sorsát illetően? Azt már nem követted figyelemmel.

(27)D:Azt már nem követtem.

(28)T:Jó. Rendben van. Köszönöm.

Szövegtagolódás:

A felelet huszonnyolc fordulóból áll. Közbevágás egy alkalommal történt a tanár részéről (14.f.), egyszer pedig a jelölt részéről (6.f.). A szöveget alapvetően a szukceszivitás jellemzi.

Szintaktikai viszonyok (konnexió):

A szöveg utalásainak alapvető módszere az anaforikusság. Pl. minden, azt. Másik gyakori utalásforma a deixis. Pl. ezt a művet, ezt a rendezést. A felelet első részében jellemzőek a többszörösen összetett mondatok. Az igei állítmányok szerepelnek döntő többségben.

Szemantikai viszonyok (kohézió):

Tautologikus szerkezet. Pl. „mindent a képzeletre, fantáziára bízunk”.

Részletezés. A felelet tartalmi részletezése:

Allítás: „Hát inkább én úgy gondolom, hogy minden drámai költeményt érdemes elolvasni”

Bizonyítás: „a mélyenszántó gondolatokat ébresztő sorai a figyelmet a mű olvasása folytán folyamatosan lekötik”, ezeket a gondolatokat „nagyon nehéz első hallásra egy színpadi előadáskor megérteni”, „a rendező és a néző nem biztos, hogy ugyanúgy képzelel el” az olvasottakat, „a drámai költeményekben nem minden a cselekmény (...), sok mindent a képzeletre, fantáziára bízunk”, „nehéz színpadra vinni,(...) mert rengeteg színhely szerepel benne”, nehéz színészi feladatot jelent, mert „a szereplőknek rengeteg alakot kell megjátszania”, amire „nem akármilyen tehetségek” képesek.

Konklúzió: Személyes tapasztalatok alapján a színházi előadásról alkotott vélemény megfogalmazása: „nekem nem igazán tetszett, mert túl modernnek tartottam ezt a rendezést”, „nem korhű elemeket használt a rendező”.

Szemantikai előfeltevések. A felelet megértéséhez kevés előzetes ismeretre van szükség. Pl. műfaji ismeretek, korunk kulturális eseményei: Nemzeti Színház avatása, konkrét.

Szemantikai mezők, gondolkodási alapszerkezet. A szöveg szembeállításán alapul.

Pragmatikai viszonyok (koherencia):

A felelő ismeretet közöl és véleményt mond. A referenciális funkció és az emotív funkció keveredik.

Szövegstilisztikai jellemvonások:

Jellemző a bizonytalanság kifejezése : „hát én inkább”, „hát nekem nem igazán tetszett”, valamint a szegényes szókinés.

18.

(1)T:Egy pillanat.

(2)D:Ráérek.

(3)T:Hogy mi is tudjuk nézni. /rakodás/

(4)D:Műfajok, poétika, a drámai költemény.

(5)T:Ühüm.

(6)D:/köhög/ A drámai költemény olvasásra vagy színpadra, színpadi előadásra ajánlja-e inkább? Kifejezésében, jelölésében a Csongor és Tünde vagy Az ember tragédiája szerepeljen hivatkozással! Fölolvassam az idézetet?

(7)T:Az idézetet nem kell felolvasni, inkább csak mondjad, jó?

(8)D:Szóval, inkább olvasásra ajánlanám #

(9)T:Igen.

(8)D: # mert a például Az ember tragédiája a bonyolult gondolatokat tartalmaz, és ezt jobb néha vissza is olvasni, meg gondolkodni rajta, de hogyha színpadi előadásban látja az ember, akkor azon átsuhan, és utána nem foglalkozik vele. És rengeteg szín, illetve sok színhelyből áll Az ember tragédiája és ehhez nagyon sok idő kell, és nehéz lenne megcsinálni.

(9)T:Bár megcsinálják, csak #

(10)D: Megcsinálják.

(9)T: # nagyon nehéz. És melyik művel foglalkoznál?

(10)D:Hát Az ember tragédiája.

(11)T:Milyen kérdéseket vet fel?

(12)D: (2.5)

(13)T:Gondolj arra, hogy mindig lelkesedik valamiért Ádám és aztán

(14)D:Igen, igen.

(15)T:Mi történik?

(16)D:Minden színben egy külön

(17)T:Felmerül egy eszme.

(18)D:Ja, egy eszme, igen. Nem jutott eszembe. Külön eszme.

(19)T:Nyugodtan.

(20)D:Külön eszmébe hisz megszállottan, hisz egy eszmében, és a szín végén mindig csalódik benne, és akkor#

(21):Ühüm.

(20)D:#a következő eszmében ugyanúgy, ugyanúgy (hisz benne/ hisz benne, és mindig csalódik.

(22)T:Ühüm. Aztán. Tudsz-e mondani ilyen eszmét például?

(23)D:Hú.

(24)T:Hát a párizsi színre gondolsz, akkor azonnal beugrik az a hármas eszme.

(25)D:Ja,ja. Szabadság, egyenlőség, testvériség.

(26)T:Például. Igen. Egyébként egy alapeszméje a Tragédiának. De ott tornyosul, ott csúcsosodik ki. Ühüm. És mi a végkifejlete?

(27)D:Hogy a #

(28)T:Tragédiának.

(27)D: # az Isten magára hagyja az embert

(29)T:Igen.

(30)D:Mondottam ember, küzdj és bízva bízzál.

(31)T:Ühüm. Ádám elhatározása milyen, miután végigvezette Lucifer?

(32)D:Öngyilkos akar lenni.

(33)T:Ühüm.

(34)D:De Éva megállítja, mert, mer már igen

(35)T:Igen. Azt mondja: „Anyának érzem, ó Ádám magam!”

(36)D:Igen.

(37)T:Ühüm. Jó, és elmondtad a végén jószerével magára hagyja, mert csak biztatja Ádámot, hogy:”Küzdj és bízva bízzál!” Na, van még valami, ami a feladatból kiindulva hozzá akarsz tenni?

(38)D:Nem.

(39)T:Jó, akkor nézzük a nyelvtant!

Szövegtagolódás:

A felelet 39 fordulóból áll. Közbevetés háromszor fordult elő, kétszer a tanár részéről (9., 27.), egyszer a felelő részéről (10.) Egyszer nem történt meg a szóátvétel (16.)

Szintaktikai viszonyok (konnexió):

Utalások rendszere. A szövegben kataforikus és anaforikus elemek egyaránt megtalálhatók. A felelő egyszerű mondatokban fogalmaz.

Szemantikai viszonyok (kohézió):

Részletezés.

Állítás: „Szóval, inkább olvasására ajánlanám”

Bizonyítás: „mert bonyolult gondolatokat tartalmaz, és ezt jobb néha vissza is olvasni”, színházi előadásokban ezeken a gondolatokon az ember „átsuhan”, „sok színhelyből áll (...), és ehhez nagyon sok idő kell”.

Cáfolat: „bár megcsinálják”

A Tragédia kérdéseinek illusztrálására nem tud példát hozni a felelő, ezt mindig a tanár teszi meg. A konklúzió levonására nem kerül sor.

Szemantikai előfeltevések. A felelet megértéséhez nincs sok előzetes ismeretre szükség. Pl. műfaji ismeret, műismeret.

Pragmatikai viszonyok (koherencia):

Kevés referenciális funkció, inkább emotív funkciók.

Szövegstilisztikai jellemvonások:

Szegényes szókinccs, bizalmas szóhasználat.

35.

(1)D:Úgy gondoltam felépíteni a tételt, hogy hát először a romantikáról úgy általánosságban, aztán a drámai költeményről mint műfaj általában, aztán, hogy miért nem színpadra ajánlom a művet.

(2)T:Jó, jó. Ő az elsőről, az általános romantikáról csak nagyon röviden, mert nem jut időnk a műre.

(3)D:Jó, jó. A romantika a XVIII.-XIX. század egyik vezető korstílusa #

(4)T:Így van.

(3)D: # amely a klasszicizmusból való kiábrándulás táplálta. Tulajdonképp közvetlen előzményének tekinthetjük a szentimentalizmust és a német területeken a Sturm und Drang a Vihar és (táj vagy/ Előretörés irányzatát. A romantikára általánosságban jellemző az egyénkultusz, az ábrándozás, az orientalizmus vagy exotizmus, a misztika, a rejtélyesség egyaránt. És hát a jelesebb képviselői például a (németek/ német irodalomban Novalis, illetve Heine, az angol irodalomban Byron, Shelley, Keats, Poe, a franciában Victor Hugo, oroszban Puskin és hát a lengyelek közül Miskiewicz.

(5)T:Miskiewicz. Így van. Jó.

(6)D:Tehát a drámai költeményről. A drámai költemény műfaja leginkább a tragédiához hasonlítható, és ez egy társadalmi, illetőleg létkérdéseket tagláló filozófiai mű. Na most a * a a drámai költemény is egy, a romantikában létrejött (keverék műfaj / * ö * keverék műfajok közül, amelyek többnyire műfaj vagy műnem keveredéssel járnak, de (meg / megtalálhatóak benne a romantika stílusjegyei. Hát például drámai költemény az is, hogy a romantikusok ugye a legtöbb műfajt lirizálták.

(7)T:Így van, így van.

(8)D:A drámai költemény egyik ismérve még, hogy kifejezetten olvasásra szánt mű, amely a célját tulajdonképpen leginkább így tudja érvényesíteni, a katarzist kiváltani az olvasóban. Na most drámai költeményből elég kevés mű született, * ö * a tulajdonképpen nagyon nagy jelentőségük van, tehát például a Byronnak a Manfred és a Káin, ill. Goethe Faustja, Vörösmarty Csongor és Tündéje, és Madách Imre Az ember tragédiája #

(9)T:Igen.

(8)D: # ami keletkezett ebben az időszakban. Na most, hogy miért nem színpadra javasolnám?

(10)T:Igen.

(11)D:Tehát elsődlegesen, mivel ezek a drámai költemények elég hosszadalmas, terebélyes művek például, ha a Fausta gondolunk, az kétrészes #,

(12)T:Ühüm.

(11)D:két könyv terjedelmű, amely hogyha a Faustnál maradok, akkor még magyarra lefordítva is elég nehézkes a nyelvezete.

(13)T:Igen.

(14)D:Német nyelven pedig valószínűleg még nehezebb lenne elolvasni. Viszont itt van egy ellentmondás, mivel ebből kiindulva azt gondolhatnánk, hogy ha ott nehéz, akkor színpadra víve meglehetősen könnyű lehet megjeleníteni. Szerintem ez nem így van, mert ez, ez a Faustnál ez a hatalmas mennyiségű tudáshalmaz, amit itt összesűrítve itt megtalálunk, az * ö * tulajdonképpen az színpadra víve csak tovább bonyolítaná #

(15)T:Ühüm. Igen.

(14)D: # a cselekmény szálait feleslegesen. S ha jól tudom, a Faustot például senkinek sem sikerült sikeresen színpadra vinnie.

(16)T:Igen, én is így tudom.

(17)D:Említettem, hogy a tragédiához hasonlít, ugyanis ezekben a művekben is nagyobb részt a dikció dominál, az egyébként nem kevés akció mellett, és a tulajdonképpen a tettek nem a tettek hordozzák a lényegét, hanem a tettek következtében felmerülő erkölcsi és morális kérdések, a miérték és a hogyanok.

(18)T:Így van.

(19)D:Tehát a Faust főszereplője, doktor Faustus is a romantikának az egyik * ö * hát * ö * hogy mondjam, a fő típusa.

(20)T:Jellegzetes típusa, igen.

(21)D:Misztikába burkolódzó élete, mert keveset tudunk meg róla, a középkor egyik leghírhedtebb sarlatánja volt, ilyen boszorkánya végül is, ezért mondhatjuk, hogy ő volt a egyrészt a boldogságot kereső embernek az archetípusa is.

(22):Így van.

(23)D:Tehát mivel a tudományokon keresztül nem tudta megtalálni a boldogságot, sem a szerelmen keresztül.

(24)T:Igen.

(25)D:És inentől kezdve, de tulajdonképpen korábban is már Faust-témák Christopher Marlowe és Thomas Mann a későbbiekben, amik ugyanazt a gondolatkört taglalják. Na most egy ponton megnehezítettem a dolgomat, mert csak miután mindent átgondoltam, olvastam el Illyés Gyula idézetét, amely tulajdonképpen tökéletesen visszaadja azt, amit gondolok, és *ö* magába hordozza a drámai költeménynek a lényegét.

(26)T:Lényegét. Igen. Köszönöm szépen, nem is szeretnék semmit kérdezni.

Szövegtagolódás:

A felelet 30 fordulóból áll. Közbevágás két ízben történik a tanár részéről, ezek mindegyike megerősítő, és inkább a kapcsolat fenntartását jelzik.

Szintaktikai viszonyok (konnexió):

A szöveg alapvető módszere a kataforikusság. Ez a tartalomváró mozzanat érdeklődést kelt. A szöveg jellemzője a nominalitás, vagyis a főnévi és melléknévi állítmányok gyakori előfordulása. A szöveg különlegessége, hogy erős benne a magyarázó jelleg.

Témafejlődés. A szöveg ún. témamegadó szerkezetű.

Szemantikai viszonyok (kohézió):

Ismétlés. Pl. Mű, műfaj, műnem.

Felsorolás, halmozás.Pl. „, az egyénkultusz, az ábrándozás, az orientalizmusvagy exotizmus, a misztika, a rejtélyesség”.

Részletezés. Tartalmi tagolás. A felelő a romantika jellemzéséből indul ki, majd megemlíti annak jellegzetes műfaját, a „ létkérdéseket” taglaló drámai költeményt. Ezt a gondolatmenetet követve a drámai költemény jellemzőjére mutat rá, amely szerint azok kifejezetten olvasásra szánt művek. Ezek után tér rá, hogy miért nem színpadra javasolná a Faustot.

Bizonyítás: „hosszadalmas, terebélyes mű”, ami olvasva is nehezen érthető; a benne összesűrített „hatalmas tudáshalmaz” csak tovább bonyolítaná a megértését színpadon előadva.

Részletezés. A felelet 3 egymáshoz logikusan kapcsolódó részből épül fel.

Szemantikai előfeltevések. A felelet megértéséhez sok előzetes ismeretre van szükség. Pl. történelmi ismeretekre, irodalomtörténeti ismeretekre, konkrét nevekre.

Modalitás. A felelet a beszélő javaslatát, érvelését kifejező hang.

Szemantikai mezők, gondolkodási alapszerkezet. A szöveg ellentétén, szembeállításon alapul.

Pragmatikai viszonyok (koherencia):

A jelölt ismereteket közöl, érvel és véleményt mond. A feleletben a referenciális funkció dominál.

Szövegstilisztikai jellemzők:

A felelet figyelemfelkeltő. Jellemzi a választékos kifejezőmód, retorikai szófordulat, logikai kapcsolatok kiemelése.

4. Stílus

A társalgásban használt valamely nyelvi forma használata alapján akarva-akaratlan, nyelvi értékítéletet alkotunk a nyelvet használóról, annak személyiségéről, iskolázottságáról, státusáról (Kiss J.:1995: 145). Ezzel a kommunikátor is tisztában van, és pozitív énképének megtartásáért törekszik a nyelvi értékítélet irányítására; például az emberek a nyelvjárási beszédet igyekeznek korrigálni, sokszor szégyellik, mivel az a közgondolkodásban alacsonyabb presztizsű. A vélemény kialakításában általában a tágabb közösség nyelvhasználata, a nyelvi standard az irányadó.

A nyelvi benyomáskeltés jelentéstartalma Nemesi Attila László szerint: ”Olyan nyelvi elemek használata, amelyeknek a (illetőleg: nyelvi elemek olyan használata, amely) segítségével a beszélő mások róla alkotott képét igyekszik befolyásolni”(Nemesi A.L. 1997: 493). Ez a definíció összhangban áll Péter Mihály expresszivitás-definíciójával, amely szerint „nyelvi expresszivitáson általánosságban a nyelvi eszközök olyan használatát (illetve: olyan nyelvi eszközök használatát)

értjük, amely a kommunikáció hatékonyságának fokozása érdekében a jellevő(k) figyelmét magukra a nyelvi eszközökre, a nyelvi megformálás módjára is vonja” (Péter M. ÁNyT 15: 231).

A vizsga formális és intézményes szituáció, amelynek lényeges eleme a megszólítások nevekben, névmásokban és igealakokban megjelenő rendszere, amely a bizalmasságnak, a beszélgető felek közti távolságnak és udvariasságnak egyik legfontosabb jelzése.

A feleletek között egyszer hangzott el a *tanárnő* megszólítás: ”Hát mer ezt nem tudom, tanárnő” (15.55.f.), ami jelzi, hogy a vizsga formális, udvarias jellegét a megszólításban a tanulók betartották.

A tanárok három kivétellel (pl. „Elnézést kérek. Én önt nem oda ültettem le” 20.4.f., további példák 55., 56. feleletekben) tegezték a diákokat, ami megegyező az iskolai gyakorlattal (vö. Domonkosi 2002: 119). Tizenkét feleletben (21., 22., 23., 24., 28., 38., 42., 48., 49., 54., 62., 68.) a diákokat keresztnevéen szólította a tanár, pl. „Ez mire hasonlít, Levente?”, „Ádám, melyikkel kezdted?”, de legjellemzőbb eszközként az igei személyragokat alkalmazták a megszólításokban. Egy esetben (20. f.) kapcsolatfelvételre név helyett az azzal egyenértékű *elnézést* használja a vizsgáztató (Domonkosi 2002: 112).

A nyelvváltozatok tekintetében a diákok és a tanárok a nyelvi sztenderdet és a beszélt városi köznyelvet használták, amelyek gyakorta tartalmaztak bizalmas kifejezést. Az érzelmi azonosulás stratégiájához is besorolhatók a főleg szóátvételekkor tapasztalt megerősítő, ráhagyó fordulatok: az *igen* (107-szer), *a jó* (64-szer), a *persze* kifejezés (4-szer), *hát* (148-szor), *akkor* (nem időhatározóként: 5-ször), *na* (6-szor), *no* (2-szer), *ja* (15-ször), *ühüm* (86-szor), *oké* (2-szer), *így van* (47-szer), *hűha* (5-ször), *ahá* (56.9.f.).

A beszélt nyelvi jelleget gyakran nem lexikai elemek, hanem mondatszerkezetbeli vagy más nyelvtani sajátosságok mutatják (vö. Keszler 1983: 168-71).

T:Hát *tulajdonképpen* a romantikára ugye jellemző még a fordulatosság.

D: Csak azért kereste föl, hogy beszéljen vele, és elmondja, hogy *ez a helyzet, így nem mehet tovább*, és hogy valamit tennie kell, és hogy igenis mivel a II. Endre

felesége, a magyar népet is *szem előtt kell tartania*, tehát az érdekeit. Bánk bán ebbe *csöppen bele*.

D: ...felesége, aki elég fiatal volt, aki közben *összeszűrte a leveit* Ottóval...

D: Bánk bán a műben tétován, néha túl megfontolt alakot játszik, néha viszont túl hevesen reagál mindenre. Itt is megfigyelhető, hogy Gertrudis tulajdonképpen nem a zsarnok, *arrogáns* és gőgös viselkedése teszi Bánk ellenfelévé, hanem hatalmi pozíciója, mivelhog *elvileg* a király távollétében Bánk lenne az, aki irányítja az udvari teendőket, de Gertrudis megpróbálja őt távol tartani ezektől, és saját kezében összpontosítani a hatalmat.

D:Ja, és hát a felesége hangját hallja a természetben.

T: Melyik Kisfaludy?

D: A Kisfaludy Sándor. *Nem? Na mindegy.*

T: Nem mondanád el pontosabban?

D: De azonnal, azon *azon vagyok*.

D:*Na jó, ezt ne ragozzuk. Na szóval lényeg az, hogy ő, ő keverte meg eléggé a dolgokat...* Gertrudis táborában ott van Ottó, aki szemet vetett Bánk bán feleségére, Melindára, és így *ebből alakulnak ki végül is a kalamajkák...*

D:Kacsuka egy katonatiszt, aki *elcsábította Tímeát és együtt élnek*.

D:...a Péri lányok elmennek aratni, és a nővérek, az egyik nővér *kikezd* az egyik aratólegénnyel

T:Hát ha a párizsi színre gondolsz, akkor *azonnal beugrik* az a hármas eszme.

T:Említetted A gyűrűk ura című filmet. Mi tetszett benne?

D:Minden. Hát a történet az, az nagyon, már a könyvből fakadóan is, végül is hát ilyen kitalált világ, nincs semmi megkötte, tehát így *az ember elengedheti magát*.

D:**Jó, jó, csak ezt nem vágom.**

D:Hát én teljesen egyetértek Szerb Antal írásával, ugyanis Mikszáth fiatal korában a dzsentriket a **lazaságuk végett jó fejnek tekintette**, de ahogy később, az írói munkásságai és az élettapasztalatai az egyre jobban nőtt, a dzsentriket léhűtőnek és naplopónak találta.

D:Hát ő ezt úgy is mondhatnánk, hogy ő ez a technológiai fejlődés hát káros mellékhatásának is, **mert ugye a fiatalok a mai világba inkább elmennek moziba**, szórakozni, ide-oda, és ugye mint **anno** nem tudom tizen tizenöt éve például ugye, hogy az első helyen állt az olvasás.

T:Tudnál-e még olyan jelenséget mondani, ami a mozi mellett elveszi a kedvet az olvasástól? Különösen a fiatalok körében.

D:Sok minden.

T:Például?

D:**Buli. Haverok.** Szórakozás.

D:**Ennyi.** Hát, talán a retorikával próbálkoznék meg.

D:„ez az **egész rohanó világ** okozza azt, hogy egyszerűen nincs idejük a fiataloknak olvasni”

D:Emberek leülnek vagy játszanak, vagy interneteznek, szóval ilyen közhely, **szóval butítják magukat.**

D:Emberek leülnek vagy játszanak, vagy interneteznek, szóval ilyen közhely, **szóval butítják magukat.**

D:Minden szép, és **minden ilyen rózsaszín felhőkben** van.

D: „...de Matild az **nem olyan könnyű eset**”

D: Hát ez volt a lélektani ballada, a másik kettőre **rövidzárlat.**

D:”az *nem jó fényt vetett* a lányok életére”

D:”*nem igazán* tudták finanszírozni költségeiket”

D:”*mélyenszántó gondolatokat* ébresztő sorai”

A tanulók szóhasználatában és szókincsében meghatározó módon tükröződött a klasszikus művek olvasásának hiánya. Sok felelőnél tapasztaltam azt, hogy kortársaik beszédmódja volt számukra a mértékadó, egyszerűen nem szoktak hozzá, hogy az alkalomhoz megfelelő, a szöveg stílusértékéhez illő kifejezőmódot válasszanak. Divatos kifejezéseket, nyelvi paneleket alkalmaztak, amelyek nem kívántak megerősítő gondolkodást, változtatás nélkül mondatba illeszthetők voltak. A nyelvi panelek, divatos kifejezések, közhelyek, amelyekkel a jelöltek gyakran éltek feleleteikben, a bizalmaskodás irányába mozdították el a formális beszédhelyzetet. Az igénytelen nyelvhasználat elsősorban nem nyelvhasználati, sokkal inkább szociális háttérű probléma. A vizsgázók sok esetben nem vették kellő komolysággal a megmérettetést.

Az udvariasság foka, az alá- és fölérendeltségi viszonyok a beszédaktusok megfogalmazási módjában is tükröződik. A hosszabban vagy indirekt módon megfogalmazott kérések és felszólítások általában udvariasabbaknak és enyhébbeknek számítanak, mint a rövidebb, direkt formák (vö. Searl 1975; Szili 2004).

A tanárok közvetett módon, udvarias formában fogalmazták meg utasításait. Ennek leggyakoribb formája a kellene/kéne kifejezés: „El kéne ám csak olvasnod” (64.18.f.); a felszólítás enyhített formájának tekinthető több esetben a többes szám 1. személyű igealak használata: „Tehát a reformkort ide ne keverjük, jó?” (39.37.f.), amelynek elkülönítése olykor nehéz a valódi többes szám 1. személyű használattól. Közvetlen felszólító módot is használtak, ezek mellett gyakran áll valamilyen enyhítő hatású szó kérem vö. Szili 2004: 107). A közvetlen felszólításhoz sorolhatók az elliptikus szerkezetek is.

A megvizsgált feleletekből kitűnik, hogy a kérések és utasítások nyelvi megfogalmazása nagyfokú udvariasságot jelez. Nemcsak a közvetlen felszólításokban, hanem a saját vagy a beszélőpartner viselkedésére vonatkozó kijelentésekben is jellemző, különösen a performatív használatú igéknél (pl. kérdések

vagy kiegészítések bevezetésében), hogy a tanárok előnyben részesítették a feltételes módot és más, határozottságot kerülő alakokat (pl. szeretnék-es szerkezet).

A retorikai alakzatok közül az alábbiakat alkalmazták beszédükben a tanárok a tanulók teljesítményének értékelésére:

1. Nagyítás, túlzás

A túlzás a klasszikus retorika egyik alakzata, de nemcsak művészi szövegekben, hanem a mindennapi társalgásban is gyakori eszköz. Grice (1975) a minőségi maxima kihasználásaként használja az iróniával a metaforával és litotésszel együtt. A referenciális értelemben nyilvánvalóan hamis kijelentés igazságtartalmát a hallgató implikátúra kikövetkeztetésével állíthatja helyre. A Stilisztikai lexikonban (2004) Szathmári István a következőket írja: „a tartalmi erősítés egyik faja, de különös jelentőségre tett szert kifejező erejével. Ez a stíluseszköz a felhevült lelkiállapot szülötte, amelyben már nem elégszik meg az ember a fogalmak, jelenségek közönséges, valódi mértékével, hanem felnagyítja, túlozza azokat, sokszor egészen a határtalanig, a lehetetlenig. Pl.: *keveset ér* helyett azt mondjuk: *nem ér egy fabatkát sem*; a nem megfelelően fűtött szoba: *jéghideg* stb. Stílushatása a következőkből adódik: minden túlzó kifejezést az a tudat kísér, hogy a túlzással kifejezett fogalomra van egy másik, a valóságra hívebben utaló nyelvi jel, a beszélő azonban a hatás kedvéért annál többet akar közölni. A túlzás gyakori eleme a társalgási stílusnak, különösen a tér-, idő- és mennyiségfogalmakkal kapcsolatban, pl.: *világlátott, örök* hálára kötelez, *ezer*mester, *méregdrága*”.

Borzasztó boldog leszek, ha tudni fogod.

A tanár a jelöltet örömszerzésre buzdította, amikor a *nagyon*, ill. *roppant* szinonimájaként „ijesztő” túlzásként használta az eredeti jelentésében negatív tartalmat kifejező melléknevet pozitív érzésének kifejezésére.

És *máris* tudsz válaszolni arra, amit kérdeztem...

Réka, *zseniálisan sok* mindent tudtál összevonni, és ez *óriási érdem*, mert gyakori tapasztalatom az, hogy amikor sokat kell kötni abból, ami a fejedben van, azt *nagyon kevesen* tudják ilyen flottul és szépen előadni, mint ahogy te.

A partner dicséretével a vizsgáztató tanár a diák pozitív énképét támogatta. Nemcsak a szavak lexikai jelentésében fejeződik ki a túlzó dicséret (zseniális, óriási) a nyújtott teljesítményről, hanem még azáltal is nagy nyomatékot kap és hangsúlyosabbá válik, hogy a tanár a diákot a jó feleleteket adók szűk körébe besorolja.

Mindkét esetben a végletek megragadásával pozitív érzelmi azonosulásra készítette a vizsgáztató a jelölteket.

2. Kicsinyítés

A „nagyítás és túlzás ellentéte, azt jelenti, hogy a valóságnál kevesebbet mondunk, illetve tompítjuk, ellágyítjuk, bizonyos fokig határozatlanná tesszük a szójelentéseket. Célja a kedveskedés, a szerénykedés, bizonyos finom, lágy hangulatok megéreztetése. Stílushatása abból adódik, hogy mintegy a tudat alatt a kicsinyített jelenséget összehasonlítjuk a valósággal. Pl.: leányka, asszonyka, fiúcska, ökröcske, továbbá: Csak egy percet várj! (lehet egy óra is)” (i.m.)

Hát most *picit ellentmondtál* önmagadnak, mert nem értettél egyet Illyés Gyulával abban, hogy azt mondja, hogy nem kifejezetten színpadra szánt mű, utána pedig te is erre jutottál.

A tanár a jelölt hibáit tapintatosan enyhítette a kicsinyítéssel.

Ezt, ha *picit elmondanád*.

A fenti esetben a vizsgáztató megnyilatkozásának lokúciós aktusa kérdés, amellyel a feladat kifejtésére biztatja a felelőt. A határozó szerepű *picit* a feltételes módban álló ige mellett nagyon udvarias formában a tanár együttérzését, bátorítását fejezi ki, és talán azt is, hogy a kérdező megelégszik egy kevésbé teljes értékű felelettel.

Eltévedtél egy kicsit, kanyarodjál vissza.

A fenti példáktól eltérően nem szószerkezettel, hanem mondat formában fejezi ki tapintatosan a tanár, hogy a felelő nem az adott témáról beszél.

No, **ez egy kicsit zavaros**(=nem jó, nem pontos), de tegyük a helyére! Hasonlóan az előzőhöz, mondat formában kifejezett enyhítés.

Kérdezhetek **egy-két** dolgot?

T:Tudnád-e az ige szófaját jellemezni **pár** mondattal?

Egyetlen kérdésem van még a gyakorlati feladataiddal kapcsolatban. /még három kérdést tesz fel a válasz után/

Azért szófajoknál **picit** maradjunk, jó?

Sebaj, lesz még időd az érettségiig.

A **sebaj** [se'semmi+baj] módosítószóval a vizsgáztató tanár választékos nyelvi formában vigasztalta a diákot, hogy a rosszul sikerült vizsga miatti kudarcélményt biztatással, pozitív jövőbeli teljesítmény reményével ellensúlyozza.

A tételt kifejtő felelet utáni társalgásban a túlzás és kicsinyítés eszközével minden esetben a tanárok éltek. Az udvariassági alapelvek közül a Jóváhagyás - és a Rokonszenv - maximákat alkalmazták. Mindkettő esetben a hierarchizált viszonyt ellensúlyozták ezzel, s a tanulók pozitív önképét erősítették.

3.Eufemizmus

A „szóképekhez csatlakozó stíluseszköz: beszéd vagy írás közben valamely fogalom nevét babonás félelemből, társadalmi illendőségből, szeméremből vagy a hallgató iránti tapintatból nem mondjuk ki, hanem helyette – rendszerint körülírással – enyhítő, szépítő szót, kifejezést használunk. (...) A k ö z n y e l v b e n különösen gyakoriak az udvariasság, az illendőség által megkövetelt eufemizmusok vagy a kellemetlen tárgyú közlések enyhítő kifejezései”. (i.m.)

Olyan **furcsán**(= helytelenül,rosszul) **fogalmaztál**, hogy Arany János három részre osztja a balladáit.

Hát ugye **nem Jókai stílusában fogalmazol**

Nem sokat tanultunk(=nem tanultunk róla) **róla**.

Hogy őszinte legyek, nyelvtanunk egy évben **csak három van talán**. (=nincs nyelvtanóránk, nem tanulunk nyelvtant)

Hát ez nem igazán az én érdeklődési köröm(= nem érdekel, egyáltalán nem érdekel), szóval ez egy olyan szubjektív dolog, hogy énnekem most ez tetszik-e vagy sem, én más témakörök iránt szoktam érdeklődni, nem ez iránt, de ettől függetlenül persze ez is szép.

Hát most nem igazán ugrik be(= nem jut eszembe semmi róla)

Most **nem tudom jobban** kifejezni(=nem tudom pontosan, nem találok a szavakat).

Az eufemizmus retorikai eszközét mindkét fél alkalmazta. A diákok mentegetőzésre, hiányosságuk enyhítésére, a tanárok a pontosítás szándékával, a rossz felelet szépítésére.

Az is figyelmet érdemel, hogy a diákok gyakran közhelyszerű és bizalmas kifejezésekkel éltek elfelejtve vagy tudatosan megsértve a vizsgahelyzethez illő nyelvhasználatot. A **nem igazán** a Közhely szótár szerint: ”Modoros újságírói használat az angol „not really” hatására. (...) Közbeszédi használata (Nem igazán a kedvencem = valahol nem a kedvencem) szellemeskedő. A „nem igazán” szerkezet unos-untalan előfordul...”

A **beugrik** (=hirtelen eszembe jut) igét az ÉKsz bizalmas stílusminősítésűnek tartja.

A vizsgákon a tanári beszédben is előfordultak közhelyek, feltehetően hogy a vizsgahelyzet feszültségét oldandóan. Az utolsó példában a vizsgáztató használja a **nem semmi** divatkifejezést elismerően Thomas Mann regényére.

4.A többes szám első személyű igerag használata az egyes szám második személy helyett

Na, *olvassuk* csak el!

Jó, na *nézzük*!

Akkor *gondoljuk* végig!

Így van, *kitaláljuk* együtt.

Megpróbáljuk kérdések alapján, jó?

Keressünk más okot, hogy a drámai költemény nehezen jeleníthető meg színpadon!

Menjünk tovább!Az a bizonyos igenév, amit *össze szoktunk keverni* az igével.

Csak a vizsgáztató tanárok használták ezt a nyelvi eszközt az érzelmi azonosulás kifejezésére, amivel azt is kifejezték, hogy a közösen végzett feladattal segítséget adtak a felelőnek, ezáltal gyengítik a társalgásban betöltött fölérendelt szerepüket, és erősítik pozitív homlokzatukat. Az együttműködés többletinformációját a *csak* árnyaló partikula is kifejezi. „Na, olvassuk csak el!” Ugyancsak a beszélgetőpartnerek kapcsolattartását és egymásra figyelését fejezi ki a *na* bizalmas stílusminősítésű bevezető mondatszó.

5.Birtokos személyjellel kifejezett enyhítés.

Jó, akkor *együtt gondolkodásunknak* a következő állomása: az üzenet.

Hasonlóan a T/1. igei személyragban kifejezett jelentéssel, itt is a közösen végzett feladat kap hangsúlyt.

6.Idegen szavak

Így van. *Oké*.

A *rendben van* jelentésű, bizalmas stílusminősítésű *oké* mondatszó használatával a tanár a vizsga hivatalos jellegét, ill. a hierarchizált viszonyt enyhíti.

Az idegen nyelvek tudása presztizsforrás. A beszédbe szőtt idegen szavak bizonyos szöveghelyzetekben a műveltség, tájékozottság képzetét idézhetik. Főleg a jó teljesítményt nyújtó diákok feleleteiben volt jellemző a használatuk.

Ebben a regényben főleg arra utal, ami nekem is nagyon *szimpatikus*, hogy a gyermeknek sokáig nem szabad megterhelni az elméjét különböző tanulmányok magolásával, hanem *kreativitásra* és az egyéni fejlődésre biztat minket.

„nagyobb részt a *dikció dominál*, az egyébként nem kevés *akció* mellett”

„*morális* kérdések”

„*vizualitás*”

A klasszikus műveltség körébe tartozó görög-latin szavak jelentését a latin nyelv tanításának visszaszorulásával egyre kevesebben ismerik, így kissé hivalkodónak is tűnhet a 37.fejeletben idézett latin mondat: *Hannibal at portas, ill. Cato szavai: Ceterum censeo Carthaginem esse delendam.*

Az idegen szavak közé tartoznak azok a szakszavak is, amelyeket a felelők a verselemzéseknél alkalmaztak.

7.A mondat modalitásával kifejezett pozitív érzelem

Ó, gratulálok!

A felkiáltó mondattal a tanár meglepetését és elismerését fejezi ki a felelőnek

8.A lexikai jelentés által kifejezett dicséret

Jól van Marica, köszönöm szépen. *Ügyes voltál.*

Nagyon jó.

Szépen elmondtad.

9.A kicsinyítő képzővel ellátott szavak

A gyerekkort idézik, bizalmas társas érintkezésben használjuk, mivel pozitív visszajelzést vált ki, elősegíti az interakció sikerét. Különösen a köznevek *-i* képzős rövidítve továbbképzett származékai szaporodtak meg nyelvünkben. Erre is volt példa: az egyik tanár így zárta a feleletet: „Húzzál **törít!**” Szintén a gyerekkort idézi a kisgyerekek ijesztgetésére használt *mumus* kifejezés. „Ez a **mumus** mindig”.

5. Összegzés

Összegzésként elmondható, hogy a vizsgafelelet olyan intézményhez kötött dialogikus beszédműfaj, amely legalább három fordulóból áll. A hosszú szekvencia láncból álló feleletek oka, hogy a tanárok többsége adatokat kér számon, zárt kérdéseket tesz föl, amelyek rövid válaszokat igényelnek. A vizsgálat alapján egy felelet átlagosan 35 fordulót tartalmaz .

A társalgás menetét a tanár irányítja, s döntően ő határozza meg a beszélgetés témáját, hosszát, a beszélőváltásokat.. A tanárok kérdéseiben többféle beszédaktus jelenik meg, ezek jellemzően kérdés formában megfogalmazott utasítások. A vizsgáztatók nagyon sokat beszélnek, jellemző, hogy egy fordulóban több beszédaktust is végrehajtanak. Türelmetlenek is, nem hagynak elegendő időt a helyes válasz megtalálására. Ha azonnal nem jön válasz valamelyik kérdésükre, akkor megismétlik azt több kérdéssel is kiegészítve. A tanárok türelmetlenségét még az is mutatja, hogy a tanulót többször félbeszakítják (28 alkalommal fordult elő), ill. úgy adják át a szót a felelőnek, hogy az általuk elkezdett helyes választ kell nekik befejezni.

A vizsga kezdete formális, a nyelvhasználat ehhez igazodóan választékos és udvarias, de a feladat kifejtését követő társalgás sokszor bizalmas stílusúvá válik főleg a diákok részéről. Ez a szóhasználatban nyilvánul meg legerőteljesebben.

A társalgás nyitó formájához képest a zárások színesebbek, aminek az a magyarázata, hogy a vizsgáztató nyelvi attitűdjét befolyásolja a jelölt teljesítménye.

A tanulók együttműködő magatartását jelezte, hogy néhány kivételtől eltekintve a lehetséges beszélőváltásnál mindig átvették a szót. A hallgatás oka egyértelműen a tárgyi tudás hiányosságában keresendő.

A tanulók a tantermi rítusok segítségével birtokában voltak azoknak a képességeknek, amelyekkel a társalgásban aktívan részt tudtak venni. Megértették a kérdés formájában megjelenő felszólításokat.

A tanári dominancia az udvarias és segítőkész együttműködés ellenére egyértelműen meghatározta a próbaérettséget.

Munkám eredménye remélhetően hozzájárul a tanár – diák interakció árnyaltabb megismeréséhez, amely azért is fontos, mert hatékonyan változtatni csak akkor tudjuk, ha minél pontosabb képünk van róla.

6. Függelék

Átírási konvenciók

T: tanár

D: diák

(.) mikropausa; nagyon rövid szünet, körülbelül egy szótagnyi hosszúságú

(2.0) megmért szünet (másodperc.tizedmásodperc)

* rövid, nem mért szünet a megnyilatkozáson belül

(/ önjavítás

ugyanazon beszélő folyamatos megnyilatkozásait kapcsolja össze, ha azt a másik beszélő miatt az átírásban el kell szakítani egymástól, ill. a közbevágást is ezzel jelölöm

1.

(1) D: (Témám a / témakör a portrék, téma: Mikszáth Kálmán, és ez a kettes tétel. Mikszáth Kálmán a magyar irodalom egyik legjelentősebb realista írója. Műveiben a magyar (paraszt s dzsentrivi / paraszt és dzsentrivilágot ábrázolja. A parasztvilágot *

ő * két részre bontja, a Tót atyafiak, ami az egyik. A Tót atyafiak * ő * című novelláskötetében jelenik meg, itt a szlovákok életét írja le, és A jó palócok * ő * novelláskötete, amiben a magyarok, a felvidéki palócok életét mutatja be. A Tót atyafiak * ő * című novelláskötete 1881-ben, A jó palócok 1882-ben jelent meg, s így vált az író az elbeszélő prózánk legnagyobbjává.

A Tót atyafiak négy hosszabb elbeszélésből áll, A jó palócok pedig tizenöt kis írást tartalmaz. Az utóbbiban valódi parasztkról esik szó, az események színhelyei valóságosak, például Koltó, Majornok stb. Néhol a paraszti társadalom megosztottsága is előtűnik, mint például A néhai bárányban, ahol Baló Borcsa a gazdag Soós Páltól követeli vissza a Cukri nevű kis báránykáját, és itt megfigyelhető (a / az ellentét a parasztság körében is.

Mikszáth a mindennapok gondjait is leírja novelláiban, mint például a Péri lányok (szép hajában című novellájában, című novellája / szép hajáról című novellájában is, ez arról szól, hogy a Péri lányok elmennek aratni, és a nővérek, az egyik nővér kikezd az egyik aratólegénnyel, akinek a felesége féltékenységében levágja a haját, és * ő * mivel megbetegszik a lány, így nővére is levágatja a haját, ezt eladják, és ebből tud * ő * gyógyszert venni hűgának, és az apjának az utolsó mondata így hangzik, hogy: „Sebaj, Katám! A te hajad kinő még!”, ami azt jelenti, hogy ő nem vesztette el a becsületét.

A tót atyafiakból jelentősebb novellája Az arany-kisasszony, (amiben /, ami arról szól, hogy egy lány * ő * nagyon * ő * lány és egy fiú szerelmesek egymásba, és a (a /legény * ő * kimegy Amerikába szerencsét próbálni, azonban azt a novellából nem tudjuk meg, hogy * ő * visszatér-e egyáltalán.

Mikszáth * ő * valóban három réteget ábrázol műveiben, az első kettőt már említettem, ennek a palócok, illetve a tótok, s a harmadik pedig a dzsentrivilág * ő * ábrázolása, (ami két rész, / ami szintén két részre osztható, az úri Don Quijoték és az úri svihákok, ezt * ő * igazából csak Mikszáthnál (fe / fedezhetjük fel ezt a két részt, ezeket inkább nagyobb terjedelmű művekben * ő * ábrázolta, például a Beszterce ostromában, a Különös házasságban is, ahol az úri svihák * ő * figyelhető meg, és az, hogy * ő * egyáltalán hogy élnek ezek az emberek, milyen képmutatással, és hogy tulajdonképpen csak a felszín az, amit megmutatnak magukból, és önmagukat is becsapják ezzel az (öná / önámítással.

Mikszáth tehát kivételesen ábrázolta a felvidéki emberek életét, és ezért nem hiába soroljuk (az irodalmi na /az irodalmi nagyjaink közé.

(2)T:Ühüm. Jó. Légy szíves, * ö * esetleg konkrét példát tudnál-e mondani olvasmányaid alapján erre a két dzsenti típusra?

(3)D:Hát az úri svihák az a Különös házasságban figyelhető #

(4)T:Konkrétan tudod, hogy kicsoda?

(5)D:A (.) nem jut eszembe a neve.

(6)T:Lehet, hogy nem ez lesz a legjobb példa.

(7)D:Hát a Noszty fiú esetében az úri Don Quijote, nem, az úri svihák, igen, az úri svihák, az a #

(8)T:Noszty Feri

(7)D: # Igen, Noszty Feri, és az úri Don Quijote az a, aki felett már eljárt az idő, az anakronisztikus jellem figyelhető meg náluk, s ez jelenik meg a Különös házasságban.

(9)T:Ühüm. Jó. Akkor * ö * hogyan értékeled, egyetértesz-e Szerb Antal véleményével?

(10)D:Hát igen, Mikszáth valóban három réteget ábrázol műveiben, s az első az a palócok, a tótok, illetve (a / a harmadik a dzsenti világ ábrázolása.

2.

(1)D:A negyedik tétel. Téma: a szöveg. Tétel: A szövegkohézió grammatikai és jelentésbeli eszközei.

Az író egyszerű *ö* kijelentő mondatokat használ a bevezetésben, és ez gondolkodásra készíti az olvasót, a későbbi (vesz /vessző)használat tagoltá, illetve szaggatottá teszi a szöveget, lelassul az írás, az író a fiatal költőkről ír szövegében, az álmokkal teli fiatalokról, azonban ezt mégis lehangolt stílusban, illetve szomorúan írja, s kevés a kötőszó használat, ahol viszont használja, ott ellentétes értelmű, például de, illetve csak.

Szokatlan szórend is megfigyelhető * ö * sorsszerűséget éreznek bele, rajongó szeretettel és vádoló kiállással a hangjukban, az író sok jelzőt használ, és a dupla mássalhangzók lassítják a tempót, például gyűrötten lebiggyed (a / az álluk * ö * sok az idegen eredetű szó, például pózna, extatikus, artikulálatlan hanggal túllícitáltak. A mű végére inkább az összetett mondatok a jellemzőek, és ezek így bonyolítják a szöveget, a (különös, / különleges témát, különleges igével nyomatékosítja, mint például a tűnhetik és az ilyen * ö * megengedő (.) ige #

(2)T:Hatóige.

(1)D: # hatóige képzőjével használja. (.)

(3)T:Jó. A névmásoknak mi a szerepe a szövegben? Tudtál-e ezzel foglalkozni?

(4)D:Sok *ö* névmást használ, például főneveket, illetve mellékneveket #

(5)T:helyettesítendő. Ühüm. Mi a szerepe a névmásoknak?

(6)D:Hát, hogy visszautalás, illetve helyettesíti (a az előző tehát / hogy ne legyen szóismétlés a szövegben. És itt nem is található szóismétlés, ahol viszont *ö* az írók vagy költők használnak szóismétlést, ott a nyomatékosítás céljából *ö* tesz az.

(7)T:Ühüm. Így van. Jó. *Ö* rokon értelmű szavaknak van-e különös szerepük a szövegben, tudtál-e erre figyelni? Szinonimáknak.

(8)D:Igen, vannak rokon értelmű szavak, vagyis hogy hát igen, az is a nyomatékosítás *ö* céljára (i /íródott bele szerintem, minden póznak, extatikus nagyszájúskodásnak tűnhetik eleinte, tehát az, hogy *ö* ne ugyanazt írja le kétszer, de mégis nyomatékosítsa és tudatosítsa az olvasóban, miről van szó.

(9)T:Ühüm. Jó. Köszönöm.

(10)D:Köszönöm szépen.

3.

(1)D:Irodalmi tétel a hármaskör, témakör a világirodalom, téma a XIX. század európai regényirodalma.

(2)T:Hangosan és szépen, okosan!

(3)D:A XIX. század európai regényirodalmai közül kettő művet szeretnék elemezni, a Balzac-tól a Goriot apót, és Tolsztojtól az Ivan Iljics halálát *ö* a Goriot apó 1834-ben keletkezett *ö* Balzacnak az életrajzi háttere is hozzájárult ahhoz, hogy (a pénz a főszerepe / a pénznek van főszerepe a műben és a XIX. század Párizsában játszódik a Vauquer panzióban, ahol a hősök környezete utal a hősök jellemére, ebben a panzióban pénzügyi helyzet szerint (helye / vannak elhelyezve a vendégek, az alsó szinten vannak a tehetősebb, és ahogy fölfelé megyünk a házban, annál inkább szegényebbek laknak, Goriot egy öreg úr, aki tésztagyáros is volt, a földszinten kezdte, de a lányainak adta minden vagyonát és ezért a tetőtérbe szorult. Másik főszereplő Rastignac, aki vidékről jött fel Párizsba, karriert akart építeni magának, és meg szeretett volna gazdagodni, joghallgató, joghallgatónak indult

Párizsban, csak később az órákra sem járt már be, mert annyira lekötötte a pénz utáni vágya. (.) A házban lakik még Vautrin is, aki szökött rab, a második emeleten, szintén elég gazdag, mivel a raboknak a pénzét őrzi (.) És a panzió tulajdonosa pedig az alsó szinten lakik. (.)

A történetben Rastignac beleszeret Anastasie-ába (ami /akit a gazdag rokonjának a báljában ismert meg. (.) De rájön, hogy Anastasie a Goriot apónak a lánya, akiről nem tudták meg, hogy mi a múltja, mert nem igazán beszélt senkivel, s rájön arra is, hogy Anastasie kihasználja az apját, és letagadja mindenki előtt, és nem szívesen látja a lakásban, hiszen arisztokrata származású férje van. Aztán megismerkedik Delphine-nel, aki Anastasie-ának a testvére, őneki csak egy bankár férje van, és ezért soha nem juthat be olyan körökbe, mint amilyenbe Anastasie forgolódik, soha nem * ö * juthat be vikomtnének a báljába, amire nagyon fáj a szíve, és ebben segít majd neki Rastignac, hogy bevezesse a társaságba * ö * Goriot apó minden pénzét a lányainak adta, ezért, ezért is kerül föl a harmadik emeletre, mindenféle ezüst étkészletét beolvasztotta és eladta * ö * a lányainak, hogy (le / legyen pénzük, mert nagyon szerettek költekezni és nem igazán tudták finanszírozni költségeiket, és csak akkor látogatták meg Goriot apót, amikor valamire szükségük volt#

(4)T:Ühüm.

(3)D: # Rastignac végül leleplezte Goriot apót, hogy őneki a lánya Anastasie és Delphine és * a lányok ezt sérelmezték, hogy ő tudja, hogy ki az apjuk, mert így (lerom / lelepleződtek, hogy az apjuk milyen szegény sorban él, és ők meg ők fényűző életet folytatnak * s amikor Rastignac beleszeretett Delphine-be, ő azt hitte, hogy teljesen másképpen Anastasie, és hogy komolyan szereti az apját tiszta szívből és nem csak a pénze miatt jár hozzá, pedig ez nem így volt. (.)

Goriot apó az utolsó pénzét Delphine-re fordította, (ahol aki / akinek lakást vásárolt * ö * és hogy ott éljen Rastignac és Rastignac megígérte, Goriot apónak, hogy mindig láthatja majd a lányait is, odaköltözhet hozzá. (.)

(5)T:Tudnád-e jellemezni Goriot apót vagy akár Rastignacot?

(6)D:Goriot apó tiszta szívből szerette lányait (és / és mindent megtett azért, hogy az ő boldogságukon segíteni tudjon. Minden pénzét odaadta lányainak, Rastignac pedig * ö * (nagyon / nagyon szeretett volna gazdag lenni, és ezért mindent megtett, végül is majdnem mindent, mert Vautrin ajánlatát, hogy vikomtnét használja ki, és úgy jusson vagyonhoz, ezt nem fogadta el #

(7)T:Ühüm.

(6)D: # és akkor jött rá, (hogy arra / hogy semmiben sem különbözik a bűnözők világa az arisztokrácia életétől, mert * ö * mind a két világban * ö * nagyon hatalmas bűntények történnek meg. (.) Aztán Goriot apónak az egészsége megromlott, részben azért is, mert a (lányait/ lányait nem láthatta #

(8)T:Ühüm.

(6)D: # sűrűn, mert nem jártak hozzá, ő viszont nem mehetett hozzájuk, mert az nem jó fényt vetett a lányok életére, és betegágyánál senki nem volt Rastignacon és egy másik fiatal emberen Christopforon kívül, aki (orvos volt / orvosnak tanult és Rastignacnak a barátja volt, csak ők ketten ápolták * ö * Goriot apót, a temetésére is csak ők * ö * szedték össze a pénzt, a kis pénzüket ők tették rá, hogy el tudják temettetni, és nagyon szerény körülmények között temették el, a lányai pedig csak hintót küldtek a címerrel, a nemesi címerrel, s a grófi címerrel.

(9)T:Van-e társadalombírálat a regényben?

(10)D: (.) Balzac ostromozza az arisztokráciát, mivel öneki is meg kellett küzdenie minden pénzért, és (nagyon sok regényt írt egész és / nagyon sok regényt írt életében, és évenként négyet ötöt is, (nagyon a pénz iránt / nagyon nagy volt a pénz iránti vonzalom, mert eladósodott.

(11)T:És mit jelképez a Vauquer ház?

(12)D:A Vauquer ház (.) hu a pénzügyi helyzet szerinti rangsorolást, hogy (aki / akinek nem volt pénze azt szerényebb körülmények között és megvetette a panzió tulajdonos.

(13)T:Jó. Átmehetünk más témára vagy hősre?

(14)D:Tolsztojtól az Ivan Iljics halála. Ez orosz realista regény, Tolsztojnak (van / van egy bizonyos nézete, a tolsztojizmus, ami szerint ő azt vallja, hogy minden embernek a jóságra kell törekedni, és a természet iránti vonzódás nagyon fontos, élelcélnak tekinti a lelki tökéletesedést * ö * és azt vallja, hogy az emberek (gyermekkorukban is / gyermekkorukban voltak tiszták és igazszívűek és még a parasztok az egyszerű emberekben találja meg azt a lelki tökéletességet, s az arisztokráciában arisztokrata származású volt, megvetette az arisztokrácia életét, és ő is úgy élte le öreg napjait, mint (egy / egy egyszerű ember. És még az orosz (ír/ * ö * realista irodalomban még főszereplő a csinovnyik, ami (hivatal / hivatali státuszt betöltő ember jelent, akinek egyetlen cél csak a munka, és semmilyen más érzelmei nincsenek.

(15)T:Tudnál-e példát mondani csinovnyikra?

(16)D:Hát maga Ivan Iljics is ilyen volt, és az (apja is / apja is ugyanilyen ember volt. És még ebbe a műben az is megfigyelhető, hogy meg végül is az egész orosz realizmusban, hogy úgy ábrázolják az embereket, hogy a társadalmi pozíciókban minél előrébb jutnak, (annál / annál mélyebb szinten lesz az erkölcsük, és erkölcsileg teljesen megromlanak, amikor a társadalomban magas pozíciókat érnek el. * Üm * Tolsztoj megbontja az események lineáris menetét, mivel (azzal/ azzal kezd, hogy * ö * barátai és hivatalnok társai megtudják Ivan Iljics halálhírét.

(17)T:Ne haragudj Melinda, félbeszakítanálak, tehát most tudom, hogy elmondanád vagy elemeznéd a művet, hanem inkább azt fejtsd ki, hogy Stendhal jóslata véleményed szerint bevált-e, amit itt olvastál a tételben? Gondolkoztál-e ezen? Tehát itt nyilván össze kellene kötnöd a francia meg az orosz realizmust, illetve a Stendhal regényt, és Balzacra is gondolnod kellene.

(18)D:Valójában a hősöket máshogy ábrázolták a XIX. században, mint addig.

(19)T:Ühüm.

(20)D:Az arisztokráciát megvetették, és a mindennapi életet is tartották szomorúnak és rossznak.

(21)T:Ühüm. Jó. Köszönöm. Nézzük a nyelvtant!

4.

(1)D:A nyelvtan tételelem az egyes, témakör a kommunikáció, tétel a kommunikáció tényezői és funkciói.

A kommunikáció tényezői: a beszélő, fogadó, kód és a csatorna, a beszélő az, aki információt közöl, a fogadó, (aki / akihez szól, és aki fogadja az információt, a csatorna az az a közeg, ahol a kommunikáció létrejön, * ö * a kód pedig az, hogy egymás ismeretei alapján milyen stílusban szól

(2)T:Hát a kódot nem a stílus, hanem #

(3)D: ö

(2)T:#az a minnek a kifejező eszköze, amit ugye ismernie kell mindenkinek, aki a kommunikációban részt vesz, mert anélkül #

(4)D:A kommunikációt arra használjuk, hogy érzéseinket kifejezzük, társalogjunk és információt közöljünk és (fogadunk / fogadjunk, (ez / ez a cél. Funkció lehet: ismeretszerzés, hogy ha valamilyen információt meg szeretnénk tudni valakitől, vagy

az a közlés, amikor információt közlünk és érzelem kifejezés, felkiáltások, megszólítások.

(5)T:Ühüm. Egyéb funkcióra emlékszel-e még?

(6)D:Nem.

(7)T:A szövegben melyikre találtál példát?

(8)D:Az ismeretszerzésre, * ö * például azt, hogy: „Hát akkor mennyi gumó kéne?”
Vagy például, hogy :”Nem ismeri ?” A (kérdő mondatok / a kérdő mondatokra.
Érzelem kifejezés: ó, á.

(9)T:Ühüm.

(10)D:A közlés pedig a * amikor a kertész beengedte, illetve illedelmes képet vágott, és biztatóan nézett a férfira.

(11)T:Kapcsolat fenntartó funkció mikor érvényesül a szövegben?

(12)D: (2.0)

(13)T:Hát a legeslegelején, amikor az emberek találkoznak egymással, akkor, ugye köszönnek.

(14)D:Köszönés.

(15)T:Ühüm. Jó. Az összes kommunikációs tényező megtalálható a szövegben?
Tehát közlő, fogadó, kód, üzenet, szituáció, valóság.

(16)D:Igen.

(17)T:Mindegyik?

(18)D:Igen.

(19)T:Ennyi?

5.

(1)D:Témakör: egy mű beható ismerete. Téma: Katona József Bánk bán.

Tehát Katona József Bánk bán című drámája a magyar irodalom egyik legkiemelkedőbb és legfontosabb művei közé sorolható. (.) Katona Józsefet, mint például Madáchet egyművű írónak is nevezhetjük, mivel ezzel az egyetlen egy művével emelkedett ki igazán a magyar irodalomban. (.) színpadra 1833-ban, Katona halála után három évvel került sor, majd 1848. március 15-ének estéjén tűzte műsorra a Nemzeti Színház, ami kiemelkedő sikert aratott. Az (újon a tavaly / talán az újonnan épült színházban is műsorra tűzték ezt a * ö * bocsánat, bocsánat. Tehát

Katona József abban konkrét, mégpedig az 1850-es, 1840-es évek helyzetét ültette bele.

(2)T:Ez nem lesz jó.

(3)D:Bár tehát a 1213. évben játszódik a történet, és a magyar népnek a sorsáról, a magyar nép zivataros sorsáról ír ebben a művében.

(4)T:Hogy tudta az 1840-es évek helyzetét beépíteni a művébe?

(5)D: Ö * (tehát konkrét / tehát történelmi szereplők * ö * szerepelnek benne, és az II. Endre király idején játszódik a történet, aki szintén eredeti (kir / tehát eredeti * ö * személy volt.

(6)T:Valóságos.

(7)D:Valóságos személy volt.

(8)T:Jó, de Katona meghalt, ugye 1833-ban, tehát a 40-es évek nem szerepelhetnek a művében, hanem az eleje.

(9)D:Nem, hanem az 1800-as évek eleje.

(10)T:Eleje. Így van, így van.

(11)D:Tehát a fő kérdés a #

(12)T:Abban igazad van, hogy ő megelőlegzi, ugye, vagy előre látja, hogy mi fog itt bekövetkezni, tehát megelőzi jóval korát, és a reformkori törekvések így szerepelnek benne.

(13)D:Előre látja. Igen. Tehát a nép sorsa az egész mű során a fő kérdés. (.) Mint a címe is mutatja Bánk bán a főszereplő, aki a királynak a helyettese, * ö * megbízza Bánk bánt, hogy nézzen körül az országban, nézze meg a nép helyzetét, és Bánk akkor döbben rá, hogy milyen nagy különbség is van a nép sorsa, a nép nemcsak társadalmi, hanem vagyoni helyzete és a * ö * palotában levők helyzete között. És mikor visszatér a palotában * ö * Gertrudis, a királynak a felesége, átveszi a trónt, tehát * ö * a nádor helyett, (aki/ akit megbízott a király, ő kezdi el irányítani az országot, tehát önkényesen elfoglalja a trónt.

A kapott idézetben * ö * Bánk és Gertrudisnak a párbeszédéről van szó, amiben Bánk arról beszél, hogy a nép teljesen felzendült, fellázadt a király ellen, és ezt Gertrudis nem veszi észre. És azt mondja, hogy csak egy csekély (ígé / tehát csekély ígéret, egy szó kellene ahhoz, hogy ezt a Gertrudis leállítsa ezt a felzendülést, fellázadást. (.) Gertrudis erre csak annyit mond, hogy ha úgy találna lenni, tehát Gertrudis (nem hisz a szem / nem hisz a fülének és teljesen máshogy látja a dolgokat, tehát teljesen elvakult. Bánk * ö * majd később megemlíti, hogy * ö * vannak úgynevezett hívei,

akik teljesen behódolnak neki, porig alázatosak, és úgy mosolyognak, miként parancsolja, tehát ő csak, tehát Gertrudisnak ezek a hívei és tehát emiatt is nem veszi észre azt, hogy mi a helyzet a néppel, mer ő csak a körülötte levő * ő * megalázkodókat látja. És utószóként, végszóként azt mondja erre Gertrudis, hogy a királynak a hitvese nem nyer is alattvalójától becsületes magaviseletet, add meg azt levente, egy asszony személynek. Tehát mivel egyrészt a királynak a felesége, illetve ő király, tehát Gertrudis és Bánk pedig a király alattvalója, ezért muszáj, hogy megalázkodjon Gertrudisnak, és hogy (higgyen a sze/ higgyen neki, másrész pedig hogy egy mivel asszony személy, ezért tisztelni kell Gertrudist és nem szabad vele feleselni, nem szabad vele vitatkozni. A következőkben a cselekmény úgy folytatódik, hogy két részre szakad az ország.

(14)T:Ezt el tudnád helyezni a drámában? Ezt a jelenetet.

(15)D: Így konkrétan, a felvonás?

(16)T:Igen. Hogyha arra nem emlékszel, akkor hogy melyik szerkezeti részben. Tehát mikor találkozik Gertrudis és Bánk bán?

(17)D:Hát végül is az az egész drámának a csúcspontján történik.

(18)T:Igen.

(19)D:És itt történik a két legerősebb félnek az összetalálkozása, és ő összeütközése.

(20)T:Jó, helyes. Akkor ezeket a szereplőket jellemezd, légy szíves! Helyzetüket, jellemüket, tehát csak erre a két szereplőre koncentrálj!

(21)D:Ja, erre a kettőre, jó, jó.

(22)T:Emeld ki a mondanivalódból!

(23)D:Tehát Bánk a nádor helyettese, mint már mondtam, és * ő * azért van elég rossz helyzetben, mivel hogy megbízta a király, neki a fő feladata, hogy irányítsa az ország ügyeit, de ugyebár ott van Gertrudis, aki meg a királynak a felesége.

(24)T:Igen.

(25)D:És őneki meg nem mondhat ellent, mivel a királynak az alattvalója és (a / egyrészt tehát ez, ezért a királynőnek is * ő * Gertrudis * ő * mikor elfoglalja a trónt önkényesen, tehát úgynevezett felsőbbrendűséget érez, hogy ő az főirányító, tehát az ő kezében van minden. (.) Bánk * ő * elég rossz helyzetben van, mivel * ő * tehát ahogy látta a nép helyzetét, illetve látja az országnak a tehát a királyi életet is, ezért nagyon nehéz neki eldönteni, hogy ő most hogy is oldja meg a nép sorsával való kérdést. És ezért úgy dönt, hogy megöli a királynőt, tehát nem lát más kiutat ebből, és leszúrja.

(26)T: (Tuda / tudatosan cselekszik, úgy gondolod?)

(27)D:Hát. Is-is. Tudatosan is, meg egy kicsit azért benne van az is, hogy nem. Végül is így viaskodnak a törrel.

(28)T:Majd ma úgy mondhatnánk, hogy önvédelemből öl.

(29)D:Igen, önvédelemből teszi.

(30)T:Emlékszel Bánk bán alakjában * ö * milyen konfliktusok egyesülnek, az ő személyében?

(31)D:Egyrészt lelki is, az például Melinda, szerelem, felesége, aki elég fiatal volt, aki közben összeszűrte a levelet Ottóval és #

(32)T:Hüm. Összeszűrte a levelet Ottóval.

(31)D: # Ottó elkezdett udvarolni Melindának, de ezt Melinda visszautasította, majd később a Gertrudis volt az, aki * ö * aki vagyis nem Gertrudis, hanem Ottó * ö * szerzett úgynevezett bájítalt, hogy azzal elcsábítsa Melindát, és szerzett altatóport a királynénak, hogy tehát a királyné aludjon, így és álomba merüljön, és akkor el tudja csábítani Melindát. S akkor végül ez később (Bánknak a / tehát Bánkhoz eljutott ez a hír, és * ö * tehát nem hallott arról, hogy Melinda teljes elutasítással volt Ottó iránt, Ottó felé. És Bánknak volt egy olyan mondata, amikor teljesen megalázta Melindát, tehát teljesen elutasította, hogy ő innentől fogva már nem is az ő része.

(32)T:Ühüm. Tisztában lehet-e Bánk a királyné bűnösségével?

(33)D: (.)

(34)T:Abban a pillanatban, amikor megöli.

(35)D: (.) Tehát a saját bűnösségével, vagy a #

(36)T:A királyné bűnös-e például az ország helyzetének kialakításában, illetve Melinda megalázásában?

(35)D: Szerintem (tisztá szerintem / tisztában van, vagy ha tudatosan csinálja Bánk a gyilkolást.

(37)T:Ha úgy csinálja

(38)D:Ha úgy csinálja

(39)T:De itt vitába keverednek egymással. Jó. Nézzük meg a nyelvtant!

6.

(1)D:Nyelv és társadalom. Tétel: A magyar nyelv nyelvváltozatai. Feladat: A szakmai tudományos stílusréteg milyen jellemzőire talál példát az alábbi szövegben?

(Tehát ebben a / ez a szöveg a szakmai tudományos stílusréteg főbb jellemzőit mutatja be. Tehát a szakmai stílusrétegnek van egy úgynevezett sajátos nyelve, amit szakmai, tehát szakmai nyelvnek, tudományos nyelvnek nevezünk. Ez azt jelenti, hogy tehát kötött, azaz tehát stílusának megfelelő szavakat kell használni a szakmai tudományos stílusréteg használata során * ö *. A szövegben csak tényekről, illetve számadatokról van szó, mint például itt ebben konkrétan a Öt könyv mindenféle háromszögekről című könyvről, ami matematikai dolgokat, mint például háromszögeket és trigonometriára vonatkozó dolgokat mutat be. És * tehát itt leírja, tájékoztat minket arról, hogy miről is szól ez a könyv, hogy hány részre osztható, és hogy melyik részben milyen témaköröket tárgyal.

(2)T:Ühüm. Milyen mondatfajtákat használ ez a stílusréteg?

(3)D: (.)

(4)T:Mi jellemzi a mondatait?

(5)D:Hát eléggé bővített mondatok, meg vannak többszörösen bővített mondatok is benne.

(6)T:És többszörösen összetett.

(7)D:És többszörösen összetett. És van amikor azért nehéz megérteni egy ilyen tudományos, szakmai stílusrétegű szöveget.

(8)T:Ühüm.

(9)D:Nehéz értelmezni.

(10)T:Igen, és milyen mondatfajták?

(11)D:Így modalitása? Kijelentő. Kijelentő mondatok.

(12)T:Az érzelem kifejezésnek van-e szerepe?

(13)D:Semleges, semmilyen szerepe nincs, mivel tényeket közöl.

(14)T:Ühüm. Jó. Köszönjük szépen.

7.

(1)D:Témaköröm: A romantika. Feladat: Szabadon választott szerző és mű alapján ajánlja olvasásra a magyar romantika irodalmának jellegzetes alkotását! A figyelemfelkeltő ajánlásban ügyeljen a mű és a stíluskornak elemző bemutatására!

Nyelvi szintek. Tétel: A magyar nyelv szófaji rendszere. Feladat: Állapítsa meg az alábbi szöveg kiemelt szavainak szófajiságát és jellemezze őket!

(2)T:Jó. Melyikkel óhajtod kezdeni?

(3)D:Szerintem inkább a nyelvtannal.

(4)T:Jó.

(5)D:Felolvassam a szöveget? Vagy? Nem. Hát akkor itt a szavakat kellett elemezni szófajiság szerint. Az első szó a *megkísérli*. Ez egy ige, igekötős ige. Az igekötőről fontos tudni, hogy háromféle módon kapcsolódhat az igéhez. Az ige elé rakjuk, akkor egybe kell írni, ha az (ige / ige után áll külön, illetve előfordulhat az is, hogy az ige, illetve az igekötő közé beékelődik egy harmadik szó, akkor mind a hármat külön írjuk. A következő szó az *olyan*. Az olyan ez egy módhatározószó, határozószó. A módhatározó szavakról #

(6)T:Nem mondat, és nem határozószó.

(7)D:Nem határozószó?

(8)T:Nem.

(9)D:Kötőszó.

(10)T:Így van. *Olyan* . (.) milyen szófajt helyettesít? Mire mutat rá? *Olyan*.

(11)D:Névmás. Hát egy egy főnevet helyettesít.

(12)T:Névszót, de nem főnevet.

(13)D:Melléknevet.

(14)T:És mondtad a szófaj megnevezését is.

(15)D:Névmás.

(16)T:Névmás, így van. Mutató névmás. Jó.

(17)D:*Jelekkel*. Ez főnév. Kapcsolódik hozzá egy –val/-vel rag, fontos tudnunk, hogy a főnév, illetve a szó, amihez kapcsolódik mássalhangzóval végződik, akkor a –val/-vel (rag/ rag v-je módosul a szó utolsó mássalhangzójához.

(18)T:Nemcsak hogy módosul, hanem teljesen hasonul.

(19)D:Igen, és teljesen hasonul. A következő a *legnagyobb*, az egy melléknév, fokozott melléknév, a fokozott melléknév és a felső foka. A jele a leg.

(20)T:Ühüm.

(21)D:Köv. az *adott*. Az *adott* az egy igenév, befejezett melléknévi igenév, kétféle igenevet ismerünk: a főnévi, illetve a melléknévi #

(22)T:És a határozói.

(23)D:És a ja, igen, a határozói. (.) A melléknévi igenévnek is (háromféle /három fajtája van. Van a befejezett, folyamatos, beálló. Ez (foly vagy / befejezett most itt. A következő szavunk a *nem*, ez egy tagadószó. (Ez / ezután *sohasem*, ez határozószó,

időhatározó szó. Azt kell róla tudnunk, hogy nem kapcsolódik a határozószóhoz toldalék, hanem csak a szó töve fejezi ki a körülményt.

(24)T:Ühüm.

(25)D:Az ellenben az egy kötőszó, ezzel tagmondatokat kapcsolhatunk össze. Ebben az esetben valamilyen ellentétet vagy különbséget tudunk kifejezni az ellenben szóval. Az *előtt* az egy névutó. Névutó. Főnevek után áll, és az a szerepe, hogy a két szó jelentését #

(26)T:Nemcsak főnév, hanem bármilyen szó után állhat. (.) Szerepe? Mivel egyezik, tudod-e?

(27)D:A névutó?

(28)T:Névutók szerepe. Tehát mivel egyenértékű a mondatban?

(29)D:(3.0)

(30)T:A ragokkal. A határozóragokkal. Hát önállóan nem is használható.

(31)D:Igen. Illetve a *volt*, ez egy ige, egy létige ezen belül. A van múlt idejű alakja.

(32)T:Tudnád-e az ige szófaját jellemezni pár mondattal?

(33)D:Az ige az egy cselekvést, történést, illetve létezést kifejező szófaj. A létezést kifejező a létigék. Felsoroljam őket? Van, volt, lesz, létezik, stb. létigék. A cselekvést kifejező igékkal valamilyen valamilyen * ö * #

(34)T:Cselekvést fejezünk ki.

(35)D:Cselekvést fejezünk ki vele, illetve a történés az valamilyen ilyen absztrakt dolgot fejez ki.

(36)T:Mondjál példát, légy szíves mindegyikre!

(37)D:Létezés például a van, a cselekvés az például játszik, a történés pedig, hogy * leesik.

(38)T:Leesik. Így van, így van. Jó. Mondatban mi az ige szerepe? Milyen mondatrész lehet?

(39)D:Állítmány az ige többnyire.

(40)T:Jó. Toldalékolhatóságáról mit tudsz?

(41)D: (2.0)

(41)T:Milyen jeleket, ragokat kaphat?

(42)D: (.) Kaphat jeleket, ragokat is. (.)Például a *a az időnek a jelét.

(43)T:Igen.

(44)D:A jelen, múlt, illetve a jövő időnek a jeleit.

(45)T:A jelen időnek mi a jele?

- (46)D:A jelen időnek nincsen.
- (47)T:Így van.
- (48)D:A múlt időnek egy –t, két –tt. Kaphat még személyragokat.
- (49)T:Így van.
- (50)D:Például cselekvő személy #
- (51)T:Kaphat?
- (52)D:Kap.
- (53)T:Kap személyragokat. (.) Így van.
- (54)D: (.) Akkor (.)
- (55)T:És időjelek mellett milyen jeleket kaphat még?
- (56)D:Mód, módjeleket.
- (57)T:Így van. Jó. Nézzük meg az irodalmat is!

8.

(1)T:Hát én a Jókai Mór arany embere című művet választottam.

Ez a mű a magyar irodalom kiemelkedő alkotása.

A romantika stílusában, korszakában (alko / alkototta Jókai Mór. Ez a korszak Magyarországon az 1820-as évektől a * a század végéig, a 80-as, 90-es évekig tarthatott, tart. A mű nem tisztán romantikus, hanem vannak benne realista elemek is. Két szálon folyik a cselekmény. A Noémi, illetve a Tímea szálon.

Főszereplő Tímár Mihály, egy kereskedő, aki egy hajóútja során Ali Csorbadzsi nevezetű török nemessel találkozott és * ő * ellopott tőle kincseket, illetve a lányát. Szerelmes lett a lányába. Feleségül vette, és itt Magyarországon élnek. Aztán újabb hajóútjai során Senki szigetére jutott el, ahol megismerkedett egy Noémi nevezetű hölgygel, akibe szintén szerelmes lett, ez (a ez / az igazi szerelem. A Tímea jelleme az olyan hideg és rideg szépség, viszont a Tímár Mihály és Noémi kapcsolata (az / az idillikus, az a romantikus része a regénynek. Minden szép, és minden ilyen rózsaszín felhőkben van. A realista (az pedig /az pedig a magyarországi élete.

(2)T:Szerinted Tímár Mihály romantikus jellem vagy realista?

(3)D:Szerintem inkább realista. Vagyis hát * ő *

(3)T:Mondjad! Indokold, miért gondolod ezt!

(4)D: (.) Hát inkább ilyen romantikus, mert tudja, hogy mi lenne a helyes, tudja, hogy mi a jó, de sokszor nem azt cselekszi, mi a jó, pedig tudja, hogy mit kellene tenni.

(5)T:Például?

(6)D:Például, hogy meg kellene osztania titkát Tímeával.

(7)T:Tisztességes módon szerzi a vagyonát?

(8)D:Nem tisztességes úton.

(9)T:Ez nem romantikus vonása, hanem realista.

(10)D:Hanem romantikus vonás, hogy (hogy / a megoldása a műnek, amikor Krisztyián Tódor és (és / a Tímár vitája után meghal, Krisztyián Tódor és a Tímár saját ruhájába öltöztetve a Duna szóval ő a Dunába veti, s így eltűnik a színről, és élheti az életét tovább. Egy más személy úton nem kell hazamenni Magyarországra, hanem Noémival.

(11)T: (.) Ő miért mondod ezt, hogy romantikus? Milyen romantikus jellemzőt találunk meg ebben a befejezésben?

(12)D:Hát a romantikára jellemző, az a nagyon erős fordulatok, amikor 180 fokos fordulat történik a műben, például ez egy ilyen, ilyen váratlan, és * ő * még a romantikus dolgokat? Aprólékosan írja le az utazásait Tímár Mihálynak, mindenre odafigyelve, s (nem csak a lényeg / nem csak a lényeg írja le a műben, minden apróságot.

(13)T:Szélsőséges jellemek vannak-e a műben?

(14)D:Vannak, például Krisztyián Tódor. Ő a rossz képviselője, ki minden áron szét akarja minden áron Tímár féltékeny Tímár Mihályra és * ő * mindig megpróbál neki keresztbe tenni.

(15)T:Rendben.

(16)D:Illetve Noémi is ilyen szélsőséges. Ő pedig az abszolút jót képviseli ő csak a jó, és ezzel a realista szemmel nézve ez egy kicsit ilyen naiv szereplőnek tűnik. Mindig jóra törekszik.

(17)T:Igen. Tímea is szélsőséges?

(18)D:Tímea?

(19)T:Ühüm.

(20)D:Hát ő annyira nem. Annyira nem. Szerintem ő (rea / realista.

(21)T:Azt mondtad, hogy nagyon rideg szépség. Ez minden esetben így van?

(22)D:Például a Kacsukával folytatott viszonya alapján nem mondhatjuk ezt. Kacsuka egy katonatiszt, aki elcsábította Tímeát és és #

(23)T:Ühüm.

(22) D: #együtt élnek.

(24)T:Elcsábította és együtt élnek. Hát ugye nem Jókai stílusában fogalmazol, hanem de ha akarjuk, értjük. Jól van. Köszönöm szépen.

9.

(1)D:Témakör a műfajok. Téma pedig a drámai költemény. Nyelvtanból pedig a hatost, a témakör a retorika, retorika alapjai. Tétel pedig: Az elrendezés retorikai eszközei.

Először a nyelvtannal kezdeném. A feladat: Milyen retorikai eszközökkel él az író a szöveg meggyőző erejének fokozására? Címe: Az állatokról. Egy nagyon tömör nem terjengősre szabott * ö * tehát mélyére törő alkotás az elején a * a figyelem felkeltés eszközét használja tehát ilyen szavakat használ: ne szégyelld, tehát az érzelmekre (kivá / próbál hatni, s arra is hat az egész * ö * mű során Márai Sándor. És a * a közepe felé tehát ott * ö * hosszabb mondatokat használ, összetett mondatokat. Itt a (nyuga /nyugalom, tehát a béke kifejezésével él, tehát szeresd nyugodtan kutyád, és (sok jelző használ / sok jelzöt használ a végén pedig az összegzés ez (a ami / amivel él, tehát, hogy a * amit ő képvisel, tehát hogy szeressük az állatokat, ez Isten szemében is egy jó dolog. A * emberi ő (érze / érzéseket pedig az elején keményebb szavakkal fejezi ki, például komisz, otromba, ez is figyelem felkeltés (felkeltés / eszközei, és * ö * hát végül is megmutatja a végén az utat, hogy sétálj csak a kutyáddal #

(2)T:Ühüm.

(3)D: #fejezi ki ezt ezt.

(4)T:Közvetlenség. Van-e szerepe?

(5)D:Közvetlenség? Igen, ez is a tehát a szónok és a ö #

(6)T:befogadó

(5)D: # nép közti kapcsolatot próbálja mélyíteni a szónoklat.

(7)T:Ühüm. Mivel éri ezt el, milyen nyelvi eszközzel?

(8)D:Nyelvi eszközzel? Hát a (.) hogy nyelvi eszközzel? /nevet/

(9)T:Hát honnan tudod, miből tudod, hogy közvetlen?

(10)D:Hát az egészet értem, próbál hatni, a kutyát mint pozitív dolgot mutatja be, és * ö * hát hogy ne törődjünk mások véleményével, mert nem ez a fontos.

(11)T:Ne szégyelld!

(12)D:Ne szégyelld.

(13)T:Ne röstelld!

(14)D:Ühüm.

(16)T:Egyes szám 2. személyű igealak, ugye a közvetlen odafordulás. Téged meggyőz egyébként?

(17)D:Igen, egyetértek veled, igen.

(18)T:Ühüm. Jó.

(19)D:Egyetértek veled.

(20)T:Az irodalom?

10.

(1)D:Az irodalom. Hát itt drámai költeményeket olvasásra vagy színpadi előadásra ajánlaná-e inkább? Ez a kérdés, a feladat: Kifejtésében, érvelésében a Csongor és Tünde vagy Az ember tragédiája szerepeljen hivatkozással!

Hát én inkább Az ember tragédiáját választanám hivatkozással. Hát állásfoglalás olvasásra vagy színpadra ajánlanám inkább. Hát inkább én úgy gondolom, hogy minden drámai költeményt érdemes elolvasni, mert * ö * a mélyenszántó gondolatokat ébresztő sorai a figyelmet a mű olvasása folytán folyamatosan lekötik, ami nagyon nehéz első hallásra egy színpadi előadáskor megérteni, és el is fogadom azt, tehát a rendező és a néző nem biztos, hogy ugyanúgy képzelet, képzelet el vizuálisan az adott dolgokat, mivel a drámai költeményekben nem minden a cselekmény, nem írják le egészen pontosan, vagy sok mindent a képzeletre, fantáziára bíznak, tehát ez is az olvasásélménykor jön ki inkább, és vannak művek, amik például a Csongor és Tünde, amit nagyon nehéz színpadra vinni, például hát ezt a művet azért konkrétan, mert rengeteg mű rengeteg színhely szerepel benne.

(2)T:Csongor és Tündéről beszélsz most, vagy Az ember tragédiájáról?

(3)D:Nem, Az ember tragédiájáról.

(4)T:Ühüm.

(5)D:Rosszul mondtam?

(6)T:A Csongor és Tündére hivatkoztál közben, hát azért kérdeztem, hogy#

(7)D:Az ember és tragédia

(8)T:Tehát Az ember tragédiájáról beszélsz. Ühüm.

(9)D:Ő tehát rengeteg színhely van benne.

(10)T:Ühüm.

(11)D:És a szereplőknek rengeteg alakot kell megjátszania, például Ádámnak, aki több mint tíz szereplő bőrébe bújik, s ez nagyon nagy kihívás, egyébként ez a mű tehát Az ember tragédiája volt az új Nemzetinek a megnyitó estjén is.

(12)T:Ühüm.

(13)D:Alföldi Róbert játszotta Lucifert. Kiváló színész ő is, tehát nem akármilyen tehetségeknek kellett összeszedni. Hát szerintem a fontos, az olvasásélmény kapcsán, hogy a (.) folyamatosan (fenn fennlevő / fenntartott figyelmet úgy jobban meg tudják érteni (a / az emberek, mint #

(14)T:Esetleg láttad is Az ember tragédiája bemutató előadását?

(15)D:Igen, láttam.

(16)T:Tévében vagy?

(17)D:Tévében láttam, sajnos nem a helyszínen.

(18)T:Ühüm. És véleményed elmondása alapján

(19)D:Véleményem (egyén / egyéni volt a megrendezés.

(20)T:Ühüm.

(21)D:Hát akkor láttam először, tehát mint színpadon.

(22)T:De a művet már ismerted korábban?

(23)D:Művet ismertem korábban, igen. Hát nekem nem igazán tetszett, mert én túl modernnek tartottam ezt a rendezést már, inkább #

(24)T:Ühüm.

(23)D:#szóval nem korhű elemeket használt a rendező szerintem.

(25)T:Ühüm, ühüm, és ismered-e az azóta lévő vitát, illetve döntést?

(26)D:Nem.

(28)T:A bemutató sorsát illetően? Azt már nem követted figyelemmel.

(27)D:Azt már nem követtem.

(28)T:Jó. Rendben van. Köszönöm.

11.

(1)D:Mutassa be Róma terjeszkedését és a hódítások következményeit a Kr.e. III. illetve II. század közepe. Negyedik témakör, nyolcas.

Az ókori államok közül az egyik legjelentősebb állam volt Róma, és miután uralma alá vette az akkori Appennini szigetet, így újabb hódításba kezdett, melynek előzménye a Kr.e. 572-es évre tehető, tehát amikor Róma szövetséget kötött a dél-itáliai görög városokkal, és ezzel befejeződött Itália egyesítése.

Kétszáz, Kr.e. 264-ben elindította a háborút, és ebben a háborúban megszerezte Korzika szigetét, Szardíniát, illetve a Szicília szigetét. A háború 241-ben Róma győzelmével zárult.

A második pun háború pun részről Hannibál vezetésével indult, aki Hispánián keresztül akarta Rómát leigázní, (ami nagyon / az a terv nagyon ötletesnek bizonyult, azonban a katonái nem voltak hozzászokva a hideg éghajlathoz, illetve a másfajta terepviszonyokhoz, így elég sokan elpusztultak, illetve meghaltak a katonái közül, és így már megfogyatkozott sereggel készült Róma ellen, és már majdnem Róma kapujánál járt, és innen származik a mondás is, *Hannibál a kapuk előtt*, azonban Cornelius Scipio a rómaiak vezére áttette a csapata helyszínét az afrikai Zámába, és így Hannibál megfogyatkozott sereggel nem nyerhetett, azon kívül védekeznie is kellett Karthago mellett. A második háború így 201-ben ismét Róma illetve Itália győzelmével zárult.

Rómának azonban ez sem volt elég, és világhatalomra, világbirodalmi hatalomra akart törni, Kr.e. 200-ban ismét háborúba kezdett, az ellenfele makedon V. Philipposz volt, itt kelet fele terjeszkedett, meghódította Macedóniát, illetve az Adriai-tenger északkeleti részét. 197-ben Róma tehát ismét győztesen került ki csatáiból.

A következő háborúban ellenfele III. Antioposz volt, és 188-ban ismét megnyerte a háborút, itt még keletebbre tört. Kr. e. (.)

(2)T:Ki, melyik államnak a hatalomnak a vezetője ez az Antioposz?

(3)D: Hm

(4)T:Milyen utódállam?

(5)D:Ázsiának a keleti része.

(6):A hellenisztikus utódállam, ugye? A szereopinok

(7)D:A görög #

(8)T:Szereopinok uralkodója.

(9)D:Száz Kr.e. 161 illetve 163 között ismét egy háborút vívott, és a következő háborúban, a harmadik pun háborúban ismét nagyobb terjeszkedéseket ért el, megszerezte Afrika legészakibb részét, Karthágót is, a római Karthágót is, és a körülötte lévő területet, római hódítások Kr.e. 133-ban zárultak le véglegesen, amikor III. Atalon pergamoni uralkodó Rómára hagyja birodalmát végrendeletében, és ez a birodalom Hispánia, tehát Róma megszerezte a nyugati területeket is, és így a Földközi-tenger egyedüli urává vált.

A háborúk következtében Róma kezében nagyon sok hatalom összpontosult, és így a gazdasági, illetve társadalmi hatások nem mindig voltak pozitívak. Ahogy például Plutarchosz leírja, Tiberius Trachus című művében: „Hazudnak a vezérek, midőn a csatákon biztatják a katonáikat, hogy védjék meg sírjaikat, templomaikat az ellenségtől.” A szegényeket kismizmítették a gazdagabbak, és a rengeteg rabszolga került a módosabbak tulajdonába. Az elmúlt háborús időszak után nemcsak a rabszolgák voltak rossz helyzetben, hanem a kiszolgált katonák is, helyzetüket szintén jellemzi Plutarchosz: ”Holott azoknak, akik Itáliáért harcoltak, de és meghaltak egyebük sincs a levegőnél, a világosságnál. Lakás, állandó ott tartózkodás hely híján bujdosnak ezek feleségestül, gyermekestül.”

De a társadalmi helyzetet nemcsak Plutarchosz ábrázolta, hanem Apianan is elemezte, és leírta, hogy a meghódított területet műveletlen részének nagy részét, a (gazdag/ gazdag arisztokraták szereztek meg, és úgy gondolták, hogy ez a könnyűszerrel megszerzett föld örökre az övék marad. Ráadásul még a szomszédos szegényeket is kizsákmányolták és erőszakkal elvették földjüket, így óriási (terü / területeket mondhattak a magukénak, azt azonban már több emberrel kellett megműveltetni, és így érdekükben állt, hogy a rabszolga (földműveseket / földműveseket, illetve a pásztorokat ne vigyék el ő katonának, továbbá ez azzal az előnnyel is járt, hogy a otthon maradt rabszolgák Plutarchosz szavaival élve, vagyis apjának szavaival élve: „a katonai szolgálat alól mentesség alóli mentességükben sok gyermekkel rendelkeztek, s akadálytalanul szaporodhattak. Így még több rabszolga birtoklásából még több vagyonra, hatalomra tehettek szert az amúgy is gazdagok. Tehát a (társ / társadalom alsóbb rétegeire negatívan hatottak a hódító hadjáratok, annál is inkább, mivel így nőtt azoknak a száma, akik jogtalanok voltak, és így az (államapparátus / államapparátus viszonylag csökkent, mivel ugyanannak a hatalomnak kellett ellátni jóval nagyobb területet.

Pozitív hatás volt viszont, hogy a meghódított területeken szabadon kereskedhettek a kereskedők, és így nem voltak vámok. Ez azonban ismét von (maga / maga után negatív következményeket, mert voltak akik nagyon meggazdagodtak, mások viszont elszegényedtek.

(10)T:Jó.

12.

(1)T:Tessék.

(2)D:Tehát a romantikának a jellemzése. Az egyik jellemzője az, hogy a terjedelme az nagy, általában nagy a terjedelme, sok helyszínen játszódik a cselekmény, például A kőszívű ember fiaiban, amikor az egyik fejezetben Bécsben vannak, Szentpéterváron, Magyarországon, tehát mindig a máshol játszódik a cselekmény.

(3)T:Igen.

(4)D:A fordulat a cselekménynek a menete, mindig helyet kap benne ez a jó és a rossznak a az ellentéte és harca.

(5)T:Most itt a cselekményről beszéltél, tehát elsősorban az epikai művekről, de lírai romantikus művek is vannak. Azt próbáld meg jellemezni, azt próbáld meg jellemezni, az ellentétek harca hat-e, s mért? A feladatra koncentrálj!

(6)D: (2.3)

(7)T:Próbáld meg értelmezni a feladatot!

(8)D:Hogy egy mű alapján?

(9)T:Igen.

(10)D:Ajánljam olvasásra #

(11)T:Igen.

(10)D: # a magyar romantikus irodalomnak egy jellegzetes alkotását.

(12)T:Ühüm. Lehet A kőszívű ember fia is. Próbáld!

(13)D: (2.0)

(14)T:Amit itt elmondtál a romantikus epikai mű cselekményéről, azokat föl tudod most használni az ajánlásban.

(15)D:Fordulatos a cselekménye. Sok helyen játszódik. Sok szereplővel.

(16)T:Ühüm.

(17)D:(2.0)

(18)T:Emeljél ki szereplőt esetleg!

(19)D:(.)

(20)És akkor őt mutasd be!

(21)D:Hát annyira nem emlékszek rá, hogy #

(22)T:Akkor válassz más művet!

(23)D: (.)

(25)T:Választhatnál volna akár lírai művet, akár Vörösmartytól, Kölcseytől. De az epikából is akár, ha Petőfi apostolát választod, arról is lehetne beszélni.

(26)D: (.)

(27)T:Hogyan, milyen ismérvek alapján tudod ajánlani azt a bizonyos művet? Mondjuk, maradjunk A kőszívűnél! Miről szól? Mennyire izgalmas, fordulatos? A cselekményére valamennyire emlékszel? Mesélj a cselekményről!

(28)D:Hát nem nagyon emlékszem a cselekményére. Azt tudom, hogy az elejében még Szentpéterváron vannak, és korcsolyáznak egy folyón. És beleesik a * az egyik szereplő a folyóba, a léken.

(29)T:Ühüm.

(30)D:Utána vannak valami színházban is. Utána Magyarországon, amikor haldoklika #

(31)T:Kicsoda?

(30)D: # a Baradlay, az öreg Baradlay.

(32)T:Ühüm.

(33)D:És akkor utána Bécsben is vannak.

(34)T:Ühüm. Aztán gondolj arra, amikor Richárdék a Nyergelj, fordulj! jelszóval hazamennek!

(35)D:Volt valami csata is volt.

(37)T:Azaz.

(38)D:Valamit harcoltak.

(39)T: Romantikus a befejezés.

(40)D:(.)

(41)T:Akkor az egyik testvér a másik helyett elment meghalni. Nem emlékszel pont a végére?

(42)D:Pont nem.

(43)T:Nézzük a másikat! Jó? Nézzük a nyelvtant!

13.

- (1)D:Mutassa be a szövegben a grammatikai és jelentésbeli kapcsolat nyelvi eszközeit! Hát itt most nem tudom, hogy mire gondoljak. Hogy milyen eszköze?
- (2)T:Mi tartja össze a szöveget? Mitől szöveg a szöveg, és nem csak #
- (3)D:Attól, hogy egységes.
- (4)T:Nahát. Azt nézd meg, hogy mitől egységes!
- (5)D:Hogy egymás után következnek a mondatok.
- (6)T:Milyen sorrendben?
- (7)D:Hát értelmi sorrendben.
- (8)T:Igen, tartalmilag is nézzed!
- (9)D:Tartalmilag (.)
- (10)T:Nyelvtani eszközöket keress! Mik tartják össze ezt a szöveget nyelvtanilag? Hogyan lesz ezekből a szavakból mondat? Milyen eszközök segítségével?
- (11)D:Hát nagybetűvel kezdődik, s pont a befejezése.
- (12)T:De attól még az nem biztos, hogy mondat. Az egy mondaton belül, hogyha nézed. Mondtad a mondatok egymásutánját, hogy milyen fontos a sorrend. Akkor?
- (13)D: (.)
- (14)T:Jó. Köszönjük. Akkor húzzál történelmet! Jó. Akkor húzzál törit!

14.

- (1)T:Melyikkel szeretnéd kezdeni?
- (2)D:Hát akkor én az irodalommal szeretném #
- (3)T:Jó. Ühüm.
- (2)D: # kezdeni. Jó? Én úgy gondolom, hogy a XIX. század irodalmában, itt a romantikáról van szó, tulajdonképpen a romantika a klasszicizmusból, illetve avval párhuzamosan a szentimentalizmusból fejlődött ki. Ugye, mert a klasszicizmus az a antikhoz visszaforduló, szimmetrikus formákra törekedett, és teljesen elfordult az emberi érzésektől, az ember lelkétől, mivel párhuzamban a szentimentalizmus, ami már az emberhez közelebb fordult, majd a romantika fejlődött ki, ami már teljesen az emberi érzésekkel foglalkozik. S a romantikából még azután a realizmus, és majd abból a naturalizmus is jött. Hát tulajdonképpen a romantikára ugye jellemző még a fordulatosság...

(4)T:Aztán?

(5)D:Még, még *

(6)T:Hát az érzelmekből kiindulva mit mondtál?

(8)D:Például az érzelmekből kiindulva (.) az ellentétek például, ugye fönt és lent, most nem tudom, hogy ide hozzam-e, nem igazán vág ide, de például Kölcsey Ferencnek a Himnusz című műve. Ugye, „vérözön lábainál, s lángtenger fölötté”. Hát ugye a Nyomorultaknál tulajdonképpen arról van szó, hogy egy börtönből a főhős börtönből megszökik, most pontosan nem emlékszem a nevére

(9)T:Jean Valjean.

(10)D:Jean Valjean megszökik a börtönből és evvel párhuzamosan még Franciaországban ugye forradalom is van, és hát tulajdonképpen a (forradalomnak is is / forradalmat is jellemzi az, hogy fordultatos, változatos. Akkor a főhősre még jellemző az, hogy egyszerre gyűlöl is és nagyon szeret, mert például ott van a lánya, Cosette vagy (.) jó Cosette, akit nagyon szeret, viszont őt üldözi a rendőrség, pontosabban Javert felügyelő ugye, és hát őt pedig gyűlöli. Akkor aztán a felügyelőre az is jellemző, hogy tulajdonképpen nem az, hogy egész életét, de nagyon sok gondot fordított arra, hogy elkapja az ő szerinte * ő * hát csak (rossztevő / rosszat tevő főhőst, Jean Valjeant, és amikor a végén már a (markai/ karmai között van, akkor rájön, hogy (hogy / nem is volt ez a főhős olyan rossz ember, és hát beleugrik a folyóba.

Aztán a másik mű a Puskinnek az Anyeginje. Hát tulajdonképpen itt szerelmes mű, amikor ugye a a név megint nem jut eszembe, a lánynak a neve

(11)T:Tatjana.

(12)D:Tatjana az em felrúg mindent az eddigi szerelmi élettel kapcsolatban, tehát ő kezdeményez, ő ír levelet Anyeginnek ugye, a főhősnek, de Anyegin azt nem igazán veszi észre, és nem foglalkozik vele, és a (végén pedig / a műnek a végén pedig találkoznak majd, de közbe a a Tatjana már összeházasodott, üm, és akkor találkoznak, és bevallja Tatjana, hogy még mindig szereti a főhőst, Anyegint, de mivel ő összeházasodott, nem szeretné, pontosabban nem szeretne hűtlen lenni párjához.

(13)T:Ez egy tipikus romantikus vonás volt, amit kiemeltél.

(14)D:Igen, romantikus vonások, igen.

(15)T:Nézd meg azért a feladatot, hátha találsz esetleg az idézetben valami #

(16)D:Hát szerintem be, bevált Stendhalnak a #

(17)T:Igen

(16)D: # jóslata, mivel itt ugye arról ír, hogy nehéz nem meglátni mit keres a XIX. század. Valódi jellemző vonása az erős emóciók utáni szomj, tehát az emóciók, tehát az érzelmek utáni szomj.

(18)T:Ühüm.

(19)D:S a XIX. század tehát az emberi szív pontos le és lángolóan szenvedélyes ábrázolásában fog különbözni minden előző kortól.

(20)T:Ühüm. Ez volt a jóslat.

(21)D:Hát igen, ez volt a jóslat, s tulajdonképpen hát bevált.

(22)T:Mert? Ezt példázza

(23)D:Hát tulajdonképpen ezek a művek. A XIX. század regényirodalma.

(24)T:Jó. Akkor nyelvtan!

(25)D:Hüha!

15.

(1)D:A magyar nyelv szófaji rendszere. Hát, akkor a legeleje az, hogy #

(2)T:Mi?

(3)D:Hát nem az, amikor betűvel

(4)T:Ja, a nyelvi szintekről most ne beszélj, a szófajokról szól a tétel!

(5)D:Hüha. Hát szófajok. Vannak akkor az igék. Ajaj.

(6)T:Emlékszel az ábrákra? Akkor van egy nagy kategória

(7)D:Hát most nem igazán ugrik be.

(8)T:Vannak aláhúzott szavak a szövegben. Szófajilag meghatározod őket, és akkor

(9)D:Hüha. Tehát csak a szavakat? Ne olvassam el a szöveget, hanem csak a

(10)T:Nem, nem, csak az aláhúzottakat.

(11)D:Hát itt van először is : megkísérli. Hát akkor ez egy ige.

(12)T:Igen.

(13)D:Egyes szám harmadik (személyű / személyben, *megkísérli* az jelen idő, jelen időben

(14)T:Milyen módban?

(15)D:Ö kijelentő módban.

(16)T:Ühüm.

(17)D:Kijelentő módban.

- (18)T:Mondtad a módot, az időt, számot, személyt, meg a ragozást nézd!
- (19)D:Ja, és a ragozás. Hát alanyi.
- (20)T:Igen?
- (21)D:Tárgyas? Tárgyas. Bocsánat.
- (22)T:És mi az a meg?
- (23)D: (3.0)
- (24)T:Az elején.
- (25)D:Igekötő? Igekötő.
- (26)T:Ühüm. Ne kérdezd!
- (27)D:Jó jó, csak ezt nem vágom, és ezt ezt nem * jó, hát akkor a következő szó az *olyan*. *Olyan*. Névmás?
- (28)T:Milyen névmás?
- (29)D: (.) mutató névmás, igen, akkor mutató névmás. Többet még lehet róla mondani?
- (30)T:Milyen szófajt helyettesít?
- (31)D:Ö
- (32)T:Mit helyettesíthet? Főnevet, melléknevet, számnevet. Akkor mit helyettesít?
- (33)D:Főnevet! Melléknevet.
- (34)T:Tulajdonság.
- (35)D:Akkor melléknevet. Igen. Melléknevet.
- (36)T:Menjünk tovább!
- (37)D:Jó./zajos, leveszik a ruháról a mikrofont
- (38)T:Szóval: jelekkel, ott tartottunk.
- (39)D:Igen, jelekkel.
- (40)T:Szótő? És akkor
- (41)D:Jelek
- (42)T:Hát az kicsit sok szótőnek
- (43)D:Jel.
- (44)T:Ühüm. Na.
- (45)D:Jó, tehát jel, akkor melléknév. Pontosabban
- (46)T:Most mondtad, hogy főnév.
- (47)D:Ja, akkor főnév, igen. Jó, tehát akkor főnév. Többes szám.
- (48)T:Na, erről van szó, persze, igen.
- (49)D:Többes számban van.

- (50)T:Igen.
- (51)D: (.)
- (52)T:És mi a –kel?
- (53)D:Rag.
- (54)T:Persze. Hát mér nem mered mondani?
- (55)D:Hát mer ezt nem tudom, tanárnő, sose (.) jó.
- (56)T:Most mondtad ki.
- (57)D:Igen. Jó.
- (58)T:Menjünk tovább!
- (59)D:Legnagyobb.
- (60)T:Igen.
- (61)D:Milyen? Hát akkor. Szótő, hogy nagy, akkor ez melléknév
- (62)T:Igen.
- (63)D:Melléknév. Akkor ez fokozott, ugye, mert legnagyobb.
- (64)T:Igen.
- (65)D: Pontosabban a felsőfokú.
- (65)T:Ühüm. Jó. Mehetünk tovább.
- (66)D:Mehetünk tovább. Adott. Akkor a szótő az, hogy ad.
- (67)T:Ühüm.
- (68)D:Akkor ez is egy ige lesz. Nem így van?
- (69)T:Attól függ, hogy az adott szövegkörnyezet
- (70)D:A hely adott és konkrét. Akkor nem ige. Akkor nem.
- (71)T:Az a bizonyos igenév, amit össze szoktunk keverni az igével. Melléknévi igenév.
- (72)D:Melléknévi igenév.
- (73)T:Jó. Menjünk tovább!
- (74)D:Jó. Akkor a következő a *nem, nem* szó, hát ez tagadószó.
- (75)T:Ühüm. Jó, menjünk tovább!
- (76)D:Sohasem.
- (77)T:Ühüm.
- (78)D:Hát ez megint egy tagadó #
- (79)T: szó is van benne, de egy (.) Mi az a *soha*?
- (80)D:És a *soha*, az pedig (.) hát igen
- (81)T:Mit határoz meg?

- (82)D:Jó, hát azt nem tudom.
- (83)T:Menjünk tovább!
- (84)D:*Ellenben.*
- (85)T:Igen.
- (86)D:Hát itt a szótó az, hogy ellen. Ellen, nem?
- (87)T:Az egészet tekintsd! Nem kell elemezni! Ebben az esetben
- (88)D:Jó.
- (89)T:Nézd a mondatban, milyen szerepe van!
- (90)D:Ellenben van költészet.
- (91)T:Ellenben, bár, de, pedig
- (92)D:Igen
- (93)T:Mit csinál a mondatokkal?
- (94)D:Összeköti.
- (95)T:Vagyis akkor?
- (96)D: (2.6)
- (97)T:Összeköti.
- (98)D:Kötőszó.
- (99)T:Ühüm. Na.
- (100)D:*Előtt.*
- (101)T:Igen. Nézd a szövegkörnyezetet!
- (102)D:A hely géniusza előtt. Tehát valami előtt, nem?
- (103)T:Igen, viszont valamilyen szó, névszó mögött áll, vagyis
- (104)D:ut névutó.
- (105)T:Vagyis névutó. Így van.
- (106)D:Jó, és akkor az utolsó az, hogy *volt*.
- (107)T:Igen.
- (108)D:Jó, tehát akkor ez egy létige.
- (109)T:Igen.
- (110)D:Biztos. Ugye hát múlt idejű.
- (111)T:Még mit tudsz róla? Legalább a számot, személyt!
- (112)D:Igen, akkor az egyes szám és a harmadik személy, per három.
- (113)T:Jó, elég lesz, köszönjük szépen.
- (114)D:Ennyi?
- (115)T:Igen.

(116)D:Hú.

16.

(1)D:Hát a Mikszáth Kálmán. Feladat, hogy egyetért-e az alábbi véleménnyel?

Állásfoglalásában utaljon legalább két-három Mikszáth-novellára!

(2)T:Ühüm.

(3)D:Hát én teljesen egyetérték Szerb Antal írásával, ugyanis Mikszáth fiatal korában a dzsentriket a lazaságuk végett jó fejnek tekintette, de ahogy később, az írói munkásságai, és az élettapasztalatai az egyre jobban nőtt, a dzsentriket léhűtőnek és naplopónak találta.

(4)T:Ühüm.

(5)D:A dzscentri szó kétféle értelme van, az angol dzscentri, az angol nemes #

(6)T:Ühüm.

(5)D: # és a magyar dzscentri, aki a nemesi címét meghagyva * ö * de vagyonnal nem rendelkezik. (.) ö Mikszáth Kálmánnak a Bede Anna tartozása című novellájában a magyar cselédlány becsületességét és a nagylelkűségét és az odaadóságát mutatja be. Itt érződik az, hogy a cselédeknek és a parasztnak is van lelki világuk.

(7)T:Ühüm.

(8)D:Hát akkor ugyanis * ö * Bede Anna, ő egy cseléd volt, aki #

(9)T:Parasztlány.

(10)D: # aki parasztlány, akinek volt a rokonának volt * ö * tartozása és * ö * (felváll / felvállalta magára az adósságot, és * ö * lecsukták * ö * a nem #

(11)T:Végül is nem csukták le.

(10)D:Hát igen, végül is nem, de úgy volt, hogy lecsukják, de a végül kiderült az igazság.

(12)T:Ühüm.

(13)D:Akkor A Tót atyafiakban is jól ábrázolja a dzsentriket, ugye és #

(16)T:A parasztabrázolásról van szó benne. Az első megállapítást nézd meg még egyszer!

(17)D: (.)

(18)T:Tehát az idézetnek a legeleje és a legvége. Parasztábrázolás, az idillikus parasztábrázolás és amit elmondtál a Bede Annáról, illetve Erzsiről az helyénvaló, csak nem dzsentrivilágról szól, hanem #

(19)D: (.)

(18)T: # hanem a romlatlan paraszti világról. Igen. Na. A Tót atyafiakkal kapcsolatban elkezdted mondani valamit.

(21)D:Ö, igen.

(22)T:Mondjad csak!

(23)D:Ott volt a * a az az ember.

(24)T:Melyik novelláról akarsz beszélni? Szóba jött itt több is. A Bede Anna tartozása, A néhai bárány. Melyikről akarsz? Vagy a kötetéről általában? S a parasztábrázolásról?

(25)D:Tót atyafiak is lehet.

(26)T:Tehát az egy kötet. Kötet.

(27)D:Igen.

(28)T:Azért kérdezem.

(29)D:Igen. Jó.

(30)T:Abból tudsz novellát mondani? Novella címet?

(31)D:Ühüm.

(32)T:Egyről az előbb beszéltél.

(33)D:Bede Anna #

(34)T:Ühüm.

(33)D: # tartozása, akkor A néhai bárány.

(35)T:Ühüm.

(36)D:Hát akkor legyen a Bede Anna. Vagy még egyszer elmondjam ugyanazt?

(37)T:Nem kell elmondani még egyszer ugyanazt.

(38)D: Ennyit tudok.

(39)T:Jó. Oké. A nyelvtan.

17.

(1)T:Nyelvtan?

(2)D:Hát, témakör: nyelv és társadalom. Kezdeném először a (stí/ stílussal. A stílus a sztülosz görög eredetű szóból származik, * ö * a sztülosz magyarul írószerszámot

jelent. Régen azzal írtak, az egyik vége hegyes végű volt, a másik tompa. (.) Agyagtáblára vagy viasztáblára írtak vele, ami hogyha véletlenül elrontottak szót, vagy ki akarták javítani, akkor a tompa végével radirozták le, hogy tették helyre a szavakat.

Hát különböző stílusok vannak. Van a társadalmi stílus, szakmai és tudományos stílus, publicisztikai stílus, szónoki stílus és még #

(3)T: # szépirodalmi

(2)D:szépirodalmi stílus.

(4)T:Ühüm.

(5)D:Hát a szakmai tudományos stílusban a réteg tele van csak az a bizonyos szónak, bizonyos szakmai területekről szóló szakszavakkal. A tárgytól nem eltérő, szóval nagyon ragaszkodik. Összefüggő mondatokat fejt ki, az olvasót egyes szám harmadik személyben szólítja meg némely szövegben.

És akkor itt van a szövegben található, jellemzők a ez egy matematikai szakkönyv szerintem származik, mert tele van, hogy trigonometria vonatkozó görög és arab ismeretek. Akkor * ö * akkor a kötet, három kötetet jelentetett meg, amiben leírja a (sor / sorrendben található meg, hogy az első kötetben megalapozást olvashatjuk, (olvashatjuk / az arányokra és a háromszögekre, ez, ezek alapján akkor

(7)T:Igen. Tehát utal a tartalmára meg a #

(8)D:tartalmára

(9)T:Kifejezések utalnak rá. Így van. Jó. Kész. Köszönjük. Kész. Ennyi. Köszönjük.

18.

(1)T:Egy pillanat.

(2)D:Ráérek.

(3)T:Hogy mi is tudjuk nézni. /rakodás/

(4)D:Műfajok, poétika, a drámai költemény.

(5)T:Ühüm.

(6)D:/köhög/ A drámai költemény olvasásra vagy színpadra, színpadi előadásra ajánlja-e inkább? Kifejezésében, jelölésében a Csongor és Tünde vagy Az ember tragédiája szerepeljen hivatkozásul! Fölolvassam az idézetet?

(7)T:Az idézetet nem kell felolvasni, inkább csak mondjad, jó?

(8)D:Szóval, inkább olvasásra ajánlanám #

(7)T:Igen.

(8)D: # mert a például Az ember tragédiája a bonyolult gondolatokat tartalmaz, és ezt jobb néha vissza is olvasni, meg gondolkodni rajta, de hogyha színpadi előadásban látja az ember, akkor azon átsuhan, és utána nem foglalkozik vele. És rengeteg szín, illetve sok színhelyből áll Az ember tragédiája és ehhez nagyon sok idő kell, és nehéz lenne megcsinálni.

(9)T:Bár megcsinálják, csak #

(10)D:Megcsinálják.

(9)T: # nagyon nehéz. És melyik művel foglalkoznál?

(10)D:Hát Az ember tragédiája.

(11)T:Milyen kérdéseket vet fel?

(12)D: (2.5)

(13)T:Gondolj arra, hogy mindig lelkesedik valamiért Ádám és aztán

(14)D:Igen, igen.

(15)T:Mi történik?

(16)D:Minden színben egy külön

(17)T:Felmerül egy eszme.

(18)D:Ja, egy eszme, igen. Nem jutott eszembe. Külön eszme.

(19)T:Nyugodtan.

(20)D:Külön eszmébe hisz megszállottan, hisz egy eszmében, és a szín végén mindig csalódik benne, és akkor#

(21):Ühüm.

(20)D:#a következő eszmében ugyanúgy, ugyanúgy (hisz benne/ hisz benne, és mindig csalódik.

(22)T:Ühüm. Aztán. Tudsz-e mondani ilyen eszmét például?

(23)D:Hú.

(24)T:Hát a párizsi színre gondolsz, akkor azonnal beugrik az a hármass eszme.

(25)D:Ja,ja. Szabadság, egyenlőség, testvériség.

(26)T:Például. Igen. Egyébként egy alapeszmeje a Tragédiának. De ott tornyosul, ott csúcsosodik ki. Ühüm. És mi a végkifejlete?

(27)D:Hogy a #

(28)T:Tragédiának.

(27)D: # az Isten magára hagyja az embert

(29)T:Igen.

- (30)D:Mondottam ember, küzdj és bízva bízzál.
- (31)T:Ühüm. Ádám elhatározása milyen, miután végigvezette Lucifer?
- (32)D:Öngyilkos akar lenni.
- (33)T:Ühüm.
- (34)D:De Éva megállítja, mert, mer már igen
- (35)T:Igen. Azt mondja: „Anyának érzem, ó Ádám magam!”
- (36)D:Igen.
- (37)T:Ühüm. Jó, és elmondtad a végén jószérével magára hagyja, mert csak biztatja Ádámot, hogy:”Küzdj és bízva bízzál!” Na, van még valami, ami a feladatból kiindulva hozzá akarsz tenni?
- (38)D:Nem.
- (39)T:Jó, akkor nézzük a nyelvtant!

19.

- (1)D:A stílus és jelentés.
- (2)T:Ühüm.
- (3)D:A képszerűség eszközei, a szépirodalmi stílus.
- (4)T:Na, nézzük!
- (5)D:A képszerűség milyen stíluseszközei találhatóak az alábbi versrészletben? Mi a jelentésük?
- (6)T:Ühüm.
- (7)D:köhög, motyog
- (8)T:Jegyzetet nem készítettél?
- (9)D:Nem.
- (10)T:Kellott volna.
- (11)D:Hát én nem foglalkozok ilyesmivel, szóval.
- (12)T:Na, nézzük!
- (13)D:Nézzük!
- (14)T:Hát milyen stíluseszközök jöhetnek szóba eleve? Sorolj föl néhányat!
- (15)D:Metafora.
- (16)T:Igen.
- (17)D:Megszemélyesítés, hasonlat.
- (18)T:Így van.

- (19)D: Szinesztézia.
- (20)T: Igen.
- (21)D: Szinekdoché.
- (22)T: Igen, igen. Költői jelzők még esetleg, olyat is fogsz találni. Na, nézzük!
- (23)D: Oké. Nyújtózkodnak a sárga táblák, ez megszemélyesítés.
- (24)T: Igen, mert
- (25)D: Mert élettelen tárgyat emberi tulajdonságokkal ruház fel.
- (26)T: Ühüm. Aztán?
- (27)D: Viszkető kis szelek sziszegnek. A viszkető kis szelek ez egy izé.
- (28)T: Sziszegnek
- (29)D: Sziszegnek. (.) Szinesztézia?
- (30)T: Ühüm.
- (31)D: Igen, oké.
- (32)T: Például, mert
- (33)D: Mert *
- (34)T: Milyen érzékterületek vannak?
- (35)D: Hallás a sziszegnek. Tapintás, viszket.
- (36)T: Így van. Nézzük tovább!
- (37)D: Alszik a síríg a magyar föld, ez szinekdoché is lehet mondani
- (38)T: Lehet, azon belül meg megszemélyesítés is. Így van. Aztán?
- (39)D: Hasonlat. Sütteti bár a kalászat vagy vén oroszlán?
- (40)T: Aztán? Keress még néhány költői jelzőt! S akkor azt hiszem, hogy
- (41)D: (.)
- (42)T: Csak annyiban segít, ugye a színeket láttatni, ott a fényeket,
- (43)D: Igen, a, ja, igen, tudom. A nagy búzaföldek ragyogása az esti napban, például. Itt a ragyogása.
- (44)T: Ha nem is jelző, de a képiséghez tartozik. Aztán?
- (45)D: Sárga táblák.
- (46)T: Például, ott van
- (47)D: Aztán.
- (48)T: Jó, köszönjük szépen.

20.

(1)D:Az irodalom határterületei. Ez a hatos tétel. Kezdhetem?

(2)T:Tessék.

(3)D:Ugye, hogy az idézetben is van, tényleg meglepő ez a változás. Na most ugye vegyük a mostanában játszott Ben- Hur vagy elnézést, a Bánk bánt. És na most ugye ez is alátámasztja, hogy nagyon sok irodalmi mű van, amit még manapság is feldolgoznak. Ugye * ö * mozi, de nagyon * ö *

(4)T:Elnézést kérek. Én önt nem oda ültettem le. Mindenki -elnézést kérek- arra a helyre ül, arra a helyre kell visszaülnie, amit kijelöltünk.

(5)D:És nagyon sok művet dolgoznak, tehát nagyon sok irodalmi művek vannak színházi, tehát ilyen színdarab átíratok. Na most, például, amennyire illik ide, A gyűrűk urát venném. Nos ugye, én is olvastam, és ugye utána filmben is megtekintettem több alkalommal. Én szerintem, hogyha egy könyvet, egy irodalmi művet elolvasunk, és utána nézzük meg akármilyen átíratát, legyen színház, mozi, bármi, az szerintem könnyíti a felfogást. Viszont fordított helyzetbe is ugyanúgy van, de én személyes véleményem szerint sokkal érdekesebb, a történet, hogyha először úgy olvassuk el teljesen könyvből.

(6)T:Indokold, légy szíves!

(7)D:Hogy miért jobb? Hát én, mint az én saját véleményem ugye, sok tehát ugye megdolgoztatjuk a fantáziánkat, és (ez / ez jó hatással van szerintem ránk, hogy végül is sokkal jobb elképzelni személyesen, mint csak leülni és nézni, hogy mit találtak ki helyettünk. Ez személyesebb élmény.

(8)T:Meg tudnád mondani, hogy ez miért jobb feldolgozása egy műnek, hogyha te magad olvasod?

(9)D: (2.0)

(10)T:Saját fantáziádat kell használnod.

(11)D:Igen. Ez (ez / tehát hogy bensőségesebb, szóval hogyan mondjam.

(12)T:Mi lehet ennek az eredménye? Ennek a hatása?

(13)D: (2.0)

(14)T:A befogadóra nézve milyen hatással van?

(15)D:Hát (ki / kialakul benne egy saját világ az elképzelései alapján. Tehát ahogy olvassa, elképzei a dolgokat, és így saját világ alakul ki benne róla, a műről.

(16)T:Igen. És hogyha az irodalmi művet feldolgozzák, színpadra, filmre írják?

(17)D:Hát akkor kénytelen azt befogadni, hogy a tehát ez a Gál, vagy aki csinálja, eltervezte. Szóval akkor (ké / kénytelen azt elfogadni.

(18)T:Tudnál-e olyan eszközöket mondani, amelyek egy filmrendező rendelkezésére áll, szemben az olvasóval, amikor egy irodalmi művet megfilmesít? Milyen eszközökkel él a rendező, operatőr?

(19)D: (.)

(20)T:Említetted A gyűrűk ura című filmet. Mi tetszett benne?

(21)D:Minden. Hát történet, az az nagyon, már a könyvből fakadóan is, végül is hát ilyen kitalált világ, nincs semmi megkötve, tehát így az ember elengedheti magát, és akkor nem kell

(22)T:Azért én mégis megkérdezném, hogy egy filmnek milyen sajátos vonásai vannak

(23)D:A az #

(24)T:Az írott művel szemben.

(25)D:Az írott művel szemben szinte mindegyik mű eltér, mert a a filmrendező az azért szabadon eresztheti egy mértékben magát. Tehát például a Az egri csillagokat is egy pillanatra vegyük, ugye ugye a regényben szó sem volt arról a azt hiszem sóbányáról vagy hogy van. Van egy ilyen jelenet, de nem biztos, hogy ugye a filmbe volt. A regénybe nem. Tehát

(26)T:Ez azt jelenti, hogy a rendező mindig újabb és újabb jelentésekkel alkot új művet? Akkor, amikor filmes feldolgozást, tévéjátékot, színpadi előadást készít, mindig újabb jelentéstartalmakat tulajdonít az eredeti műnek?

(27)D:Bizonyos mértékben.

(28)T:Igen.

(29)D:Hát hogy a #

(30)T:Említetted a Bánk bánt, amit nyilván olvastad és láttad is. Tudsz-e ilyen különbséget mondani? Az eredeti írott drámai mű, és annak filmes feldolgozása kapcsán.

(31)D:Most már régen olvastam. Fú

(32)T:Mi segítette a nézőt, hogy jobban megértse a nehéz drámai szöveget?

(33)D:Hát a hangsúly, kiejtés, ahogy előadták, tehát az előadásmód végül is.

(34)T:Igen. És amit láttunk a filmvásznon? Tessék visszaemlékezni! Mondjuk az eredeti drámai műben vannak helyszínmegjelölések. Ez hogyan néz ki filmen? Kiírják, hogy történik a királyi várban?

(35)D:Nem, csak a díszlet. Tehát a mű alapján létrehozzák a díszletet.

(36)T:Jó. Nézzük a feladatot! Mivel magyarázható, hogy ennyire visszaszorult az olvasás napjainkban?

(37)D:Hát * ö * ezt úgy is mondhatnánk, hogy * ö * ez a technológiai fejlődés hátraható mellékhatásának is, mert ugye a fiatalok mai világba inkább elmennek moziba, szórakozni, ide-oda és ugye mint anno nem tudom (tizen / tizenöt éve például ugye, hogy a az első helyen állt az olvasás. Most, ma meg a huszadikon van. Én is ugye tapasztalatból mondom, hogy régebben tényleg többet olvastam, hát ez egy ilyen mellékhatás a fejlődésnek. De szerintem, hát nem tudom, végül is

(38)T:Tudnál-e még olyan jelenséget mondani, ami a mozi mellett elveszi a kedvet az olvasástól? Különösen a fiatalok körében.

(39)D:Sok minden.

(40)T:Például?

(41)D:Buli. Haverok. Szórakozás. Nem, hát

(42)T:Szerinted a számítógép elterjedése használ-e az olvasási kultúrának?

(43)D:Nem.

(44)T:Miért nem?

(45)D:Végül is a számítógépen azon nem igen szoktak ilyeneket olvasni, bár ugye van rá lehetőség, de úgy nem. Emberek leülnek vagy játszanak, vagy interneteznek, szóval ilyen közhely, szóval butítják magukat.

(46)T:Ühüm. Meg tudnád-e mondani, hogyan alakult át az olvasás mint tevékenység az által, hogy a számítógép használat elterjedt? Arra gondolok, hogy régebben nyilván az elmélyült olvasás volt a megszokott. Hogyan hatott erre a számítógép használata?

(47)D:Hát emberek szívesebben ülnek le számítógép elé, mert ha olvasnak, akkor nem úgy olvasnak, hogy értsék vagy elképzeljék, vagy valami, akkor csak olvassák és akkor csak

(48)T:És hogyan olvassák?

(49)D:Hát felületesen.

(50)T:Gyorsan, ugye? Gyorsan.

(51)D:Igen.

(52)T:Tehát az információk között válogatnak. Jó. Nézzük a nyelvtant!

21.

- (1)T:Szintén a hatodik tétel.
- (2)D:Ja, a témakör a retorika alapjai.
- (3)T:Jegyzeteltél-e valamit a témához kapcsolódóan?
- (4)D:Ö, hát egy ilyen kis rövid kifejtendést.
- (5)T:Igen?
- (6)D:Ugye az író (az egész műben arra / az egész műben arra hivatkozik vissza, mivel hogy a cím az állatokról, hogy az ember és az állat itt jelen esetünkben a kutyanak a kapcsolata. Tehát ez az ősi kapcsolata, amiről beszélünk mi is, hogy a kutya az ember legjobb barátja. Ugye, hogy egy bizonyos fajta rokonságra hivatkozik az író. Hogy ez jó, (ezt/ ezt hát Isten tudja ezt, hogy itt a végén is, és végül is arra biztat, hogy ne szégyelljük ugye, hogy inkább átok, tehát egy kutya társaságában jobban érezzük magunkat, mint mondjuk a barátaink körében.
- (7)T:Jó. Zoltán ez azt bizonyítja, hogy megértetted a szöveget. Most nézzük meg, hogy milyen eszközökkel fejt ki a szerző gondolatait! Mi a retorika?
- (8)D:Szónoklattan.
- (9)T:Mi a célja?
- (10)D:Hát megértesse az embereket egy bizonyos témát. Végül is hát mi minden ugye a retorikába tartozik, amit írunk, ugye és nem saját részünkre, hanem más embereknek.
- (11)T:Jó. Tehát az a kérdés, hogy melyek a retorikai eszközök ebben a szövegben. Az elrendezés eszközei. Tudod mit? Kezdd el hangosan olvasni a szöveget, jó? S hátha folyamatában látva a dolgokat, rájössz.
- (12)D:Jó. Az állatokról. Ne szégyelld te azt, hogy szereted az állatokat. Ne restelld, hogy egy kutya közelebb van lelkedhez, mint a legtöbb ember, akit személyesen ismersz.
- (13)T:Jó. Itt álljal meg! Az, amit idáig formai eszközként láttál a szövegben?
- (14)D:Ez a ez a bizonyos biztatás és tagadás is egyszerre.
- (15)T:Mondd a szöveget, ami ott van!
- (16)D:Ne szégyelld te azt, hogy
- (17)T:És mit tesz ezzel a szövegrésszel Márai Sándor? Ne szégyelld, ne röstelld.
- (18)D:Biztat minket.
- (19)T:Hogyan?
- (20)D:Lelkesít.
- (21)T:Mind a két mondatban mit tesz Márai? Mivel kezdi a mondatot?

(22)D:Tagadószóval.

(23)T:Bizony, így van, tehát egy ismétlődő mozzanat figyelhető meg a szövegben. Jó. Még ott a második mondatban én körülnéznék. Ne röstelld, hogy a kutya közelebb van a lelkedhez, mint a legtöbb ember.

(24)D:Ez hasonlítás.

(25)T:Jó. Milyen mozzanatokból épül fel a szöveg? Ugye az egyik részét, ami a jelentést illeti, azt nagyon hamar sikerült elsajátítanod. Tehát a szövegnek van egy tartalma, van egy jelentése, ugye?

(26)D:Igen.

(27)T:De nem csak agyra hatott, nem csak a gondolkodásunkra hatott ez a szöveg.

(28)D:Nem tudom, hát végül is érzésre is hat.

(29)T:Nagyon jó. Persze.

(30)D:Most nem tudom jobban kifejezni.

(31)T:Mondjál ilyen eszközt, amely a szövegben érzelmi jellegű!

(32)D:Hát például a szeresd a kutyádat kezdetű mondat.

(33)T:Tehát milyen emberi érzéseket kelt bennünk?

(34)D:Gyöngédség, szeretet.

(35)T:Jó. Barátságosság. Jó. Zoltán, meg tudnád-e mondani, hogy a retorikával miért foglalkoznak olyan sokat napjainkban? Hiszen ez egy ókori tudomány, ugye?

(36)D:Igen. Hát #

(37)T:És most ismét nagyon gyakran beszélünk ékesszólásról, retorikáról, megszólalás örömeiről, nehézségeiről. Miért?

(38)D:Nem, hogy a mai világban nehezebben fejezik ki magukat emberek, tehát amikor hu, tehát beszédben nehezebben fejezik ki magukat. Tehát nem tudnak olyan spontán módon megnyilatkozni.

(39)T:Jó. Ezt a te példádra is lehet érteni?

(40)D:Ö, igen. /nevet/

(41)T:Jó. Köszönöm szépen a feleletet.

22.

(1)T:Ádám, melyikkel kezdted?

(2)D:Nyelvtannal szeretném kezdeni.

(3)T:Olvasd el a címet!

(4)D:Kommunikáció.

(5)T:Jó.

(6)D:A kommunikáció az a gondolatközlés eszköze, latin eredetű szó, hogy * ö *
funkciói: tehát a kommunikációt indító funkció, fenntartó funkció, és a
kommunikációt lezáró funkció.

Ilyen volt ebben a részletben az indító funkció, amikor a kertész beengedte a
Nyersbakó urat, „Ilyen korán, Nyersbakó úr!” A kommunikációt fenntartó funkciója,
hogy * ö * hát „Akkor mennyi gumó?” (ké / kérdezte később a kertész, majd a
kommunikációt lezáró funkció, hogy „Menjünk, nézzük meg!”, amivel lezárták a
kommunikációt ezzel.

Hát a kommunikáció tényezői, hogy (egy /egyirányú-e vagy több irányú, közvetlen
és közvetett. Saussure nevéhez tartozik itt a nyelv és a beszéd fogalmát szétválassza.

(7)T:Szétválasztja.

(8)D:Szétválasztása, nyelv az társadalmi tulajdon, az eszközkészleteit a hangok,
szóelemek, azok a nyelv szintjei, még a beszéd az egyéni jellegzetesség. Ennyi.

(9)T:Körülbelül ennyit jegyzeteltél?

(10)D:Igen, igen erről ennyit.

(11)T:No, akkor én visszatérnék az eredendő kérdésünkre. Mi a kommunikáció?

(12)D:A gondolatközlés eszköze.

(13)T:Hát, az maga a gondolatközlés.

(14)D:Közlés, igen.

(15)T:Akkor eszköz a beszéd, a nyelv, ugye?

(16)D:Igen.

(17)T:Most említetted Saussure nevét, és szerintem Jakobsonra gondoltál

(18)D:Igen.

(19)T:A Jakobson-féle kommunikációs modell. Mondd el légy szíves ennek a
kommunikációs modellnek a tényezőit!

(20)D:Hát hogy adó, vevő, hír, információ, üzenet, ez egy beszédhelyzetből adódik,
hát hogy a külső tényezők, amik akadályozzák ezt a beszédhelyzetet. Ezen kívül még
a kódok.

(21)T:Jó. Ádám, az a feladatod, hogy ezeket a fogalmakat alkalmazd, amikor a
párbeszédet elemzed. Ki az adó, ki a vevő, mi a jellemző az információ áramlására?

(22)D:Hát a kertész az adó, ő a Nyersbakó úr pedig a vevő. És * ö * a Nyersbakó úr
szeretne gumót venni. „Mennyi gumó kéne?”

- (23)T:Igen. Erre melyik kifejezést használnád a Jakobson-féle modellből? Már mint arra a mozzanatra, hogy szeretne gumót venni.
- (24)D:Ez egy üzenet.
- (25)T:Jó.
- (26)D:Üzenetet #
- (27)T:fogalmaz meg. Jó, akkor az együttgondolkodásunknak a következő állomása az üzenet. Milyen hatású lehet?
- (28)D: (.)
- (29)T:Tehát melyek a kommunikáció funkciói? Célja, szerepe a közlésnek.
- (30)D:Egyirányú, többirányú.
- (31)T:Ez a jellege, típusa a kommunikációnak.
- (32)D:Közlő, tájékoztató, felhívó funkció, értelmező funkció.
- (33)T:Nagyon jó Ádám, erre mondjál példákat! Amikor a szövegben megvalósul a közlés, megvalósul az értelmező funkció, vagy az érzelemnyilvánító funkció. Mondjuk a bevezető két mondatot melyikhez sorolnád?
- (34)D:Mikor a kertész beengedte * ö *
- (35)T:Mi a célja a szerzőnek ezzel a mondattal?
- (36)D:Felhívó funkció.
- (37)T:Mire hív fel bennünket ez a két mondat? Beengedte, ilyen képet vágott, odanézett, meglepődött. Mire szólít fel bennünket, olvasókat a szöveg?
- (38)D:Nyersbakó úr akar valamit ettől a kertésztől.
- (39)T:Még nem is tartunk ott.
- (40)D:Megilletődik a kertész.
- (41)T:De hát ez által nem hívott fel bennünket valamilyen cselekvésre. Nem szólított fel bennünket semmire. Hanem mit tett Nádas Péter?
- (42)D:Hát tájékoztatta a kertészt.
- (43)T:Nahát ez a közlő funkció, tájékoztató funkció.
- (44)D:Tájékoztató funkció.
- (45)T:Mondjál egy másik példát! Értelmező funkcióra, vagy a felhívó funkcióra, érzelmi hatásra!
- (46)D:Talán az a felhívós funkció, amikor csendben ültek, s az olvasó számára azt sugallja, hogy nem csináltak semmit, és hogy ettől kezdődik talán a felhívó, hogy #
- (47)T:Ádám, melyik az a mondatfajta, amelyben egy cselekvésre való felhívás
- (48)D:Az a kérdő.

- (49)T:Hát az egy kérdő mondat.
(50)D:Ja, a felhívás. Felszólító.
(51)T:Akkor keress egy felszólító mondatot a szövegben!
(52)D:Menjünk, nézzük meg!
(53)T:Jó. Nézzük az irodalmat!

23.

- (1)D:Gogol A köpönyeget választottam.
(2)T:Mondjad légy szíves, hogy hányas tétel!
(3)D:Hármas.
(4)T:Témakör címe?
(5)D:Világirodalom. A XIX. század európai regényirodalma.
(6)T:Igen.
(7)D:Gogol A köpönyeg. Hát helyszíne az egy ügyosztály. Főhőse Akakij Akakijevics. Főszerep #
(8)T:Ádám, a téma a XIX. század európai regényirodalma.
(9)D:Igen.
(10)T:Mi a műfaja a köpönyegnek?
(11)D:Hát regény.
(12)T:Olvastad, Ádám?
(13)D:Igen.
(14)T:Hol találtad meg? Önálló kötetben
(15)D:Szöveggyűjteményben.
(16)T:Szöveggyűjteményben. Hát a szöveggyűjteményben nincsenek regények. Igaz, hogy hosszabb lélegzetű, de az egy novella.
(17)D:Novella.
(18)T:Tudnál-e mondani regényt, a XIX. századi európai irodalomból?
(19)D: (.) Balzac Goriot apó?
(20)T:Jó. Mi ennek a regénynek a témája?
(21)D: (.) Goriot apó /suttogva mondja/
(22)T:Milyen stílusú ez a regény?
(23)D: (.)

(24)T:Melyek azok a stílusok, amelyek a XIX.században hatnak? A magyar irodalomban és a világirodalomban egyaránt.

(25)D: (.)

(26)T:Jó. Nézzük a feladatot!

(27)D:Balzac Goriot apója. Főhőse Goriot apó

(28)T:Hol játszódnak az események?

(29)D: (.)

(30)T:Egy európai nagyvárosban. Párizsban /súgva/

(31)D:Párizsban.

(32)T:Egy panzióban.

(33)D:Egy panzióban, és a panziók emeletekről emeletekre haladva egyre szegényebbekké válik. Goriot apó is az első emeleten kezdte, és majd egyre följebb és följebb került.

(34)T:Tehát

(35)D:elszegényedett.

(36)T:Mi volt az oka az ő elszegényedésének, hogy egyre lejjebb csúszott a társadalmi ranglétrán?

(37)D:Ranglétrán.

(38)T:Mi volt ennek az oka? Mért szegényedett el Goriot apó?

(39)D: (.)

(40)T:Most találsz itt egy idézetet. A XIX. század jellemző vonása az erős emóciók utáni szomj. Mit jelent az, hogy emóció?

(41)D:Hát, mindent magának akart.

(42)T:Még egyszer.

(43)D:Hogy mindent magának akart, s így meg elvesztette vagyonát? És elszegényedett?

(44)T:Most ezt a Goriot apóra mondod?

(45)D:Igen.

(46)T:Nem. Folytassuk tehát az idézetet, a XIX. század az emberi szív pontos és lángolóan szenvedélyes ábrázolásában fog különbözni minden előző kortól. Mit ábrázol a század? Az emberi szív pontos és lángolóan szenvedélyes ábrázolása.

(47)D:Szívet.

(48)T:Ádám.

(49)D:Az emberi szívet.

(50)T:Mire gondolsz? Tehát a XIX. század leírja az emberi szív működését? Kamrákat és billentyűket?

(51)D:Nem.

(52)T:Hanem?

(53)D:Gondolkodást.

(54)T:Hát az meg egy agymunka.

(55)D:Hát, hogy mit szeretne.

(56)T:Az egy agymunka, a gondolkodás. A szívnek vajon mi a feladata? Ha irodalmi műről beszélgetünk, amely lángol, amely szenvedélyes. Az érzelmektől lángol, ugye?

(57)D:Igen.

(58)T:Na térjünk vissza a Goriót apóra! Mi az oka az ő elszegényedésének? Van-e az (van-e az / ő szegénységében szerepe a szívnek, az érzelmeknek?

(59)D:Van, szerintem.

(60)T:Méghez?

(61)D: (.)

(62)T:Tulajdonképpen a saját szeretetének a csapdájába esik. Miért, Ádám?

(63)D:Csapdájába esik.

(64)T:Kit szeret, kiket szeret mérhetetlenül?

(65)D:Barátait, de és azok meg a lányait.

(66)T:A leányait szereti.

(67)D:Leányait, igen.

(68)T:Jó, köszönjük.

24.

(1)D:Az ötös, és a drámai költemény a címe. A drámai költemény az a egyik legrégebbi műfaj. Már az ókori irodalomban is jelentkezett * ö * általában színpadok vagy * ö * színpadon adták elő, de mégis van sok olyan drámai költemény, amit nem lehet előadni színpadon.

(2)T:Vagy csak nehezen lehet színpadon megjeleníteni.

(3)D:Vagy pedig nagyon nehezen. Ez általában vagy a helyszíntől, hogy nagyon változatos a helyszín, vagy pedig más tényezőkből jöhet. A helyszínek miatt ilyen Az ember tragédiája is. Mert (a tizenöt / tizenöt részből áll, és ez a tizenöt rész más és

más jelenetben játszódik. Tehát Az ember tragédiáját nem lehet színpadon * ö * előadni, vagy pedig nagyon nehezen.

(4)T:Hát ebben igazad van, de a mai színpadtechnika mellett ez megoldhatónak látszik. Tehát, hogy az egyes színek helyszíneit megjelenítsék színpadon is. Ez ma már megoldható. Keressünk más okot, hogy a drámai költemény nehezen jeleníthető meg színpadon! Itt látsz több címet: Csongor és Tünde, Az ember tragédiája, az Illyés Gyula szövegben a Faustra hivatkozik. Mi a közös ezekben?

(5)D:A lélektani nehézségek.

(6)T:Kicsit konkrétan fogalmazd meg! Mit értesz ezen, lélektani nehézségeken.

(7)D:Hogy amit írásban leírnak, azt szövegbe nem lehet teljesen visszaadni. Már mint * ö * úgy írja körül, amit beszéddel lehet.

(8)T:No ez egy kicsit zavaros, de tegyük a helyére! Milyen tartalmúak ezek a művek? A Csongor és Tünde, Az ember tragédiája, a Faust. Milyen tartalmúak? Valójában a hősök belső útját járjuk végig, ugye? Ádám jellemfejlődését, Csongor belső útját, változásait. Tehát egy lélektani folyamatot is látunk a műben.

(9)D:Ja, és ezt a * ezt nehéz visszaadni.

(10)T:Nézzük, hogy Illyés Gyula mit ír Az ember tragédiájáról! Nem pusztán azért nem került be a világirodalomba, és nem vívja ki Magyarországon sem mindenkinek az elismerését, mert nem színpadra szánt mű volt. Olvasásra szánt, gondolati költészet. Mit jelent ez?

(11)D:Ez is azt mutatja, hogy #

(12)T:Gondolati költészet

(13)D:Hogy inkább az embereknek a gondolkodására hat, és nem a látványra.

(14)T:Jó, tehát a filozofikus tartalma a lényeges. Tudnád-e bizonyítani általad választott drámai költemény alapján ezt a filozófiai tartalmat? Milyen nagy kérdésekkel foglalkoznak ezek a művek?

(15)D:A például Az ember tragédiájába a jövő képe, hogy hová fog jutni az emberiség, * ö * vagy pedig amire épül az egész mű, az emberi gyarlóság.

(16)T:Mi volt az alapkérdés? A Tragédiában, a leglényegesebb kérdés, amire Ádám keresi a választ?

(17)D: (.)

(18)T:Mi az, ami leginkább érdekli őt a Paradicsomból való számkivettetése után? Miután meg van fosztva az örök élettől.

(19)D:Ja, hogy mi értelme van az életnek?

(20)T:Hogyan válaszol Madách erre a kérdésre?

(21)D: (.)

(22)T:Van-e értelme az emberi életnek?

(23)D:Nincsen.

(24)T:Nincs? Tamás, akkor minek ez a nagy gyürkőzés, minek ez a nagy küzdelem, itt, most ebben a vizsgahelyzetben, ha semmi értelme nem lenne? Emlékszel-e a drámai szöveg utolsó mondatára? Úrtól hangzik el, az Úr mondja: "Mondottam ember, küzdj #

(25)D:Ja, küzd az élet

(24)T: #és bízva bízzál!"

(25)D:És bízva bízzál.

(26)T:Nézzük akkor a nyelvtan tételt!

25.

(1)D:A magyar nyelv szófaji rendszere.

(2)T:Jó.

(3)D: (2.5)

(4)T:Mik azok a szófajok?

(5)D:Ő a szófajok(azok / szófajok segítségével fejezzük ki magunkat pontosan.

(6)T:Hát akkor elegendők a szavak, a mondatok, hogy kifejezzük magunkat, ugye?
De minden szónak van szófaji vonása, szófaji értéke. Miszerint

(7)D:Lehet ige, lehet névszó vagy névmás. Névszón belül lehet főnév, melléknév, számnév, * ö * névmáson belül /köhög/ lehet tagadó, mutató névmás, * ö * lehetnek határozói névmások.

(8)T:Most mi ebben a közös? Tehát mért mondjuk a szavak egy csoportjára, hogy azok az igék?

(9)D:Mert (cselek/ cselekvést, folyamatot mutat

(10)T:Történést vagy mit fejeznek ki még az igék? Történést és van, él, hal, szül

(11)D:létezést

(12)T:létezést kifejező szók. Nézzük a szöveg kiemelt szavait! Milyen szófajúak?

(13)D:A *megkísérelni* az ige.

(14)T:Itt az van, hogy megkísérli.

(15)D:Megkísérli.

- (16)T:Ige.
- (17)D:Ige. Az *olyan*, az mutató névmás, a jelekkel az főnév, a *legnagyobb* az egy fokozott melléknév, az *adott* az #
- (18)T:Adott szemléletesség. Milyen szemléletesség? Adott.
- (17)D:Akkor ez egy melléknév#
- (19)T:vi
- (20)D:melléknévi igenév.
- (21)T:Igenév bizony, mert igéből származik. *Nem*.
- (22)D:Az egy tagadó névmás.
- (23)T:Tagadószó.
- (24)D:Vagy tagadószó.
- (25)T:*Sohasem*.
- (26)D:Hú, azt nem tudom.
- (27)T:*Ellenben*.
- (28)D: (.)
- (29)T:Ellenben, különben, viszont, de azonban. Kötőszó.
- (30)D:Kötőszó.
- (31)T:Na, még az *előtt* szót! Géniusza előtt.
- (32)D:Ez egy időhatározó.
- (33)T:Géniusza előtt. Géniusz, az egy névszó, névszó után álló szó, tehát
- (34)D:Utószó
- (35)T:Névszó után álló szó. Tehát?
- (36)D:Ja , név
- (37)T:Névutó.
- (38)D:Névutó.
- (39)T:Jó, köszönöm szépen.

26.

- (1)D:A szöveg. A szövegkohézió grammatikai és jelentésbeli eszközei.
- (2)T:A számát is mondjad!
- (3)D:Négyes. Szerintem ez egy átlagos ember életébe való betekintés, egy bemutató. Hát a fiatalság és a kamaszkori életet írja le. Ennek a szövegnek van egy szimbóluma, az ember.

(4)T:Mi a szöveg?

(5)D:Mondatokból felépülő hosszabb leírás.

(6)T:Hát egy hosszabb lélegzetű, igen, mű, de azt gondolom, hogy idáig még csak mondathalmaz, amiről beszélsz. Mi kell ahhoz, hogy ezekből a mondatokból szöveg legyen? Szövegkohézió. Mit jelent?

(7)D:Hát, hogy a mondatok között kapcsolóelemek

(8)T:Bizony, tehát a mondatoknak kapcsolódniuk kell, ugye? Tartalmilag egymáshoz kell kapcsolódniuk. Kell hogy legyen egy szövegösszefüggés ahhoz, hogy a mondathalmazból végül szöveg legyen. Melyek a Kassák Lajos idézet grammatikai és jelentésbeli eszközei? Tehát melyek azok a nyelvtani eszközök, és melyek azok a jelentéstani eszközök, melyek a mondatok sorából szöveggé teszik az idézetet?

(9)D: (2.1)

(10)T:Nézzük a harmadik mondatot! Gyanakvás él bennünk, minden kívülállóval szemben. Csak önmagukban bíznak. Mit jelent az, hogy bennük?

(10)D:Hát hogy a fiataloknak a #

(11)T:Honnan tudod, hogy itt a fiatalokról van szó?

(12)D:Hát, mer arról ír, hogy a érzi maga körül a fiatalságot, és hogy #

(13)T:Tehát mit tett Kassák Lajos?

(14)D:Bemutatja a fiatalok érzéseit.

(15)T:Hogyan? Hogyan? Tehát kiválasztottuk a harmadik mondatot. Hogyan tudta átadni azt az érzést az olvasónak, hogy itt a fiatalságról van szó? Gyanakvással él bennük. Nem azt mondta, hogy gyanakvás él a fiatalokban, akik leejtett vállú, sötét tekintetű kamaszok, minden kívülállóval szemben, hanem azt mondta, hogy bennük. Ez vajon a nyelvtan, vagy a jelentéstani eszköze?

(16)D:A jelen, a nyelvtan.

(17)T:Bizony, ez a nyelvtan. Jó, nézzük az irodalmat!

27.

(1)D:Portré. Mikszáth Kálmán. Hát valóban Mikszáth többféle társadalmi * ö * világban (él / élt, és ebből is a legjellemzőbb rá, a paraszti * ö * műveknek az írása. Itt bemutatja a parasztok életét, * ö * társadalmi helyzetét.

(2)T:Mi a különlegessége Mikszáth parasztábrázolásának? Tudnál-e néhány Mikszáth-novellára utalni, amelyek a parasztok ábrázolásával foglalkoznak?

- (3)D:Hát, A jó palócok, A tót atyafiak #
- (4)T:című novelláskötetből melyikre gondoltál? Tanultatok Mikszáth történetet?
- (5)D:Igen.
- (6)T:Melyiket? Hát talán az Olej Tamás történetét olvastátok. Az a fekete folt című.
- (7)D:Nem. A Bede Anna tartozása.
- (8)T:A Bede Anna tartozása? Jó.
- (9)D:Hát ott is fellelhető a paraszti ábrázolás Annában, aki egy ítéletre vár.
- (10)T:S aztán, hol játszódnak az események?
- (11)D:Hát a bíróságon.
- (12)T:Miből áll a cselekmény?
- (13)D:(2.2)
- (14)T:Nézzük a Szerb Antal idézetének utolsó mondatát! Jó? „A nép csak annyiban nép, hogy tisztán emberi, mentes a magasabb kultúra álságaitól, maga az ember, maga a lélek”. Tudnád-e bizonyítani valamely Mikszáth-mű segítségével?
- (15)D:(.)
- (16)T:Nem. Sebj, lesz még időd az érettségiig. Köszönöm.

28.

- (1)D:Kettes, a magyar nyelv, a nyelvváltozatai. Hát a nyelv, maga nyelv a nyelv és a beszéd szétválasztásának a fogalmát Ferdinand Saussure nevéhez fűződik, ő választotta szét. A nyelv az egy társadalomra, egy társadalomra jellemző valóság. A világon 273 nyelvet, amit tudunk különböztetünk meg, de ez nem takarja a valóságot, mert több olyan nyelv is kialakulhat, amiről nem tudunk. A nyelvnek a fajtáit megkülönböztetjük: tájnyelveket, szakmai nyelveket és * ö * a * hú
- (2)T:Milyen szempont szerint tudnád a nyelvet vizsgálni, csoportosítani?
- (3)D:Hát hogy ahol beszélnek, akik beszélnek a nyelvet.
- (4)T:Ez lenne a területi felosztás. Igen?
- (5)D:Területi felosztás, igen.
- (6)T:Ezek szerint milyen rétegnyelvekről beszélünk? Területi vagy földrajzi szempont alapján.
- (7)D: * ö *
- (8)T:Említetted ám a feleletedben.
- (9)D:Táj vagy tájnyelv.

- (10)T:Persze. A tájnyelv. Jó. Tehát megnézzük, hogy a nyelvhasználók hol élnek, ez a lényeg. Van-e másik szempont?
- (11)D:Hogy, tehát hogyan beszélük a nyelvet.
- (12)T:Hogy érted ezt, hogy hogy beszélük a nyelvet?
- (13)D:Hogy egy adott területen belül beszélhetnek.
- (14)T:Zsolt, te milyen nyelvi változatokat beszélsz?
- (15)D:A magyar nyelven belül?
- (16)T:Igen. Tehát nyilván beszéled a magyar nyelvet, ugye?
- (17)D:Hát az idegen idegen szavak
- (18)T:Azt most hagyjuk! Melyek a nyelv változatai? Te nyilván beszélsz egyfajta tájnyelvet. Melyiket?
- (19)D:Igen. Du
- (20)T:Melyik nyelvjárást?
- (21)D:Dunántúli.
- (22)T:A dunántúli nyelvjárást beszéljük. Így van. De nemcsak az a fontos szempont, hogy hol élsz, hanem az is, hogy a társadalomban milyen szerepet foglalsz el. Konkrétan mit jelent ez? Mit jelent a te társadalomban való helyed, szereped?
- (23)D:Már mint szakmai, illetve hogy
- (24)T:Tehát te beszélsz egy szakmai nyelvet, egy szaknyelvet?
- (25)D:Igen.
- (26)T:Persze. Miért?
- (27)D:Hát hogy #
- (28)T:Melyik az a szakma, amelyiket leginkább ismered a nyelvezetét?
- (29)D:Órán belül a gépészet, tehát hogy a tantárgyak meg különböző tantárgyon belül.
- (30)T:Jó. Miután te a társadalom fiatalabb korosztályához tartozol, milyen nyelvet beszélsz még?
- (31)D:A. Itt hogy ami baráti körökben, tehát hogy máshogy
- (32)T:Hogy neveznéd ezt a nyelvi változatot? Itt nyilván nem baráti nyelv. Zsolt, honnan valók a te barátaid többnyire?
- (33)D:Tehát a faluba, illetve hát aki közelebb van hozzám.
- (34)T:Osztályból vannak barátaid?
- (35)D:Igen.
- (36)Jó. Akkor milyen nyelven szoktatok ti a szünetekben értekezni?

- (37)D:Hát a sajátunk, a mi általunk
- (38)T:Az milyen nyelvi változat? Diáknyelvről hallottál-e?
- (39)D:Diák.
- (40)T:Tudnál-e olyan kifejezéseket mondani, amelyek a diáknyelv jellegzetes szavai? Diáknyelv jellegzetes szavai.
- (41)D:(2.0)
- (42)T:Jó. Sebaj. Nézzük a feladatot! A szakmai tudományos stílusréteg jellemzői.
- (43)D:Tehát a az adott szövegben, itt a hár, illetve egy olyan témáról van szó, három, tehát matematikai témáról van szó, és hogy megkülönböztetünk itt is szakmai nyelvről van tehát az író azt írta, ő maga által létrehozott szakmai nyelvből merített, és az alapján készített
- (44)T:Tudnál-e ilyen szakszót mondani?
- (45)D:Mint például a (trigome / trigonometria és a #
- (46)T:Jó. Milyen mondszerkesztés illik a szakmai, tudományos stílusrétegre?
- (47)D:Mondszerkesztés. Egymásból következnek. Folyamatos, lineáris szövegépítés.
- (48)T:Jó. Nézzük az irodalmat!

29.

- (1)D:A romantika.
- (2)T:Igen.
- (3)D:A romantikus költőt én Ady Endrét választottam, s azon belül pedig a Léda-verseket elemeztem. Itt a (Lédával / Lédával a bálban című verse.
- (4)T:Mi a romantika?
- (5)D:Húha.
- (6)T:Hányadik századra jellemző a romantika?
- (7)D:Tizennyolc, tizenkilenc, hát a reformkor után.
- (8)T:Hát maga a reformkor is romantika.
- (9)D:XIX. század.
- (10)T:Ez azt jelenti Zsolt, hogy Ady Endre hányadik századi költőnk?
- (11)D:XIX.

(12)T:Ady Endre XX. századi költőnk, és nyilván nem romantikus alkotó. Tehát egy kicsit korábbra tekintünk az irodalomban, hogy ha romantikus szerzőt vagy művet keresünk!

(13)D:Akkor #

(14)T:Tudnál-e kiemelkedő szerzőt mondani?

(15)D:Berzsenyi.

(16)T:XIX. századból.

(17)D:Berzsenyi Dániel. (Köl / Kölcsey Ferenc.

(18):Vagy a Vörösmarty Mihály.

(19)D:A Himnusz és a Szózat.

(20)T:Melyek a romantika eszközei? Tehát amikor Kölcsey, Vörösmarty műveiről beszélünk, Petőfi Sándor verseiről beszélünk, melyek a romantikus költő eszközei a megjelenítésre?

(21)D:A táj, illetve táj

(22)T:Jó. De most, ugye Balassi Bálint is foglalkozott tájbrázolással, és mégsem volt romantikus. Tehát tegyük hozzá rögtön, hogy a táj, de milyen táj, és hogyan megjelenítve? Mondjal Petőfi-verset, talán a tájleírás ott érződik leginkább.

(23)D:A Tisza például.

(24)T:Hogyan írja le a tájat?

(25)D: * Ö * közelítve, vagy tehát ahogy megközelíti, elől

(26)T:Felülről?

(27)D:Nem, tehát alulról, ahogy megkezd, és távolabbi, tehát közlől távolabbi

(28)T:Tehát mit változtat állandóan Petőfi, miközben nézi a tájat?

(29)D:A szemléletét, tehát hogy a #

(30)T:A nézőpontot. Köszönjük.

30.

(1)D:A témakör a retorika alapjai, tétel: Az elrendezés retorikai alapjai.

(2)T:Kezdjed azzal, amelyikkel szeretnéd!

(3)D:Jó. Hát talán a retorikával próbálkoznék meg.

Végül is a retorika az szónoklattan jelent. Egy ez egy igen régi műfaj, az ókorban vannak a gyökerei, és akkor, ugye megismerhetjük Platónnál, Szokratésznél, * ö * ekkor ez volt a legkedveltebb műfaj. Főleg a retorikát oktatták, és például a

különböző vitáknál, illetve törvényszéki jelölések voltak, ugye, ezt láthatjuk Szókratész védőbeszédjénél is.

A szöveget, amit kaptam, állatokról szólt, és úgy láttam, hogy egy eléggé jól felépített szöveg. Egy ilyen baráti megközelítés, egy baráti érzést jelenít meg. Már rögtön szembetűnik, hogy egy tegező, ez egy (te / tegező szöveg, és a mondatok elég gördülékenyek, egymásra épülnek, ugye, a szöveg tárgya az ember és az állatok kapcsolata, úgy kezdődik a az egész történet, hogy a , ugye a művész, először felhívja rá a figyelmünket, hogy ne szégyelljük azt, hogy kedveljük az állatokat, ne tekintsük ezt gyengeségnek, nincs igazuk azoknak, az embereknek, akik (akik, akik / ezt gyengeségnek tartják. Vannak különböző kapcsolatok, például hazug próféták azok az emberek, akik nem osztják ezt a véleményt. Szóval egész szöveg kezdődik egy egyfajta biztatással.

A mondatok elég jól egymásra épülnek, hiszen végül is a szöveg tárgyát érkező először megnevezi az állatokat. Utána a kutyára leközpontosítja a dolgokat, majd úgy nevezi, hogy testvéreink ők, tehát ez így gördülékennyé teszi a szöveget.

Ugye a barátságos biztatást (egy/ egy a állatok pozitív bemutatása követi, ugye a kutya egy önzetlen, jó barát, majd felhívja rá a figyelmünket, hogy (hogy * ö * hogy végül is az állatok is testvéreink, az ő életüknek is ugyanúgy van értelmük, mint a miénknek, újra visszatér egyfajta keretszerűen a induló ponthoz, hogy, hogy megint egyáltalán ne szégyelljük azt, (azt, hogy / hogy az állatokkal sétálunk, (és / és velük barátkozunk és kedveljük őket, és végül is ez füveskönyvi részlet ez (ez / erről szólt. Mint mondtam az gördülékenyen felépülő szöveg, a baráti érvelésnek tekinteném leginkább, és * ö * végül is azt mondhatnánk, hogy (hogy/ a retorikát azt tekinthetjük a végül is a egy átfogó tananyagának, átfogó tudományának, mivel Babits is említette, mikor retorikáról beszélt a diákjai között, hogy tulajdonképpen az egész gimnáziumi tananyag retorika köré épül, hiszen a matematikánál megtanuljuk egy gondolatmenet levezetését, a fizikánál egy (egy / logikus következtetést vehetjük birtokukba, egy feleletnél megtanuljuk, (hogy / hogy kell ezt előadni, ugye tehát gyakorlatilag erre épül az egész * ö * gimnáziumi, illetve középiskolás ismeretünk, hogy megtanuljuk befogadni az új ismereteket úgy az órákon, illetve tankönyvből, megtanuljuk ezeket értelmezni, majd szükség esetén ezt elő tudjuk adni.

(4)T:Ühüm. Jó. Ennyi volt a nyelvten?

(5)D:Hát nagyjából ennyi.

(6)T:Egyetlen kérdésem lehet, ugye?

(7)D:Persze, tessék.

(8)T:Azt szeretném kérdezni, hogy te ezt a szöveget inkább szövegként mint retorikai alkotásként értelmezted, és nincs semmi baj az egészszel, csak szeretném, ha picit még összefoglalnád, hogy tulajdonképpen milyen funkciókat kell hogy teljesítsenek a szövegek, ha retorikai alkotás, s vajon teljesíti-e? Tulajdonképpen elmondtad, csak össze kellene szedni.

(9)D:Ühüm. Értem. Megpróbálom. Hát tulajdonképpen egy fontos retorikai a funkció végül is a az első benyomás, a figyelem felkeltést, (ezt / ezt nagyjából teljesíti, (hisz egy / hisz egy egy rögtön egy eléggé erőteljes kifejezéssel kezdi, hogy ne szégyelld azt, hogy szereted az állatokat, és majd erre felépíti az (egész / egész gondolatmenetet.

(10)T:Ühüm. Csak gondolatmenetet használ?

(11)D:Hát (felhoz / felhoz különböző példákat, hasonlatokkal teszi színessé vagyis hát metaforákkal teszi még színessé és * és * ö *

(12)T:Jórészt ezek is retorikai eszközök tudnak lenni. De még egyszer megismétlem a kérdésemet. Csak gondolati érveket használ?

(13)D:Nem, nemcsak gondolati, hanem az olvasó érzéseire is próbál hatni.

(14)T:Kiemelkedő fontosságú?

(15)D:Hát ez kiemelkedő fontosságú,

(16)T:Miert?

(17)D:Hát azért, mer ez teszi számunkra személyessé a szöveget, ez teszi érdekesebbé.

(18)T:Miről van szó, ha beszéd, miközben írott szövegről van szó, de funkciója mit akar?

(19)D:Mit akar? Hát meg akar győzni minket valamiről, hogy (hogy / minden esetben ugye az a legalkalmasabb, ha hat az érzéseinkre, meg a

(20)T:Köszönöm szépen, köszönjük.

31.

(1)D:Irodalom. Katona Bánk bánjáról szeretnék beszélni.

Egy kis háttér információként elég fontos azt tudni, hogy (a / ekkoriban a magyar színművészet nem élte éppen a fénykorát, sőt mivel elég kevés volt a színház, és a cenzúra miatt is eléggé * ö * kezdetleges volt akkor a magyar színjátszás. Ugye,

hogya belegondolunk a reformkor környékén és utána alakultak (a /az első magyar színjátszó csoportok és ekkor kezdte hódító útját.

(2)T:Egy kicsit korábban, de valóban

(3)D:De magyar nyelvű

(4)T:A reformkor elején indul.

(5)D:Igen, (és / és ugye ez az alapvetően drámai, drámai műfajnak nevezhetjük és a kora felvilágosodás művészetét, azt jellemezte, jellemzi a (a / nemzeti útkeresés, illetve a végül is egy kis nacionalista beállítással, ezért igen sok pályázat ekkor kezdtek el megszorodni a pályázatok, amik egy magyar (magyar / múltbeli hőst kerestek, hogy ezt figyelhetjük meg később Aranyánál, Petőfinél mind a ketten úgy emelkedtek föl, és a dicső múlt kereséssel először nem volt túlságosan pozitív, mivel nagyon sok * ö * főleges darab, kezdetlegesebb eposzok, drámai költemény épült arra, hogy (hogy / csak a elég naivan csak próbálták tömjénezni a magyar népet és #

(6)T:Tudsz ilyen szerzőt mondani, aki ebben...

(7)D:Hát például ugye Kisfaludynak Kisfaludy is volt.

(8)T:Melyik Kisfaludy?

(9)D:A Kisfaludy Sándor. Nem? Na mindegy. Hát volt a Himfy és ugye ismerjük a Himfy művét, van egy ilyen vers, hogy tűzbe a felét, még egyszer a felét, ez is azt érzékelteti, hogy #

(10)T:Az a másik Kisfaludy volt #

(9)D:Az a másik Kisfaludy volt

(10)T: # az öregebb. Jó. Eltévedtél egy kicsit, kanyarodjál vissza.

(11)D: Öregebb, jó, jó. Na azt akartam még, hogy végül is ez egy ilyen háttér információ és Katona 1814-ben egy erdélyi pályázatra kezdte el ezt a művét megírni, és mint mondtam, alapvetően egy drámai költemény, és amelynek alapjául szolgált a (a / korabeli ő végül is klasszicista drámaírás ugye, valamennyire próbált ügyelni a tér – idő – cselekmény egységére, ezt ugye időben nem sikerült teljesen, de többé kevésbé ezt végigkíséri, és a mű először egy középpontos drámának indul, majd átvált (konf / konfliktusos drámában és ismét középpontos dráma lesz a

(12)T:Nem mondanád el pontosabban?

(13)D:De azonnal, azon azon vagyok. Szóval valós háttérre épül, hiszen II. Endre elutazott külföldre, az az 1213 körül játszódik azt hiszem a sztori, elutazott külföldre, és a Bánk bán maradt itt, hogy rendet tartson az országba, a másik pólust azt a II. Endre felesége, a latin származású Gertrudis #

(14)T:Latin?

(15)D:Hát a (korban / korban minden nyugatról érkezett nép latin, hát spanyol volt, azt hiszem, vagy olasz, vagy francia /nevet/. Na jó, ezt ne ragozzuk. Na szóval lényeg az, hogy ő, ő keverte itt meg eléggé a dolgokat, az ő öccse volt Ottó, és a mű végére II. Endre visszatér, és (és / ő alkotja az újabb középpontot, tehát úgy indul, hogy Bánk bánra hárul az összes feladat, ő az első, központi figura, majd kialakul Bánk bán és Gertrudis között egy konfliktus, ez tragédiába torkollik, (meg/ megérkezik II. Endre, aki felvállalja a központi figura szerepét, és a szereplőkről annyit, hogy már említettem Bánk bánt, ő végül is a főhőse ennek a történetnek, felesége Melinda, és még képviselik a népet például Tiborc szerepében és végül is ezekből áll, érdemes azt tudni, hogy mindenki vár valamit a Bánk bántól. A felesége azt várja el tőle, (hogy / hogy visszakapja a férjét, hogy (egy / egy családapát kapjon a gyerekei mellé, a Tiborc a nép, illetve a nemesek képviselői pedig azt várják, hogy tegyen rendet a politikába, az országba. Gertrudis táborába ott van Ottó, aki szemet vetett Bánk bán feleségére, Melindára, és így ebből (ala / alakulnak ki végül is később a kalamajkák, illetve ott van Isidora, aki pedig Ottóba szerelmes. Ő ebből végül is a történet végén nagyjából az alakul ki, hogy Ottó egy bájitalal megpróbálja elcsábítani Melindát, ami akkor sikerül is neki, és emiatt (emiatt/ Bánk bán haragszik Gertrudisra, mer hogy (hogy ő/ ő ösztönözte Ottót, és (és/ végül is egy komoly lelki válság közepén Bánk bán meggyilkolja Gertrudist, és ezt megtorolja végül is II. Endre, a hazatérő király, mer mer tulajdonképpen (a/ a magyaroknak nem tetszik Gertrudis, illetve a társaságának a itteni viselkedése, és nagyon sok ellentét épül erre, itt a szövegbe is egy ellentét bontakozik ki, melyben Bánk bán érvel arra, hogy (hogy / a magyarok nem hajtanak fejet semmiféle külföldi, idegen uralkodónak, és próbálja Bánk bán hangsúlyozni a magyarok * ő * dicsőségét, illetve a (a/ egyéniségét, (és / és tulajdonképpen úgy találhatnánk, hogy Gertrudis megérdemli a büntetését, de végül is Bánk bán nem a bűnei miatt fogja megölni Gertrudist, (hanem/ hanem a saját egyéni, végül is egyéni érzései vezetnek erre.

(16)T:Vitás ez a kérdés, ebbe ne menjünk bele mi sem. Még azt szeretném, elnézés kérek, nagyon megy az idő. Sok mindent mondtál, de tulajdonképpen magát a feladatot, a központi részét jól elvégezted, látszik, hogy elolvastad,

(17)D:Ühüm, el, igen.

(18)T:az utasítást, ami Bánk és Gertrudis vitáját jeleníti meg ugye, tagadhatatlan, és helyezd el a mű egészében ezt a párbeszédet, és szembesítsd egymással az

álláspontokat, már ha vannak benne álláspontok. Mert biztos, hogy mindenki mond valamit.

(19)D:Ühüm.

(20)T:Hol van ez a műben? Hova helyeznéd?

(21)D:Hova helyezném a műben? Végül is ez a közepe tájára, mert kialakult a konfliktusos felépítés, de ugye még nem érkezett meg az uralkodó, és itt is ez Bánk bán és Gertrudis vitájának egyik csúcspontja, végül is ekkor a (a / politikáról szól a vitatkozás, és

(22)T:Pontosan miről szól a vita? Ez a részlet miről szól?

(23)D:Ez a részlet miről szól? Hát * ö * végül is Bánk bán felhívja Gertrudis figyelmét arra, hogy ő ugyan úgy látja, hogy igen nagy tiszteletnek örvend itt (itt/ az udvarban, és mer (mer/ mindenki tiszteli őt, mer ő a király felesége, fejet hajt neki, de ez csak egy (egy / itt úgy említi, hogy „kalitka”, ez csak ez csak egy látszat, tulajdonképpen Gertrudis a saját naivságának a kalitkájába van zárva, mer körülveszik őt a alattvalók, amelyek minden mindenki fejet hajt neki, de egyikbe se bízhat igazán. Szóval egy képmutatás. Képmutatás kalitkájába van bezárva, melybe saját magát zárta bele.

(24)T:Köszönjük szépen. Húzzál nyelvtant!

(25)D:Jó.

(26)T:Vagy ha akarsz kimenni

(27)D:Innék egy kortyot.

32.

(1)D:Nyelvtanból a magyar nyelv nyelvváltozatai, ez a kettes. Irodalomból pedig az irodalmi művek filmes adaptációja.

(2)T:Tehát a hatos.

(3)D:Igen, a hatos.

(4)T:Melyikkel kezdenéd?

(5)D:Hát én kezdeném a nyelvtannal. Hát itt a feladat egy szöveg tulajdonképpen értelmezése volt, és a szakmai tudományos stílusréteg jellemzőire kellett rátalálni a szövegben. Hát a szöveg egy ilyen matematikai szakkifejezéseket tartalmaz végül is vannak benne idegen nyelvű kifejezések, de hát én szerintem, * ö * aki (aki / a

matematikában nem annyira jártas, az is megérti, tehát nem egy olyan * ö * idegen szavakkal és szaknyelvvvel * ö * teletűzdelt szöveg, amit nem értene meg egy nem szakember. Hát ilyen szakkifejezéseket lehet találni #

(6)T:Igen, mondjad.

(7)D:Trigonometria, síkháromszög, gömbi trigonometria, tehát ezek nem annyira * ö * ismeretlen fogalmak. Hát lényeges szerintem a forma, ami egy ilyen lexikon oldalához hasonlít, nagyon rövid tényekre alapuló közlés egy (egy / ismeretterjesztés, tehát itt (itt / nagyon rövid tőmondatok szerepelnek * ö *, tehát viszonylag a terjedelme végül is nem hosszú, tehát ez is alátámasztja, hogy (hogy / ö tényszerű és (és/ rövid. Hát úgy túl többet nem nagyon találtam.

(8)T:Említetted, hogy két dolog feltűnő a szövegben, az egyik a szakkifejezéseknek a hada, amitől érthető, és mondtad is

(9)D:Igen, igen.

(10)T:Ismeretterjesztő szöveg, nyilván ez a cél, de van egy másik, amit mondtál, idegen szavak, néha egybeesnek, néha nem.

(11)D:Igen.

(12)T:Milyen nyelvből vett kifejezéseket, szavakat látsz? És mi ennek az oka?

(13)D:Igen, hát ezek inkább trigonometriai és a jog

(14)T:Mondtad, szakkifejezések.

(15)D:Ezek szakkifejezések, a nyelv talán #

(16)T:Az első mondatban például, ha megnézed

(17)D:Hát nekem latinnak tűnik, (a a / ez a

(18)T:Bizony, latinnak tűnik. Egy sem tűnik személynek a nevében?

(19)D:Regio Montanus.

(20)T:Akkor ez is például milyennek, * ö * milyen hangzású név szerinted?

(21)D:Hát mindenféleképpen latin, latin hangzású.

(22)T:Bizony, bizony. Miért?

(23)D:Mer már hogy

(24)T:Egy matematikáról szóló szövegről van szó, és kiderül, hogy ez tulajdonképpen latinul íródott, latinul használja a szerző a nevét.

(25)D: (Gondolom / gondolom első sorban az anyanyelve miatt, már a szerző anyanyelve miatt vagy vagy

(26)T:Ebben a korban

(27)D:Hát akkor pedig, pedig maga a tudomány használta ezt a nyelvet inkább. Már hogy a tudomány mér használta?

(28)T:Ez a kérdés túlmegy a feladaton, de azért kapcsolódik hozzá.

(29)D:Hát talán a matematika eredete, lehet maga a tudomány eredete, nem hiszem, hogy latin, inkább a görög és latin ismeretekre tudok gondolni.

(30)T:Görög.

(31)D:Igen.

(32)T:Mikor élt?

(33)D:1468, tehát a 15. században élt.

(34)T:Ühüm. Akkor milyen nyelvet használtak a művelt emberek, ha meg akarták egymást érteni?

(35)D:Hát ha műveltek voltak, gondolom akkor hát a latint.

(36)T:Persze, a műveltség jelzője volt. Jó. Egy kérdésem lenne még, az, hogy a szakmai kifejezések, latinosság, ez nyilván kapcsolódik a tudományos stílusréteghez, ő az olvasott szöveg (fölepítése / ő sében, talál-sz-e olyan valamit, ami a szakmai-tudományos stílusréteg kifejezésére szolgál? Amit elmondtál eddig, az mind igaz.

(37)D:Hát igen, igen. Hát talán a fölepítése, hogy maga a szerzőnek ezt a címet, ja.

(38)T:Fölepítésére. Köszönöm, Imre.

33.

(1)D:Az irodalom, itt az irodalmi művek filmes adaptációjáról volt szó, és a feladat az, (hogy / hogy (fejtsem ki a * a/ fejtsem ki, hogy miként módosítja egy- egy regény olvasását, ha előtte filmen láttuk, hát itt a véleményem szintén az, hogy (hogy / a regény élvezetét nagyban rontja, ha előtte filmen láttuk..

Hát az okok talán lehetnek, hogy * ő * rengeteg feldolgozása lehet egy műnek, amit sokféleképpen feldolgozhatnak, és hát én (én / úgy gondolom, hogy hát a film nem engedi, hogy az emberi szabad fantáziája szerint képzelje a szereplőket, a környezetet, hát ilyen szempontból a film az kötött, itt a filmrendező fantáziájára van bízva és azt látjuk viszont, nem a sajátunkat és a filmrendezők talán nehéz feladata szerintem, hogy nem tud, egyszerűen képtelenség hű, hát nem lehet hűen visszaadni egy regényt * ő * sem részleteiben, sem hosszában. Hát itt talán gondolom filmes megoldások vannak, rövidítenek, bizonyos részleteket kihagynak vagy módosítanak,

és * ö * hát sokszor a filmrendező saját elképzelései fölülkerekednek a regény eredetiségén, és hát * ö * talán (talán / én még voltam úgy, hogy (hogy / ő egy-egy filmes változatban például én nem úgy képzeltem el az előtte elolvasott szereplőket, tehát nagyon fontos, hogy (hogy / a szereplők ezt hogy játsszák el a színészek, úgy hogy ilyen szempontból is befolyásolja, és hát így (nem / nem mindenki számára ugyanazt adja vissza, valakinek tetszik, valakinek nem. Hát példákat talán * ö * a mai ponyvaregényekből készített sorozatokat tudnám felhozni példának, ilyen például mostanság nagyon sok csatornán látom Agatha Christi Poaróját, mi szintén sokféle színésszel, szereplővel lett már előadva. Ilyen régebbi magyar regények feldolgozásával az a problémám, hogy én (annyira / annyira részletesen nem olvassa el az ember, és utána nem kezd el részletekbe belebonyolódni, hogy ez hogy is volt, de ilyenekre is van példa.

Itt (a / az alatta lévő szöveg értelmezését kellett még megnézni, hogy ugye ez arról szól, hogy (a/ a fiatalság egyre kevesebbet olvas, hát ez egy nagyon aktuális probléma. Szerintem a * a * a egyszerűen a kiváltó oka az a XX. és XXI. század vívmányai, a tévék, a mozik, a számítógép és ez az egész rohanó világ okozza azt, hogy egyszerűen nincs idejük a fiataloknak olvasni, másrészt pedig, ha egyszer megvan az a technika, hogy ugyanazt , amit lehet, hogy jó pár napig olvas, azt megnézheti egy két-három órás filmben, vagy moziba beül és megnézi, akkor gondolom ez (ez/ már elveszi a kedvét, hogy inkább leüljön olvasni, tehát hiányzik az olvasásnak a szeretete. Régen talán ez abból volt meg, tehát régen azért volt az olvasás szeretete nagyobb, mert nem volt ez a technika, tehát ha valakit érdekelt, akkor nekiült és elolvasta és ez alapján megszerette az olvasást, hát ma szerintem ez hiányzik.

(2)T:Az olvasást?

(3)D:Hát ez nagyon jó kérdés, szerintem nem. Hát nem. Ha már egyszer ezt kitalálták, visszafejlődni nem tudunk. Hát én a mai technika mellett el nem tudom képzelni. Koponyák kitalálnak olyanokat, hogy biztos, hogy nem tudunk visszafejlődni, tehát #

(4)T:Köszönöm.

34.

(1)D:Mikszáth. Ugye hát ezek az emberek olyan egyszerű életet élnek és ilyen becsületesek meg egészen mások, mint akik városban élnek, szóval így (így / hát nem fertőzte meg őket a (a / hogy mondják ezt, ilyen, szóval nem csak az önérdék hajtja őket, abszolút közösségi életet élnek és Mikszáth ezt jól vissza tudta adni a műveiben, és hát ugye a szereplőinek a jellemzése is többnyire ilyen becsületes emberek, de azért boldog életet élnek, ott van például Az a fekete folt című műve, abban a Olej Tamás ő egy hát egy végül is akolra vigyáz, amit rábíztak és nagyon tisztességesen minden nap elvégzi a munkáját, mindig kiviszi legelni az állatokat, és hát van neki egy lánya, akit nagyon szeret, végül is az életükbe semmi extra nem történik a (a / mindennapjaik ugyanúgy telnek el, kimegy legelni a segédjével, aztán visszajön az állatokkal és a bojtárjával és hát ugye otthon várja a lánya, aki meg vacsorát főzött neki, és megeszi és lefeksznek aludni, és akkor jön a következő nap, ugyanúgy telik el. És ugye hát nagyon szereti a lányát, és hát végül is semmi pénzért nem adná el, ami még a lányán kívül fontos neki, az a munkája, és akkor jön a herceg, és nagyon megtetszik neki az Olej Tamásnak a lánya, és el akarja venni feleségül, de ugye az Olej Tamás nem akarja adni, mert egy ilyen gazdag ficsurnak tartja végül is, aki nem tudná boldoggá tenni a lányát, meg azért nem szeretne megválni tőle, mert nagyon szereti, de ugye a herceg az felkínálja neki, azt, ami a másik dolog, amit nagyon fontos számára, az akolt, és ugye a bacsa az habozik. És hát a habozásnak a vége az lesz, hogy mégis elveszíti a lányát, mer a lány megszökik, és ugye aztán nagyon megbánja, és mindent visszaadna, amit csak lehet, az egész életét odaadná, ha visszakaphatná a lányát, hát akkor már késő.

(2)T:Bűnös?

(3)D:Hát eléggé, mer habozott, és nem mondta meg, hogy de ő a lányát nem adja oda az akolért, valahogy fontosabbnak tartotta az aklot, nem tudott dönteni a saját lánya és a munkája között végül is.

Meg hát ugye a Jasztrabék Jasztrabék pusztulása, az is ott a Gergely István, az egy nagyon éles elméjű nyomozó, ilyen hát tulajdonképpen ő képviseli a rációt, a ilyen hogy mondjam, szóval ő, ő képviseli a modernebb világot, mikor az ész számít nagyon sokat, és érzelmek azok úgy el vannak felejtve, és hát ugye van ez a Jasztrabék banda, akiket el akar kapni és hát szép lassan sikerül is egyesével mindegyiket, mert nagyon okosan intézi a dolgokat, beépített embere van meg minden, és hát ugye végül is lassan, egyesével a banda tagjait sikerül elkapniuk, de a

főnököt, a Jasztrabékot azt nem, azt az emberei nem tudják behozni, és ő mégis átveri.

(4)T: Tetszett neked?

(5)D:Hát hát nem tudom igazából. Hát ez nem igazán az én érdeklődési köröm, szóval ez egy olyan szubjektív dolog, hogy énnekem most ez tetszik-e vagy sem, én más témakörök iránt szoktam érdeklődni, nem ez iránt, de ettől függetlenül persze ez is szép.

35.

(1)D:Úgy gondoltam felépíteni a tételt, hogy hát először a romantikáról úgy általánosságban, aztán a drámai költeményről mint műfaj általában, aztán, hogy miért nem színpadra ajánlom a művet.

(2)T:Jó, jó. Ő az elsőről, az általános romantikáról csak nagyon röviden, mert nem jut időnk a műre.

(3)D:Jó, jó. A romantika a XVIII.-XIX. század egyik vezető korstílusa #

(4)T:Így van.

(3)D: # amely a klasszicizmusból való kiábrándulás táplálta. Tulajdonképp közvetlen előzményének tekinthetjük a szentimentalizmust és a német területeken a Sturm und Drang a Vihar és táj vagy előretörés irányzatát. A romantikára általánosságban jellemző az egyénkultusz, az ábrándozás, az orientalizmus vagy exotizmus, a misztika, a rejtélyesség egyaránt. És hát a jelesebb képviselői például a németek német irodalomban Novalis, illetve Heine, az angol irodalomban Byron, Shelley, Keats, Poe, a franciában Victor Hugo, oroszban Puskin és hát a lengyelek közül Miskiewicz.

(5)T:Miskiewicz. Így van. Jó.

(6)D:Tehát a drámai költeményről. A drámai költemény műfaja leginkább a tragédiához hasonlítható, és ez egy társadalmi, illetőleg létkérdéseket taglaló filozófiai mű. Na most a * a a drámai költemény is egy, a romantikában létrejött (keverék műfaj / * ö * keverék műfajok közül, amelyek többnyire műfaj vagy műnem keveredéssel járnak, de (meg / megtalálhatóak benne a romantika stílusjegyei. Hát például drámai költemény az is, hogy a romantikusok ugye a legtöbb műfajt lírizálták.

(7)T:Így van, így van.

(8)D:A drámai költemény egyik ismérve még, hogy kifejezetten olvasásra szánt mű, amely a célját tulajdonképpen leginkább így tudja érvényesíteni, a katarzist kiváltani az olvasóban. Na most drámai költeményből elég kevés mű született, * ö * a tulajdonképpen nagyon nagy jelentőségük van, tehát például a Byronnak a Manfred és a Káin, ill. Goethe Faustja, Vörösmarty Csongor és Tündéje, és Madách Imre Az ember tragédiája #

(9)T:Igen.

(8)D: # ami keletkezett ebben az időszakban. Na most, hogy miért nem színpadra javasolnám?

(10)T:Igen.

(11)D:Tehát elsődlegesen, mivel ezek a drámai költemények elég hosszadalmas, terebélyes művek például, ha a Faustra gondolunk, az kétrészes #,

(12)T:Ühüm.

(11)D:két könyv terjedelmű, amely hogyha a Faustnál maradok, akkor még magyarra lefordítva is elég nehézkes a nyelvezete.

(13)T:Igen.

(14)D:Német nyelven pedig valószínűleg még nehezebb lenne elolvasni. Viszont itt van egy ellentmondás, mivel ebből kiindulva azt gondolhatnánk, hogy ha ott nehéz, akkor színpadra víve meglehetősen könnyű lehet megjeleníteni. Szerintem ez nem így van, mert ez, ez a Faustnál ez a hatalmas mennyiségű tudáshalmaz, amit itt összesűrítve itt megtalálunk, az * ö * tulajdonképpen az színpadra víve csak tovább bonyolítaná #

(15)T:Ühüm. Igen.

(14)D: # a cselekmény szálait feleslegesen. S ha jól tudom, a Faustot például senkinek sem sikerült sikeresen színpadra vinnie.

(16)T:Igen, én is így tudom.

(17)D:Említettem, hogy a tragédiához hasonlít, ugyanis ezekben a művekben is nagyobb részt a dikció dominál, az egyébként nem kevés akció mellett, és a tulajdonképpen a tettek nem a tettek hordozzák a lényegét, hanem a tettek következtében felmerülő erkölcsi és morális kérdések, a miérték és a hogyanok.

(18)T:Így van.

(19)D:Tehát a Faust főszereplője, doktor Faustus is a romantikának az egyik * ö * hát * ö * hogy mondjam, a fő típusa.

(20)T:Jellegzetes típusa, igen.

(21)D: Misztikába burkolódzó élete, mert keveset tudunk meg róla, a középkor egyik leghírhedtebb sarlatánja volt, ilyen boszorkánya végül is, ezért mondhatjuk, hogy ő volt a egyrészt a boldogságot kereső embernek az archetípusa is.

(22): Így van.

(23)D: Tehát mivel a tudományokon keresztül nem tudta megtalálni a boldogságot, sem a szerelmen keresztül.

(24)T: Igen.

(25)D: És inentől kezdve, de tulajdonképpen korábban is már Faust-témák Christopher Marlowe és Thomas Mann a későbbiekben, amik ugyanazt a gondolkört taglalják. Na most egy ponton megnehezítettem a dolgomat, mert csak miután mindent átgondoltam, olvastam el Illyés Gyula idézetét, amely tulajdonképpen tökéletesen visszaadja azt, amit gondolok, és *ö* magába hordozza a drámai költeménynek a lényegét.

(26)T: Lényegét. Igen. Köszönöm szépen, nem is szeretnék semmit kérdezni.

36.

(1)D: A tízes tételt húztam, a 48-as forradalmi hullámot. Hát *ö* először is szerintem a forradalmi hullámok célja volt a jobbagység eltörlése és felszabadítása, jórészt kisebbségek mozgalma volt, a munkásosztály mozgalmi, (függe / különböző mozgalmak a függetlenedési vágyat fogalmazták meg a nagyobb hatalomtól.

(2)T: Jó, ezek a 48-as forradalmi hullám egész Európán végigsöpört, ugye?

(3)D: Igen.

(4)T: És most ezeket mondtad el, ugye, hogy mi minden történt. Jó.

(5)D: Akkor Angliába, Angliában nem nagyon mutatkozott meg ez a forradalom, inkább csak egy kis munkásmozgalom volt, ami a munkásosztálynak a * a nagyobb függetlenséget,

(6)T: Hát nem függetlenségi, mert a politikába való bekerülését

(7)D: Igen, tehát választójog.

(8)T: Választójogi harc, igen. Tehát gyakorlatilag azt mondhatjuk, hogy 48 Angliánál, illetve keleten, hol akadt meg?

(9)D: Oroszországnál.

(10)T: Oroszországnál. Igen.

(11)D:Akkor Oroszországnak nagyon jelentős szerepe volt a forradalomban, (hiszen hiszen igazán / hiszen I. Miklós cár óriási hadsereggel rendelkezett, amit végül is akkor vethetett be, amikor akart, és az ellen, aki ellen akarta, hiszen a Szent Szövetség értelmében, ami a XVIII. Század végén jött létre a francia forradalom hatására.

(12)T:Mikor jött létre pontosan? Ha évszámot nem is mondasz, de legalább

(13)D:XVIII. század vége.

(14)T:Hát ő Napóleon után, akkor mikor?

(15)D:Hát az (ezerhétszáz / ezerhétszázkilencvennégyben.

(16)T:Hát nem, ezernyolcszáz, ugye? Napóleoni háborúk után. Józsi, jó? Tehát a XIX. század eleje. Jó. 1814-15. Igen.

(17)D:Jött létre. Akkor hát a Szent Szövetségben Anglia vezető szerephez jutott, és ő hát végül is azt használni is szeretne volna, ami később konfliktusokhoz vezetett. Akkor a forradalom után jöttek a létre azok a mozgalmak, amik az egységek kialakulását célozták meg. Tehát Olaszországban az olasz egység, Németországban a német egység

(18)T:Igen, hát akkor nincs még Németország meg Olaszország, ugye?

(19)D:Orosz, illetőleg olasz területek.

(20)T:Itáliában, így pontos.

(21)D:Akkor a magyarok függetlenedési törekvéseit senki nem fogadta el, és amikor kikiáltottuk a függetlenséget, akkor is mindenki meghökkent, és úgy gondolták, hogy ez így helyes.

(22)T:Hát pontosabban

(23)D:Kivéve az oroszokat.

(24)T:Igen, hát használhatod ezt a forrást, ugye, amit az angol miniszterelnök mondott

(25)D:Hogy Ausztria, tehát hogy Ausztrián áll vagy bukik az egész, egész Európának a sorsa?

(26)T:Tehát akkor (mi/ mivel nem ért egyet, hogy #

(27)D:tehát Ausztria

(28)T:Hogy a Habsburg

(29)D:Hogy a Habsburg (hatalom / hatalom megbomoljon.

(30)T:Habsburg Birodalom felboruljon. Igen.

37.

(1)D:Hatos tétel volt az enyém, Róma világbirodalomká válásának bemutatása. Először az első, illetve a második pun háborúról fogok beszélni, majd az azt követő kisebb háborúkról, a harmadik pun háborúról, és a macedón háborúkról, végül pedig a háborúk következményeiről és egy kis kitekintés még a válsággal kapcsolatban. Tehát i.e. 272-re befejeződik Itália egyesítése, Róma szövetséget köt a dél-itáliai görög városokkal, és következő célja, a Földközi-tengeri kereskedelem hát ő szabályozása, uralása, hát ennek legfőbb állomása Szicília megszerzése, amivel azonban Karthágó is ő Sziciliára pályázik, és mindketten beavatkoznak egy szicíliai város, Messena belpolitikájába, ennek hatására tör ki az első pun háború i.e. 264-241-ig, melybe Karthágó leginkább a flottájával vesz részt, Róma pedig szárazföldön háborúzna. Tehát Róma fölfeszti a flottáját, és áthajózik Afrikába, kiköt Karthágó mellett, azonban a karthágóiak győzelmet aratnak fölötté, és flottája megsemmisül, viszont Karthágó maga is kimerül ebben a csatában, az utolsó támadásra Karthágó már a legvégső flottáját veti be 241-ben.

(2) T:Igen.

(3)D: Sziciliánál. Ebben az ütközetben Karthágó kimerültsége miatt Róma győz, és a béke feltételei, hogy Karthágó hatalmas hadisarcot fizessen Rómának, emellett korlátoznia kell a külpolitikáját, úgy, hogy Rómának ne árthasson, és Róma megszerzi Sziciliát, illetve Korzikát, és Szardínia szigetét.

Ezután a karthágóiak hát ő szervezik a saját belpolitikájukat, illetve Hannibál karthágói hadvezér elfoglalja dél-Hispániát, és megalapítja Karthágó Novát. Végül Hispániában ezüstbányákat találnak, és az ezüsből ki tudják fizetni Rómának a hadisarcot, emellett megerősödik, Róma viszont válaszlépésként megköti velük az euro szerződést, melynek az a lényege, hogy Karthágó nem léphet az európai földrészekre.

(4) T:Jó.

(5)D: Illetve szövetséget köt Saguntummal, ez egy védelmi szövetség, ha a karthágóiak megtámadnák, Saguntumot, akkor Róma megvédi. Azonban 219-re Karthágó úgy megerősödik, hogy az új hadvezér, Hannibál megtámadja Saguntum, ennek következménye, hogy Róma hadat üzen Karthágónak, és Sziciliában várja a karthágói flottát, csak hogy Hannibál az Alpokon keresztül közelíti meg Rómát, és sorozatos győzelmeket arat a csatákban. A legnagyobb ütközet az i.e.216-ban volt,

amikor négy római légió megsemmisült, és ekkor született két híres mondás is, Hannibal at portas, Hannibál a kapuk előtt. A római nép nagyon félt Hannibál közelségétől, illetve Cato mondta: "Ceterum censeo Carthaginem esse delendam, tehát ugyancsak úgy vélem, Karthágót el kell pusztítani. Római politikusok nem adták meg magukat, és arra a lépésre, hogy Karthágó bevonta Macedóniát a háborúba, Róma a görögöket mozgósította, Macedónia és a görögök egymással voltak elfoglalva, emellett a rómaiak igyekeztek elvágni a karthágói utánpótlást, és Hispániában Cornelius Scipio hadvezér legyőzte Hannibál öccsét, és elfoglalta egész dél-Hispániát, majd megtámadták Karthágót, ennek hatására Hannibál visszatért, és (kettő / i.e. 202-ben Zámánál le is győzték, méghozzá a kánai ütközet mintájára.

(6)T:Csak fordítva.

(7)D:Csak fordítva.

(8)T:Jó, köszönöm szépen. Ne menjünk tovább az eseménytörténetben, mert az kimerítő lesz számunkra, te nagyon jól mondogatod itt, inkább ugorjunk egy kicsit, és azt kérem, hogy beszélj kicsit Róma számára a következményekről.

(9)D:A háborúkról?

(10)T:Tehát milyen, igen igen, a birodalomvá válás, a háborúk, a birodalomvá válás milyen körülményei vannak Róma gazdaságára, és társadalmára?

(11)D:Hát a sok háború miatt Róma kimerül, és válság alakul ki, ugyanis a kisbirtokosoknak kell harcolniuk, és ezért ők elszegényednek, nem tudják művelni a földjeiket, proletárokká válnak, tehát földnélküliekké, és az elhagyatott földeket a nagybirtokosok elfoglalják, majd erőszakkal elveszik #

(12)T:Felvásárolják

(11)D: # és hatalmas területeket szereznek, amin rabszolgákkal dolgoztatnak, ezért fontos, mivel a rabszolgák nem hadkötelesek, tehát a földműveseiket nem fogják elvinni harcolni, emellett korlátlanul szaporodnak a rabszolgák, és így olcsó árút tudnak előállítani, amivel nem tudnak versenyezni a kisbirtokosok, és még jobban elszegényednek, ő viszont a sok rabszolga miatt rabszolgalázadások törnek ki, emellett a kimerült Rómának nincsen már katonai utánpótlása, és a szövetségi rendszer is felbomlóban van, tehát a dél-itáliai szövetségesek elégedetlenkednek, a kliens államok: Macedónia és aki csak bele lett kényszerítve oda a helyzetbe, tulajdonképpen el akarnak szabadulni Rómától, és emellett a korrupció is felüti a fejét, adóbérlők jelennek meg, és a prokonzulok, illetve a propraetorok kizsákmányolják azokat a provinciákat, amiket megkapnak.

(13)T:Köszönöm szépen, két rövid kérdés. Mit jelent a kifejezés, hogy prokonzul? Itt az előbb használtad.

(14)D:Prokonzul, azok a volt konzulok, a Római Köztársaság egyik hivatalnoka, miután lemondott hivataláról

(15)T:És valamilyen tartomány

(16)D:És egy provinciának lett a kormányzója.

(17)T:Igen, ez lett volna a másik kérdésem, hogy a tartományt nevezzük meg latinul.

(18)D:Provincia.

(19)T:De már megtetted. Köszönöm szépen.

38.

(1)D:Első tétel. Hasonlítsa össze! A céhekkal kezdem.

A céhek a középkori városokban alakultak ki, a XII.-XIII. században, de Magyarországon a még XIX. század elején találhatóak voltak. Ezek a céhek a városok polgárságát látták el használati eszközökkel, szerszámokkal, textíliával. A céhek érdekvédelmi szervezetek voltak, ahol a kézművesek tömörültek. Meghatározták a céheken belül a termékeknek az árait, minőségét, például a céhekben egy ember egy munkadarabot készített, nem voltak felosztva a munkafolyamatok, hanem két-három személyes műhelyek voltak, a mester volt a tulajdonos, a dolgozók az inasok voltak, a legények, a mesterségig el kellett jutni egy gyakorlati tanulás során. A legény egy külföldi mesternél tanulhatott, úgy válhatott mesterré, hogy munkadarabot készített.

A céhekben keveset termeltek, éppen a szükségletnek megfelelő mennyiséget.

(2)T:Minőségével kapcsolatban?

(3)D:Jó minőségűek voltak, és az áruk is elég olcsó volt.

(4)T:Kriszta!

(5)D:Nem? Akik nem értettek a kézművességhez, azokat kontároknak hívták, és azok nem lehettek tagjai a céheknek. A manufaktúra a tizenötödik századra volt jellemző. A manufaktúra tulajdonosa nem dolgozott, nem vett részt a termelésben, a munkafolyamatokat már felosztották. Munkásokat alkalmaztak, nekik fizettek, több árut termeltek, mint a céhbe, jó minőségűek voltak és olcsóbbak. Többet tudtak termelni. Itt még a kézi és az emberi erőt használták fel.

- (6)T:Hol jellemző Európában a manufaktúra megjelenése? Európa melyik részében?
- (7)D:Közép-Európában.
- (8)T:Illetve
- (9)D:Németország.
- (10)T:Égtáj szerint, Európa melyik részén? Keleti, nyugati?
- (11)D:Kelet.
- (12)T:Nyugati részén inkább. Jó.
- (13)D:Gyárak. A XIX. század második felében jöttek létre az ipari forradalom hatására. A gőzgépeket alkalmazták * ö * megkönnyítve (a / az emberek munkáját. Kevesebb volt az emberi erő. Fonógépeket, szövőgépeket használtak. Felosztották a munkafolyamatokat. Nagyon sokat tudtak termelni, sokkal többet, mint amennyi elegendő lett volna, így szükség volt az árúknak a reklámozására is talán, hogy elfogyjon. Olcsóbban termeltek, munkásokat alkalmaztak, a munkások bért kaptak.
- (14)T:Mennyit? Sokat vagy keveset?
- (15)D:Keveset.
- (16)T:Miért teheték ezt meg?
- (17)D:Mert nagy volt az emberi munkaerő száma. A gyártulajdonos az nem dolgozott, ő csak irányított.
- (18)T:Illetve mit adott a gyártulajdonos magának a gyárnak?
- (19)D: (.) Tőkét.
- (20)T:Ő a befektető. Hüm? Jó. Melyik, az ipari forradalom melyik Európa melyik országában jelent meg először?
- (21)D:Angliában.
- (22)T:Milyen minőségi változásokat hozott az emberek életében?
- (23)D:Olcsóbban jutottak az árúkhhoz, ezért nőtt az emberek életszínvonala.
- (24)T:Életkörülményeik? Mondjuk egy gyári munkás életkörülménye?
- (25)D:Romlott, mert gyárvárosok jöttek létre, és hát rosszak voltak az életkörülmények, kevés pénzt kaptak.
- (26)T:Jó. Köszönöm szépen.

39.

- (1)D:Elemezze a XIX. század etnikai viszonyait Magyarországon! Mutassa be!

A magyarok, főleg Magyarország középső területén található, de elszórta Erdélyben is. Románok Erdélyben, szlovákok Észak-Magyarországon, a németek Pesten, Tolna megyében és környékére tömörülnek, de Erdély kis részén is megtalálhatók. Szerbek Romániában, Bosznia területén, a horvátok Szlavónország és Dalmácia

(2)T:Kérhetném, hogy a térképen is, ha megmutatnád nekem, jó? Tehát még egyszer, jó? Erdélyben élő magyarokat hogy hívjuk? Ők a (.) a mai napig is jelentős kisebbségben Romániában élő népcsoportról van szó, ők a székelyek.

(3)D:A románok Erdély területén, a szlovákok Észak-Magyarországon.

(4)T:Pontosabban! Észak-Magyarország melyik részén? Hogy nevezzük, hogy neveztük akkor ezt a régiót? Milyen vidék?

(5)D:Szilézia?

(6)T:Na! Ez a Felvidék, igaz?

(7)D:Felvidék. Németek Pesten, s Tolna megye területén.

(8)T:Baranya.

(9)D:Igen, Baranya területén is, és Erdély

(10)T:Jó. Tovább! Horvátok?

(11)D:Horvátok Szlavónország, Dalmácia.

(12):Jó. Menjünk tovább, jó?

(13)D:A magyarok aránya nőtt, és a többi népcsoport aránya csökkent, ennek okai a háborúra vezethetők vissza. Háborúban sok-sok ember meghalt. És kivándorlások történtek.

(14)T:Melyik háborúra gondolsz?

(15)D:Szabadságharcra.

(16)T:Az nem háború.

(17)D:A nemzetiségek nem támogatták Magyarországot.

(18)T:Még a táblázatra térjünk egy kicsit vissza, jó?

(19)T:A táblázatot próbáljuk elővenni még egyszer. Tehát a magyarok számaránya

(20)D:Nőtt.

(21)T:növekszik, növekszik mennyiségben is.

(22)D:Igen, mennyiségben is.

(23)T:És a nemzetiségekről?

(24)D:A nemzetiségek aránya csökkent

(25)T:mennyiségben

(26)D:Nem tudom.

(27)T:Növekszik. Akkor minek köszönhető mégis a számarányban való csökkenés?

(28)D: (2.0)

(29)T:Hát egyszerű. A magyarság számarányának növekedésével, igaz?

(30)D:Ő a reformkor, amikor gazdasági fellendülés volt.

(31)T:A XIX. század második felében vagyunk, jó? Reformkor, mikor is volt?

(32)D: (2.0)

(33)T:A második felét azt honnan számíthatjuk? Mindegyik századnak a második felét az (.) az honnan, annak a számítása honnan történik?

(34)D:Az 50-es évektől.

(35)T:Akkor szeretném megtudni, hogy a reformkor az ötvenes évek után, vagy előtt volt? Illetve, hogy a forradalom és szabadságharc előtt vagy után volt?

(36)D: (.) után?

(37)T:Hm. Tehát most a reformkort ide ne keverjük, jó? Most a második felében vagyunk, jó? Azt, amit ott elkezdte, az a kivándorlási rész, az ott jó volt.

(38)D:Kivándorlások történtek meg. Az országon belül is átrendeződtek a népcsoportok. A kivándorlások valószínűleg arra vezethetők vissza, hogy a nemzetiségeket eleinte nem támogatták a magyarok felettébb. A nemzetiségek autonómiát szerettek volna, a saját nyelvük használatát, s területi úton való elbírálást. Kezdetben ezeket nem nagyon teljesítették.

(39)T:Magyarokkal szemben várták ezt a ezeket a nemzetiségek? Vagy esetleg az udvarral szemben?

(40)D:Eleinte a magyarokkal, majd a nemzetiségek az udvarhoz fordultak.

(41)T:S a szabadságharcban nagy szerepük volt a nemzetiségeknek. Melyik oldalon harcoltak?

(42)D:Az osztrákok, mivel nem volt szabad egységeik, ezért a nemzetiségeket lázították fel a magyarok ellen.

(43)T:Ebből a tényből következik az, hogy az udvar felé nyújtották be követeléseiket. Jó.

(44)D:Háború után éhínségek törtek ki, ipari és gazdasági válság, ezáltal az árak felemelkedtek.

(45)T:Maradjunk még mindig a nemzetiségeknél kicsit, jó? Megkapták-e ezeket a követeléseket, amiket kértek az udvartól?

(46)D:Nem.

(47)T:Nem kapták meg, és ezért milyen folyamat indul meg a magyar és a nemzetiségek között? Úgynevezett közeledési folyamat, igaz?

(48)D:Közeledési folyamat, igen.

(49)T:Ott a forrásoknál, esetleg az ábra segítségével... Mit ábrázolhat az az ábra?

(50)D:A nemzetiségeket és a magyarokat.

(51)T:És mit mondtunk?

(52)D:Elfogytak a kis

(53)T:Volt egy fontos dolog, amit megállapítottunk a nemzetiségekről. A szabadságharc után azt kapták jutalmul,

(54)D:jutalmul, amit

(55)T:amit a magyarok büntetésül, igaz? Ez jellemző volt. Jó. A nemzetiség további szerepe. Gondolok ilyenre: asszimiláció, illetve nemzetiségi jogok. Hüm?

(56)D:Megindult a magyarosítás. Sok nemzetiség és így beolvad.

(57)T:Jó. Mikor kapnak valamilyen jogot a nemzetiségek a, a forrás segítségével? Ott volt a forrás, ez az a forrás, amit elemeztünk az órán is egyébként.

(58)D:1600, 1868-as törvénycikkely.

(59)T:Amit mihez lehet kapcsolni? Az évszámból már rögtön melyik másik nagy eseményhez?

(60)D:1848-as vagy

(61)T:Az egy évvel korábbi...Mi volt 1867-ben? Kiegyezés, igaz? Osztrák-magyar kiegyezés, és egy évvel később megszületik az úgynevezett melyik törvény? Ami ezt is, ezeket a pontokat tartalmazza ...Hát mi a rend, Márk?. Kik?

(62)D:Kiegyezés.

(63)T:Nem, nemzetiségi törvény. Erről esetleg egy-két gondolatot.

(64)D:A nemzetiségek használhatták a nyelvüket, és ha az adott településen százezres volt az aránya, akkor biztosítani kellett nekik annyi szintű oktatást, kórházat is, ügyeiket is hivatalokban saját nyelvükön intézhették el.

(65)T:Ez milyen szinten, illetve az oktatás területén a közigazgatás területén melyik szinteken használhatták a nyelvüket? Az alsó, illetve a...

(66)D:Az alsó, illetve a középső.

(67)T:Jó. Van még valami esetleg?

(68)D:Arra gondoltam, hogy az is lehetett következmény, hogy kitelepültek.

(69)T:Gazdasági viszonyok.

(70)D:Hát hogy a földeket lefoglalták, s csak a 10%-os fegyver

(70)T:Jó, ezt ide ne keverjük. Jó, köszönöm szépen.

40.

(1)D:A második ipari forradalom. Az ipari forradalomhoz tőkére volt szükség, ezek a tőkék egyes emberek vagy csoportok kezében voltak, és ezeket a tőkéket egész területekbe fektették be. Siemens Martin kohói általában rosszabb minőségű vasérből is képesek voltak vasat és acélt előállítani, Bell feltalálja a telefont, és ezzel segíti a kommunikációt, létrehozzák a szénszálas izzólámpát, ezzel az volt a probléma, hogy hamar kiégett, létrehozzák az elektromos erőműveket. Ezt (erő/erőművekkel táplálták, hogy hosszabbak lettek a nappalok, és bejött a többműszakos dolgozás, megjelent Ford szalagrendszeres gyára, így szakaszokra volt osztva a munkának a folyamata. Megjelent a gépkocsi, s a közlekedésben is nagy szerepe volt a gépeknek. Megjelent a Zeppelin és a repülőgép. Ezek kezdetben vetélytársak voltak. Zeppelin volt előnyben, mert több terhet és utast elbírt, még a repülőgép nem. Veszélyes volt a Zeppelin, mert héliummal volt töltve, és robbanékony volt. Később aztán a repülő (ke / kerekedett felül, mai napig. Puskás Tivadar létrehozza a telefonközpontot. Ő a gépgyártás fejlődése miatt egyre több fémre volt szükség, megindult a mezőgazdaságba is a gépesítés, traktorok. Több termést tudnak termelni. Egyre kevesebb emberre van szükség a gépesítés miatt, és a mezőgazdaságban gyárakban dolgoznak. (.) Fellép a vegyipar is.

(2)T:Jó, ez itt mindegyik jó, amit itt hallottunk, csak szeretném, ha kicsit úgy átfogóbban néznél! Jó? Tehát mivel történelem tétel, szeretném, hogy egy időszakba helyezük el kicsit, hogy az mikor is történt, a második ipari forradalom?

(3)D:Hát az 1860-as évektől kezdve.

(4)T:70-es. XIX. század második fele.

(5)D:S a mai napig tart.

- (6)T:Ő az ipari forradalom maga, tehát a fejlődés az igen. A szakasz azért a XIX. században lezárul. Melyik ágazat az, amelyik húzó ágazat ebben az időszakban? Felsoroltad, elmondtad.
- (7)D:Gépgyártás.
- (8)T:Illetve annak előzménye,
- (9)D:Vaskohászat.
- (10)T:Igen, az (melyik /melyik iparághoz tartozik?)
- (11)D:Nehéz.
- (12)T:Nehézipar. Nagyon fontos. Melyik energiahordozónak van jelentősége, növekszik továbbra is?
- (13)D:Szén.
- (14)T:Igen.
- (15)D:A járművek miatt.
- (16)T:És minek a jelentősége növekszik még meg ezáltal?
- (17)D:Elektromosság.
- (18)T:Az elektromosság. Milyen előnyei vannak az elektromosságnak?
- (19)D:Hát, hosszabbak lesznek a nappalok.
- (20)T:Hüm. Ez a gazdaság szempontjából? Megmondtad.
- (21)D:Hát tovább tudnak dolgozni. Többműszakos munka.
- (22)T:Az emberek életminőségével kapcsolatban, milyen változást hoz ez?
- (23)D: (2.0)
- (24)T:Majd később. Szintén a nappalok kitolódása és hát az életminőség javulása. Jó, itt kitértél a kohászatra is egy kicsit. Milyen jelentősége van ennek?
- (25)D:Hát ő.
- (26)T: Az új kohászati eljárásokkal
- (27)D:több vasat és acélt tudnak gyártani.
- (28)T:Van-e erre szükséglet?
- (29)D:Hát a kulturális fejlődés miatt, mert a gépek
- (30)T:Melyik, milyen ágazatoknak van szüksége erre?
- (31)D:Gépgyártás.
- (32)T:Ühüm. S a legjelentősebb korszak
- (33)D:autógyártás.
- (34)T:Melyik ágazat ez a

- (35)D:közlekedés.
- (36)T:Közlekedés ágazat. Jó. Hírközléssel kapcsolatban?
- (37)D:Puskás Tivadar a telefonközpontot
- (38)T:De előtte azért a telefont
- (39)D:Bell.
- (40)T:Bell találta fel. Jó. Milyen változást hoz a hírközlésben ez? Milyen következménye lesz?
- (41)D:Gyorsabban eljutnak a hírek.
- (42)T:Jó, és ez gazdaságilag milyen hatással hat?
- (43)D:Fejlődik.
- (44)T:Élénkítő hatása van. Mért?
- (45)D:Mert a híreknek is egyre jobban a mai napig is egyre több értéke van.
- (46)T: Jó. Vegyiparnak milyen ágazatai vannak? Melyik az az ágazat, ami fellendül az autógyártással párhuzamosan? Hát egy autónak mire van szüksége ahhoz, hogy
- (47)D:festékre
- (48)T:Hát ugye, igen, arra szüksége van, egy autónak azért fontosabb, hogy
- (49)D:benzin.
- (50)T:Benzin, ugye? Gázolaj, petrolkémia. Jó. A képek segítségével meg tudnád-e nekem határozni, hogy melyik korszakot ábrázolják? Melyik az a két kép, ami a második ipari forradalomra jellemző?
- (51)D:Elektromosság.
- (52)T:Ühüm, elektromosság megjelenése.
- (53)D:És itt az autó.
- (54)T:Az autó.
- (55)D:Telefonközpont is, meg a repülőgép is.
- (56)T:Jó. A diagrammok segítségével, esetleg, hogy mely országoknak a gazdasága fejlődik legjobban a második ipari forradalom hatására?
- (57)D:Az Egyesült Államok.
- (58)T:Az Egyesült Államok.
- (59)D:És Németország.
- (60)T:És Németországnak. Jelent-e ez valamiféle változást az első ipari forradalommal összevetve?
- (61)D:Igen, mert ott Anglia

(62)T:Anglia a legjelentősebb. Jó. Köszönöm szépen.

41.

(1)D:Egy mű beható ismerete: Bánk bán.

Az idézett részlet a Bánk bán negyedik szakaszában található, * ö * éppen ez a vita fajul odáig, hogy Bánk le fogja szúrni Gertrudist, a királynét. Ebben a részben Bánk kérdőre vonja a királynét, igaz vádakkal. Bánk bán volt a király helyettese, ő volt az, amikor a király nem tartózkodott az országban, helyette ő töltötte be II. Endre szerepét. Ezért vonhatta jogosan felelősségre a királynét, Gertrudist.

Bánk bán nem sokáig nem tartózkodott az országban, egy országjáró körútról tért haza, és éppen mikor hazaért, belecsöppent a egyrészt a nép körében történő változásokba, a nép ebben az időben nagyon szegény sorban élt, és folyton zaklatják a különböző gondokkal őket, ezen kívül a belső udvarban is viszályok dúlnak, Petur bán és követői, a békétlenek is harcoltak a meráni elnyomás ellen. A merániak voltak a királynő népe, és ők ide jöttek, mivel a királynő nem volt magyar. Bánk bán ebbe csöppen bele, és hazatérve eleinte még nem (ezekről/ tudott semmit, csak folyamatosan bontakozott ki előtte a történet.

Először megtudja, hogy Petur egy összeesküvést szervez, és a jelszó Melinda volt, tehát az ő felesége a jelszó. Ezek után megtudja azt is, hogy Melindát Ottó elcsábította, ezt Biberach lovag mondja el neki, aki egy lézengő lovag volt, a műbe ő volt az, aki legkétszínűbb. Néha segít Bánknak, de ha úgy tartja kedve, akkor(akkor/ Gertrudisnak. Ottónak ő azt vallja, hogy ott van a haza, ahol a pénz van. (.) A gyilkosság igazából ez után a * a párbeszéd után történik, ebben Bánk tehát kérdőre vonja a királynőt, és elmondja, hogy ő mennyi rosszat tett az ő népével, és hogy * ö * igenis joga van neki felelősségre vonnia. Azt mondja, hogy ő most ő a király helyettese, s ő parancsol II. Endre helyett. (.) A királynő erre azt válaszolja, hogyha már nekem mint királynőnek nem adod meg az alattvalói magaviseletet, akkor legalább egy asszonynak add meg. Ezek után hirtelen betoppan Ottó, a királynő öccse, és * ö * keresi Gertrudist, ebben a pillanatban, amikor meglátja Bánkot elrohan, megijed tőle, erre Bánk hirtelen haragra gerjed és utána akar futni, de nem sikerül neki, mert bezárta maga mögött az ajtót, és ő elátkozza Ottót és a királynőt, de ez az átok addig fajul, hogy nemcsak magát az embert, hanem a helyet is, melyben született is elátkozza. Erre Gertrudis Bánk utolsó szavára nekidühödik, és

nem hagyja, hogy az országát elátkozzák, tört ragad, és Bánkba akarja szúrni. Felháborodik, hogy az ő hazáját nem bánthatja. * ö * Bánk ezek után * ö * azzal, hogy kerítő, kicsavarja kezéből a tört és leszúrja, és ezek után * ö * megpróbál minél előbb eltűnni onnan. Hüm.

Bánk bán a műben tétován, néha túl megfontolt alakot játszik, néha viszont túl hevesen reagál mindenre, Gertrudis pedig nagyképű és gögös, de mégis meglátszik, itt az utolsó részben is, hogy szereti hazáját.

(2)T:Milyen céllal ment Bánk a királynőhöz? Azzal a céllal, hogy megölje?

(3)D:Nem. Bánk már az elején is azt mondja, mikor Petur bán gyilkosságot akar a királynő ellen elkövetni, lebeszéli róla, hogy ezt nem teheti meg, hiszen ő a törvényes királynő, és ha II. Endre őt elfogadja, akkor neki sem szabad ez ellen mást tenni. Csak azért kereste föl, hogy beszéljen vele, és elmondja, hogy ez a helyzet, így nem mehet tovább, és hogy valamit tennie kell, és hogy igenis, a a mivel a II. Endre felesége, a magyar (nép / népet is szem előtt kell tartania, tehát az érdekeit. És végül mégis leszúrja, pedig ez is jelzi a heves, indulatos jellemét.

(4)T:Nagyon szép felelet, nézzük a nyelvtant!

42.

(1)D:Kommunikáció. Az idézett szövegben a kommunikáció, tehát a beszédhelyzet, a beszédre nagyon jó példa van, a kommunikáció legfontosabb tényezője, hogy legyen, meglegyen a beszédhelyzet. Ez a beszédhelyzet a valóságban, tehát a világban játszódik, (ez/ ez ennek muszáj meglennie.

A különböző tényezők vannak, az legelső, hogy legyen egy közlő, egy feladó, aki elindítja a párbeszédet, * ö * a párbeszéd az egy közlemény, tehát ő ezt közli az illetővel, aki a címzett. Mindez egy közvetítő közegben, egy csatornán kerül el a címzethez, ez lehet például a levegő, ha beszélnek, telefon, hogyha ha telefonon beszélgetnek, illetve interneten is, számítógépen is, ez most a legújabb. A közlő és a címzett között muszáj kapcsolatnak lennie, ez elengedhetetlen, és a címzett is ugyanúgy válaszolhat a közlőnek, ilyenkor megfordul a sorrend..

A kommunikáció különböző funkciói: a kapcsolatteremtő, a felhívó, érzelemkifejező, a tájékoztató, a poétikai és a nyelvtani kommunikáció.

(2)A szövegben, itt a érzelemkifejező kommunikációra találhatunk egy példát, például az elején, amikor megjelenik egy a kertésznél egy köpcös ember és már rögtön üdvözlük egymást, ez is egy a kommunikáció fontos tényezője.

(3)T:Melyik, ezek közül?

(4)D:A kapcsolatteremtő.

(5)T:Így van.

(6)D:Azonnal kapcsolatot teremtett, köszön neki, (majd / majd van egy ilyen kis beszúrás, szélesen gesztikulált, ez például érzelemkifejező. Gesztikuláció is lehet a kommunikáció része.

(7)T:Természetesen.

(8)D:Ezek után különböző dolgokról beszélgetnek, majd hirtelen megszakad a a kommunikáció, mert azt írja, hogy csendben ültek. Ekkor, ekkor nincsen semmiféle beszédhelyzet.

(9)T:Beszédhelyzet az van, csak épp

(10)D:nincs köztük kapcsolat. Majd a később megkérdezi a kertész, hogy mennyi gumó kellene, és újra kapcsolatot teremt.

(11)T:Igen.

(12)D:Majd majd az illető válaszol, megmutatja, hogy mi van nála, tehát tájékoztat.

(13)T:És az utolsó?

(14)D:Menjünk, nézzük meg!

(15)T:Ez pedig milyen funkció?

(16)D:Felhívó.

(17)T:Így van, pontosan. Kata, még itt az van, hogy keress példát a kommunikációs szituáció tényezőire. Tehát azt érzékelted, hogy #

(18)D:Megjelenik a közlő, feladó, tehát mindez , amikor Nyersbakó úr

(19)T:Például

(20)D:A közlő találkozik, a közeg az így természetesen a levegő,

(21)T:Így van.

(22)D:hát beszélgetnek személyesen. A közlemény, amit éppen kérdez tőle, amit válaszol, a címzett pedig a másik szereplő.

(23)T:Egyet kihagyta. Egy fontos tényezőt, mégpedig a kódot. Mi a kód? A mutogatás?

(24)D:Nem

- (25)T:Hanem a #
(26)D:beszéd.
(27)T:Igen, de mit használnak fel a beszédhez?
(28)D:Hát a nyelvet.
(29)T:Így van. Milyen nyelvet?
(30)D:Magyar nyelvet.
(31)T:Így van. Ügyes voltál.

43.

(1)D:Irodalmi művek filmes adaptációja. A feladatban olvashatunk egy szöveget a Népszabadságból, hogy * ö * manapság a fiatalok körében elterjedtebb a egy-egy mű filmváltozatának megnézése, (mint / mint a könyvnek az elolvasása.

Ez módosítja egy-egy történetnek a feldolgozását az emberekben, hiszen a film és a könyv között több különbség is található. Kedvelt írók műveit szokták megfilmesíteni, a film azonban sok esetben eltér a regénybeli változatától, ez azért is lehetséges, mert olvasás közben az olvasó saját fantáziája alapján képzelel el a szereplőket, a környezetet és az egész cselekményt. A film kész helyzeteket tár elénk, és ezekben már előre elképzelt, tehát ezekben az előre elképzelt helyzetekből kell kiszűrniünk a számunkra fontos dolgokat.

* ö * (az / egy példának hoznám föl Az arany ember című művet Jókaitól. * ö * a Jókai művek megfilmesített változata szerintem azért lehet népszerű a fiatalok körében, mert Jókai regényeknek a megfogalmazása elég bonyolult, elég nehezen megérthető * ö * ebben a filmben a helyszínek ugyanazok, tehát amint a könyvben, a sziget, ami egyik országhoz sem tartozik, és ahová a főszereplő, Tímár Mihály nemcsak látogatóba járt, hanem gyermekéhez is. A folyó és az a hajó, ahol megjelenik a török és lánya Tímea, akik bujkáltak a szultán elől. A helyszíneket a filmben mint háttért ő találhatjuk, és ezekben vagy ezek előtt játszódik maga a cselekmény a könyvben pedig ezek, a környezetnek a leírása megszakítja a cselekménynek a folyamatát, és így mintegy tagolja a cselekményt.

A szereplők jellemzése a filmekben gesztusaikból és viselkedésük alapján tudjuk megállapítani, hogy az a szereplő éppen a jó oldalon áll, vagy inkább rossz oldalon. A regényben külsejüket és jellemüket is pontosan leírja az író nekünk, például Tímea filmben nagyon jól van ábrázolva, hiszen Jókai is egy fekete hajú, kissé félénk

jóindulatú és kedves lányt (állít/ mutat be nekünk, és nem utolsó sorban nagyon szép is volt ő, és a filmben is úgy láthatjuk, hogy tényleg a leírásnak megfelelő embert próbáltak szereplőként hozni a filmbe.

Vannak olyan különbségek, például, ami a könyvben egy-egy mellékszereplőnek a feladata, az van úgy, hogy a filmekben kimarad, hiszen ha a film teljesen meg akarja mutatni, tehát hitelesen az egész könyvnek a cselekményét, akkor a film túlságosan hosszú lenne, így nem lenne élvezhető, ezért rövidítik le a párbeszédet is, és kihagynak egy-egy szereplőt, egy mellékszereplőt .

Ő alapvető hasonlóságok a helyszínek azonosságai, a cselekmény, ugyanazon a (szá/ tehát ugyanúgy megy végbe, és talán még (a ő/ tehát a könyv valószínűleg egy izgalmasabb, hiszen a saját fantáziánkra bízunk, hogy az az adott helyzet tehát hogyan képzeljük el, tehát izgalmasnak és vagy másmilyennek, de a film készítőjének is nagy munkája van egy-egy film elkészítésében, hiszen nemcsak a saját részükre képzelik el, ezt a cselekményt, hanem más emberek részére is, ezért nagyobb a felelősség van rajtuk.

(2)T:És még?

(3)D:Hát hogy hogyan próbálják a tehát hitelesen és lerövidítve, de ugyanakkor ő jól ábrázolni ezt a könyvet, vagy egy-egy írónak a művét, hogy a másik emberek számára is elfogadható legyen és #

(4)T:És mit gondolsz, sorrendbe veszik föl a jeleneteket?

(5)D:Nem, nem hiszem.

(6)T:Mi ennek az oka? Mi lehet ennek az oka? Például egy kinti jelenetet.

(7)D:Van úgy, hogy egy kinti jelenetnél ő esetleg külföldön veszik föl, amit nem tudnak többször odamenni, mert pénz híján vagy pedig az időjárás is közbeszólhat, hogy egy napos jeleneteket nem tudnak fölvenni esőben.

(8)T:Szerinted akkor melyik jobb, a regényt olvasni vagy filmen megnézni?

(9)D:Szerintem olvasni jobb egy regényt.

(10)T:Miert?

(11)D:Ő nekem

(12)T:Milyen a kapcsolat a regény és az olvasója között? És mi a film és

(13)D:Sokkal szűkebb a kapcsolat van.

(14)T:Nem szűkebb, hanem

(15)D:Vagyis hát szorosabb kapcsolat van a regény és az olvasó, mint a film és a néző között.

(16)T:Nézzük meg a nyelvtant! Mondd a tétel címét, légy szíves!

44.

(1)D:A magyar nyelv szófaji rendszere.

(2)T:Mi a feladat?

(3)D:A feladat az, hogy állapítsuk meg az alábbi szöveg kiemelt szavainak szófajiságát, és hogy elemezzük őket.

Megkísérli, ez ige, egyes szám harmadik személy, kijelentő mód, jelen időben van. *Olyan*, névszó, névmás, ezen belül mutató névmás. *Jelekkel*, névszó, főnév, köznévfőnév és többes számban van. *Ő* a *legnagyobb* névszó, melléknév és felső fokban áll a melléknév. *Adott*, ez ebben a helyzetben nem igeként szerepel, hanem #

(4)T:mellék

(3)D: # befejezett melléknév #

(5)T:melléknévi

(6)D:igenév.

(7)T:Így van. Jó.

(8)D:*Sohasem*, névszó, időhatározó szóként lép fel. A *nem* az tagadószó.

(9)T:Igen.

(10)D:*Ellenben*, ez kötőszó.

(11)T:Jó.

(13)D:Az *előtt* ez is

(14)T:*Alatt*, ez egy név#

(15)D:névutó.

(16)T:Így van.

(17)D: A *volt* ige, egyes szám harmadik személy, létige, múlt időben van és kijelentő módban.

(18)T:Fel tudnád sorolni, milyen szófaji rendszere van, milyen szófajai vannak a magyar nyelvnek?

(19)D:Vannak a névszók.

(20)T:Legelőször melyik? A legfontosabb?

- (21)D:Az igék.
- (22)T:Így van. Mi mindent lehet elmondani egy igról?
- (23)D:Hogy milyen, hányadik személy, hányadik számban van, hogy milyen módban van, az, hogy milyen időben van, az hogy ö alanyi vagy tárgyias ragozásban van. Akkor vannak a #
- (24)T:Mit jelentenek az igék? Azt is
- (25)D:Cselekvést fejeznek ki.
- (26)T:És?
- (27)D:Történést, cselekvést és létezést.
- (28)T:Jó. A következő csoport?
- (29)D:A névszók.
- (30)T:Igen.
- (31)D:Ide tartoznak a névmások, a főnevek, melléknevek, ö a
- (32)T: és a szám
- (33)D:Számnevek.
- (34)T:Jó. A főnéven belül még alcsoportok?
- (35)D:A főnéven belül még vannak a köznevek és a tulajdonnevek.
- (36)T:Így van. Jó. A főnevek mire szolgálnak? Mi a szerepük?
- (37)D:Hogy megnevezzék a tárgyakat vagy a személyeket.
- (38)T:Vagy?
- (39)D:Intézményeket, földrajzi helyeket, ö fogalmakat.
- (40)T:Jó. A segédszók közé mik tartoznak?
- (41)D:A kötőszavak, időhatározó szavak, a tagadószavak, s a névelők, névutók, igekötők.
- (42)T:Milyen sajátossága a segédszavaknak? Jelentés és alak kapcsolatában.
- (43)D:Önmagukban nem nagyon jelentenek semmit.
- (44)T:Így van.
- (45)D:Csak (egy/ egy másik szóhoz kapcsolódva.
- (46)T:Így van. Önálló
- (47)D:Önálló alakjuk van.
- (48)T:Köszönöm szépen.

45.

(1)D:Mikszáth Kálmán.

Egyetértek az alábbi véleménnyel, köztudott, hogy Mikszáthnak három társadalmi rétege van, és mindegyik rétegben tudja, hogy milyen hangot kell megütni, és ezek a társalgási hangok nagyon eltérőek. A parasztábrázoló Mikszáth áll a legnagyobb művészeti magaslaton.

Megemlítenék két Mikszáth-novellát, A jó palócokat és a Tót atyafiakat. Amikor a két novelláját megírta Mikszáth, hatalmas hírnévre tett szert, főként ekkor vált ismertté, és ez a két alkotás teljes mértékben különbözik a többi művétől, novellájától, messze kiemelkedik alkotásai egészéből. Bennük látszik még a fiatal művész lelkiismeretessége, aki a legjobb erejét beleviszi alkotásába, később már viszont nem volt ilyen lelkes, ennyire alapos és úri, dzsentrí módon, sokszor a könnyebb végét fogja meg a munkának.

A felvidéki parasztokat, akiket Mikszáth próbál ábrázolni, nem naturalista parasztok. A Tót atyafiak és A jó palócok parasztjai a magyar irodalmi népiesség egyik tetőfokát jelenti, mert itt a nép csak annyiban nép, hogy tisztán emberi, mentes a magasabb kultúra álságaitól, maga az ember, maga a lélek. A Tót atyafiak négy hosszabb terjedelmű részből áll, viszont A jó palócok pedig tizenöt kisebb részből áll, de hosszúságra kábé ugyanolyan hosszúak. A Tót atyafiak négy hosszabb terjedelmű része: az Arany-kisasszony, Az a fekete folt, Lapaj, a híres dudás, Jasztrabék pusztulása.

A Tót atyafiaknál a külvilágtól elzárt embereket mutatja be olyan módon, mintha köztük lenne, ez egy ábrázolási módja volt Mikszáthnak, ők nagyon furcsa figurák voltak, s ez a novella ellentétekre épül.

A jó palócok inkább balladaszerű tizenöt rövid történet, a természet gyakran főszerepet játszik, mert sejteti a dolgokat előre. A jó palócok parasztjai sokkal barátságosabb jellemek, sokkal beszédesebbek, és sokkal nyíltabbak, mint a Tót atyafiakban a tátrai parasztok.

Művei anekdotákból épülnek fel Mikszáthnak, ez egy rövid, csattanós történet, és anekdotás stílus jellemzi, ami azt jelenti, hogy nem kívülről ábrázolja a költő #

(2)T:Az író

(1)D: # ezeket az embereket, hanem mintha ott lenne velük együtt, és minthogyha látná, hogy mit csinálnak, és milyen az életük, és miután belülről ábrázolja az embereket.

(3):Szépen elmondtad. Egy dolgot helyre kéne rakni. A jó palócok és a Tót atyafiai az micsoda? Egy mű, vagy #

(4)D:Novelláskötetében.

(5)T:Novelláskötet. Így van. Jó. Köszönöm szépen.

46.

(1)D:A szakmai-tudományos stílus.

Hát én ebben a szövegben találtam szaknyelvet, szakszavakat és kiemelést a szövegben. A Regio Mondanus.

(2)T:Igen. Ez hogy van nyomtatva?

(3)D:Ez nagybetűvel van nyomtatva, tehát ki lehet venni a szövegből.

(4)T:Aztán?

(5)D:Irodalmi szaknyelvet és szakszavakat például.

(6)T:Például?

(7)D:Például ö szakszavak: triangulis

(8)T:Jó.

(9)D:Triangulis és

(10)T:A háromszög és trigonometria az viszont milyen?

(11)D:Az viszont matematikai szakkifejezés.

(12)T:Így van. Mi jellemzi a mondatait ennek a szövegnek? Egyszerű vagy

(13)D:Összetett mondatokat használ.

(14)T:Így van.

(15)D:Többször összetett mondatokat is.

(16)T:Így van. Igen. Az egyszerűmondatai milyenek? Rövidek, hosszúak?

(17)D:Az egyszerű mondatai is elég hosszúak.

(18)T:Igen.

(19)D:Az viszont, az utolsó mondata, rövid. A legutolsó mondata. A két utolsó kötet részletes trigonometria.

(20)T:Így van.

(21)D:Ez az egyetlenegy rövid mondat van a szövegben.

- (22)T:Igen. Milyen kiemelést látsz még ebben a szövegben? Rögtön az első sorban.
- (23)D:Triangulo
- (24)T:Nem arra gondoltam.
- (25)D:Regio Mondanus.
- (26)T:Mit látsz ott?
- (27)D:Egy számot. 1464. Nem erre tetszik gondolni?
- (28)T:Az is van, az mért van ott a szövegben?
- (29)D:Azért, mert az egy évszám.
- (30)T:És milyennek kell lenni egy tudományos szövegnek?
- (31)D:Hát pontosnak.
- (32)T:Így van.
- (33)D:És még látok egy zárójeles kiemelést.
- (34)T:Így van. Ezen kívül, ha magad elé képzelsz egy tudományos szöveget, akkor mi jellemzi azt még? Tehát, ha ránézel egy szövegre, vagy egy lexikont magad elé képzelsz, vagy egy szótárt, mi az, ami szembetűnik?
- (35)D:Tele van kiemelésekkel.
- (36)T:Igen.
- (37)D:És teljesen sorba vannak rendezve a dolgok, hogy elrendezi.
- (38)T:Így van. Logikusan elrendezi. Aztán?
- (39)D:És bekezdésekre osztja, hogy egy bekezdésen belül ugyanaz a téma legyen.
- (40)T:Ez minden szövegre jellemző alapvetően.
- (41)D:Igen.
- (42)T:Mi szerepel még egy tudományos szövegben például?
- (43)D: (3.0)
- (44)T:Táblázatok, aztán...
- (45)D:Hát szakszavak is, az sok.
- (46)T:Igen, ezt mondtad az elején.
- (47)D:Igen. Táblázatok, zárójelek.
- (48)T:Aztán?
- (49)D:Bekezdések.
- (50)T:Azt is mondtad. Ábrák. Aztán...
- (51)D:Igen.
- (52)T:Mi az, ami még pontossá tehet egy szöveget?
- (53)D:A kiemelés, de azt már mondtam.

(54)T:Milyen kiemelések vannak például?

(55)D:Például, hogy nagybetűvel írja vékonyan, van amikor fekete vastag betűvel.

(56)T:És?

(57)D:És más színnel van, a háttér az más színnel van.

(58)T:Olyan is van. Így van. És még mit csinálnak?

(59)D:Aláhúzzák.

(60)T:Jó, köszönöm szépen.

47.

(1)D:A XIX. század európai regényirodalma.

Én egy orosz realista regényt választottam, Nyikolaj Vasziljevics Gogol köpönyeg című alkotását. Ebben a műben Gogol egy alacsonyrendű hivatalnokot ábrázol, Akakij Akakijevics, (aki/ aki hónapokig gyűjt egy új köpönyegre, és szűkös nélkülözések között tudja csak megszerezni. És egy hivatalba dolgozik, ahol mindenki lenézi, mert ő csak egy másoló, de mikor megkapja az új köpönyegét, akkor ember számba veszik, és el is hívják egy éjszakai kis összejövetelre, ahonnan hazafelé ellopják a köpönyegét, és akkor elmegy egy tekintélyes személyhez, aki szokásos modorában ráordít, hogy mit képzelsz, hogy csak így beszél egy tekintélyes személlyel, ezért Akakij Akakijevics annyira magára veszi ezt a dolgot, hogy ő megsértett egy tekintélyes személyt, hogy ágyának esik és meghal, és később kísérteti kezd szellem formájában, amíg (amíg/ el nem éri azt, amit akar, hogy minden egyes járókelőről leszedi a köpönyegét, mígnem egy nap a tekintélyes személy legdrágább bundáját is sikerül megszereznie, és hát a legenda szerint többet már nem kísértett. (És a/ és Gogol mesészerűen ábrázolja ezt a művet, és szinte már abszurd az, ahogy ábrázolja Akakij Akakijevics életét, és a társadalmi rétegeket különbözően mutatja be, tehát a legkisebb hivatalnokokat és a tekintélyes személyeket összehasonlítja. Itt olvashatjuk Stendhal idézetét, ami szerintem ez a jóslata bevált, mert a XIX. században egymás mellett rengeteg stílusirányzat jelent meg.

(2)T:Például?

(3)D:Például a naturalizmus, realizmus, szimbolizmus.

(4)T:Nézzük akkor a nyelvi szöveget!

48.

(1)D:A szöveg a legnagyobb nyelvtani egység.

(2)T:Nyelvi.

(3)D:Nyelvi egység, igen. Legnagyobb nyelvi egység. Ő mondatok összességéből áll, s a itt az a feladat, hogy mutassa eszközeit. A szövegkohézió összetartja a szöveget, és a jelentésbeli kapcsolata pedig az egész szövegre utal, ami összetartja, s a szöveg szöveget hát három nagy csoportra oszthatjuk, hogy van egy bevezetés, és egy tárgyalás, és egy befejezés, de ezen belül még megjelenik a késleltetés, a megoldás is, majd eljut a történet a tetőpontjára, és akkor még egy kis késleltetés van és aztán bontakozik ki a megoldás és utána a befejezés a végén.

(4)T:Most ez a bevezetés, tárgyalás, befejezés, a szövegnek mije?

(5)D:A részei.

(6)T:Részei. Így van. Másként fogalmaztam át. És még mire tagolódik egy szöveg? Milyen kisebb részekre? Még a tárgyaláson belül is, ez egy mekkora szöveg, amit neked oda kimásoltak?

(7)D:Szerintem ez viszonylag rövid szöveg.

(8)T:Úgy, de micsoda, milyen szöveg? Biztosan hallottad már ezt a kifejezést, hogy bekezdés.

(9)D:Ja, bekezdés.

(10)T:Bekezdés, úgy van, ez egy bekezdésnyi szöveg. Tehát a szöveg

(11)D:Szöveg, bekezdésekből áll.

(12)T:Még kisebb része a

(13)D:bekezdés.

(14)T:Így van. Jó. Na most akkor, tehát a jelentésbeli eszköz, az mire vonatkozik? A szövegnek a mije tartja össze?

(15)D:Hát az egészzet.

(16)T:Így van.

(17)D:Hogy egymás után.

(18)T:Jó. Tudnál nekem példát mondani ebből a szövegből, ilyen jelentésbeli kapcsolóelemet?

(19)D:Húha.

(20)T:Melyek a jelentésbeli kapcsolóelemek? Például legalább egyet tudsz mondani? Hogy nevezik azokat a szavakat, amelyek gyakran előfordulnak a szövegben?

- (21)D:Kötőszavak.
- (22)T:Nem. Amelyek adják a témáját a szövegnek? Azok a milyen szavak?
- (23)D:Kulcsszavak. Próbálj nekem kulcsszavakat keresni abból a szövegből!
- (24)D:Szerintem az ember kulcsszó.
- (25)T:Így van. Aztán? Az első mondatban?
- (26)D:Fiatalság.
- (27)T:Így van. Jó. Nézzük akkor, a grammatikai kapcsolóelemek, azok mit csinálnak a szövegben?
- (28)D:Összetartják.
- (28)T:Miket?
- (29)D:Egymás után következnek, mert jelentésben is, mint maga a szövegnek a tartalma.
- (30)T:Az volt a jelentéstani. De mit csinálnak a grammatikai kapcsolóelemek?
- (31)D:Összetartják.
- (32)T:Ez igaz, hogy összetartják, de miket? Miben segít, hogy ..
- (33)D:Hát hogy a mondatok
- (34)T:Ez az. Pontosan. A mondatokat köti össze. Tudnál nekem néhányat mondani például?
- (35)D:Itt az a ezeknek a fiataloknak az, és a következő mondat is úgy kezdődik, hogy a fiatal költők asztalánál
- (36)T:Jó, ez is tehát jelentés. Akkor az, hogy ezeknek, az micsoda? Az ezeknek.
- (37)D:§
- (38)T:Milyen szófaj? Gondolj rá! Ez, az
- (39)D:Mutató
- (40)T:Mutató névmás. Ő Mit segít tehát ez a mutató névmás?
- (41)D:Hát az ismétlés elkerülését.
- (42)T:Így van, pontosan. Jól van Marica, köszönöm szépen.
- (43)D:Köszönöm.

49.

- (1)D:A romantika. Kezdeném azzal, hogy a romantika a XVIII-XIX. században (fejlődött/, alakult ki.

Tipikus magyar példa erre Petőfi Sándor, Vörösmarty Mihály. Én Petőfi Sándort választottam. Szeretném elemezni a romantikának a főbb tulajdonságait * ö * többek között meseszerű, tehát eltér a valóságtól és általában a szerelmi témákat dolgoznak fel benne. Petőfi Sándor versei is erről árulkodnak, ilyen például a Fa leszek, ha fának vagy virága kezdetű verse. Vannak forradalmi versei, tájköltészet, de erről most nem beszélnék. A meseszerű írásai például A helység kalapácsa és a János vitéz, nagy mértékben ezt demonstrálják. Itt említettem a Fa leszek, ha fának vagy virága, ez egy tipikus.

(2)T:Ez mire hasonlít, Levente? Fa leszek, ha fának vagy virága.

(3)D:Mire hasonlít?

(4)T:Ühüm? Milyen alkotásokra?

(5)D:Szerelmi.

(6)T:Milyen népköltészeti alkotásokra?

(7)D: (2.4)

(8)T:A népdalokra. Jellemző ez a romantikára?

(9)D:Igen.

(10)T:Mi az, amit felfedez a romantika?

(11)D: (2.0)

(12)T:A nemzeti múltat, és a ...

(13)D:Ja igen, a nemzeti múlt, az öltözködés, esetleg a tipikus akkor.

(14)T:És a ... nemcsak a nemzeti múltat, hanem ...

(15)D: Népdalokat. Népköltészetet.

(16)T:Népköltészetet. Így van. Jó. Most akkor a Fa leszek, ha fának vagy virága, ez mire példa?

(17)D:Népköltészetre.

(18)T:Így van. Jó. Tovább!

(18)D:A János vitézt elemezzem esetleg?

(19)T:Esetleg. /nevet/

(20)D:Jó. Hát ö

(21)T:Mennyiben hasonlít ez népköltészeti alkotásokra, a népmesékre?

(22)D:Tartalmaz népköltészeti elemeket.

(23)T:Így van.

(24)D:A valóságtól eltér, mese az egész.

(25)T:Aztán?

- (26)D:Kitalált személyek, tündérek vannak benne.
- (27)T:Így van. Aztán? Miben hasonlít még a népmesékre a János vitéz? Milyen származású Kukorica János?
- (28)D:Népi, paraszti.
- (29)T:Így van. És mit ér el?
- (30)D:A boldogságot, hogy ő lesz a tündér #
- (31)T:Így van. És hol?
- (32)D:Az uralkodó a egy képzeletbeli, kitalált világban.
- (33)T:Így van.
- (34)D:Tündérvilágban.
- (35)T:Romantikus, jellemző jegy?
- (36)D:Igen, igen. Természetesen.
- (37)T:Így van. Micsoda?
- (38)D:Micsoda.
- (39)T:Miért romantikus sajátosság?
- (40)D:Mivel #
- (41)T:Milyen érzés keríti hatalmába a romantikus alkotókat?
- (42)D:A felmagasztalódás, a
- (43)T:A micsoda? A polgári társadalomban megtalálják ők a helyüket?
- (44)D:Nem.
- (45)T:Nem. Hát akkor mit csinálnak a romantikusok?
- (46)D:Hát akkor kitörnek és egy saját világot...
- (47)T:Hova menekülnek?
- (48)D:Például a természet, a mese világába.
- (49)T:Így van. A fantázia világába.
- (50)D:Fantázia világába. A János vitéz is #
- (51)T:És még? Ez például. Hol nyeri el a boldogságot?
- (52)D:Hát a Tündérországbán.
- (53)T:Persze. Jó. Miben hasonlít még a népmesékre? Mit kell kiállnia?
- (54)D:Sok próbát.
- (55)T:Például?
- (56)D:Akkor#
- (57)T:Milyen próbát kell kiállnia?
- (58)D: (2.0)

- (59)T:Nem emlékszel a János vitézre?
- (60)D:De igen. Harcolnia kell például. Aztán olyan tengeren kell átkelnie, ami #
- (61)T:Milyen a nyelvezete?
- (62)D:Népi
- (63)T:A János vitéznek? Mire hasonlít a stróf szerkezete a János vitéznek? A versszakai mire hasonlítanak?
- (64)D:(2.0)
- (65)T:Dehogynem. A magyar nép
- (66)D:Népköltészet.
- (67)T:A magyar népdalokra.
- (68)D: Népdalokra.
- (69)T:Mit írtál még le példaképpen?
- (70)D:Ennyit. Kész.
- (71)T:Eredetileg mit írtál le?
- (72)D:Eredeti Madách Imre Az ember tragédiáját választottam. Igen, igaz, hogy ez nem egy tipikus.
- (73)T:Ebből a szempontból nem egy tipikus romantikus mű.
- (74)D:De az el róla mondani, hogy a valóságtól elrugaszkodik Madách ebben a műben, a Bibliát veszi alapul, és azt is egy kicsit átalakítja, tehát Lucifert egészen másként ábrázolja, és ha szabad ezt így elmondani, ő inkább egy ilyen jóindulatú gonosztevőnek állítja be, mint egy gyilkosnak, aki az egész világot kárhozatba dönti. Ez a mű tizenöt felvonásból áll,
- (75)T:Színből.
- (76)D:Színből, színből igen, ami többek között a mennyben játszódik, az első három a Paradicsomban, különböző fontos történelmi helyeken, például Athén, Róma, Konstantinápoly, London, s a legelső pedig az afrikai, nem jut eszembe, mindjárt megmondom... Egyiptom. És hát kitalált színek is vannak benne, mint például az eszkimóvilág.
- (77)T:Ühüm. Akkor ez milyen világba vezet? Ez már romantikus vonás lesz.
- (78)D:Igen igen.
- (79)T:Minek a világába vezet?
- (80)D:A misztikum.
- (81)T:Falanszter.
- (82)D:A falanszter, igen. A megfoghatatlan, tehát ami ami már szinte

(83)T:A képzelet.

(84)D:A képzeletvilága, meseszerű.

(85)T:Nézzük a nyelvtant, jó?

50.

(1)D:Stílus és jelentés. A képszerűség eszközei a szépirodalmi stílusban.

(2)T:Igen.

(3)D:Leírtam a szóképeknek a jelentőségét. A szóképek szavak segítségével képeket festenek le.

(4)T:Igen.

(5)D:Képzeletünkben jelennek meg. Egy általános példát mondanék. Viszkető kis szelek sziszegnek. Ez ez a így leírva nem különösebb, viszont ha agyunkban összeáll a kép, akkor teljes jelentőséggel bír. Akkor ebben a Tóth Árpád Fénylő búzaföldek között című versében ő felfedezhető például a megszemélyesítést.

(6)T:Ühüm.

(7)D:A metafora, metonímia, hasonlat, szinesztézia, szinekdoché.

(8)T:Milyen szóképek vannak még, de nem ebben a versben?

(9)D:Szimbólum.

(10)T:Aztán? A szimbólumnak egy egyszerűbb változata, micsoda? Az al

(11)D:Az allegória.

(12)T:Úgy van, az allegória. Jó. Na most ebben nincs meg az összes. Mi jellemzi a metaforát például?

(13)D:Metafora az #

(14)T:Milyen részekből épül fel? Milyen síkok vannak a metaforában?

(15)D:Képi síkok vannak benne...

(16)T:És a a képi sík, ami megjelenik, és a foga

(17)D:Ami megjelenik, igen, és ami megjelenik, a fogalmi sík.

(18)T:Amit akar megjeleníteni, igaz? Ez kapcsolódik össze. Jó. Mi az a szinesztézia?

(19)Mit kever össze benne a

(20)D:Az érzékszerveket.

(21)T:Nem érzékszerveket /nevet/

(22)D:Nem, nem, az érzékterületeket.

(23)T:Így van. Például? Milyen érzékterületeket lehet összekeverni?

- (24)D:Hát például a látást a hallással esetleg.
- (25)T:Így van. Oké. Na most akkor nézzük a verset! Ebben mit találsz?
- (26)D:Kezdhetem?
- (27)T:Persze.
- (28)D:Megszemélyesítést is találok benne.
- (29)T:Na, monddjad akkor gyorsan!
- (30)D:Ilyen például, megállít nagy búzaföldek nappal
- (31)T:Így van.
- (32)D:Sütteti sok kalászat.
- (33)T:Így van.
- (34)D:Akkor van alliteráció.
- (35)T:Például?
- (36)D: A betűrím. Sütteti sok . Akkor még egy alliteráció: szelek sziszegnek.
- (37)T:Igen, aztán? Mi az, fénylő komoran, mozdulatlan, ez micsoda?
- (38)D:Ez olyan, mint a...
- (39)T:Fénylő, komoran
- (40)D:Igen ez a (szine/ szinesztézia, ami a...
- (41)T:Nem. Halmazás, nem? Nézzük akkor tovább! Viszkető kis szelek sziszegnek. Ez megint milyen szókép? Sziszegnek. Mik sziszegnek? A...
- (42)D .Kígyók /nevet/
- (43)T:A szelek
- (44)D:A szelek sziszegnek, akkor ez megszemélyesítés például.
- (45)T:Így van. Nézzük akkor tovább! Sütteti vén... Ez micsoda?
- (46)D:Ez, ez is megszemélyesítés.
- (47)T:Is. És még?
- (48)D:Metafora.
- (49)T:Mint hasonlító szócskával mi-mint sörényét vén oroszlán.
- (50)D:Hasonlat.
- (51)T:Így van. Ezt olyan nehéz volt felismerni?
- (52)D:Igen.
- (53)T:Köszönöm szépen.

(1)D:Tehát itt a XIX. század európai regényirodalmából én Stendhal Vörös és feketét emelném ki elsősorban.

Stendhal romantikusnak tartja magát, de ennek ellenére nem szerette Hugot, illetve a romantikusokat. Hát a Vörös és fekete a címe is már utalhat már valamire, ugyanis a két szín * ö * az egyik utalhat a papságra, a másik, illetve a katonaságra. És illetve utalhat a rulett játékban is a két színre, illetve hát a nyeres illetve a vesztesre. * ö * tehát a főszereplője a Vörös és feketének * ö * Julien Sorel * ö *. A mű elején megismerkedhetünk a tehát verrieres-i kisváros lakóiról, illetve hát Julien Sorel családjáról egyaránt. Itt Verrieres-ben él de Renalné, illetve de Renal úr, * ö * Julien Sorel * ö * az apjával él, és de Renal úr megkéri, hogy tehát, hogy legyen a három gyerekének a nevelője, és ezt el is fogadja, Chelan abbé biztatására egyaránt. Tehát elindul a polgármester házába, de előtte még betér a templomba, és ez egy előre jelző motívum is lehet, ugyanis itt a padon talál egy újságdarabot, amiben egy ember kivégzéséről írnak, illetve * ö * ahogy megy ki a tehát a függöny piros függönytől a szenteltvíz, a kiloccsant szenteltvíz is vérnek látja. De ezután elindul a polgármester házába. Így indul el. És tehát megérkezik. * ö * ahol tehát elég szorongás fogja el őt is, és de Renalnét is egyaránt ő mind a ketten tehát végül is éreznek egymás iránt, e ezt valójában nem merik bevallani, majd közöttük egy kapcsolat fog kialakulni, ő és hát próbálják ezt a kapcsolatot titokban tartani, de ez enm fog sokáig menni, és Julien Sorel, mikor megtudja, hogy de Renalné is de Renal úr is rájött erre a kapcsolatra, ezért Basanconba egy papneveldébe küldteChelan abbé. Itt a papneveldében, itt, hát itt is kitűnik a (többiek/ többiek közül, mert tehát ügyesebb a többieknél, és ők ezt nem tudják elfogadni. Megismerkedik de la Mol úrral, aki pedig Párizsba fogja küldeni. Itt Párizsban fog megismerkedni de la Mol kisasszonnyal, aki szintén teljesen más, mint a többiek, * ö * tehát ő is él a XVI. században, illetve hát a XIX. században egyaránt. Végül * ö * tehát köztük is egy kapcsolat fog kialakulni, de la Mol kisasszony pedig teherbe fog esni, de Renalné ezt megtudja, ezért egy levelet fog írni egy pap hatására, és ezt elküldi de la Mol úrnak, aki tehát megtudta végül is, hogy milyen valójában Julien Sorel, mert ő egy tartuffi álarcot húzott magára, amit majd csak azután fog levenni magáról, amikor tehát megtudta ő is a levelet, és tehát egy gyilkosságot fog elkövetni, illetve hát csak próbálkozik, mert de Renalnét akarja megölni, mert tehát így a karrierjét így kettétörte emiatt, ugyanis ez az egész mű ez egy karrierregénynek induló fejlődésregény, és tehát megpróbálja megölni de

Renalnét, de ez nem sikerül, és ezután tehát börtönbe kerül. Itt a börtönben de la Mol kisasszony egyáltalán nem engedi maga mellé, egyedül de Renalnét engedi maga mellé, aki tehát megpróbálja, hogy mégis ne kelljen meghalnia, de Julien Sorel mivel már levette ezt a tartuffi álarcot, * ö * azt mondja, hogy ő tehát ő már így alakult, és ez ellen már nem lehet mit tenni. * ö * és * ö *hát én

(2)T:Mennyire jellegzetesek ezek a hősök, mert ugye a feladat, hogy az európai jellegzetes témák, motívumok... Szerinted jellemző-e?

(3)D:Igen, nagyon is jellemző.

(4)T:Igen.

(5)D:Más művekben is ugyanígy, tehát a gyilkosság, tehát a lelkiviláguk jelenik meg, mert például a Stendhal jóslata is azt mutatja, hogy az emberi szív pontos és lángolóan szenvedélyes ábrázolása, és a lélek belső világa felé fordul, ez a XIX. század regényirodalma.

(6)T:Bevált-e a jóslat?

(7)D:Be, be szerintem.

(8)T:Tudsz még esetleg más jellemző típusokat, hősöket mondani ebből a korból?

(9)D:Dosztojevszkij Bűn és Bűnhődése, itt Raszkolnyikov emelkedik ki.

(10)T:Igen.

(11)D:Ez a Bűn és bűnhődés ez egy analitikus regény, tehát itt is a lélek belső világa jellemző. És hát ő is végül is a saját (kora/ korában, hogy érzi, hogy különbségek vannak a szegényebbek és a gazdagabbak között is. És van egy elmélete neki is, miszerint vannak a kiemelkedőbb emberek, és vannak az átlagos emberek, és ő (magát /magát kiemelkedő embernek tartja, és szerinte neki a bűnhöz is joga van, ezért fogja elkövetni azt a bűnt, hogy megöli az öregasszonyt. Ö

(12)T:Melyik részén Európának jellemzőek a hivatalnok típusok? Ahol jellemzően sok hivatalnok

(13)D:Az (oroszl/ orosz irodalomban.

(14)T:Az orosz irodalomban, és a pénz, a haszon, a hatalom?

(15)D:Hát (.)

(16)T:Képmutatás és

(17)D:Az is lehet a francia.

(18)T:Így van, leginkább a nyugati irodalomban. Esetleg egy jellemző hős nevezze már meg, légy szíves, akit mintának tekintettek Nyugat-Európában is, egy történelmi

személyiség az alulról fölfelé... tehetséges, ambiciózus embernek a figurája, Julien Sorel is őt tekinti példaképének.

(19)D:Rastignac.

(20)T:Rastignac az semmiképpen.

(21)D:Ja.

(22)T:Napóleon.

(23)D:Napóleon. Tényleg! Igen, igen. A Nagy Armada!

(24)T:Bizony bizony, még titokban is...

(25)D:Igen.

(26)T:Jó, hogyha nem kívánsz többet elmondani.

(27)T:Említetted a tartuffi álarcot. Mit jelent ez?

(28)D:Hát próbálja * ő * ez a tartuffi álarc, hogy nem önmagát adja, hanem egy teljesen más embertípus lett belőle. A mondjuk azt, hogy nem őszinte, ez mindenféleképpen és

(29)T:Gondolj arra, hogy Tartuff, tehát az eredeti moliere-i Tartuff valójában jó ember volt vagy...

(30)D:Nem, de ő egyébként se

(31)T:De jó embernek mutatta magát.

(32)D:De jó embernek mutatta magát.

(33)T:És Julien Sorel?

(34)D:Ő pedig jó volt szerintem, és végül is rossz embernek mutatta magát.

(35)T:Kíméletlen volt sokszor.

(36)D:Igen.

(37)T:Ezért fordított Tartuff.

52.

(1)D:Az elrendezés retorikai eszközei.

Tehát miután nagyon fontos az anyag beszerzése, és ez után kezdjük el a ennek az elrendezését, tehát például bármilyen szövegnél. És az anyag beszerzésénél az első nagyon fontos dolog, hogy a lényeges, illetve lényegtelen dolgokat különválasztani, illetve ami egyáltalán nem tartozik ide, az azt teljesen félretenni. * ő * a fontosabb közlést azt kell a háttérbe szorítani, és a lényegteleneket kell előtérbe helyezni, * ő *

tehát mint bevezetés szempontjából. Például itt is a tehát a kijelentések, a megállapítások vannak az előtérben, majd csak ezután kezdi ezt részletezni.

A folyamatosság elvét azt mindenképpen alkalmazni kell * ö * ami azt jelenti, (hogy/ hogy tehát mindennek, minden mondatnak kapcsolódnia kell a másikhoz, és (hogy/ hogy netán a szövegbe is tehát saját vélemények vannak, azok sem határolhatóak el teljesen. * ö * fontos az is, hogy a lényegtelen dolgokat, tehát nem szabad hosszasan mesélni, hanem ezek legyenek, tehát ez rövidebb legyen, a lényeges dolgok pedig hosszabbak, de az sem túl hosszú, mert egy idő után már tehát nem tudja fölkelteni a hallgató érdeklődését, és hát fontos, hogy legyen bekezdés, tehát valahol el kell kezdeni, és fontos, hogy vége is legyen a szövegnek. Tehát itt a szövegnél is azt fedezhetjük fel, hogy hát itt is a középső részen van a hangsúly, tehát még eleinte tehát mondja, hogy szeresd nyugodtan az állatot, utána pedig már jellemzi azt, hogy milyen is (az / az állat, és összehasonlítja az emberrel. Tehát ez, ezen van a hangsúly végül is, hogy az embert már * ö * rosszabbnál tekinti az állatnál itt, ennél a szövegnél.

(2)T:Miről szól a szöveg?

(3)D:Hát az állatszeretetről.

(4)T:Ne szégyelljük, hogy

(5)D:És tehát igen, és a lezárásnál is elismétli ugyanazt, hogy szeretni kell az állatokat. És ezzel fogja lezárni. És hogy ez is jó társaság ugyanúgy.

(6)T:Milyen a hangneme?

(7)D:Tehát emelt hangvétele. Tehát eleinte csak kijelentő mondatokba kezd, és végül utána is jelentő mondatok vannak, de valahogy azok másként hatnak az olvasóra is. Tehát az első két mondatban ne szégyelld, ne röstelld, ezzel kezdi, felszólítja, hogy szeresd. Ez is egy fontos

(8)T:És nézd meg!

(9)D:Szeresd csak nyugodtan kutyádat, csillogó szemű, fáradt barátod. Tehát ennek nagy hatása van.

53.

(1)D:Egy idézetet olvashatok a papíron Arisztotelész Poetica című munkájából. A feladat pedig a következő. Az idézetben alapján jellemezze Szophoklész Antigoné című dráma hőseit, értelmezze cselekedeteiket!

Szophoklész Antigoné című drámája, tragédiája az európai drámairodalom egyik alapműve. Szophoklész i.e. V. században élt, és tőle indult az európai dráma fejlődése.

Szophoklész a thébai mondakört felhasználva is írt tragédiákat. A thébai mondakör alapú trilógiájának egyik darabja az Antigoné című. Ide tartozik még az Odipusz király és az Odipusz Kolonoszban.

Szophoklész drámái, különösen az Odipusz király hatott később Ibsenre, ugyanis ő teremtette meg az analitikus drámát. S az európai drámairodalomban a következő lépés William Shakespeare lehet, aki az angol reneszánsz drámairodalom kiemelkedő alakja. Aztán a következő nagy állomás a realizmus korszaka, amikor Ibsenén kívül Csehov is alkotott ebben a műnemben, majd pedig a XIX. században jelent meg végül is az epikus színház Bertold Brecht révén.

Az ókori görög dráma hagyománya végül is megteremtette azokat az alapvető követelményeket, amelyek később a klasszicizmus korában is jellemezték a műveket. Ilyen volt például hely-idő-cselekmény hármas egysége, valamint hogy a dráma cselekményét huszonnégy-harminhat órára kellett sűríteni. Mindezeket a jellemzőket megtalálhatjuk az Antigoné című Szophoklész tragédiában is.

Másfelől a tragédia és a dráma is maga karaktereket vonultatott fel, állandó típusokkal dolgozott, mint majd később a commedia del arte is. Ilyen állandó típus lehetett a zsarnok, Antigoné esetében Kreon, akkor a szerelmesek, Antigoné és Haimón, a bölcs jó, az igazság és a bölcsesség képviselője, ebben az esetben Teiresziasz, és hát az értelmező szerepet nem az elbeszélő tölti be, hanem a kar a görög drámában, tehát hiányzik az elbeszélő nézőpont, illetve a közvetlen elbeszélői közlés, mert az elbeszélő véleménye leginkább a kar szövegében jelenik meg. Arisztotelész idézet tehát így szól a tragédia tehát meghatározott megszabadulást. Komor befejezés, és meghatározott vonatkoz a hármas egységre, és a nyelvezet jellemezheti, egyrészt a különböző típusú mondatoknak a modalitása esetleg pedig a maga a beszédmodor, Kreon szavait például görög jellemzi, és szinte állandóan példákat hoz fel, Antigoné, Antigoné előtt mond el. Azt hiszem, hogy ezek a példázatok felsőbbrendűséget sugallnak, hiszen metaforikusan jelentenek valamit, és példázatot mond a szereplő valamilyen szinten felül kerekedik a személyen, tehát azon a személyen, aki a szöveg. Aztán Kreon és Haimon párbeszédét rövid mondatok jellemzik. Általában tömondatok, ezzel feszültséget érzékelteti az író. A nyelvezethez

tartozik még az is, hogy Szophoklész, és általában a későbbi irodalomban is a szerzők használnak mitológiai utalásokat.

A részvét és a félelem felkeltéséhez pedig szerintem hozzátartozik a katarzisz élménye, amelyet szintén Arisztotelész jellemzett, fogalmazott meg, illetve definiált a Poetika munkában

(2)T:Köszönjük.

54.

(1)D:14-es tétel. Az irodalom talán úgy gyakran úgy érzem, hogy az írónak a magánéletébe minket nagyon sok mű szól az írónak a magánéletéről, és hát mi más is lenne a legtöbb ember magánéletének központja, mint a család, a gyermekével való viszony, illetve ennek vizsgálata.

Ennek alapján kiválasztottam néhány művet, a művek nagyon változatosak, illetve tág időrendi sorrendben követik egymást.

Az első, ami rögtön eszembe jutott, Homérosz Odüsszeiája, ahol meglepő kapcsolatot fedezhetünk fel Odüsszeusz és Telemakhosz között. Telemakhosz, a fiú, aki nem is ismeri az apját, nagyon elszántan keresi őt, vágyik a társaságára, valahogy azonnal megérzi, hogy Ithaka földjére lép, bár koldus álruhában, mégis felfigyel rá, és hallgat az ő szavára. Ez a fajta apa-fiú kapcsolat az irodalom során gyakran megjelenik a fiúnak az apja iránti vágyódása. Az irodalom sokkal jobban kedveli ennek a témának a kibontását, mint a lány, az apa-lány kapcsolatot, de erre is találunk példát, azonban a leggyakrabban, ami nekem szembe tűnik, az apa és fiúnak a kapcsolatának az elemzése.

Ha tovább megyünk Rousseau-nál találunk egy nagyon érdekes regényt, Emil vagy a nevelésről című nevelési regényt, ahol szintén szó esik az apa-fiú kapcsolatáról, konkrétan kiemeli, hogy a szülő feladata a gyermek lelki és szellemi nevelésének biztosítása, de nem kötött módon, hanem mindent a gyermek szabadságára és kreativitására bízva. Ez az első és #

(2)T:Szabad valamit kérdezni? Olvastad az Emil#

(3)D:Néhány részletét igen.

(4)T:Ó, gratulálok, jó. Folytasd!

(5)D:Ebben a regényben főleg arra utal, ami nekem is nagyon szimpatikus, hogy a gyermeknek sokáig nem szabad megterhelni az elméjét, különböző tanulmányok

magolásával, hanem a kreativitásra és az egyéni fejlődésre biztat minket. Később már ritkábban esik szó erről az irodalomban, tehát hogy a gyermeknevelés fontosságáról. Az Odüsszeiában látjuk, hogy fontos lenne, hogy az apa és a fiú közötti kapcsolat kis kortól meglegyen, az Emilben pedig Rousseau kifejti, hogy ez mennyire lényeges a későbbi élet során. Később már csak az utóhatást figyelhetjük meg Shakespeare Hamlet című műben, ahol az apa és fiú kapcsolata az egész mű konfliktusára ráépül, és meghatározó, itt azonban már az apa és fiú kapcsolatot már csak a halál után érzékeljük, illetve akkor ismerhetjük csak meg, és az apa fiú iránti érzelmeiről nem tudunk semmit, csak a fiú apa iránti érzelmeiről.

Továbbmenve az egyik kedvencem Tolsztoj Ivan Iljics halála című műve, ahol apa és fiú az utolsó pillanatban békül ki egymással. Ez azért érdekes, mert egymás mellett élnek huzamosabb ideig, és mindketten vágynak a szeretetre és a megértésre, mégsem keresik fel egymás társaságát, illetve nem veszik észre ennek fontosságát egészen addig, amíg a halál közeledte nem döbbsenti rá őket ennek szükségességére. Találunk azonban rossz szülő és gyermek kapcsolatokat, olyanokat, amelyek úgy mond nem végződnek úgy mond happy enddel, ilyen például Stendhal Vörös és fekete, ahol Julien Sorel és apja között kibékíthetetlen a kapcsolat, és úgy mondjam Julien azzal, hogy az apja iránti bizalmát elvesztette, az apja nem törődött vele, ezáltal megpecsételődött a sorsa, előrevetítette tragikumát.

Aztán megint egy érdekes mű Csehov Sirály című drámája, ahol aztán igazán kifejti a szülő és gyermek közti kapcsolatot, azért érdekes ez, azért, mert itt nem az édesapa van jelen, hanem az édesanya, Arkagyina, aki eléggé felszínesen bánik fiával, nem is törődik vele. Viszont itt is érezhetjük az apa hiányának jelenlétét, mint mindenütt a hiányos családot, ha hiányzik a család egyik tagja, ezt mindig megsínyli a gyermek, és itt is nagyon lehet érezni a szülő- gyermek kapcsolatban. Fiú és anya nem érti meg egymást. Anya nem foglalkozik fiával, a fiú pedig nem azt kéri és keresi az anyjában, amire igazán szüksége lenne. Itt, ebben a műben találkozunk először a fiatalok és öregek problémájával is, ez a mű keresi arra a kérdésre a választ, hogy melyik korosztálynak mi jelenthet boldogságot, megnyugvást. A fiataloknak a kiemeli az energiáját, lendületét, és a meggondolatlanságát, ám ez a mű pontosan arról szól, hogy cselekvőképtelenek a szereplők, talán ezt inkább egy másik műben kellene vizsgálni, és az öregeknek#

(2)T:Réka, zseniálisan sok mindent tudtál összevonni, és ez óriási érdem, mert gyakori tapasztalatom az, hogy amikor csokrot kell kötni abból, ami a fejedben van,

azt nagyon kevesen tudják ilyen flottul és szépen előadni, mint ahogy te. Egy dolog nem derül ki nekem ebből a szép csokorból. Azt mondja, hogy hogyan tükrözik, tehát a tükrözés módja, tehát nem a tematikus összefüggések, hanem, hogy ez irodalom és az a tény, ahogy mindezt elmondják, leírják.

(3)D:Nos, a tükrözést inkább a lírában érzem. Nekem mindig kedvenceim közé tartoztak azok a versek, amelyek a szülő írt a gyermekének. Arany Jánost tudnám kiemelni itt, és Arany János Fiamnak című művét, ahol nagyon nagy gyöngédséggel és szeretettel beszél fiáról. Itt először érzem azt, hogy nagyon erős az apa-fiú közötti kötődés. Arany nem használ tulajdonképpen semmiféle nagy hasonlatot vagy világrengető példát, egyszerűen csak arra kéri fiát, hogy imádkozzon. Imádkozzál édes gyermekem, erre szólítja fel minden versszak végén. És ez a meghittség, ez az idill, ami átszűrődik a versből, ad tulajdonképpen képet a szülő apa és fiú idilli kapcsolatáról.

(4)T:Ne haragudj, hadd kérdezzem meg, Kosztolányinak A kulcs című novelláját ismered-e?

(5)D:Sajnos nem.

(6)T:Nem ismered.

(7)D:A másik ilyen lírai elem vagy példa Szabó Lőrinc Lóci-versei, bár nem tanultam még Szabó Lőrincről, róla sokat hallottam az óvodában, ezeket a verseket, ahol szintén az apa és a fiú között valami különleges kapcsolat kibontakozását kísérelhetjük végig, ahogy a fiú felnőtt, óriás lesz, tulajdonképpen az apa szerint.

(8)T:Jó, jó, de engem az érdekel, hogy azon a tényen túl, hogy ez a kapcsolat különleges, maga a mű, ami erről szól, az mitől különleges?

(9)D:Nagyon ritka a maga műfajában az, hogy valaki a gyermeket emelje ennyire fel, én nem ismerem tulajdonképpen minden részletét a műnek, de arra emlékszem, hogy azonosítja, sőt lealacsonyítja magát a gyermek szintjére, lejjebb, hogy jobban lássa őt.

(10)T:Itt van, amit keresek. A perspektívaváltás.

(11)D:Igen. Elbújik, elbújik, hogy a gyermek kerüljön

(12)T:Leguggol hozzá, és ő akkor, ő maga is óriásnak lát mindent. Jó. Köszönöm szépen. Tényleg az a véleményed, hogy az epika csak feszültségekről szól, és csak a líra szól gyengéd apa-fiú és gyermek kapcsolatáról?

(13)D:Nem, de a kötelező irodalmak közül sajnos pont azokat kaptuk, amelyek

(14)T:Csak feszültségek vannak, nemzedéki ellentét.

(15)D:Általában a feszültségek jönnek vissza. Igen.

(16)T:Igen, hát a Telemakhosz kapcsolatról szóltál.

(17)D:De az epikában tudok egy másik példát is, amit felhoztam, Arany Jánosnak a Toldija, ahol fiatalok és öregek kapcsolatát szerintem legjobban ábrázolja, hiszen egy embert mutat be élete során fiatalon és öregén és ott lehet igazán érezni, hogy milyen is a kapcsolat, illetve mi a különbség.

(18)T:Ahol az öreg Toldi agyonveri a bunkósbotjával vagy buzogányával a fiatal apródokat?

(19)D:Nem, hanem az öreg Toldi és a fiatal Toldi közti különbséget.

(20)T:De hát azok egymással nincsenek már kapcsolatban.

(21)D:Nincsenek kapcsolatban sajnos.

(22)T:Köszönjük szépen.

(23)D:Köszönöm.

55.

(1)D:Hát először a balladáról mint műről, műfajról. A ballada az a epikai műnembe tartozik, de a lírai vonások is megtalálhatóak benne, például lírai formában írt, a drámai vonása a szomorú vége általában.

Arany János három fő részre osztja a balladái megírását, az egyik a lélektani. Ez például Ágnes asszony, A walesi bárdok.

A walesi bárdokat Ferenc József megkoronázására írta, azért, mert hasonló helyzet volt Walesben, mint (most /, akkor Magyarországon. A lélektani balladát jól kihangsúlyozza Edward király változása a mű folyamán, amikor megy Walesbe vidáman ér oda, hogy ő nagy tettet hajtott végre a népen, és az urak végül is nagy lakomával és fényűzéssel fogadják, de viszont ahogy kiderül, nem jó szemmel nézik, hogy * ő * Edward király az úr, mivel a népet sanyargatja. Ezt először egy öreg walesi bárd, mármint a walesi bárdok, azok szónokok, először ő mondja ki, egy öreg ember, azok bátrabban és jobban kiállnak a hazájukért, mivel ő kimondja az igazságot, hogy az ő népe csak gyűjtöget a poron, amit Edward király tett, ezért máglyára küldi, a másik, az már fiatal, az már az öreg lelkesítéséből születik, végül is, hogy kilép, őt is máglyára küldi és a harmadik mondja el, hogy Walesben senki sem fogja Edward királyt dicsérni, mer nem jó tettet hajtott végre, s ekkor következik

az a lélektani határ, hogy Edward király mindig annak az ötszáz szónoknak a zaját hallja, akiket végül is megöletett.

Hát ez volt a lélektani ballada, sajnos a másik kettőre rövidzárlat.

(2)T:Ühüm. Olyan furcsán fogalmaztál, hogy Arany János három részre osztja a balladáit.

(3)D:Hát nem ő osztja, hanem mi osztjuk, de három fő része van balladáinak.

(4)T:Mondjuk úgy, hogy hogy bonthatóak. Hiszen kétféle módon lehet, szerkezetileg is, tematikusan is.

(5)T:Arra nem emlékszik, hogy szerkezeti szempontból hogyan csoportosították?

(6)Csak kíváncsiságból.

(7)D:Nem.

(8)T:Nem?

(9)D:Nem sokat tanultunk róla.

(10)T:Nem gimnáziumba jár?

(11)D:A Czipernovszkiba.

(12)T:Jó, hát én nem...

(13)T:Ilyet kérdezhetek, hogy Aranynek milyen balladakorszakairól tud esetleg?

(14)D:Balladakorszak.

(15)T:Mikor keletkeztek ezek a balladák? Mikor írta? Folyamatosan, vagy voltak sűrűsödési időszakok?

(16)D:Nem, azt hiszem ötven után, amikor a lánya meghalt.

(17)T:Hát a szabadságharc után eleve. /zaj/ Nagykőrösi balladakorszak.

(18)D:Amikor végül is Ferenc Józsefnek is azért írta ezt A walesi bárdokat a megkoronázáskor, hatvanban valamikor.

(19)T:Jó, hát akkor köszönjük szépen, és lássuk a nyelvtant.

56.

(1)T:Parancsolj!Nem tanultak ilyet, igaz?

(2)D:Hogy őszinte legyek, nyelvtanunk egy évben három van talán. Azt tudom, hogy a retorika beszédtan, de az eszközökkel...

(3)T:De hát olyasmiről csak tanultak, (hogy /hogy egy művet meg kell szerkeszteni? Bevezetés van, tárgyalás van...

(4)D:Bevezetés, tárgyalás, lezárás.

- (5)T:Na és akkor (hogya/ hogy néz ki (egy / egy mű a tárgyaláson belül például?)
- (6)D:A tárgyaláson belül?
- (7)T:Mi lehet egy bevezetésben?
- (8)D:Bevezetésben az a műről kapcsolódó, ahhoz hozzá, hogy miről fog ö nekünk mesélni, írni.
- (9)T:Ahá. És, és nincs olyan gondod, hogy te írnál vagy szólnál valamiről hallgatóságához, és mondod-e, hogy érdekelni fogja-e ez a hallgatóságot?
- (10)D:Igen, ezt a bevezetésben is meg fel lehet mérni.
- (11)T:És indítanád, gondot okozna ez neked, hogy úgy formáld, hogy felkeltsd a figyelmet, és bizonyítsd, hogy amiről te itt most beszélni akarsz, minden normális ember számára a világ legfontosabb dolga, hogy ezt itt most azonnal megtárgyaljuk. Okozna ez gondot neked?
- (12)D:Nem.
- (13)T:Nem?
- (14)D:Nem annyira.
- (15)T:Egy szónok mindent megtesz annak érdekében, hogy a figyelmet felkeltse.
- (16)D:Több olyan szót.
- (17)T:No, tételezzük fel, hogy felkeltetted a figyelmet. Elmondtad nekik, hogy miért fontos, s akkor mivel indulna a tárgyalás?
- (18)D:Tárgyalás? A mű, vagyis a szónoklat kezdetével, magával a ...
- (19)T:Elindítottad, mert elmondtad, hogy erről akarsz beszélni, hogy az fontos dolog. Akkor (mivel / mivel folytatnád? A tárgyalást el kell indítanom valahogy, mert a bevezetés megtörtént. Elképzelhető, hogy lenne neked a témával kapcsolatban egy saját, személyes álláspontod? Hogy te úgy látod#
- (20)D:Igen.
- (21)T:Előre bocsátanád ezt?
- (22)D:Igen.
- (23)T:Igen.
- (24)D:Utána jönne mások véleménye.
- (25)T:Ahá. Na. Az is elképzelhető, hogy a mások véleménye ellenkezne a tieddel?
- (26)D:Nagyon valószínű.
- (27)T:És te előre bocsátanád, hogy mások erről azt mondják? Elmondanád ezt, vagy elhallgatnád?
- (28)D:Én elmondanám.

- (29)T:Nagyon bölcsen tennéd.
- (30)D:És utána levezetném a kettő közti különbséget.
- (31)T:Tehát cáfolnád?
- (32)D:Cáfolnám,vagy megpróbálnám cáfolni.
- (34)T:És még te mondtad, hogy nem tanultál retorikát?
- (35)D:Logika.
- (36)T:Logika. És tudod milyen közel van a kettő egymáshoz?
- (37)D:Hát gondoltam.
- (38)T:Mert a retorikai formák gyakorlatilag logikai formák. Köszönjük szépen.

57.

(1)D:A képszerűség eszközei a szépirodalmi stílusban. Tóth Árpád Fénylő búzaföldek között című versét olvashattam ezen a papíron.

A versről elsődlegesen megállapítottam, hogy egy tájleíró vers, mégpedig a táj szépségét emeli a mű középpontjába. A tájnak itt nincs igazából metaforikus értelme, tehát mint mondjuk egyéb alkotóknak a különböző látomásos tájverseire gondolunk, például Adynál, itt maga a táj szépségét emeli ki a költő, Tóth Árpád. A különböző képek sorozata a táj szépségét, az embernek a tájhoz való ragaszkodását dicsőítik.

A versben nagyon nagy szerephez jutnak a különböző megszemélyesítések. Így például a második versszakban „nyújtózkodnak a sárga táblák”-írja Tóth Árpád. Itt tehát emberi tulajdonsággal ruházza fel az amúgy élettelen (táb /búzatáblákat, ezzel pedig azoknak a békés, nyugodt elhelyezkedését nyomatékosítja.

A harmadik versszakban szintén megszemélyesítésekre bukkanunk, például a második sorban a nagy táblák „alig zizegnek”, bár az utolsó nem feltétlenül nevezhető megszemélyesítésnek. A itt a sziszegnek, illetve a zizegnek szó ellentétben áll egymással abban a tekintetben is, hogy az egyikben az sz, másokban a z hangok jutnak túlsúlyba, és az sz hangok a kis szelek esetében kellemetlen érzetet keltenek, míg a zizegnekben a z hangok a nagy tábláknak játékosságát, békés nyugalmat tükrözik.

A negyedik versszakban ismételtelen megszemélyesítést találunk, „alszik a sűrű jó magyar föld / s oly különös, ahogy mogorván / sütteti sok búza kalászát”. Itt tehát a sütteti kapcsolatnál szintén egy tehát a sütteti ige beépítésével megszemélyesítésre

bukkanunk. A megszemélyesítések szerepe az, hogy az emberhez még közelebb hozzák a természetet, és a természet és az ember kapcsolatát emeljék ki.

Metaforákat találunk az első versszakban, ahol a jegenyék, tehát a jegenyefák, illetve a város két egymással ellentétes világ metaforájaként jelennek meg. A jegenyefák, illetve amit később majd a búzatáblák ill. egyéb természeti képek megjelenése is mutat, ezek mind a természetet, a zavartalan nyugodt világot jelképezik, míg a város pedig a ... tehát mondhatjuk a civilizált, kulturált, azonban természetet pusztító emberi világnak a metaforája a város. Ezek pedig ellentétben állnak egymással. A város mind a civilizációnak a metaforája, mind az emberi világnak metaforája csak a vers elején jelenik meg, később már a kizárólagosan a természet metaforái, tehát a búzatáblák, illetve a különböző természeti képek jelennek meg. A (meta/ fontos még megjegyezni, hogy az első versszakban a jegenyefák említése a metonímiák közé tartozik, hiszen a jegenyefákat általánosan értelmezi, tehát a jegenyefa jelenik meg a versben, azonban ezek általános értelemben a fákra, illetve azon keresztül átvitt az egész természetre vonatkoznak, ezt gyakorlatilag szinekdochénak nevezhetjük, rész egész viszony van a két sík között.

A versben, mint amint említettem, a hangszimbolika is fontos szerephez jut, például sziszegnek, illetve a zizegnek kifejezésben, emellett sok mély magánhangzó található a versben, vannak olyan részek, ahol ez különösen jól érzékelhető, ezek pedig a nyugalmat, a békét, illetve a mogorván kifejezésben egy bizonyos komorságot is érzékeltetnek. Az utolsó versszakban pedig egy hasonlatot is találunk, „sütteti, sok busa kalászát, mint sörényét egy vén oroszlán”, itt az állatokhoz való hasonlítás szintén a nyugalom fokozását szolgálja.

(2)T:Köszönjük szépen.

58.

(1)T:Segítsek esetleg az elején?

(2)D:Igen, az úgy jó lenne, mer...

(3)T:Na. A Szövegnek tekinthetjük-e, esetleg, hogyha tetszés szerint találomra egymás mellé teszünk mondatokat? Csak úgy, innen-onnan. Szöveg lesz-e belőle?

(4)D:Nem.

(5)T:Ezen a nyomon elindulunk. Mitől válik szöveggé egy szöveg?

(6)D:Hát egymás után összetett mondatok, amelyek egymásból következnek, vagy egymás után van értelme.

(7)T:Mi kell hozzá, hogy egy bizonyos Ennek a szövegnek például meg tudnád fogalmazni egy mondatban a lényegét, tartalmát?

(8)D:Fiatalság.

(9)T:Fiatalság. Jó. A fiatalság. Tehát akkor egy szöveg mi köré épül tartalmilag?

(10)D:Hát, hogy #

(11)T:Egy bizonyos téma, témára épül.

(12)D:Egy bizonyos témára.

(13)T:Tehát az már önmagában szöveget összetartó erő, hogy ugyanarról a témáról szól. Egy dologra már válaszoltunk, ugye? Jó. Ő nézzük! Most már egy picit azt szeretném, ha te is dolgoznál a feladaton. Mert én úgy gondoltam, hogy segítettem elkezdeni a témát. Akár úgy is megtehetjük ezt, hogy megnézzük a grammatikai kötőelemeket úgy, hogy összevetünk mondjuk három egymás után következő mondatot, s ezekben konkrétan megnézzük, hogy mi az, ami nyelvtanilag összetartozóvá teszi ezt a három egymás után következő mondatot. Válasszunk ki mondatokat, mondatot, és nézzük őket pontról pontra meg!

(14)D:Az első három.

(15)T:Na, olvassuk csak el!

(16)D:Érzem magam...

(17)T:Jó, na nézzük! Mi tartja össze ezeket nyelvtanilag ezeket a mondatokat?

(18)D:Nyelvtanilag?

(19)T:Vagy tartalmilag, azt is kezdhethük, azzal is kezdhethük.

(20)D:A fiatalságot jellemzi.

(21)T:Ez inkább tartalmi kötőelem, ugye?

(22)D:Igen.

(23)T:Tehát tartalmilag mind a három mondat a fiatalságról szól. Így van. Van-e bennük esetleg olyan kulcskifejezés, amelyeket ha kulcsszavakként kivehetnénk esetleg a mondatokból?

(24)D:Leejtett vállú kamaszok.

(25)T:Kamaszok inkább, ugye?

(26)D:Kamaszok inkább.

(27)T:Fiatalság.

(28)D:Fiatalság.

(29)T:És kamaszok.

(30)D:Kamaszok.

(31)T:Jó. Nyelvtanilag fedezzük már fel ezeket a kötőelemeket ezek között a mondatok között! Inkább azt javaslom, hogy a második kettő mondatra koncentrálj! Mert ott többet fogunk találni. Tehát leejtett vállú kamaszok. Gergely, érted, hogy mire gondolok?

(32)D:Most így nem teljesen.

(33)T:Most így nem. Figyelj csak, akkor mondom neked itt, hogy „nem szükséges”, nézd csak meg a harmadik mondatot! Nem szükséges, itt is kiról, kamaszokban gyanakvás él, minden kívülállóval szemben. Ugye elhagyta azt a kulcsszót, és miért tehette meg Kassák?

(34)D:Kamaszokról szól a következő mondat is.

(35)T:Azt már megbeszéltük, de nyelvtanilag miért engedhette meg magának a szerző, hogy ne ismétlgesse ugyanúgy minden mondatban a kulcsszavakat? Fiatalság, kamaszok. Nézd csak, azt mondja bennük, bennük.

(36)D:Visszaható névmás, nem?

(37)T:Inkább az ige, ugyanis a toldalékokkal utal az előzőre, ugye? Önmagukban bíznak, tehát? Toldalékok, meg ahogy mondtad, a visszaható és előre mutató névmásokkal is ezt éri el, hogy nem kell mindig újra előlről kezdeni a szöveget. Hüüm. Van-e még valami mondandód?

(38)D:Nem, tulajdonképpen nincsen.

(39)T:Tulajdonképpen nincs, akkor köszönjük szépen.

59.

(1)D:Az állatokról. Akkor ő hát először is a szerző ráhangol a befogadásra, tehát ő előkészíti azt egy címmel, hogy miről fog beszélni, és hogy az első mondatban előkészíti a hallgatóságnál a befogadást, és pozitív hozzáállást szeretne kiváltani, mert csak így tud meggyőzni.

A szöveget a hallgatósághoz igazítja, valószínű, hogy gyerekeknek, fiataloknak íródott ez a szöveg, és hát előre és visszautalások vannak erre vonatkozólag, hogy szeretni kell az állatot, és ezt ne szégyelljük, ez a redundancia, ez az ismétlés, és hát a végén ezzel a mondattal „hogy jó társaságba ...ezt, ezzel megnyugtat, és segít elfogadni önmagunkban is ezt az érzést, hogy szeretni kell az állatokat.

Én erről ennyit tudtam mondani.

(2)T:Miért mondtad azt, hogy valószínűleg gyerekeknek vagy ismerősöknek szánta ezt a szöveget Márai?

(3)D:Hát először is a tegező, a tegezés miatt, (meg/ meg hát a gyerekeknél a legkönnyebb, a fiataloknál legkönnyebb ezt elérni, hogy mutassák ki őszintén az érzelmeiket, és ne szégyelljék. És hát ilyen szempontból próbálja nevelni őket.

(4)T:Így van, ügyes vagy Alexandra. Azt meg tudnád mondani, hogy a szónoki szövegnek legtöbb esetben mi a célja?

(5)D:Hát a hallgatóságot meggyőzni, hát aki beszél, a beszélő a hallgatóságot vagy az előadó a hallgatóságot meggyőzni az ő álláspontjáról.

(6)T:Ezek szerint lehet eszköze ez a tegező forma esetleg a közvetlenségnek, a meggyőző erőnek? Mit gondolsz erről?

(7)D:Hát lehet eszköze, csak ezzel szerintem vigyázni kell, mert egyesek vehetik ezt tolokodásnak, ilyen vállveregetésnek, ez nem feltétlenül előnyös.

(8)T:Még egy valamire szeretném felhívni a figyelmed. Nézd igék módját! Ha fel akar hívni valamire, fel akar szólítani bennünket a szónok

(9)D:Igen.

(10)T:A legtöbb ige milyen?

(11)D:Felszólító módban van a legtöbb.

(12)T:Felszólító módban van, ez nagyon fontos, azt hiszem. Jó, ha ennyit gondoltál a nyelvtani tételről, akkor nézzük az irodalmat!

60.

(1)D:Első, a kommunikáció.

Akkor először a tétellel kezdeném. Tehát a kommunikáció tulajdonképpen közlésfolyamat. A valóság keretein belül játszódik le. A valóság kétféle lehet, lehet külső valóság és belső valóság. Külső valóság alatt az emberi és tárgyi valóságot értjük, a belső valóság pedig például hogyha magunkról beszélünk.

A valóság keretein belül helyezkedik el a beszédhelyzet, a beszédhelyzetben játszódik le a közlésfolyamat, a beszédhelyzet akkor jön létre, hogyha a két fél, hogyha a két fél kapcsolatot létesít egymással, és akkor, akkor * ö * megy végbe, hogyha ez a kapcsolat megszakad. Ő van egy adó, ez általában a beszélő, de természetesen (más / más, tehát nem csak a nyelv lehet jelrendszerként, hanem lehet

például kézjelek, arc, mimika. Tehát a az adó, a beszélő megformálja azt a amit akar mondani, kigondolja, formába önti, és így alkotja meg az üzenetet. Az üzenet továbbjutásához szükséges a csatorna, ez egy (közve/ a csatorna vagy közvetítő közeg, csatorna, igen, a csatorna ez is többféle lehet. Lehet például telefonvonal, vagy lehet a levegőnek a levegőnek a részecskéje, ahogy viszik a hullámokat, és utolsóként elérkezik a vevőhöz az üzenet, a vevő ezt dekódolja, lehetősége van rá, hogy válaszoljon, vagy pedig visszakérdezzen, hogyha valamit nem értett, tehát a dekódolás nem sikerült, nem tudta igazán dekódolni, például egy vissza félreértett szó, vagy teszem lehet, szükséges, igen szükséges még a közlésfolyamat létrejöveteléhez a kapcsolat, ami a kapcsolat feltételénél, hogy például, hogyha két fél nem, tehát például az adó szakszavakat használ, a másik fél nem ismer, vagy bonyolult szerkesztési formát vesz fel, bonyolult mondatokat, összetett mondatokat. A kommunikációnak (kif/ vannak eszközei...

(2)T:Jó. Én inkább azt gondolom, térjünk rá konkrét példára, jó? Nagyon szépen elmondtad a kommunikáció tényezőit.

(3)D:Olvassam fel? Amikor a kertész... A valóság itt a kertészkedés, a kertészetről szól.

(4)T:Így van.

(5)D:A hát nyilván váltakozik a vevő és az adó személye. Először a vevő ez a Nagybakó úr. . Ilyenkor? A Nagybakó úr igen, és ő lesz az, aki kérdezi, az lesz az adó.

(6)T:Ühüm.

(5)D:Ez egy tájékozódó kérdés. Aztán tájékoztató mondat, hogy 150-200 tőre való van, ez nincs. Aztán a igen. Tájékozódó, hogy hát akkor mennyi gumó kéne? Azaz, hogy nem ismeri? Ez egy tájékozódó kérdés.

(6)T:Ühüm.

(7)D:Ő hát ennyit tudok.

(8)T:Dehogy is, Réka. Nézzük meg az, hogy nekem nem tetszik.

(9)D:Ez pedig kifejező.

(10)T:Bizony, így van. Érzelem kifejezésére használjuk. Jó. Réka, van-e valami utalás ebben a szövegben metakommunikációs tényezőkre? Tehát, ha el kellene játszani ezt a párbeszédet, akkor ki lehet-e venni a szövegből, hogy mikor hogy kell beszélni?

(11)D:Igen, ki lehet, mert vannak hozzá instrukciók adva, hogy biztatóan nézett a férfira, ezek kijelentő, tájékoztató mondatok, amik nem a cselekménybe, hanem tehát ha cselekmény, ha eljátszanánk, ezek kimaradnának, viszont ez az, amit el kellene játszani.

(12)T:Nem cselekménynek mondanám, inkább, tehát, hanem a beszéden felüli dolgok, ugye?

(13)D:Igen.

(14)T:Mik ezek a metakommunikációs tényezők például? Mi tartozhat jelentésben a kommunikációs folyamatban?

(15)D:Lehet ez a cselekvés módját határozza meg. Módját.

(16)T:Elgondolkodva tette hozzá ez. Hogy lehet elgondolkodva hozzátenni?

(17)D:Hát hogy lassítjuk a beszédet.

(18)T:Például a beszéd tempója. Így van.

(19)D:Beszéd tempója.

(20)T:Aztán nézd csak, a köpcös ember szélesen gesztikulált.

(21)D:Az pedig a

(22)T:A beszédünknek nemcsak tartalma van, hanem kísérheti a beszédet...

(23)D:Gesztikuláció, arcmozgás.

(24)T:Jó. Köszönöm szépen Réka. Nézzük az irodalmat!

62.

(1)T:Legyél szíves, ismertesd a tételeidet, a tétel címét!

(2)D:Témakör:világirodalom.

(3)T:Mi a feladat, azt is olvasd fel légy szíves!

(4)D:Egy szabadon választott mű alapján mutassa be...

(5)T:Jó. Ezt az idézetet felolvashatod most is, vagy a feleleted végén.

(6)D:Majd a végén szeretném.

(7)T:Végén. Jó. Parancsolj.

(8)D:A téma a XIX. század világirodalma. Ebben a korszakban a romantika és a realizmus uralkodott. Mivel itt Stendhal említették, inkább a realizmusról, a realista regényről szeretnék beszélni.

Realista költők voltak Stendhal mellett Balzac, Emil Zola, az oroszoknál Tolsztoj, Gogol, Csehov, Dosztojevszkij a híresebbek közül. A realista regény megpróbálja a

valóságot minél pontosabban ábrázolni. A részletekre kitér, fontos még a főszereplő és a szereplők lelki állapotának az ábrázolása. Főbb műfaja a novella és a regényben fejlődött ki a realizmus. Stendhal a Vörös és feketével lett híres. Stendhalnak valójában Henri Beyle volt a neve, csak ezzel az álnévvel vált híressé. 1783-ban született és 1842-ben halt meg. Ő teremti meg a realizmust. Igen. Akkor a Vörös és feketéről szeretnék beszélni.

(9)T:Parancsolj.

(10)D:Az egyik leghíresebb regénye. Ebben a regényben Franciaországot próbálja ábrázolni, vagyis azt próbálja leírni, három helyszínt tagolódik végül is a történet. Az első az Verrieres, az egy kisváros, Besancon és Párizs, lehet látni, hogy a kisvárostól eljutunk egészen a fővárosig.

(11)T:Azt mondtad, egy pillanatra megszakítanálak, hogy Franciaországot akarja bemutatni. Egy kicsit pontosítsad, jó?

(12)D:Hát az akkori francia helyzetet.

(13)T:Melyik történelmi korszakról készítesz panorámát?

(14)D:Hát a realizmusról. Történelmi korszak?

(15)T:Aha. Vissza tudsz-e emlékezni? Napóleon utáni időszak. Hallottad-e azt a kifejezést, hogy restauráció kora?

(16)D:Ja igen, a Bourbon restauráció.

(17)T:Restauráció kora, igen, ez nagyon fontos.

(18)D:Igen, ezt a

(19)T:És nagyon jó, hogy említetted a három helyszínt, így van. Folytasd nyugodtan!

(20)D:Hát a történet Verrieres-ben, a kisvárosban kezdődik, itt vagyis ebben a regényben főhős Julien Sorel, aki egy szegény ácsmester fia. Ebben a városban a de Renal úr a polgármester, és itt versenyzik Valenod-dal, aki egy másik híres nevezetes ember, azzal versenyzik, hogy ki a gazdagabb náluk. És ez a fontos.

(21)T:Ühüm.

(22)D:De Renal úr megkéri az öreg ácsmester Sorel fiát, hogy tanítsa fiait latinra, mert ő jó volt latinból és az emlékező tehetsége is nagyon jó volt, ezért ebben a családban tanított.

(23)T:Jó, Ákos. Látom, hogy nagyon jól ismered, behatóan ismered a cselekményt, a történetet, inkább a három helyszínt a tipikus figuráit legyél szíves nekem felsorolni.

(24)D:Végül is Julien Sorel, kezdetben volt egy célja,

- (25)T:Ühüm.
- (26)D:amit meg akart valósítani, és voltak különböző csábítások, de ezeknek megpróbált mindig ellenállni. Például Verrieres-ben, hogy de Renalné szerelmes volt belé, és akkor is egy ilyen próbatétel volt számára.
- (27)T:Hát nem az volt próbatétel, hogy szerelmes volt belé, hanem a nőnek a megszerzése, elcsábítása, így van.
- (28)D:Igen. Besancon. Itt egy szemináriumba került.
- (29)T:Mennyiben emelkedik a karrierje Julien Sorelnek véleményed szerint egy kisvárosból egy nagyobb városba?
- (30)D:Hát szerintem felfelé törekvés volt, és úgy érezte, hogy meg tudja valósítani a célját.
- (31)T:Így van. Ebben a korban a kiemelkedés, az igazi karrier, az mi lehetett, mi volt?
- (32)D:Hát hogy
- (33)T:Ez a második helyszín is nagyon jól alátámasztja.
- (34)D:Igen. Ühüm. Pap legyen vagy ilyen tanító vagy...
- (35)T:Hát nem tanító, hanem a katonai és a papi pálya.
- (36)D:Papi pálya.
- (37)T:De itt ugye a Napóleon utáni időszakban ezt tűnt számára...
- (38)D:És példaképe Napóleon is volt.
- (39)T:Így van, nagyon fontos. És a következő helyszín?
- (40)D:Párizsban ott elkerült de la Mol márkihoz, aki egy híres személyiség volt, és nála végül is az irodában nála intézte a papírügyeket.
- (41)T:Titkári funkciót fog betölteni, és de la Mol ki is emeli.
- (42)D:Igen, és itt
- (43)T:Nemesi rangot kap.
- (44)D:Nemesi rangot kap és...
- (45)T:Kikkel találkozik a fővárosban, Párizsban?
- (46)D:Matildével.
- (47)T:Matildével is, igen. De ebben a korban kik meghatározó tagjai a társadalomnak? Erre nem válaszoltál még. Azt mondtad, hogy nagyon jó panorámát készít a társadalomról.
- (48)D:Igen.

- (49)T:Társadalmat ábrázolja. Megismertük a kisvárost, a nagyobb várost, azt mondtad, hogy papi szeminárium. A papok az egyház képviselői, és itt Párizsban milyen világ nyílik meg előtte?Kikkel találkozik?
- (50)D:Híres politikus
- (51)T:Akik szintén meghatározó
- (52)D: (2.4)
- (53)T:Hát a politikai életben is résztvevő, az arisztokrácia, így van.
- (54)D:Arisztokrácia.
- (55)T:És tulajdonképpen teljes a kép, teljes a paletta.
- (56)D:Igen.
- (57)T:Kik határozzák meg a restauráció korát? Jó. Tehát mennyire karrierregény ez?
- (58)D:Annyiban, hogy végül is eléri célját, de végül is belebukik, mer meg fog halni.
- (59)T:Miert választja, önmaga választja ezt az utat?
- (60)D:Önmaga választja a ezáltal, de ...
- (61)T:Mert lenne lehetősége a menekülésre a nők által.
- (62)D:Igen, mert a...
- (63)T:Hogyan értékeled? Hogyan értékeled ezt a befejezést?
- (64)D:Értékelem?
- (65)T:Ühüm.
- (66)D:Hát nem tudom igazán.
- (67)T:Tehát nem a társadalom előtti kapitulációt választja, hanem önmagát...
- (68)D:Végül is erkölcsös, és...
- (69)T:Tehát az erkölcsös énje kerekedik végül felül. Így van. Tehát mennyiben típusfigura Julien Sorel, hogyha azt mondjuk, hogy tipizál a realista regény? Milyen típust jelenít meg? Ugye itt...
- (70)D:Céltudatos, hogy...
- (71)T:Feltörekvő,
- (72)D:Feltörekvő.
- (73)T:Karrierista, így van, így van. Na most, hogy a típusnál tartunk, nagyon helyesen említetted az oroszokat is. Tudnál-e nekem az orosz irodalomból típust említeni?
- (74)D:Hát például az orosz bojár vagy a csinovnyik.
- (75)T:A csinovnyik. Így van. Erre kérnék szépen példát, hogyha emlékeznél regényre vagy novellára.

- (76)D:A köpönyeg, ott megjelenik a kisember motívuma.
- (77)T:Igen, és milyen módon ábrázolja ráadásul bravúrosan Gogol a kisembert, ami szintén jellemző vonása az orosz realista irodalomnak? Ez a fajta ábrázolásmód(igen/igen, amikor ugye sírva nevetünk, amikor hátborzongató, félelmetes, ugyanakkor nevetséges.
- (78)D:Hát végül is a kisszerűség az, ami groteszkszerű.
- (79)T:Így van, a groteszk ábrázolásról volt szó, pontosan. Aztán csinovnyikot ábrázol egy más rétegből. Tolsztoj egyik műve, valószínű azt is olvastad. Melyik ez a mű?
- (80)D:Az Ivan Iljics halála.
- (81)T:Az Ivan Iljics halála. Így van. És Csehovtól is tudnál esetleg említeni?
- (82)D:Ványa bácsi.
- (83)T:Igen, hát a drámák mellett, mert ugye mi a prózairodalomra koncentrálnak.
- (84)D:Hú.
- (85)T:Csinovnyik halála.
- (86)D:Igen.
- (87)T:Térjünk vissza a Stendhal-idézethez! És hogy most beszéltél nekem a realizmusról, meg említettél hőstípusokat, szerinted Stendhal jóslata ezek szerint bevált-e? Olvasd ezt föl, légy szíves!
- (88)D:Stendhal jóslata így hangzik:”Nehéz
- (89)T:Bevált-e Stendhal
- (90)D:Bevált.
- (91)T:Milyen szempontból vált be?
- (92)D:Nem tudom. Ez az idézet kicsit nehezen értetődő.
- (93)T:Mire tér itt ki Stendhal ebben az idézetben? Az emberi szív pontos és ...
- (94)D:Hát hogy ez a kor mást, valami új...
- (95)T:És valóban a XIX. század regényirodalma mit bizonyít?
- (96)D:Hát a valóság-hű ábrázolás...
- (97)T:A valóság-hű ábrázolást is, de az emberi szenvedélyeket, az emberi emóciók#
- (98)D:Azt nem tudom.
- (97)T: # ábrázolását. Mennyiben szenvedélyes Julien Sorel? Mennyiben szenvedélyes hőstípus?
- (98)D:Még a romantikus vonások is megtalálhatóak benne.
- (99)T:Ühüm.
- (101)D:Ez még átmenet a realista regény között.

(102)T: Ez is jó meglátás. Ezt egy kicsit részletezd nekem, jó? És akkor pontosan össze fog kapcsolódni az, amivel kezdted a feleletedet, hogy a romantika és a realizmus együtt uralkodik ebben a században. Mennyiben romantikus hőstípus akkor?

(103)D: Hát annyiban, hogy még az érzelmei fontosak számára, de az már kezd úgy elmúlni, vagy nem tudom. Végül is ennyit írtam össze.

(104)T: Jó, rendben van, hogy ennyit írtál, tehát valóban az emóciók fontosak, és itt igazából kiderül, hogy akkor boldog, amikor a szerepéből kiesik. Ha most itt a karakterekről meg a hőstípusokról beszéltünk, szokták úgy is nevezni, hogy fordított Tartuff. Nem tudom, hogy ez így beugrik-e neked?

(105)D: Igen, most...

(106)T: Akarsz-e még véleményt mondani valamiről?

(107)D: Jó, ennyit szerettem volna.

(108)T: Jó, azt hiszem, hogy ez ennyi elég is lesz irodalomból, van rálátásod erre a témára, úgyhogy nézzük a nyelvtant!

63.

(1)T: Jó. Akkor a magyar nyelv nyelvváltozatai. Nagyon szép téma. Tudnál-e nekem erről beszélni átfogóan, és utána elhelyezni ezt az idézetet, úgy lenne jó. Milyen nyelvváltozatokkal teljes a mi nemzeti nyelvünk? A nyelvváltozatok összessége a nemzeti nyelv, ebből kiindulhatunk.

(2)D: Ennek több fajtája van, tájnyelvek, hogy különböző tájakon más stílusban beszélnek az emberek. Nem?

(3)T: Igen igen. Idegen szóval hogyan nevezzük a tájnyelvi kifejezéseket? Tudod-e? Jó. Ez helyes megállapítás. Tehát vannak a tájnyelvi kifejezések és a tájnyelv eltérése a nemzeti nyelvtől ez helytálló. Azon kívül még hogyan rétegződik? Szokták mondani, horizontálisan, vertikálisan.

(4)D: Társadalmi szempontból.

(5)T: Nagyon jó. Társadalmi szempontból.

(6)D: A magasabb réteg azért kulturáltabban beszél, mint egy alacsonyabb társadalmi rangba tartozó ember.

(7)T: Ühüm. Tehát itt most az irodalmi nyelv és a köznyelv eltérésére szeretnél volna utalni.

- (8)D:Hát az irodalmi nyelv és a köznyelv az egészen más.
- (9)T:Hát ha nem is egészen más, de hogyan lehetne definiálni? Kíváncsi lennék, tehát itt abból indultunk ki, hogy van a nemzeti nyelv.
- (10)D:Igen.
- (11)T:Beszélünk arról, hogy köznyelv és irodalmi nyelv. Szerinted az irodalmi nyelv és a köznyelv között mi a különbség?
- (12)D:A köznyelvben ott a hangulat is nagyon fontos, hogy milyen kapcsolatban beszélnek az emberek, vagy nem?
- (13)T:Hát az irodalmi nyelvben is azért a hangulati tényező#
- (14)D:Hát a hangulat az fontos.
- (13)T: # jelentkezik. Jó. Mi az, amit írtál, mi az, amit még el szeretnél mondani?
- (14)D:Hát végül is, ezt nem biztos, ezt nem igazán tudom.
- (15)T:Akkor gondoljuk végig! Ez az idézet fog segíteni.
- (16)T:Bocsánat, hogy közbeszólok.
- (17)D:Igen.
- (18)T:Olyat nem mondunk egy érettségi vizsgán, hogy nem tudom.
- (19)D:Jó.
- (20)T:Akkor kitalálom.
- (21)T:Így van, kitaláljuk együtt. Légy kedves egy kicsit visszagondolni a tanultakra! Tessék.
- (22)D:Megpróbálom.
- (23)T:Biztos, hogy tudsz valamit. Tessék.
- (24)T:Ez az idézet neked biztos, hogy segíteni fog, hogy erről a részéről is beszélj a kérdésnek. Tehát nemcsak a földrajzi tagolódás, hanem a társadalmi rétegződés. Ha ebből indulunk ki, akkor szerinted ez milyen réteget képvisel? Ez az idézet. És az már egy...
- (25)D:Hát valami szakmai, nem?
- (26)T:Így van. Tudományos-szakmai. Így van, így van, így van. Milyen eltérést vélsz felfedezni?
- (27)D:Precízebb, pontosabb.
- (28)T:A precizitás kívül, ami rögtön feltűnik, és bármilyen szakmai szöveget, ha fellapozol azt a könyvet, ami a szakmáddal kapcsolatos.
- (29)D:Lényegre törő és vagy

(30)T:Mért van az, hogy te megérted mondjuk, járatosabb vagy benne, mint én? Mert hogy milyen kifejezéseket használ? A szakszöveg, a szakmai szöveg, a tudomány.

(31)D:Szakkifejezéseket.

(32)T:Igen. Ez a legfeltűnőbb eltérés a köznyelv és a szakmai nyelv között. A terminus technikusok, igaz? Na most, erre itt találsz-e példát ebben a szövegben?

(33)D:Hát igen... Regio Montanes (ez/ ez szerintem valami...

(34)T:Hát ő ez egy tulajdonnév, ugye? Egy személyről van szó, nem éppen ez, hanem rögtön az első sorban ez a ...

(35)D:Triangulis modis

(36)T:Ez milyen nyelv?

(37)D:Latin.

(38)T:A latin nyelv milyen szakmában jelentkezik?

(39)D:Hát szerintem a gyógyászatban.

(40)T:Orvostudomány.

(41)D:Orvostudomány.

(42)T:És még kiknek a nyelve nehezen érthető sokszor?

(43)D:Orvosoké.

(44)T:Orvosoké és a jogalkotók nyelve. Így van.

(45)D:Igen, jogban.

(46)T:Akkor köszönöm szépen.

(47)D:Befejeződött a felelet?

(48)T:Befejeződött. Innen a következőkre hívom fel a figyelmedet, a forrásra. A Nincs királyi út, ez egy nagyon klassz matematikakönyv, ha már egyszer itt az érettségi előtt vagyunk, ajánlom, hogy vásárold meg.

(49)D:Jó. Köszönöm.

(50)T:Köszönjük. És bogarászd a szakmai nyelvet!

64.

(1)D:Drámai költemény.

(2)T:Jó. Szeretnéd-e felolvasni az Illyés Gyula idézetet?

(3)D:Nem.

(4)T:Olvasd föld, és akkor nem baj, ha halljuk.

(5)T:Az ember tragédiájáról van itt szó, megkérdezném, hogy érvelésedben a Csongor és Tündére, vagy pedig Az ember tragédiájára szeretnél-e inkább kitérni?

(6)D:Az ember tragédiája.

(7)T:Jó. Parancsolj.

(8)T:Hangosabban, légy szíves!

(9)D:Szerintem Az ember tragédiája azért nem került be a világirodalomba, és nem vívja ki Magyarországon sem mindenkinek az elismerését, mert nem színpadra készült mű volt. Olvasásra szánt gondolati költészet, amely úgy is megáll, ha nem viszik színpadra, sőt tulajdonképpen úgy hat igazán, akár a Faust, amellyel össze szokták hasonlítani, amely szintén előadhatatlan színpadi mű, noha mint költői alkotás óriási – írta Illyés Gyula.

(10)T:Írta Illyés Gyula. Ebből az idézetből szeretnél-e kiindulni, vagy pedig átfogóan beszélni a drámai költeményről először, és majd visszakanyarodsz ehhez.

(11)D:Hát először szeretném megmagyarázni, hogy mér nem vitték színre.

(12)T:Jó. Parancsolj.

(13)D:Szerintem Az ember tragédiáját azért nem lehetett színpadra vinni, mert a különböző helyszíneket, a nézők nem érthették volna meg, hogy a mondjuk, hogyha az első szín, az első, második, harmadik szín az már az ókorban játszódik, a hetedik pedig már Párizsban.

(14)T:Az első, második, harmadik szín nem az ókorban, tehát arra szeretnél kilyukadni, hogy nehezíti a színpadra vitelt az, hogy minden szín egy külön kor ábrázolása. Na most azt tudod, hogy az egyik legnépszerűbb színpadi darab a mai napig is, tehát erre rácsúsztak a különböző rendezői koncepciók, és egészen modernnek is vannak. Tehát a mai napig is, nincs olyan színház szinte, amelyik ne tűzné műsorára valamikor, de mindenképpen nehéz. Tehát ez egy nagyon jó meglátás, hogy itt ugye egészen különös díszletezést, kosztümtervet kell kitalálni a rendezőnek. Mert ez nehezíti nyilvánvalóan. Aztán a rendezéssel, a színpadra vitellel kapcsolatban van-e valami meglátásod még? Másfelől pedig sokan vitték színpadra, sokan adták elő, külföldön is

(15)D:Játsszák. Írók, költők érdeklődtek utána, hogy lefordítanák orosz nyelvre például. Ha ilyen művet visznek színpadra, az azért jobb, mert lehet hogy a könyvbe olvasottakat lehet, hogy könyvbe nem tudjuk megérteni.

(16)T:Ühüm.

(17)D:És a valóságba, a színpadon jobban látjuk azokat,

(18)T:Ühüm.

(19)D:amiket nem értünk meg, viszont a színpadon nem értjük meg, hogy mi van, azt viszont a könyvbe többször vissza tudjuk olvasni.

(20)T:Így van, így van. Akkor itt már belekapaszkodnék a harmadik sorban található gondolathoz. Gondolati költészet. Hogyan kapcsolható ez a drámai költeményhez? Ugye azt szokták mondani, hogy ez egy filozófiai, gondolati dráma, azt is, hogy emberiség költemény, a Fausttal rokonítják. Azt mondtad, hogy visszanézhetjük, ezeket a bonyolult, számunkra nehéz sorokat a könyvben, mert hogy mély magva van, komoly gondolatok fogalmazódnak meg. Az ember tragédiájában melyek azok a gondolatok, amelyek megfogalmaznak? Egész emberiséget érintő gondolatok. Örökké aktuális a mű, mert milyen kérdéseket vet fel, amelynek utána olvasnál?

(21)D:Az a világnak a keletkezése, hogy Ádám és Évától indul el, hogy és a Lucifer pedig a jövőt mondja el, hogy milyen lesz a jövőjük. Tehát elmagyarázza, hogy mire számíthatnak.

(22)T:Ezekben a történelmi álomszínekben. Így van. Tudnál-e idézni már szállóigévé vált gondolatot Az ember tragédiájából? És már is tudsz válaszolni arra, amit kérdeztem, hogy mivel foglalkozik ez a mű örök érvényű kérdése. Mivel azóta is írók, költők vég nélkül foglalkoznak. A „cél voltaképp mi is?” Mi az emberiségnek, az emberi életnek a ...mije? Ezzel foglalkozik az egész mű. Bemutatja történelmi álomszínnek során, Ádámnak és Évának, hogy milyen jövő vár rá, mert hogy az érdeklő Ádámot, hogy mi az emberiségnek az útja, célja. Az ember küzdj és bízva bízzál gondolatot hogyan magyaráznád?

(23)D:Tehát hogy...

(24)T:Még ha az emberi élet véges is, azt mondja Madách többször is, „arasnyi a lét”, és a végesség, ugye azt jelenti, hogy az élet után jön a halál, és Ádám örökké elbukik, ugye ezt tudod? Mindig a bukás, a csalódás a vége. Megszületett a tézis, aztán ugye jött az antitézis, azt tudod jól. Mégis miben látja az emberi lényeknek az értelmét Madách, ha azt mondja, hogy „ember küzdj, és bízva bízzál”?

(25)D:Hát hogy küzdjön, és bízson abban, amit szeretne csinálni.

(26)T:Tehát a küzdelem, az emberi küzdelem az emberi életnek a célja, nem az, hogy lássuk előre, ugye? Szerinted Lucifernek mi a szerepe a drámai költeményben?

(27)D:Ő egy olyan egyéniség, hát hogy...

(28)T:Mit képvisel?

(29)D:Hát a gondolkodást.

(30)T:Így van, így van.

(31)D:Másrész pedig a rosszat, mert ő vette rá Évát arra, hogy szakítson a tiltott fáról gyümölcsöt.

(32)T:Csábítás és a tagadásnak az összelleme. Szükség van-e egy ilyen luciferi szellemre véleményed szerint, hogy előre menjen a történelem? Szükség van-e?

(33)D:Hát szükség van, mert végül is minden történetben végül is meg lehet találni a rosszat és a jót.

(34)T:Hát igen, ez így, igen. Forrásba hoz-e az örök tagadás, ha valaminek vannak buktatói, ha nem megy minden simán, mert ez a lényege a dolognak. És így van küzdelem. Persze, természetesen. Jó. Nézzük a nyelvtant, jó?

65.

(1)T:Na most mielőtt ezt...nem is kell felolvasnod egészében, hanem azt fogom kérni, hogy emelj ki belőle szóképeket, alakzatokat, de először mindenképpen hívd fel a figyelmemet arra, hogyha egy ilyen verset szemlélünk, Tóth Árpád nyugatos költőről van szó, nagyon sok stílusesszöveget használ, szóképet és alakzatot is, akkor mi mindenre figyeljünk. Elemzés során ugye ezeket állandóan nagyító alá vesszük közösen. Mitől költői a nyelv? Erre szeretnék kilyukadni. Mitől más, mint a köznyelv? Mitől egyéni?

(2)D:Tele van költői eszközökkel.

(3)T:Nahát erre lennék kíváncsi, hogy milyen költői eszközöket ismersz, szóképeket és alakzatokat.

(4)D:Ebben a műben rengeteg megszemélyesítés található.

(5)T:Így van, tehát a megszemélyesítés nagyon fontos.

(6)D:Például megállít a nagy búzaföldek. Hogy emberi, hogy élő emberek vagy hát élőlények tulajdonságával ruházza föl az élettelen tárgyakat.

(7)T:Úgy van, úgy van. Aztán ugye...

(8)D:Itt például, viszkető kis szelek sziszegnek.

(9)T:Nagyon jó, nagyon jó. És van egy a második versszakban. Sárga táblákról mit mond?

(10)D:Hogy nyújtózkodnak

(11)T:Így van, tehát a megszemélyesítés az egyik legismertebb.

(12)D:búzatáblák vagy búzaföldek.

(13)T:Így jó. Milyen más szóképet találtál még ebben az idézetben? Biztos, hogy találtál. Nézd meg az utolsó versszakot! Sütteti sok busa kalászatát, mint sörényét egy vén oroszlán.

(14)D:Hasonlat.

(15)T:Hasonlat. Így van. Hasonlat. A hasonlatnál egy kicsit nehezebben felfedezhető szókép, amikor a mint szócska eltűnik, és egybeolvad az azonosító és az azonosított. Az melyik?

(16)D:Metafora.

(17)T:Így van. Metafora. Aztán? Találsz-e hangutánzó szavakat, amelyek szintén színesítik a nyelvet? Ebben az idézetben is. Gyakran élnek vele a nyugatosok, hogy még láttatóbb, még kifejezőbb legyen a nyelvük. A negyedik versszakra fókuszálsz, akkor találsz benne kettőt is. A szelekről mit mond? Viszkető kis szelek...

(18)T:El kéne ám csak olvasnod.

(19)T:Sz, sz, viszkető kis szelek...

(20)D:Sziszegnek.

(21)T:Igen, és a nagy táblák pedig alig, alig

(22)D:Zizegnek.

(23)T:És még meg tudod mondani, hogy a szelek sziszegnek az milyen hangalakzat? Az nagyon szép lenne, ha tudnád. A szó eleji mássalhangzók egybecsengését hogyan nevezzük? A nyugatosok nagyon sokat alkalmazzák.

(24)D:Alliteráció.

(25)T:Jó, majd talán jövőre tudni fogod Gergő.

(26)D:Biztos.

(27)T:Borzasztó boldog leszek, ha tudni fogod. Köszönöm szépen.

66.

(1)D:Akkor az idézetet fölolvassam.

(2)T:Jó. Parancsolj.

(3)D:Neked csak egy szavadba... Na már most a részlet, az alábbi részlet a Bánk bán negyedik szakaszának#

(4)T:Nagyon jól megtaláltad.

(3)D: # a köz közepe, fele.

(5)T:Igen.

(6)D:És itt ez a szakasz akkor, ebben a szakaszban Bánk bán megérkezik Gertrudishoz, ahol itt Bánk bán elmondja a nemeseknek a összefoglalja a nemesek problémáit, és közben Melindát is, a hitvesét keresi, és Tiborccal együtt érkezik meg Gertrudishoz, ahol Tiborc rábízta Melindát, és...

(7)T:Ne keverd, ne keverd! Ez a negyedik felvonás nagyon fontos felvonásilag is, meg a jelenet is kulcsjelenet.

(8)D:Igen.

(9)T:És ennek lesz valamiféle kimenetele a tetőpont. Ez a párbeszéd. Itt már a negyedik felvonásban vagyunk.

(10)D:Igen. És itt Gertrudis egy meráni hercegnek a lánya, és Endre hercegnek, a magyar hercegnek a felesége.

(11)T:Király, uralkodóról van szó.

(12)D:Igen, egy uralkodónak a felesége. Gertrudis egy olyan személyiség, aki hatalomra tör, akar törni, és erre szövögeti a terveit.

(13)T:Így van.

(14)D:Bánk bán pedig egy magyar bán, akiben a magyar nemesek megbíznak, és problémájukat neki mondják el, és hogy ő vesse föl az uralkodó előtt, és egyben a feleségét is nagyon szereti, és...

(15)T:Jó. A báni tisztből adódóan, mi az ő szerepe?

(16)D:Báni tiszt.

(17)T:A király helyettese, aki országjáró...

(18)D:országjáró útról tér vissza.

(19)T:Így van. Helyettesíti a királyt. Így van.

(20)D:És itt

(21)T:Ezért hozzá fordulnak

(22)D:a nemesek.

(23)T:az elégedetlenkedő nemesek. Mi az elégedetlenségnek az oka?

(24)D:Hát az elnyomás, hogy nem hagyják őket az uralkodásba beleszólni.

(25)T:Így van. Kinek adja az uralkodói posztokat ez a meráni királynő?

(26)D:A meráni királynő az a saját embereinek, akik vele jöttek#

(27)T:Így van.

(28)D: #az udvartartásból nevez ki embereket.

(29)T:Konfliktus forrása-e ez a szituáció?

(30)D:Ez konfliktus forrása, mert nem azoké, akik irányítják az országot, akiknek kellene, a magyaroknak, hanem más nemzetiségű személyeknek adja ki ezeket.

(31)T:Szerepet téveszt-e Gertrudis? Királynő vagy királyné?

(32)D:Hát királyné.

(33)T:És mégis azt gondolja, hogy...

(34)D:Királynő akar lenni, és...

(35)T:Így van. Tehát ez az egyik konfliktus, a közéleti. Azt mondják, hogy ez ugye érdekes dráma, amikor a közéleti tragédia és magánéleti egybefonódik. A magánéleti sík, az mit fed?

(36)D: (.) Hát

(37)T:Tehát ez az egyik probléma, elmondtad, hogy önkényre tör, despotikus tervei vannak, mert hogy szerepet téveszt. A másik egy személyes vonal. Itt említetted Melindát.

(38)D:Hát féltékeny Melindára.

(39)T:Ki?

(40)D:Gertrudis.

(41)T:Gertrudis?

(42)D:Vagy?

(43)T:Emlékszel a történetre?

(44)D:Nagy vonalakban.

(45)T:Említetted, hogy Bánk felesége Melinda. Mivel kell szembesülnie, mikor visszatér? Nagyon fontos dolog, hogy nemcsak...

(46)D:Gertrudis az ármányt tervezett, hogy ő azt ötlötte ki, hogy megcsalja, egy embert megbízott azzal, hogy csábítsa el Melindát.

(47)T:Jó. Szabad utat enged öccsének, hogy elcsábítsa Melindát. Kin az, aki el akarja és el is csábítja Melindát?

(48)D:Miska?

(49)T:Ottó.

(50)D:Ottó.

(51)T:Ottó az. Így van, így van.

(52)D:És ezért van a következő konfliktus.

(53)T:Így van. Itt a két konfliktus szál összekapcsolódik.

(54)D:Hogy ezt Bánk megtudja, és ezért is nagyobb lesz a konfliktus benne, és itt a vitából kifolyólag Gertrudis le akarja szűrni Bánkot, de nem sikerül neki, és #

(55)T:Jó, erre akartam kitérni rögtön az elején, hogy el kell helyezni a történetet, ez a kimenetel, a tetőpont.

(56)D:Ez lesz a kimenetel, hogy Gertrudis meghal, és mikor térnek vissza a királynak az emberei, ott...

(57)T:Jó, most nem is lényeges, hogy a folytatást elmondjad, hanem légy szíves térjél ki az idézet segítségével a szereplők jellemzésére, és egy kicsit árnyald nekem Bánk jellemét és Gertrudist! Gertrudisról már mondtál egypár dolgot. Bánkot hogyan jellemeznéd? Milyen egyéniség Bánk? Összetett jellem.

(58)D:Hát eléggé összetett, mer eléggé kemény, erős ember, és közben segíti a nemeseket meg az elnyomottakat is figyelembe veszi.

(59)T:Figyelembe veszi. Ő erőszakos úton, vagy tárgyalás útján szeretné rendezni a konfliktust?

(60)D:Tárgyalás útján szeretné rendezni a konfliktus,

(61)T:Így van.

(62)D:de ez nem sikerül.

(63)T:Milyen tulajdonságra vall mindez?

(64)D:Ez, hüm...

(65)T:Ugye ott van a pártütés Peturék házában, megismerjük a magyar nemeseket, akik nem riadnak vissza az erőszaktól sem, hogy rendezzék a helyzetet. Ő mást képvisel. Hogyan karakterizálnád őt?

(66)D:Hát ő inkább visszafogottabb.

(67)T:Racionálisabb, higgadt.

(68)D:Higgadt, és nem annyira erőszakos. Inkább a tárgyalás útján és több többször megpróbálni, kitartóbb, mint a nemesek...

(69)T:Jó. A feleségével kapcsolatos konfliktushelyzetből milyen új személyiségvonás bontakozik ki? Amit nem tud megtagadni, egyetlen férfi se tudná.

(70)D:Hát a féltékenység és...

(71)T:Min esett csorba, mit érez?

(72)D:Becsületén.

(73)T:Becsületén, férfiúi. Így van. Mennyiben igaz, hogy maximálisan lojális, királyhű?

(74)D:Hát teljes mértékben.

(75)T:Ühüm. Nagyon megható az utolsó jelenet, amikor párbajoznak Endrével, megteszi-e?

(76)D:Nem teszi meg.

(77)T:Nem eszi meg.

(78)D:Mert hű az uralkodóhoz.

(79)T:Jó. Tehát beszéltél arról, hogy mennyire konfliktusos dráma, jellemezted is a szereplőket. Jó. Esetleg még annyit mondanál, hogy nagyon érdekesen köröket lehet felépíteni ebben a drámában, Arany János hívta fel a figyelmet, mondják azt, hogy van Bánk köre...

(80)D: Meg vannak a köreik

(81)T: És ezt milyen szempontból lehet a szereplőket csoportosítani?

(82)D: Ezt a konfliktusok

(83)T: Így van.

(84)D: szempontjából, hogy a Gertrudis köre, Endre király köre, és Bánk köre.

(85)T: Ez nagyon okos.

(86)D: Akikből kifolyólag így konfliktus volt, meg lehet csinálni.

(87)T: Köszönöm szépen. Ja, még valamit szeretnék kérdezni. Szerinted mért éppen 1848.március 15-én lett olyan nagy siker a Bánk bán, amilyen nagy siker lett?

(88)D: Hát talán a forradalom miatt is.

(89)T: Nem talán, egyértelmű.

(90)D: Mert idegen elnyomás alatt voltunk mi is, a ha pontosabban a Habsburg

(91)T: Ühüm.

(92)D: Idegen elnyomás, és az ellen is akarták ezt így kiadni és...

(93)T: Igen.

(94)D: ezért nem is engedték úgy játszani, abban az időben.

(95)T: És ez, a történet maga, melyik történelmi korban játszódik?

(96)D: Ez a hű

(97)T: II. Endre uralkodása, hányadik század?

(98)D: Tizenharmadik.

(99)T: Tizenharmadik század. Jó. Köszönöm szépen.

67.

(1)D: Szövegkohézió. Hát...

(2)T: Na. Érted-e a kérdést, (az/ az első, mert azt tudom, mindenkinek nehéz.

(3)D: Nem teljesen, nem teljesen.

- (4)T:Ez a mumus mindig. Pedig nem egy nehéz.
- (5)T:Kérhetem, hogy olvasd el magadnak még egyszer?
- (6)T:Igen.
- (7)T:Van időnk, lényeges, hogy megértsed.
- (8)T:Megpróbáljuk kérdések alapján, jó? Tehát a tétel a szövegkohézió grammatikai és jelentésbeli eszközei. Nyilvánvalóan akkor tudsz válaszolni, ha tudod azt, hogy mi az a szövegkohézió.
- (9)D:Igen.
- (10)T:És akkor tudod megmagyarázni, hogy a grammatikai és jelentésbeli eszközei hogyan jelennek meg ebben a szövegben. Na most. Szerinted mondathalmaz és szöveg között van-e különbség? Mi a különbség?
- (11)D:Van. A mondathalmaz és a szöveg közötti különbség annyi, van a szöveg, az összefüggő, egymásból kiinduló mondatok, a szöveg-halmaz, az pedig csak mondatokból álló, nincs összefüggés köztük, álló szöveg.
- (12)T:Jó. Ez egy nagyon fontos dolog. Innen ki lehet indulni. Ahhoz, hogy szövegről beszéljünk, ezek a logikai kapcsolódások kelljenek. A szövegösszetartó erőt, tehát ami összetartja, mint ahogy a házat is
- (13)D:Ühüm.
- (14)T:ugye téglák tartják össze, ahhoz szükségeltetik az úgynevezett, itt van ez az idegen szó, amitől nem kell félni ezek után már.
- (15)D:Kohézió.
- (16)T:A szövegkohézió.
- (17)D:Ez az összetartó erő.
- (18)T:Összetartó erő. Most meg kell keresned, van itt egy szöveged, aminek van egy témája. Szerinted a szövegben megjelenő mondatok között milyen kapcsolódási pont van, ami lehet nyelvtani, tartalmi, logikai, amitől ez az egész, ahogy mondtad, nem hullik szét atomjaira, nem mondathalmaz, hanem szöveg. Egyazon témáról szól.
- (19)D:Egyazon témáról.
- (20)T:Mi biztosítja ezen a szövegen belül azt, hogy te tudod, hogy kiktől van szó?
- (21)D:Először is a tartalom, hogy olvasás után a személyek vagy éppenséggel, miről szól.
- (22)T:Személyek, ez nagyon fontos. Itt az első...
- (23)D:Személyek, meg a tárgyak, miről szól.

(24)T:Így van. Személy és tárgy. Érzem magam körül a fiatalságot. Ez a szó, hogy fiatalság, szinonima formájában megjelenik-e újra? Nézd meg, keresd meg! Erre kéne példát találni. Következésképpen végig ösökről van szó.

(25)D:Hát mondjuk itt pedig, hogy ők.

(26)T:Nahát, ez egy következő dolog lesz. ITT már, és ez elvezet bennünket a grammatikai kapcsolóelemekhez.

(27)D:Személyes névmások.

(28)T:Így van, így van. Tehát amikor személyes névmásokkal helyettesít, jó. Helyben vagyunk. Aztán. Kicsit szemlélgesd ezt a szöveget, hiszen volt rá idő, jobb lett volna akkor aláhúzni, akkor tudod már, hogy ezzel itt lehet boldogulni, egyszerűbb lett volna. Tehát szinonimát találsz-e vagy szóismétlés? Mert ez egy fontos kapocs. Ez egy lexikai...

(29)D:Hát szerintem még, itt még költőknek, valakiknek...

(30)T:A fiatal költők, így van. Aztán az első sorban a fiatalságra egy majdnem rokon értelmű kifejezés. Nem ismétli meg, hogy fiatalság.

(31)D:Az a második sor elején mindjárt a kamaszok.

(32)T:Így van. A kamaszok. A sötét tekintetű kamaszok, stb.. A következőkben már nem azt mondja, hogy kamaszok, hanem, bennük. Ez egy milyen nyelvtani forma?

(33)D:Hát.

(34)T:Az őket kiemelted, az egy személyes névmás, a bennük az pedig milyen formája?

(35)D:Hát.

(36)T:Mivel van ellátva? Egy ragozott forma, igen.

(37)D:Ragozott forma.

(38)T:Aztán nézd meg az igealakokat! Hogy ne essen szét a szöveg, hogy tudjuk egyazon témáról van szó, nemcsak az adott szavak ismétlése vagy rokon értelmű kifejezések biztosítják ezt, hanem az igéket következetesen egyazon formában kell...

(39)D:Írni.

(40)T:És ragozni. Igen, igen, igen. Találsz-e erre példát?

(41)D:Bíznak, például.

(42)T:Így van, tehát következetesen milyen raggal látja el az igéket?

(43)D:Hát a ...

(44)T:Hányadik személy, számú személyragot használ?

(45)D:Többes szám harmadik.

(45)T:Többes szám harmadik. Így van, jó. Milyen logikai kapcsolóelemeket találsz a szövegben?

(46)D:Logikai?

(47)T:Az érvelést alátámasztó. Pedig kifejezés. Jó. Nahát. Tehát azt gondolom, hogyha összegzed, akkor hogyan tudnád összegezni, hogy milyen grammatikai és lexikai kapcsolóelemek tartják össze? Sok mindenre azért kitértünk.

(48)D:Grammatikai például a tartalmi jelentések. A tartalomban, mik vannak. Akkor a szövegben előforduló szavak, például, hogy egy szó más...

(49)T:Más formában jelentkezik, de arra utal. És milyen nyelvtani? Mi mindenre tértünk ki, következetesen kell alkalmazni, miket?

(50)D:Az igék.

(51)T:Az igei személyragokat, birtokos személyjeleket, stb. És még lehetne jócskán még mesélni erről, remélhetően jövőre ezt te is fogod tudni. Köszöntem.

68.

(1)D:Itt Illyés Gyulának egy pár gondolatára Az ember tragédiája című műre szeretnék reagálni. * Ö * Illyés Gyula * ö * véleménye végül is elég meghatározó, ugyanis hát ő költőfejedelem volt, * ö * azonban nem különösképpen értek egyet azzal, hogy * ö * Az ember tragédiája azt írja, hogy nem került be a világirodalomba, ugyanis hát több nyelvre lefordították, * ö * az igaz, hogy a drámai költeményeket a költők nem színpadra szánták, de az (antik/ antik költők például Szophoklész az Antigoné, ezek színpadi művek voltak, ugyanis akkor ezek * ö * kimondottan ő kimondottan az életnek a meghatározott részei voltak ezek a színpadi előadások. Az ember tragédiája tizenöt színből áll, végül is * ö * Magyarországon is egy jelentős mű, hiszen tavaly a Nemzeti Színháznak a megnyitóján is ezt játszották, és úgy gondolom, hogy (nem/ nem véletlenül ezt a nemzeti drámát választották, ugyanis ez egy nagyon jelentős, nemcsak a magyar, hanem a világirodalomban is * ö * végül is az alapgondolata az, hogy az ember, tehát az első emberpár bűnbeesése amin nemcsak a magyarokra vonatkozik, hanem az * ö * (világ/világra * ö * inkább ez a mű olvasásra szánt, de színpadra hát annyira nem lehet értelmezni, és hát a tizenöt szín, * ö * elég bonyolult a cselekmény, és különböző helyszínek és csak olvasás közben lehet * ö * / lehet az egésznek a lényegét meglátni, de * ö * tehát nem baj az, hogyha valaki a színházba

és megnézi, de csak miután elolvasta, úgy tudja igazából értelmezni ezt a művet.* ö *
Illyés Gyula utal a Faustra * ö * a Faust is egy hasonló mű, ugyanis Madách Imre
innen is merített a Tragédia megírásához, és ezt sem lehet értelmezni igazán
színpadon, hanem csak olvasás után lehet legfeljebb megnézni és akkor így válik
tökéletessé a megértése.

(2)T:Ühüm. Kívánsz még valamit mondani, vagy kérdezzek?

(3)D:Hát most így nem. /tulajdonképp?/

(4)T:Jó. Hát most picit ellentmondtál önmagadnak, mert nem értettél egyet ö Illyés
Gyulával abban, hogy azt mondja, hogy nem kifejezetten színpadra szánt mű, utána
pedig te is erre jutottál. Ő a filozófiai tartalma, amire te is utaltál, az körülbelül
hogyan foglalható össze, mert azért itt a tragédiáról egy-két információt adnod
kellene.

(5)D: * Ö * hát végül is itt az egésznek az a lényege, hogy ugye az első emberpár,
Ádám és Éva, akik ugye először a Paradicsomban éltek és mindenük megvolt, * ö *
mégis szembekerültek Istennel, és tehát az ördög csábításának hittek, és ezért * ö *
megpróbálta elcsábítani őket, és megmutatni nekik, hogy milyen a, tehát, hogy mit
tudna följánlani. Ők eldobták maguktól Istennek a a (ke /vagyis hát a kegyelmét, a
szeretetét, * ö * és hittek az ördögnek, de végül is Ádám hiába * ö * minden
színpadon keresett valamit, * ö * mindig új reményeket táplált, de mindig csalódott a a
tehát abban, amit ő elképzelt, ugyanis semmi nem vált be, amit megígért neki az
ördög.

(6)T:Igen, ez... Melyik az a híres három eszme, amiért Ádám lelkesedik?

(7)D:Hát a hatalom, végül is.

(8)T:Üm. Igazából a párizsi színpadon azután összefonódik ez a három eszme, ezzel a
felkiáltással kezdődik. Párizsi szín. Szabadság...

(9)D:Egyenlőség, testvériség.

(10)T:Például. Így van. Aztán Madách komoly filozófiai tanulmányokat végzett.
Milyen * ö * XIX. századi filozófiai irányzatokat lehet felismerni a műben?

(11)D: * Ö * hát tanulmányozott több ö művet is, és főként ilyen filozófiai
gondolkodóknak a műveit.

(12)T: Ee ezt ha picit elmondanád? Például azt, hogy

(13)D:Uh. Végül is mi a lét, az értelme az emberi létnek.

(14)T:Mennyire tudja az ember irányítani a sorsát.

(15)D: * Ö * hát végül is rájött arra, hogy tehát az ember egymaga kevés ahhoz, hogy itt az életét irányítsa, és végül is visszatalált Istenhez, mert rájött arra, hogy * ö * tehát csak őrajta múlik az egész élet, és tehát meg megfogalmazódik benne * ö * egy eszme, hogy az eleve elrendelés.

(16)T:Igen, hát igen, igen. Nem az eleve elrendelés, hanem a...

(17)D:Vagyis hát hogy

(18)T:Determináció.

(19)D:Igen, tehát végül is ez az, hogy Isten vagyis hát valami minden ember megteremtett, va tehát hogy valami legyen, és (hogy/ hogy semmi más nem lehet az ember, csak az ami elrendelte Isten.

(20)T:Emlékszel a kezdő mondatokra? Mit mond az Úr, amikor befejezte a teremtést, és megpihent?

(21)D: * Ö * hát az angyalok dicsőítik.

(22)T:De mit mond? Be van fejezve...

(23)D:Az az alkotó pihen.

(24)TA nagy mű. Na, hogy van ez? A gép forog, az alkotó pihen.

(25)D:Igen.

(26)T:Ez is egy sajátos filozófiai ideál.

(27)D: (.)

(28)T:A gép forog.

(29)D:Végül is Isten megteremtette a világot, és magára hagyta.

(30)T:Igen.

(31)D:Tehát hogy az emberek ezután, tehát ő figyeli az embereket, de ezután ők maguk irányítják az életüket.

(32)T:De a gép forog, ez nem rémlik? Ez a mechanikus mechanikus determinizmus. Jó. Ö Az ember tragédiájának számtalan gondolata szinte szállóigévé vált. Tudnál-e idézni egy kettőt?

(33)D: (.)

(34)T:Ha nem, nem.

(35)D:Most így nem jut erről több eszembe.

(35)T:Jó. Ö köszönjük szépen, nézzük a nyelvtant!

69.

(1)D:Tehát a nyelvtan témaköröm a kettes, és tétel a magyar nyelv nyelvváltozatai.

(2)T:Jó. Parancsolj.

(3)D: * Ö * itt a feladat az volt, hogy ugye ebben a szövegben a szakmai-tudományos stílusréteget keressük meg. * Ö * végül is ez a szöveg * ö * szakkifejezéseket használ, és tehát pontos * ö * évszámokat ír, * ö * minden pontosít, tehát a latin kifejezést nem hagyja lefordítatlanul, hanem * ö * lefordítja,* ö * ismerteti Regina könyveinek lényegét, * ö * tehát nemcsak egy átlagos érdeklődésű ember számára, hanem aki történsz szemmel figyeli, az is megtalálja a benne pontos információt, * ö * tehát érdekes információkat ír, figyelemfelkeltő, (nem/nem tér ki az apró részletekre, hanem megragadja a lényegét, * ö * leírja a trigonometria egy-két érdekességét, * ö * a második részben pedig egy-egy mondatban egy átfogó * ö* egy átfogó elemzést ad az életéről, ez inkább egy lényegre törő, tehát nemcsak az életét írja le.

(4)T:Hát melyik mondatra gondol?

(5)D:Itt az utolsó második sorra.

(6)T:Hát az nem annyira élet

(7)D:Vagyis hát igen, csak a leglényegesebbet írja le róla.

(8)T:Ühüm. Jó. Akkor kérdezni szeretnék. Az volt a feladatod, hogy a magyar nyelv nyelvváltozatai. Na most, erről úgy elméletileg mit tudnál mondani, hogy a magyar nyelvet milyen szempontból szokták rétegezni, vagy másképp csoportosítani?

(9)D:Végül is, tehát több szempontból lehet úgy is csoportosítani, hogy a hogy egyes tájszólások szerint.

(10)T:Igen.

(11)D:Mert például más nyelvjárást beszélnek a Dunántúlon, vagy délen,

(12)T:Úgy van.

(13)D:az alföldön.

(14)T:Igen.

(15)D:És lehet stílusuk szerint, tehát nyelvhasználat szerint.

(16)T:Nyelvhasználat szerint.

(17)D:Hogy például van orvosi nyelv, közgazdász nyelv, akik külön szak

(18)T:De ez csak a szakmai, vigyázz!

- (19)D: Igen, szakkifejezéseket használ, akkor van ő tehát van egy olyan stílus, amit a tehát amit a köznyelv használ, van újságírói stílus
- (20)T:Igen.
- (21)D:Ő külön stílus a rádiók és a televíziók, tehát ők is meghatá
- (22)T:Publicisztikán belül.
- (23)D: (.)
- (24)T:Műveltség szerint lehet tagolni a különböző nyelvi szinteket?
- (25)D:Szerintem lehet, a például attól függően, hogy ki milyen művelt, hogy milyen választékosan beszél, ő milyen összetett mondatokat használ vagy esetleg csak tömondatokban beszél.
- (26)T:Hogy hívjuk a legelegánsabb, legválasztékosabb stílus normát?
- (27)D: (2.6)
- (28)T:Amit ti is tanultatok itt négy évig.
- (29)D:Hát az irodalmi stílus.
- (30)T:Na. Úgy van. Amit mindenki beszél, az a milyen nyelv?
- (31)D:Köznyelv.
- (32)T:Köznyelv. És ha nem mindenki, csak csoportok, akkor az milyen nyelv?
- (33)D:Rét#
- (34)T:Csoportnyelv, vagy rétegnyelv. Na most te kiemelted a szakmák szerinti változatokat. Életkor szerinti változatot tudnál mondani?
- (35)D:Ő igen, vagyis * ő * ugyanis hát például minden mindig neologizmusok (új / új szavak alakulnak, minden, tehát minden társadalmi rétegben, hogy az idősebb korosztály egy teljesen más korban nőtt fel, és akkor még nem voltak például ilyen mobiltelefonok, és ilyen internet használat
- (36)T:De azér a király kifejezést sem használja a nagymama, ugye? Hanem az melyik életkorhoz köthető?
- (37)D:Ő tehát a fiatal, a tizennyolc éven aluliak inkább.
- (38)T:És azon belül azért van egy zárt közösség, a milyen nyelv? Miről szoktunk itt beszélni itt nálatok?
- (39)D:Azik egymást megértik, tehát úgy, hogy nem is mondanak el mindent, mert vannak közös ismereteik.
- (40)T:Ez igaz, de azért egy-két szakmunkás fiatal, munkanélküli, nem beszélget arról, hogy töri, föci, matek. Az melyik nyelvváltozat?
- (41)D: (3.0)

(42)T:Hát a diáknyelv, Noémi, mert nagyon zavarban vagy. Egyetlen kérdésem van még a gyakorlati feladatoddal kapcsolatban. Nézd meg a mondat szerkesztését ennek a szövegnek! Milyen ö mondat szerkezetek vannak túlsúlyban?

(43)D: (.)

(44)T:Mondatok hosszúságára figyelj!

(45)D:Használ összetett körmondatokat.

(46)T:Bizony, így van.

(47)D:De ennek ellenére is érthető a szöveg, tehát nem bonyolítja el.

(48)T:Így van. Jó. Szakkifejezéseket találsz-e benne? Tehát szaknyelvi

(49)D:Tehát ez a latin kifejezés, ami is a trigonometriai könyvekre vonatkozik.

(50)T:Vagyis a cím.

(51)D:Vagyis a cím. Ö ugye, végül is a trigonometria is ugye matematikusok körében.

(52)T:Na mondjál még kettő olyat, ami számomra nem természetes!

(53)D:Mondjuk esetleg a definíciók.

(54)T:Például. Igen.

(55)D:Gömbi trigonometria.

(56)T:Na. Úgy van, jó. Köszönöm szépen.

70.

(1)D: A XIX. század uralkodó műfaja a romantika, amelyik Angliában alakult ki a Tó-vidéken, s ez minden országban másképp jelentkezik. Én Franciaországban emelném ki egy fő romantikus például Victor Hugot, a regény műfajával, akinek hatalmas művei például A párizsi Notre Dame vagy a Nyomorultak, ezekben a regényekben az érzelmek túlsúlya érvényesül, jellemző szereplői küzdelmeket élnek át, szenvednek, és a lélek legbelső mivoltát tárják fel. Később kialakul a realizmus műfaja, ö Stendhalt és Balzacot emelném ki.

(2)T:Műfaj? Műfaj?

(3)D:Mű.

(4)T:Stílus.

(5)D:Stílusa. És hát * ö * Stendhal Vörös és feketét * ö * meg tehát Stendhal főhőse a Vörös és feketében is Julien Sorel nevű fiatalember, aki Napóleon korában fényes karrierre számíthatott volna, de a Bourbon restauráció idején sajnos * ö * nem

érvényesülhetett úgy, ahogy akkor tehetné volna, s ezért olyan eszközhöz nyúl, amik megkérdőjelezhetően erkölcsösek. (A hát a / kihasználja a felsőbb rétegeket, kihasználja azt, hogy vonzó, okos, és először Varrieres kisfaluban, amikor először feltűnik, a mű folyamán végig láthatjuk a (mű bukását / Julien Sorel bukását, mert malomban tűnik fel, és könyvet olvas, ugye, és leesik, amikor az apja megjelenik akkora pofont kap, és tehát ő nem ezt az életet szánja magának, nem ezt tervezi, ezért elmegy tanítónak, nevelőnek egy családba de Renalhoz, és * ő * de Renalné belészeret, és ő ezt kihasználja, végül Verrieres-ből, mikor ez kiderül távoznia kell, és papneveldebe megy, egyébként kívülről tudja az Újszövetséget, szóval ezt azért tanulta meg, hogy tehát az akkori, ottani papnak * ő * tehát jóba volt vele és szeretett volna kedveskedni és Besaconba papneveldebe megy, ahol megint csak kitűnik okosságával, (teh / tehát tényleg nagyon tehetséges, de innen is el kell mennie, és Párizsban ajánlják egy nagy nemes családhoz, és itt a család lánya, Matildba beleszeret, de Matild az nem olyan könnyű eset, mint Renalné, mert eléggé kettősen viselkedik a fiatalemberrel, de utána féltékennyé teszi, és végül amikor éppen elérhetné a vágyait, minden álmát, akkor kap egy levelet de Renalától Matild, és * ő * itt rálő a templomba, és (elbu / gyakorlatilag a börtönben rájön, hogy mi volt neki az igazi boldogság, hogy az igazi szerelme de Renalné volt, és rájött, hogy az addigi élete nem sokat ért, és nem ez volt az, amire igazán vágyott, nem így kellett volna élnie. Maga ellen mond vádoló beszédet, és vállalja a halált. Egyébként így Matildnak az álma is teljesül, mert őneki a példaképe egy olyan férfi volt, aki hősiiesen beleszeretett a királynéba, és végül megölték és a királyné elrejtette a és ő is hősiiesen meghalt.

(6)T:Kicsoda?

(7)D:A Julien Sorel végül is. Tehát itt kiemelném a Vörös és feketét, a kettősség motívumát, ami jelentheti még végül is a rulett asztalnak a színeit, a szerencsét, de jelentheti a katonaságot, papságot, a jót és a rosszat, többször is feltűnnek ezek a színek a regényben, amikor Julien Sorel bemegy a templomba, a szenteltvíz vérenek látszik, a szín tehát a fényhatások miatt a gazdagság jelképe, vagy sárga és a halál motívuma is jelen van ezekben a regényekben. (Példá/ ezután kiemelném például az orosz regényt, Tolsztoj, aki * ő * tehát gyakorlatilag a orosz novellisták után ő teljesíti ki az európai regényt. Ivan Iljics halálában például a főhős egy gazdag csinovnyik, aki elég magas pozícióba kerül, és ő amikor tehát gyakorlatilag minden álma teljesült, jó felesége van, szeretik egymást, megveszi álmai házát, és mikor ezt

díszíti, * ö * leesik, beveri az oldalát a kilincsbe, és gyógyíthatatlan beteg lesz, haldoklik, s ez által megváltozik az ő viszonya a környezetével, és a környezete is másképp viszonyul hozzá, egészen kiszolgáltatottnak érzi magát, nem találja meg a hangot, úgy érzi, hogy mindenkinek terhére van, zavarja, hogy amíg ő szenved, ő a felesége bálkat ad, színházba megy, jól érzi magát, de végül is szerintem el se lehetne tőlük várni, hogy másképp cselekedjenek, mert attól, hogy valaki szenved, attól még nem várhatom el, hogy a többiek is szenvedjenek, de azért több átérzést is tanúsíthatott volna a családjá.

(8)T:Együttérzést.

(9)D:Az egyetlen ember, akivel megérti magát, az inas volt #

(10)T:Ühüm.

(11)D: #aki foglalkozott vele, és a kisfia volt, aki átérzést mutatott iránta.

(12)T:Együttérzést.

(13)D:Együttérzést. A mű végén, tehát Ivan Iljics jelleme hatalmas átalakuláson megy át, ami ugye eddig az orosz novellákban nem igazán volt jellemző, és a végére igazán felnő, szerepéhez is, meg akkor lesz igazán felnőtt ember, mert átérzi mások szenvedését, képes lesz megbocsátani a családjának nem azért, nem magát sajnálja, hogy meghal, hanem másokat, azokat, akiket ő itt hagy, és ő a saját szenvedései árán át tudja érezni másoknak a erőfeszítéseit, szenvedésit.

(14)T:Ahogy szoktuk mondani, megtisztul. Jó. Persze.

(15)D:Az európai regény, Tolsztoj Háború és béke című regényében teljesül ki, ebbe a regénybe minden benne van, ami a regény, tehát ezután már gyakorlatilag megszakad ez a XIX. századi regényírás, és a naturalizmus műfaja alakul ki, mert egyszerűen nem tudnak újat alkotni.

(16)T:Stílusa.

(17)D:Ez a regény, ez az egész az össze ez a legnagyobb regény szerintem, és ő tehát kialakul a naturalizmus műfaja, stílusa, egészen új.

(18)T:A naturalizmust ne bántsuk, mert a naturalizmus tovább él, szóval

(19)D:Nem születnek

(20)T:Azért Thomas Mann-nak a József és testvérei nem semmi. Jó. Kérdezhetek egy-két dolgot? Ugye itt arról volt szó, hogy a Stendhal idézetben Stendhal azt mondja, hogy a romantika az a legtökéletesebb kifejezőmód. Mennyiben romantikus a Vörös és fekete, és vannak-e romantikus vonásai ?

(21)D:Stendhal mondott egy olyat is, hogy ő a romantikát annak tekinti, tehát hogy akit apáink, ő is romantikusnak tartotta magát, habár realista regényei voltak.

(22)T: (Keve/ kevert regényei voltak.

(23)D:Igen. De ő magát kimondottan romantikusnak tartotta, és azt mondta, hogy ő azt írja, ami most ebben a korban kell, és mást a csak, amit nagyapáink boldogítottak, de most nem aktuális * ő *

(24)T:Most mi aktuális? Julien Sorel történetét minek szoktuk nevezni?

(25)D:Ő Julien Sorel története az tökéletesen aktuális volt a korban, ugyanis Napóleon bukása hatalmas port kavart.

(26)T:Igen.

(27)D:És a Bourbonok visszatérése az akkori nemesi réteget is * ő * újra hatalomra juttatta, és azok, akik addig lehetőséget láthattak, azok elvesztették ezeket a lehetőségeiket.

(28)T:Jó. Fogjuk rövidre! Ezt a kifejezést, hogy karrier regény, ismered-e?

(29)D:Igen.

(30)T:Na most, Julien Sorel története mennyiben karrier regény?

(31)D:Karrier regény, igen, * ő *

(32)T:Mondtad, hogy elérte, amit akart, de milyen áron?

(33)D:Ő mások szenved tehát másokat kihasznál #,

(34)T:Igen.

(35)D: # és áttaposott, átlépett másokon, és ezen az áron gyakorlatilag * ő * kettős arca van Julien Sorelnek, és ezt a kettős álarcot csak a börtönben képes levenni.

(36)T:Milyen álarcról szoktunk beszélni?

(37)D: (2.6)

(38)T:Melyik híres klasszicista vígjáték főhősét szoktuk emlegetni? Fordított...

(39)D:Tartuffe.

(40)T:Így van. Na most. Karrier regény-e az Ivan Iljics halála?

(41)D:Nem, nem. Az Ivan Iljics halála nem.

(42)T:Ivan Iljics viszonylag magas rangú jogász ember.

(43)D:Igen, de nem a regény, nem arról szól, hogy a sebesülése után ő hogy viszonyul a környezetéhez, miket él át. Az ő szenvedéseit, az ő problémáit, a lelke legmélyét tárja fel a regény.

(44)T:Ő a megvilágosodást magát. Jó. Van egy ilyen kérdésed, hogy jellegzetes témák, motívumok, hősök a romantikában. Tudnál

- (45)D:Ő jellegzetes téma a...
- (46)T:A XIX. századi regényirodalomban.
- (47)D:Hát * ö * egy szegény embernek a felemelkedése egy példaul.
- (48)T:Jó. Oroszoknál mondtál egy szót, egy jellegzetes társadalmi réteg, a...
- (49)D:Csinovnyik.
- (50)T:Csinovnyik. Úgy van.
- (51)D:* Ö *ö
- (52)T:És a hősök? Milyen hősök? Történelmi vagy...?
- (53)D:A hősök átlagemberek, nem történelmi hősök.
- (54)T:Nem átlagemberek, de a jellem...
- (55)D:Olyan, olyan közemberek, akik valami ö kiemelt tulajdonság adott korra jellemző tulajdonságra.
- (56)T:Már majdnem típusok. Jó. Köszönöm. Nézzük a nyelvtant!

70.

- (1)D:Témaköröm: nyelvi szintek.
- (2)T:Igen.
- (3)D:És a magyar nyelv szófaji rendszere. Alcím.
- (4)T:Úgy van, tehát az alcím a lényeg.
- (5)D:Igen. A magyar nyelv szófaji rendszere két nagy szófajcsoportot különíthető, két nagy szófajcsoportba különíthető, a névszókra és az igékre. A névszókron belül találunk főneveket, számneveket, mellékneveket és névmásokat. A főnevek lehetnek tulajdonnevek, köznevek, nem tudom, hogy kitérjek-e rá, hogy a tulajdonneveket hogy írjuk.
- (6)T:Nem.
- (7)D:Nem?
- (8)T:Nem helyesírási kérdés.
- (9)D:Igen. A számnevek lehetnek tő vagy sorszámnevek, melléknévnél a melléknév fokozást megemlíteném. Van alapfok, középfok és felsőfok. És a névmások lehetnek mutató, személyes, határozói névmások.
- (10)T:Sokfélék.
- (11)D:Sokfélék. Igen. Az igék lehetnek jelen idejűek, múlt idejűek,

(12)T:Na most várjál, az igék azok minden igének van jelen, múlt és jövő ideje, az igefajtákat.

(13)T:Alanyi vagy tárgyas ragozású igék.

(14)T:Adva van az ige, azt elragozhatom így is, úgy is. Most az igefajtákat. Mi a különbség a között, hogy leesik vagy járkal.

(15)D:*Leesik* az ikés ige.

(16)T:Alakilag igen.

(17)D:Alakilag. A *leesik* az...

(18)T:Mit fejez ki?

(19)D:Ő egy történést és cselekvést kifejező.

(20)T:Járcál?

(21)D:Volt még egy olyan feladatom, hogy

(22)T:Azért szófajoknál picit maradjunk, jó?

(23)D:Jó.

(24)T:Egy csomó szófajt nem tudsz bepaszírozni ebbe a két kategóriába.

(25)D:Vannak kötőszavaink, tagadószavak, határozószók, névelők, határozott, határozatlan névelők, határozott például az a az, határozatlan az egy mint nem számnév mint határozatlan névelő. Mondatba foglaljam?

(26)T:A névelőt, a névutót, kötőszót, utalószót, ezeket milyen szavaknak nevezzük? Hol töltenek ezek be szerepet?

(27)D:A mondatban.

(28)T:Ühüm. Viszonyítanak, vagyis ezek milyen szók?

(29)D:Viszonyszók.

(30)T:És ha azt mondom: jaj! Felkiáltójel, kész. Ez egy mondat. Milyen szó? *Igen*, a *nem*. Ha önmagában is lehet mondat, akkor milyen szó?

(40)D:Mondatszó.

7.Szakirodalom

Albertné Herbszt Mária 1999. A tanítási óra mint a társalgás speciális típusa. In: Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 212: 195-201.

Antalné Szabó Ágnes 2003. Az anyanyelvi nevelés új stratégiái. Magyar Nyelvőr 4: 407-27.

Antalné Szabó Ágnes 2005. A tanári beszéd kérdésalakzatai Magyar Nyelvőr 2. 173-185.

Antalné Szabó Ágnes 2005. A tanári beszéd kérdésalakzatai II. Magyar Nyelvőr 3.319-337.

Arisztotelész 1999. Rétorika. Fordította Adamik Tamás. Telosz Kiadó. Budapest.

Austin, J.L. 1990. Tetten ért szavak. Akadémiai Kiadó. Budapest.

Bakos József 1970. A tanári beszéd retorikája. Magyar Nyelvőr 1970:456-63.

Balaton Teréz 1999. A megszólalás esélyei az iskolában MNyTK. 212.sz. 602-615.

Banczerowski Janusz 2003. A nem verbális kommunikáció mint a kognitív nyelvészeti kutatások tárgya. Magyar Nyelvőr 1: 4-12.

Barha Csilla 1998. A szociolingvisztika alapjai. ELTE Bölcsészettudományi Kar Mai Magyar Nyelvészeti Tanszék. Budapest.

Barthes, Roland 1997. A régi retorika. Emlékeztető. In: Az irodalom elméletei III. Jelenkor Kiadó. Pécs 69-175.

Boross Ottília-Pléh Csaba 1988. A nem verbális közlések a gazdagréti felvételekben. In: Kontra Miklós (szerk.): Beszélt nyelvi tanulmányok. Linguistica, Series A. Studia et dissertationes. 1. MTA Nyelvtudományi Intézet. Budapest. 159-77.

Brown, Penelope_Levinson, Stephen C. 1987. Politeness. Some universals in language usage. Sambridge University Press. Cambridge.

Brown, Gillian-Yule, George 1991. Discourse analysis. Cambridge University Press. Cambridge.

Buda Béla 1994. A közvetlen emberi kommunikáció szabályszerűségei. Animula.Budapest.

Cameron, Deborah 2001. Working with spoken discourses. Sage Publications. London-Thousand Oaks-New Delhi.

- Chesebro, J.L. and James C. McCroskey (eds.)** 2002. Communication for teachers. Boston. Allyn and Bacon.
- Clarke, David D.- Argyle, Michael** 1997. Beszélgetési szekvenciák. In: Pléh Csaba-Síklaki István-Terestyéni Tamás (szerk.): Nyelv – kommunikáció – cselekvés. Osiris Kiadó. Budapest 565-602.
- Domonkosi Ágnes** 2001. A kérdés alakzatai. In: Szathmári István (szerk.): Az alakzatok világa 2. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest 65-88.
- Domonkosi Ágnes** 2002. Megszólítások és beszédpartnere utaló elemek nyelvhasználatunkban. Debrecen.
- Drew, Paul-Heritage, John** 1992. Talk at Work: Interaction in Institutional Settings. New York. Cambridge University Press
- Ervin-Tripp, Susan** 1972/2001. A szociolingvisztikai szabályokról: válogatás és együtt-előfordulás. In: Pléh_Síklaki-Terestyéni (szerk.): Nyelv-kommunikáció-cselekvés. Budapest. 507-41.
- Ervin-Tripp, Susan** 1976/2001. Ott van Szibill? A direktívumok szerkezete az amerikai angolban. In: Pléh-Síklaki-Terestyéni (szerk.): Nyelv-kommunikáció-cselekvés. Budapest. 82-123.
- Fairclough, Norman** 1989. Language and Power. Longman. London-New York.
- Fábián Gyöngyi** 2002. A nyelvtanár viselkedésének megismerhetősége a személyiség, attitűdök és szerepek összefüggésében. In: Bárdos Jenő-Garaczi Imre (szerk.): Nyelvpedagógia az ezredfordulón. Veszprém. 25-50.
- Fábián Pál-Szathmári István-Terestyéni Ferenc** 1958. A magyar stilisztika vázlata. Tankönyvkiadó. Budapest
- Falus Iván** 1998. A pedagógus. In: Falus Iván (szerk.): Didaktika. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 96-116.
- Gáspári László** 2001. Retorika. Tankönyvkiadó. Budapest.
- Gáspári László** 2001. A funkcionális alakzatelmélet néhány kérdése. Az alakzatok világa 1. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Griffin, Peg – Mehan, Hugh** 1997. Értelem és rítus a tantermi beszélgetésben. In: Pléh Csaba-Síklaki István-Terestyéni Tamás (szerk.): Nyelv – kommunikáció – cselekvés. Osiris Kiadó. Budapest, 541-64.
- Goffman, Erwing** 1981. A hétköznapi élet szociálpszichológiája. Gondolat. Bp.
- Gumperz, John J.** 1982. Discourse Strategies. Cambridge.

- Hámori Ágnes** 2006. A társalgási műfajokról In: Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): Szöveg és típus. Tinta Könyvkiadó
- Hernádi Miklós** 1995. Közhelyszótár Gondolat. Budapest
- Hickman, Sarah** 2002. Social Significance Of Patterns Of Questioning In Classroom Discourse. In: <http://cla.libart.calnoly.edu/~jbattenb/papers/hickman.htm/>
- Hymes, Dell** 1974/2001. A nyelv és a társadalmi élet kölcsönhatásának vizsgálata. In: Pléh-Síklaki-Terestyéni (szerk.): Nyelv-kommunikáció-cselekvés. Budapest. 458-96.
- Iványi Zsuzsanna** 2001. A nyelvészeti konverzációelemzés. Magyar Nyelvőr 125: 74-93.
- Kenesei István:** A társalgás szabályai: a nyelvtudomány egy határterületének újabb eredményei. In: Az idegen nyelvi nevelés-oktatás néhány iránya és lehetősége. Kézirat. Budapest, 1986. 149-166.
- Keszler Borbála** 1983.. Kötetlen beszélgetések mondat- és szövegtani vizsgálata. In: **Keszler Borbála** (szerk.) 2000. Magyar grammatika. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Kiefer Ferenc** 1983. A kérdő mondat szemantikájáról és pragmatikájáról. In: Rácz Endre –Szathmári István (szerk.): Tanulmányok a mai magyar nyelv szövegtana köréből. Tankönyvkiadó. Budapest, 203-30.
- Kiss Jenő** 2002. Társadalom és nyelvhasználat. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Kocsány Piroska** 1997. A retorikus kérdés. In: Péntek János (szerk.): Szöveg és stílus. Editura Presa Universitara Clujeana. Cluj-Napoca. 205-8.
- Kocsány Piroska** 2001. A retorikus kérdések egy lehetséges tipológiája. In: Szathmári István (szerk.): Az alakzatok világa 2. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 7-20.
- Kocsány Piroska** 2002. Szöveg, szövegtípus, jelentés. A mondás mint szövegtípus Budapest Akadémiai Kiadó
- Labov, William-Fanshel David** 1997. Beszélgetési szabályok. In: Pléh Csaba-Síklaki István-Terestyéni Tamás (szerk.): Nyelv – kommunikáció – cselekvés. Osiris Kiadó. Budapest, 395-435.
- Ladányi Péter** 1962. A kérdő mondatok logikai analíziséhez. Nyelvtudományi Közlemények 64: 187-207.
- Langleben, Maria** 1983. On the Structure of Dialogue. In: J.S. Petőfi, E. Sözer (eds.): Micro and Macro Connexity of Text. Buske, Hamburg, 220-86.

- Leech, Geoffrey N.** 1983. Principles of Pragmatics. Longman. London
- Levinson, C. Stephen** 1983. Pragmatics. Cambridge University Press, Cambridge.
- Nagy Ferenc** 1976. A tanárok kérdéskultúrája. Akadémiai Kiadó. Budapest.
- Nahalka István** 2002. Hogyan alakul ki a tudás a gyerekekben? Konstruktivizmus és
- Németh T. Enikő** 1994. Megnyilatkozás: típus-példány. Néprajz és Nyelvtudomány 35. 69-101.
- Nemesi Attila László** 2000. Benyomáskeltési stratégiák a társalgásban Magyar Nyelv 96: 418-436.
- Murvai Olga** 1999. Én- rejtő és én-feltáró szövegtípusok az iskolai kommunikációban. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 212: 188-94. pedagógia. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Péter Mihály** Érzelemkifejezés, stílusérték és expresszivitás a nyelvben: ÁNyT. 15.:231.
- Réger Zita** 1990. Utak a nyelvhez. Nyelvi szocializáció, nyelvi hátrány. Budapest. Akadémiai Kiadó
- Rácz Endre-Szathmári István (szerk.):** Tanulmányok a mai magyar nyelv szövegtana köréből. Tankönyvkiadó. Budapest. 164-202.
- Rozgonyiné Molnár Emma** 1999. Tanári beszéd. In: Galgóczi László (szerk.): Nyelvtan, nyelvhasználat, kommunikáció. JGYF Kiadó. Szeged. 47-80.
- Sacks, Hervey-Schegloff, Emmanuel-Jefferson, Gail** 1974. A Simplest Systematics for the Organization of Turn_Taking for Conversation. Language 50: 696-735.
- Schegloff, Emmanuel** 1984. A beszélgetés néhány kérdéséről és kétértelműségéről. In: Pléh_Síklaki_Terestyéni: Nyelv-kommunikáció-cselekvés. Osiris. Budapest. 436-58.
- Schegloff Emanuel A.** 1997. A beszélgetés néhány kérdéséről és kétértelműségéről. In: Pléh Csaba – Síklaki István – Terestyéni Tamás (szerk.): Nyelv – kommunikáció – cselekvés. Osiris Kiadó. Budapest. 436-57.
- Searle** 2000. Elme, nyelv és társadalom. A való világ filozófiája. Vince Kiadó. Budapest.
- Subosits István** 1999. A beszéd mint viselkedésforma az iskolában. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 212: 479-84.

- Szabó G. Zoltán – Szörényi László** 1997. Kis magyar retorika. Helikon Kiadó. Budapest.
- Szathmári István** 2003. Az alakzat mint szövegszervező erő. In: Szathmári István (szerk.): A retorikai-stilisztikai alakzatok világa. Tinta Könyvkiadó. Budapest.191-200.
- Szathmári István (szerk.):** A retorikai-stilisztikai alakzatok világa. Tinta Könyvkiadó. Budapest.218-27.
- Szikszaíne Nagy Irma** 2001. A retorikai kérdés rövid tudománytörténete. Az alakzatok világa 3. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest.
- Szili Katalin** 2004. Tetté vált szavak. A beszédaktusok elmélete és gyakorlata. Tinta Könyvkiadó. Budapest.
- Tolcsvai Nagy Gábor** 2001. A magyar nyelv szövegtana. Nemzeti Tankönyvkiadó.
- H. Varga Gyula** 1999. A tanárok nyelvi és kommunikációs kultúrája. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 207: 210-24.
- V. Raisz Rózsa** 1995. Mondat- és szövegformálás a tanár beszédében. Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai 198: 115-22.
- V. Raisz Rózsa** 2001. A retorikus kérdés intonációs problémáihoz. In: Szathmári István (szerk.): Az alakzatok világa 2. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest. 21-8.
- Williams, Marion – Wright, Tony** 1991. Classroom interaction. In: A Course in Language Teaching. Cambridge University Press. Cambridge. 2227-41.
- Wardhaugh, Ronald** 2002 Szociolingvisztika. Budapest: Osiris.